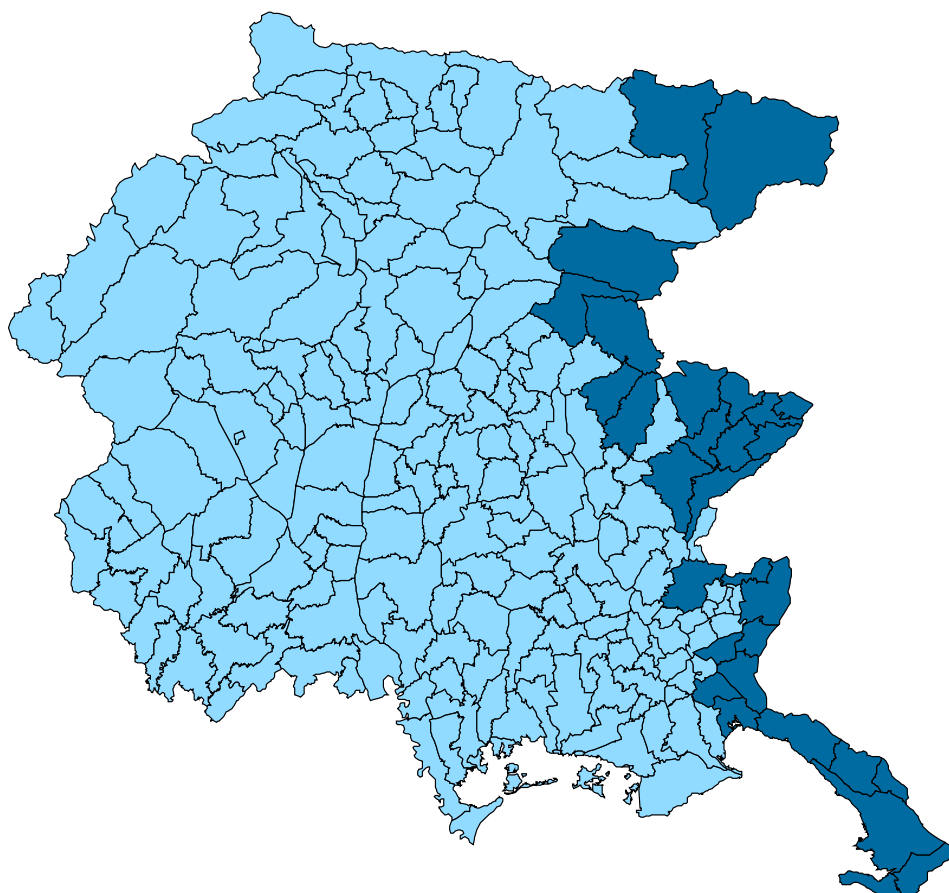


PRVA DEŽELNA KONFERENCA O ZAŠČITI SLOVENSKE JEZIKOVNE MANJŠINE



**PRVA DEŽELNA KONFERENCA
O ZAŠČITI
SLOVENSKE JEZIKOVNE MANJŠINE**

Zbornik sta uredila Adriana Janežič in Štefan Čok
SLORI
Slovenski Raziskovalni Inštitut
Istituto Sloveno di Ricerche

GORICA 13. OKTOBRA 2012

KAZALO

<i>Predstavitev</i>	Maurizio Franz	3
<i>Pozdravni nagovori</i>	Ettore Romoli	9
	Maurizio Franz	10
	Giuseppe Napoli	12
<i>Poročila SLORI</i>	Milan Bufon	17
	Adriana Janežič	19
	Zaira Vidali	39
	Ilaria Banchig in Zaira Vidali	45
	Emidio Susič	54
<i>Prispevki predstavnikov institucij</i>	Tamara Blažina	65
	Igor Kocijančič	67
	Igor Gabrovec	69
	Franco Baritussio	72
	Rudi Pavšič	75
	Drago Štoka	77
	Iole Namor	80
<i>Razprava</i>		85
<i>Zaključni poročili</i>	Devan Jagodic	95
	Elio De Anna	101
<i>Priloga</i>		107

PREDSTAVITEV

Navzočnost kar treh zgodovinskih jezikovnih manjšin (slovenske, furlanske in nemško govoreče) v naši deželi je enkraten primer na vsedržavni ravni in je eden od razlogov, zaradi katerih ima naša dežela Posebni statut.

Dežela Furlanija Julijska krajina je bila vedno pozorna do zgodovinskih jezikovnih manjšin in je uvedla specifično zakonodajo za vsako od njih, še preden se je državni zakonodajalec posvetil tej temi z odobritvijo zakona št. 482/99 in pozneje zakona št. 38/2001, specifičnega za slovensko manjšino. Na koncu prejšnje mandatne dobe je prišlo do odobritve novih zakonov za zaščito slovenščine in furlanščine in na začetku te mandatne dobe je bilo delo speljano do konca z odobritvijo zakona za zaščito nemščine.

Z velikim veseljem sem torej pet let po odobritvi deželnega zakona za zaščito slovenske jezikovne manjšine sklical Prvo deželno konferenco, katere cilji so bili preverjanje izvajanja zakonsko predvidenih ukrepov, zbiranje predlogov za njihovo posodobitev glede na potrebe, ki so izšle pozneje, in definicija novih smernic.

Upam, da bomo lahko kljub postopnemu znižanju razpoložljivih sredstev izvajali skrbno jezikovno politiko, s katero nameravamo zagotoviti javno rabo zgodovinskih jezikov, ki se jih govori v deželi, njihovo poučevanje v šolah, njihovo širjenje prek komunikacijskih sredstev in podpora najbolj kvalificiranim organiziranim danostim.

Prepričan sem, da je navzočnost zgodovinskih jezikovnih manjšin za našo deželo dodana vrednost, ki jo je treba zaščititi in ohraniti, saj to pomeni tudi ščititi najgloblje korenine na tem ozemlju.

Maurizio Franz

PRESENTAZIONE

La presenza nella nostra regione di ben tre minoranze linguistiche storiche (slovena, friulana, tedesca) rappresenta un *unicum* in tutto il panorama nazionale e viene compendiata fra le ragioni della nostra specialità.

La nostra Regione è sempre stata attenta alle minoranze linguistiche storiche adottando normative specifiche per ognuna di esse ben prima che il legislatore statale se ne occupasse con l'approvazione della Legge 482/1999 e successivamente, per la minoranza slovena, della Legge 38/2001. Al termine della scorsa legislatura sono state approvate le nuove leggi a tutela dello sloveno e del friulano mentre all'inizio di questa legislatura si è completata l'opera con l'approvazione della legge a tutela del tedesco.

E' con grande piacere quindi che a distanza di cinque anni dall'approvazione della legge regionale per la tutela della minoranza linguistica slovena ho convocato la Prima Conferenza regionale avente lo scopo di verificare lo stato di attuazione degli interventi previsti dalla normativa, di raccogliere proposte per il loro adeguamento alle esigenze emerse e definire nuove linee di indirizzo.

Auspico che, nonostante la progressiva riduzione delle risorse a disposizione, si possa attuare una attenta politica linguistica che garantisca l'uso pubblico delle lingue storiche presenti in regione, il loro insegnamento nelle scuole, la loro diffusione attraverso i mezzi di comunicazione nonché il sostegno alle realtà associative più qualificate.

Ritengo infatti che la presenza su questo territorio delle minoranze linguistiche storiche rappresenti un *quid pluris* per la nostra regione da tutelare e conservare per difendere le radici più profonde di questa terra.

Maurizio Franz

PRESENTAZION

La presince te nestre regjon di fintremai trê minorancis linguistichis storichis (slovene, furlane, todescje) e rapresente une realtât uniche in dut il panorame nazionâl e e je ancje di considerâ tant che reson di fonde de nestre specialitât.

La nestre regjon e je di simpri stade atente aes minorancis linguistichis storichis metint in vore normativis specifichis par ognidune di lôr, une vore prime che il legjislatôr statâl si 'nd ocupàs cu la aprovazion de Leç 482/1999, e daspò, pe minorance slovene, de Leç 38/2001. Ae fin de passade legislature a son stadis fatis buinis lis gnovis leçs di tutele dal sloven e dal furlan e sul tacâ di cheste legislature, si à completade l'opare cu la aprovazion de leç di tutele dal todesc.

Al è cun grant plasê duncje che, daspò di cinc agns de aprovazion de leç regionâl pe tutele de minorance linguistiche slovene o ai clamât dongje la Prime Conference regionâl, cun chês di verificâ il stât di atuazion dai intervents previodûts de normative, di cjapâ sù propuestis par adeguâlis aes gnovis esigjencis e di definî gnovis liniis di indreçament.

Mi auguri che, a dispiet de progressive riduzion des risorsis a disposizion, si podedi meti in vore une politiche linguistiche atente, in stât di garantî l'ûs public des lenghis storichis presintis in regjon, il lôr insegnament tes scuelis, la lôr difusion traviars dai mieçs di comunicazion e ancje la poie aes realtâts associativis plui cualificadis.

O calcoli, di fat, che la presince su chest teritori des minorancis linguistichis storichis e sedi un *quid pluris* pe nestre regjon di tutelâ e conservâ par difindi lis lidrîs plui profundis di cheste tiere.

Maurizio Franz

VORSTELLUNG

In unserer Region leben drei geschichtliche, sprachliche Minderheiten (die Slowenen, Friulaner und Deutschen). Diese Realität ist in einem nationalen Panorama einzigartig und gehört zu den Gründen unserer Besonderheit.

Unsere Region war immer sehr aufmerksam gegenüber ihren historischen Minderheiten, indem sie besondere Gesetze für jede von ihnen erlassen hat. Dies geschah in einer viel früheren Zeit als die der Genehmigung des Gesetzes Nr. 482 von 1999 und des darauffolgenden Gesetzes Nr. 38 von 2001 für die slowenische Minderheit. Am Ende der letzten Legislaturperiode wurden neue Gesetze zwecks Schutzes des Slowenischen und Friaulischen erlassen, während zu Beginn dieser Legislaturperiode das Werk mit der Genehmigung des Gesetzes zwecks Schutzes des Deutschen abgeschlossen wurde.

Es ist für uns daher eine große Freude, dass fünf Jahre nach der Genehmigung des Regionalgesetzes für den Schutz der slowenischen Minderheit die erste regionale Konferenz einberufen wurde, um den Ausführungsstatus der vom Gesetz vorgesehenen Interventionen zu prüfen, Vorschläge zu ihrer Anpassung an die aufgetretenen Anforderungen zu sammeln und neue Richtlinien zu definieren.

Ich hoffe, dass man trotz der progressiven Verminderung der verfügbaren Ressourcen noch eine aufmerksame Sprachpolitik umsetzen kann, welche die öffentliche Nutzung der in der Region vorhandenen historischen Sprachen, ihren Unterricht an den Schulen, ihre Verbreitung durch die Kommunikationsmittel sowie die Unterstützung der qualifiziertesten Vereinsrealitäten gewährleisten kann.

Ich bin nämlich der Meinung, dass die Präsenz der sprachlichen, historischen Minderheiten auf diesem Territorium ein *Quid Pluris* für unsere Region darstellt, das geschützt und bewahrt werden muss, um die tiefsten Wurzeln dieses Landes zu schützen.

Maurizio Franz

POZDRAVNI NAGOVORI

ETTORE ROMOLI

MAURIZIO FRANZ

GIUSEPPE NAPOLI



ETTORE ROMOLI

GORIŠKI ŽUPAN

Dober dan vsem, buongiorno a tutti,

kot goriški župan sem iskreno zadovoljen, da se prva izvedba deželne konference o zaščiti slovenske manjšine, ki bo odslej potekala vsakih pet let, dogaja prav v tem mestu.

Naj povem, da je Gorica pred kratkim gostila nekaj pomembnih dogodkov, povezanih s temo manjšin, kar ni naključje.

Prav pred nekaj dnevi je v Gorici potekal simpozij v organizaciji SKGZ – Slovenske kulturno gospodarske zveze in združenja *Associazione Nazionale Venezia Giulia e Dalmazia*, ki je zadeval slovensko manjšino v Italiji in italijansko v Sloveniji ter obravnaval možnosti premoščanja nacionalizmov, ki še nosijo s seboj težnje iz 19. stoletja.

Na dan pred konferenco sta se v dvorani goriškega občinskega sveta delegacija *Parlamentarnega združenja prijateljev Italija–Republika Slovenija* in delegacija *Skupine prijateljstva z Italijo Državnega zbora Republike Slovenije* ob navzočnosti italijanskega veleposlanika v Ljubljani in generalnega konzula Republike Slovenije, ministra Rupla, srečali z organi EZTS. Zelo poglobljena razprava, ki se je razvila ob tej priložnosti, je zadevala predvsem usodo našega ozemlja, ki bi po premostitvi problemov iz preteklosti nujno moralo živeti usmerjeno v prihodnost, ki bi jo Italijani in Slovenci gradili skupaj, s skupnimi namerami in cilji. Prav to je po mojem mnenju ključni dejavnik, ki lahko obmejnemu prostoru zagotovi vse večji in stabilnejši gospodarski razvoj.

V okviru srečanja je bila predstavljena tudi publikacija o zdravstvu v slovenskem jeziku, v katero se še nisem uspel poglobiti, a menim, da predstavlja znak pozornosti, ki jo slovenski manjšini namenjata Občina Gorica in predvsem EZTS, ki je skupaj z SKGZ-jem zasnoval dogodek.

Ko sem zjutraj stopil v avditorij, sem videl transparent uslužbencev slovenskih gospodarskih, kulturnih in športnih združenj, ki jim pretijo zaskrbljujoče gospodarske težave. Kot župan Občine Gorica sem jim hotel skupaj s predsednikom deželnega sveta Franzem izraziti solidarnost vsega mesta. Tu želim potrditi, da združenja popolnoma podpiram.

Gospodarske in finančne težave namreč zadevajo vse segmente slovenske narodne skupnosti, saj so prizadele vse, brez vsakršne razlike. S temi težavami se je treba spoprijeti in jih rešiti pravično: ni mogoče pričakovati, da bi finančni rezi ne upoštevali specifičnih okoliščin, zaradi katerih bi se nekatere družine znašle v neprijetnem položaju, ko ne bi vedele, kako naj preživijo. Vsem nam je znano, da je treba danes stroške izrazito znižati: to od nas zahteva Evropa, hkrati pa to v nekaterih primerih zahteva zdrava pamet, saj obstajajo stroškovne postavke, ki jih objektivno ne moremo in ne smemo več dopuščati. To seveda ne pomeni, da je treba nujno znižati plače tako zajetnemu številu delavcev.

Prav v težkih in zahtevnih okoliščinah, ki niso tuje niti Gorici, izrekam dobrodošlico predsedniku deželnega sveta, svetniku in prijatelju Mauriziu Franzu, hkrati pa pozdravljam predstavnike oblasti, ki so navzoči v dvorani, in vsem želim dobro delo.

Najlepša hvala za pozornost.

MAURIZIO FRANZ

PRESEDNIK DEŽELNEGA SVETA

Buongiorno a tutti, dober dan,

to prvo Deželno konferenco o zaščiti slovenske jezikovne manjšine pozdravljam v imenu deželnega sveta Furlanije Julijske krajine, ki ga tu zastopajo tudi deželni svetniki Kocijančič, Gabrovec, Menis in Codega.

Zahvaljujem se vsem in še posebej pozdravljam gostitelja, goriškega župana Ettoreja Romolija, in vse navzoče predstavnike institucij: senatorko Tamaro Blažina, slovenskega generalnega konzula Dimitrija Rupla, goriškega prefekta Mariagrazio Marrosu in goriškega namestnika kvestorja Roberta Lea.

Kot je izpostavil goriški župan Ettore Romoli, smo ob tej priložnosti izrazili svojo solidarnost združenjem in uslužbencem slovenskega kroga, ki preživljajo težavne čase in danes protestirajo, da bi njihove pravice zaščitila predvsem Dežela Furlanija Julijska krajina.

Z velikim zadovoljstvom želim poudariti, da gre ta Deželna konferenca veliko dlje od tega, da je izrecno predvidena z deželnim zakonom št. 26 iz leta 2007 za zaščito slovenske jezikovne manjšine v Furlaniji Julijski krajini. Danes nismo tukaj samo zato, da bi preverili stopnjo izvajanja tega zakona, ampak tudi zato, da si izmenjamo mnenja o pravicah vseh manjšin, ki živijo na deželnem ozemlju. Kot namreč veste, naša Dežela poleg slovenske štiti tudi furlansko in nemško govorečo manjšino. To je ena naših posebnosti, eno od bogastev Dežele in tudi eden temeljnih razlogov, zaradi katerega je Dežela avtonomna in ima Posebni statut, kar se ravno v teh dneh močno postavlja pod vprašaj zaradi krčenj v proračunu centralne vlade.

Prvi povod za razmislek, ki ga želim predlagati, se nanaša na trud, ki ga deželne institucije vlagajo v to, da bi se ohranilo in po možnosti povečalo različne stopnje zaščite in vrednotenja slovenskega jezika kot konkreten in otipljiv znak obstoja slovenske manjšine na našem ozemlju ter dodane vrednosti, ki jo ta navzočnost prinaša Furlaniji Julijski krajini. To dokazuje tudi današnja visoka udeležba na konferenci.

O trudu, ki ga je Dežela namenila zaščiti manjšin, priča pozornost, ki jo je namenila rezijanščini in jezikovnim različicam Nadiških dolin, Terske in Kanalske doline v okviru deželnega zakona št. 26 iz leta 2007. Ta konferenca, ki jo predvideva zakon, ima specifično nalogo preverjanja stopnje izvajanja ukrepov v korist omenjenih jezikov.

Menim, da je treba iti v tem okviru dlje od zgolj uporabe slovenščine v slovenski narodni skupnosti in omogočiti dejansko javno rabo slovenskega jezika, predvsem v razmerju do javnih uprav, pri čemer se moramo vsi potruditi, da bo izvedba državnih in deželnih zakonov na tem področju čim prej popolna.

Drugo vprašanje, ki ga želim razviti, se nanaša na vlogo in pomembnost slovenske organiziranosti v naši deželi. Na podlagi svojega znanja in izkušenj, ki sem jih pridobil v teh letih v institucijah, moram izpostaviti, da je bil raznolik krog slovenskih združenj temelj za ohranitev in vrednotenje slovenskega jezika v Furlaniji Julijski krajini v vseh sektorjih, v katerih ta združenja delujejo, naj bodo kulturna, športna, rekreacijska ali znanstveno-vzgojna, in sicer predvsem zaradi njihove razširjene navzočnosti na ozemlju, kjer živi manjšina. Med drugim dobro vemo, kako v zadnjem času delovanje slovenskih združenj na ozemlju doživlja posledice določenega pomanjkanja finančnih sredstev, ki so potrebna za različne dejavnosti, vendar je to odsev gospodarske in finančne krize, ki jo doživljamo, čemur se ni mogoče izogniti.

Prejšnjo sredo sem bil v Rimu na Konferenci predsednikov deželnih svetov za skupno srečanje s Konferenco predsednikov dežel prav zato, da bi razpravljali o tem, kako naj poteka odnos s centralno vlado v trenutku, ko se uvaja težke ukrepe za finančno stanje dežel. Menim, da se vsi zavedamo težavnega gospodarskega trenutka, ki ga doživlja naša

Dežela, država in na splošno vsa Evropa, zato se tudi vsi zavedamo, da se od nas zahteva požrtvovalnost. Zaradi tega menim, da je treba odločno nadaljevati s krčenjem stroškov politike, saj je to danes nujno potrebno in neodložljivo. Drugačen pa je napad na dežele, predvsem na avtonomne dežele, kot je naša, ki ga izvaja vse bolj izrazit državni centralizem. Furlanija Julijska krajina je pogumno prevzela težko odgovornost, če pomislimo na primer na financiranje zdravstva in socialne pomoči, ki ju od leta 1996 upravlja z lastnimi sredstvi. V tem trenutku smo podvrženi težkemu in nevzdržnemu krčenju sredstev, ki bi lahko deželni vladi onemogočilo izvajanje temeljnih storitev in podporo podjetjem in združenjem, ki danes protestirajo in ki jim izražamo svojo solidarnost.

Na podlagi skupnega srečanja Konference predsednikov deželnih svetov, Konference predsednikov dežel, ki je potekala v Rimu, in Konference predsednikov deželnih svetov, ki je potekala v Bocnu, je v tem trenutku sporočilo, ki ga želimo prenesti svojim skupnostim, to, da se ne otepamo odgovornosti, ki jo od nas zahtevata racionalizacija in drastično znižanje stroškov politike, vendar nameravamo ščititi deželne in krajevne institucije. Januarja bomo slavili petdesetletnico avtonomnega statuta Furlanije Julijske krajine in posledično svojo zgodovinsko in kulturno identiteto, hkrati pa tudi svojo sposobnost in kompetentnost pri upravljanju.

Vsekakor upam, da bo sredstva za vaše dejavnosti mogoče dobiti, kot bo pozneje razložil odbornik De Anna ali kot je povedal že direktor Napoli, ob upoštevanju dejstva, da bo morala deželna uprava natančno presoditi vrednost in zaslužnost predlaganih pobud, preden jih bo lahko financirala.

Tretja in zadnja zadeva, o kateri želim predlagati razmislek, je povezana s finančnimi sredstvi, ki jih bo mogoče nakazati za vrednotenje vašega jezika in posledično vaših kulturnih, družbenih in športnih danosti. Poznam vaše prošnje, saj dejansko sovpadajo z vprašanji glede gotovosti zneskov dodeljenih financiranj (tudi za večletno obdobje) in njihovih časovnih rokov, ki so pogosto naslovljena na Deželo. Vsi vemo, da je gotovost glede zneskov in časovnih rokov temeljnega pomena za programiranje katerekoli dejavnosti, zato se zavedam vaših težav. Prošnje so seveda umestne, vendar bo mogoče nanje odgovoriti ob upoštevanju dejstva, da je treba natančno presoditi predlagane pobude glede na njihovo učinkovitost za vrednotenje slovenskega jezika v skladu s sredstvi, ki bodo na razpolago za te namene.

Ob koncu naj povem, da bodo po mojem mnenju izsledki te konference lahko temelj za to, da bodo pravice slovenske manjšine, ki živi v Furlaniji Julijski krajini, dejansko uresničene in da bo mogoče izvesti skupne dejavnosti za to, da bo vaš jezik, tako kot drugi manjšinski jeziki, ki se jih govori v naši deželi, ustrezno ovrednoten in zaščiten.

Zahvaljujem se vam in vam želim dobro delo.

GIUSEPPE NAPOLI

PODDIREKTOR DIREKCIJE ZA KULTURO, ŠPORT, MEDNARODNE IN KOMUNITARNE ODNOSE

Dober dan, buongiorno a tutti,

lepo pozdravljam in se zahvaljujem predsedniku deželnega sveta Mauriziou Franzu in županu Občine Gorica Ettoreju Romoliju za pomembne zadeve, ki sta jih izpostavila. Poleg tega želim pozdraviti senatorko Blažinovo in deželne svetnike Kocijančiča, Gabrovca, Menisa, Codego in Razzinija. V čast mi je, da lahko v naši sredini pozdravim tudi generalnega konzula Republike Slovenije v Trstu, dr. Dimitrija Rupla, pri čemer želim spomniti na odlično sodelovanje med našo Deželno in slovensko vlado, kot tudi goriškega prefekta dr. Marrosujevo, namestnika prefekta dr. Allegrettijevo in namestnika kvestorja dr. Lea. Priložnost želim izkoristiti predvsem za to, da pozdravim vse deželne, pokrajinske in občinske svetnike in vse predstavnike pestrega kroga slovenskih združenj, ki so se danes udeležili prve deželne konference o zaščiti slovenske jezikovne manjšine, sklicane za izvajanje 10. člena deželnega zakona št. 26/2007.

V veliko veselje mi je, da prinašam pozdrave Glavne direkcije za kulturo, šport, mednarodne odnose in odnose z EU in njenega direktorja dr. Viole, ki je med nami, še posebej pa Službe za deželne rojake v tujini in za manjšinske jezike, ki jo vodim. Pri tem delu so mi v dragoceno pomoč dr. Slamič in maloštevilna ekipa, dejavna v Trstu, ki je zadolžena za administrativne dejavnosti za slovensko manjšino. Naj povem, da ima služba sedež v Vidmu in je uradno pristojna za administrativne dejavnosti, ki se nanašajo na furlansko in na nemško govorečo jezikovno manjšino, poleg tega pa skrbi tudi za zanimivo področje deželnih rojakov v tujini. V zvezi s tem bi se rad zahvalil za udeležbo Renzu Matteligu, direktorju Zveze slovenskih izseljencev Furlanije Julijske krajine – Slovenci po svetu s sedežem v Čedadu, in predstavnikom drugih združenj naših deželnih rojakov. Naši uradi so posebna opazovalnica, ki nam omogoča, da razumemo, kako dragocena je dejavnost, ki jo na jezikovnem področju izvajajo upravitelji, kulturne, športne, glasbene, gledališke, komunikacijske in medijske ustanove, šole, univerze, združenja prostovoljcev in izvedenci ter ljubitelji te stroke. Vsi omenjeni si zaslužijo naše spoštovanje in hvaležnost za to, čemur se posvečajo z resnostjo in predanostjo in, žal, z vse bolj omejenimi sredstvi, kar pa ne vpliva na njihova prizadevanja.

V kratkem govoru v imenu namestnika predsednika deželne posvetovalne komisije za slovensko jezikovno manjšino, odbornika De Anne, se mi zdi potrebno, da se zahvalim članom te komisije za resnost in korektnost, ki so jo doslej izkazali. Komisija, ki jo predvideva 8. člen deželnega zakona št. 26/2007, je splošni posvetovalni organ za vse problematike, ki se nanašajo na slovensko jezikovno manjšino v deželi. Ta organ podaja mnenja, ki jih predvideva omenjeni deželni zakon, na zahtevo nudi mnenja deželnemu svetu in deželnemu odboru ter oblikuje mnenja o projektih, povezanih z rabo slovenskega jezika v okviru predloga o razdelitvi sredstev, ki jih država dodeli Deželi. Komisija je poleg tega pristojna za sestavo avtonomnih opomb in predlogov, s katerimi zasleduje zaščito in vrednotenje slovenske jezikovne skupnosti. Ustanovljena je bila 9. aprila 2009, torej poldrugo leto po uveljavitvi deželnega zakona, in se je do danes sestala 13-krat, natančneje štirikrat leta 2009, trikrat leta 2010, dvakrat leta 2011 in v tekočem letu štirikrat oz. petkrat, saj bomo v kratkem prejeli nov sklic za sejo.

Ne morem mimo tega, da ne bi med najpomembnejšimi pobudami, ki jih je deželna uprava organizirala za slovensko manjšino, omenil sklica Generalne skupščine o manjšinskih jezikih, ki je potekala prav v tem avditoriju 22. februarja 2011. Na ta dogodek je bilo povabljenih približno dvesto petdeset subjektov, predstavnikov raznih združenj slovenske narodne skupnosti v Furlaniji Julijski krajini, lokalnih uprav in zastopnikov manjšinskih organizacij. Tedaj smo obravnavali in razvili naslednje teme: pomen in vlogo slovenske organiziranosti; stalen trud za zaščito in vrednotenje slovenskega jezika na

različnih ravneh kot viden znak obstoja manjšine; razpoložljivost ustreznih finančnih sredstev v znamenju stabilnosti in kontinuitete deželnega ukrepanja, se pravi zahtevo po pravični in ustrezni razdelitvi razpoložljivih sredstev; obravnavo problematik, povezanih z jezikovnimi različicami Terske doline, Nadiških dolin in rezijanščine, in odnos med standardno slovenščino ter njenimi lokalnimi različicami.

Ne bom se ustavljal pri ocenjevanju konference, saj bo to nedvomno storil odbornik De Anna v svojih zaključkih, kljub temu pa moram občinstvo seznaniti z dvema pomembnima dogodkoma, do katerih je prišlo v preteklih mesecih.

Po številnih institucionalnih prošnjah, ki sta jih tako predsednik Dežele kot deželni odbor naslovila na nacionalno vlado in s katerimi so bile sporočene finančne razmere, povezane z rezom sredstev za postavke, namenjene prispevkom, ki bi morali biti iz Rima preneseni v Trst za slovensko manjšino, je bilo 25. septembra pri ministrstvu za notranje zadeve, pod predsedstvom državnega sekretarja prof. Ruperta, ustanovljeno stalno institucionalno omizje o vprašanih, ki zadevajo slovensko jezikovno manjšino. K omizju so bili poleg številnih visokih funkcionarjev raznih oddelkov predsedstva ministrskega sveta, ministrstva za notranje zadeve in ministrstva za gospodarstvo poklicani kot predstavniki Dežele Furlanije Julijske krajine tržaški prefekt dr. Giacchetti, predsednica Institucionalnega paritetnega odbora za slovensko manjšino Iole Namor, kateri želim dobro delo, saj je pred kratkim nadomestila prejšnjega predsednika Brezigarja, predsednik Sveta slovenskih organizacij Drago Štoka in predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Rudi Pavšič. Dovolite mi, da obema predsednikoma krovnih manjšinskih organizacij in predsednici paritetnega odbora zaželim dobro delo in se jim zahvalim za treznost, ki so jo tudi v tako zaskrbljujočih trenutkih, kot jih beležimo v zadnjih mesecih, vedno izkazali v odnosu do deželne institucije.

Poleg tega je bilo takoj za tem, dne 4. oktobra 2012, z odlokom vodje Splošnega državnega računovodskega urada pri Ministrstvu za gospodarstvo in finance končno avtorizirano izplačilo sredstev Deželi Furlaniji Julijski krajini. Sredstva za slovensko manjšino so bila prevzeta iz postavke št. 7513, in sicer za skupnih 4.834.072 evrov; odobrena so bila na podlagi obračunskega načela glede na skupno rezervacijo zneska 6.902.062 evrov. To pomeni, da je za to proračunsko postavko država predvidela znesek v višini 6.902.062 evrov, vendar nam je do sedaj dodelila le 4.834.072 evrov. Trenutno torej beležimo rez v višini 1.920.427,20 evrov glede na skupni znesek možnih prihodkov od države, ki se nanašajo na različne sektorje in bi morali znašati skupaj 8.822.489,20 evrov. To so objektivni podatki, številke: seveda niso tiste, ki bi jih želeli, vendar jih moramo sprejeti. Pravilno je, da veste, kako je država določila rez in kje je znižala sredstva, saj bi v nasprotnem primeru tvegali napačno sklepanje, češ da Dežela sama upravlja finance, medtem ko v resnici prejema sredstva s točno določeno namembnostjo. Predvideni rezi so torej razdeljeni takole: od 2.998.032 evrov, ki so predvideni z 8. členom zakona št. 38/2001 za javne uprave za uveljavljanje slovenskega jezika, bo odvzetih 930.042,30 evrov; še bolj boleče in zaskrbljujoče je znižanje v višini 830.871 evrov, ki zadeva 16. člen istega zakona, in sicer institucije in dejavnosti slovenske manjšine, saj je to realni podatek, ker so bila sredstva že skrčena; na koncu je tu še zaščita družbenih in ekonomskih interesov, predvidena z 21. členom istega zakona, za katerega znaša znižanje 516.456 evrov, kar bo prizadelo predvsem ustanove videmske pokrajine.

To je današnje stanje. Resnično upam, da bo prišlo do pozitivnejšega razvoja, vendar so to sedanji podatki in zavedam se težav, s katerimi se soočajo in se bodo soočala združenja. V naslednjih dneh bomo torej skušali čim hitreje izvesti razne dejavnosti: sklican bo deželni odbor, in sicer da izda sklepe o finančnih novostih in da nam posreduje predvidena navodila; nato bo zadeva prešla na deželno posvetovalno komisijo, ki bo izdala mnenje, predvideno z deželnim zakonom; na koncu bomo lahko izdali odlok, ki je administrativni akt v pristojnosti naših uradov in zadeva mene in predvsem dr. Slamiča. Če

se bo vse to dobro izteklo, je upravičeno pričakovati, da bomo v času od sredine do konca novembra institucijam in združenjem že lahko nakazali delež sredstev, ki jih imamo na razpolago.

Na koncu naj spomnim, da je šele po izdaji odloka Ministrstva za gospodarstvo in finance, torej finančnega zakona za letošnje leto, mogoče formalno razdeliti sredstva in posledično izplačati prispevke za izvajanje 11. člena deželnega zakona št. 18/2011. S tem v zvezi je treba spomniti na postopek, ki je bil predviden do pred dvema letoma, in na spremembe, do katerih je prišlo in zaradi katerih kažete nezadovoljstvo: Dežela je predčasno izplačevala finančna sredstva, ki jih je pozneje prejela od države. Danes pa se je z novim členom finančnega zakona Dežela zavezala za predčasno izplačilo zneska do treh milijonov evrov, vendar le v primeru izdaje administrativnega ukrepa države, ki Deželi zagotavlja, da bodo sredstva dejansko prispela. Dežela ne bi bila sposobna izplačati niti evra, če navedeni državni ukrep ne bi bil izdan, kar se je zgodilo tudi kot posledica srečanja v Rimu preteklega 25. septembra. Ker se moramo navaditi gledati tudi malo bolj optimistično, je morda tisto septembrsko omizje (za kar se zahvaljujem ministrstvu za notranje zadeve) omogočilo soočenje med vsemi subjekti, ki se uradno ukvarjajo z manjšino, v prvi vrsti Ministrstvo za gospodarstvo in finance, ki ima v tem trenutku neprijetno nalogo krčenja finančnih sredstev. Tisto srečanje je namreč omogočilo, da je država prenesla sredstva na Deželo. Žal nam je, ker bi želeli, da bi bilo mogoče razdelitev prispevkov izvesti junija in julija, kot se je dogajalo v preteklih letih, vendar današnje okoliščine tega ne omogočajo.

Preden zaključim, želim izpostaviti še dve zadevi. Prvič bi se rad zahvalil Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu, brez katerega nam verjetno ne bi uspelo pripraviti pričujočih poročil in ki se že od nekdaj ukvarja z obravnavanimi temami, predvsem za njegovo strokovno resnost in kompetentnost. Poleg tega se moram zahvaliti osebju glavnega tajništva kabineta deželne vlade in posebnega tajništva deželnega sveta, saj je za konferenco zakonsko pristojno predsedstvo deželnega sveta, zaradi česar je naše odborništvo v teh mesecih vzpostavilo odlično sodelovanje z deželnim svetom.

Kot vodja deželne službe se vam torej zahvaljujem in upam, da bo izid te konference prav tak, kot si ga vsi želite in za katerega si tudi mi, funkcionarji, dan za dnem prizadevamo. Na koncu pa vam želim zagotoviti tudi trud naše majhne, a dejavne strukture, ki si prizadeva za čim učinkovitejšo obravnavo vseh administrativnih aktov za izvajanje zakonodaje.

Hvala.

POROČILA

SLORI

MILAN BUFON

ADRIANA JANEŽIČ

ZAIRA VIDALI

ILARIA BANCHIG – ZAIRA VIDALI

EMIDIO SUSIČ

MILAN BUFON
PRESEDNIK SLORIJA

Spoštovani predsednik deželnega sveta, spoštovani predstavniki deželnega urada za manjšinska vprašanja, izvoljeni predstavniki slovenske jezikovne skupnosti, zastopniki slovenskih organizacij v Furlaniji Julijski krajini, spoštovani predstavnik generalni konzul Republike Slovenije, spoštovani gostje in udeleženci prve deželne konference o zaščiti slovenske jezikovne manjšine v Italiji.

Dovolite, da za uvod poudarim pomen te konference oziroma potrebo po preverjanju in usmerjanju zaščitnih normativov – v tem primeru normativov, ki se nanašajo na Slovence v Italiji –, saj prav proces preverjanja in usmerjanja predstavlja pomemben in nujen sestavni element oziroma dejavnik vseh sodobnih razvojnih politik v vse bolj dinamični in soodvisni evropski stvarnosti in s tem tudi zaščitnih norm za jezikovne manjšine.

Ta potreba nakazuje tudi drugo, in sicer da se tako večinsko kot manjšinsko družbeno okolje (če naj zaenkrat ohranimo te tradicionalne opredelitve) opremita ne le s pripravljenostjo in institucionalnim okvirom za dialog, ampak tudi s potrebnim strokovnim okvirom oziroma sposobnostjo za spremljanje in interpretacijo procesov in problemov multikulturnih družbenih okolij, s pomočjo katerih lahko skupaj usmerjata in vodita za to okolje ustrezno družbeno politiko.

Zato mi dovolite, da kot predsednik ustanove – Slovenskega raziskovalnega inštituta – ki sedaj že skoraj 40 let spremlja spreminjanje strukture in položaja slovenske jezikovne skupnosti v Italiji, na kratko predstavim nekaj širših vidikov spreminjajočega se statusa manjšin, kot podlago za nadaljnjo razpravo o razumevanju tako problemov kot potencialov manjšinske skupnosti, o kateri je danes govora.

Manjšine namreč lahko definiramo – včasih celo sočasno – kot dejavnike konflikta, dejavnike meddržavne koeksistence ali dejavnike družbene integracije. Prva vizija – manjšine kot dejavniki konflikta – je bila značilna za obdobje evropskega nacionalizma, ki se je nekako pričelo s francosko revolucijo in končalo (večinoma) po drugi svetovni vojni. To je čas državnega in nacionalnega ekskluzivizma, ki ga opredeljujejo družbeno-politična centralizacija, družbeno-ekonomska standardizacija in družbeno-kulturna homogenizacija. V Zahodni Evropi se tako na podlagi že obstoječih državnih formacij oblikujejo tudi nacionalne oziroma narodne identitete in odpirajo notranji konflikti v odnosu med dominantnimi in manjšinskimi regionalnimi jezikovnimi skupnostmi, medtem ko se v Srednji Evropi na podlagi prevladujoče skupne nacionalne oziroma narodne identitete formirajo nove državne tvorbe. Tu so zato v ospredju zunanji, med-narodni konflikti, saj prihaja pri tem procesu do nujnega neskladja med družbeno-političnimi in družbeno-kulturnimi prostori in do nastanka številnih obmejnih nacionalnih manjšin.

To je čas izrazitih konfliktov, saj prihaja pri udejanjanju načela »cuius regio eius religio« nujno do teženj k prisilni asimilaciji in odpravljanju vseh motečih elementov »drugačnosti«, ki ga predstavljajo nedominantne skupnosti. Ne bi se radi posebej zaustavljali pri tej viziji, saj še predobro vemo, kakšne tragične posledice je prinesla širši evropski in tukajšnji ožji regionalni stvarnosti.

Druga vizija – manjšine kot dejavniki koeksistence – se pričinja uveljavljati z razvojem evropskih integracijskih procesov in meddržavnega sodelovanja, tudi v kontekstu helsinške listine in otoplitve odnosov med Zahodno in Vzhodno Evropo ter kasnejšega pričetka evropske re-integracije po odpravi blokovske delitve. Za ta čas sta značilni rastoča decentralizacija državnih sistemov v Zahodni Evropi, ki omogoča notranjim, regionalnim manjšinam, da pridobijo nove razvojne možnosti, tudi kot dejavniki razreševanja odnosa center-periferija, medtem ko je v Srednji Evropi nacionalnim obmejnimi manjšinam nekako priznana vloga »mediatorjev« pri meddržavni komunikaciji oziroma meddržavnih izmenjavah. Uveljavlja se pomen mednarodnih in meddržavnih

institucij ob principu nedotakljivosti meja, odpirajo pa se tudi potrebe in problemi institucionalne normiranosti odnosov znotraj in med državami v kontekstu persistentne državne suverenosti, še zlasti glede definiranja teritorialnih in pravnih dimenzij državnih zaščitnih norm v korist manjšin, ki ostajajo povečini »objekt« notranjih in zunanjih državnih politik in ohranjajo zaradi tega tudi neko situacijo prevladujoče potencialne konfliktnosti. Ne smemo pozabiti, da se tudi same manjšine v tem času pri svojem »revivalu« in družbenem organiziranju pretežno oprijemajo nacionalističnih ali celo separatističnih instrumentov družbene mobilizacije.

Tretja vizija – manjšine kot dejavniki integracije – je povezana s časom, ki ga doživljamo v 21. stoletju. To je obdobje, ko princip državne suverenosti in povojne meddržavne institucionalne ureditve izzivajo in presegajo tako globalni kot regionalni/lokalni procesi, v okviru katerih skušajo države ohranjati nekakšno vlogo mediatorjev v kontekstu rastočega pomena funkcionalne makroregionalne institucionalne organiziranosti (v našem primeru EU). To je čas številnih protislovij, a tudi novih potencialov za tako imenovana kontaktna, se pravi obmejna in multikulturalna območja. Odpravljanje »notranjih« meja v makroregionalnem funkcionalnem sistemu povečuje možnosti prostorske in etnične mobilnosti v korist skupnega evropskega »demosa« in družbene konvergence, a povzroča tudi težnjo k razvijanju novih lokalnih nacionalizmov in družbene divergence. Evropski princip »združenosti v različnosti« namreč sočasno podpira tako lokalne in regionalne razvojne težnje (in s tem različnost) kot skupne, integracijske težnje (in s tem združenost). V taki odprti in dinamični situaciji se postavlja pod vprašaj tudi sam manjšinski status, posebej obmejnih in nacionalnih manjšin, saj jih je doslej definirala po eni strani državna meja, po drugi pa etnično-jezikovna meja; sedaj sta obe zabrisani, po eni strani zaradi družbenega in političnega poenotenja evropskega prostora, po drugi strani pa zaradi zmanjšane družbene distance med t. i. večino in manjšino na lokalni/regionalni ravni in rastoče interetnične integracije. Na ta način pričanja doslej prevladujočo preprosto eno-dimenzionalno identiteto nadomeščati veliko bolj kompleksna več-dimenzionalna identiteta na podlagi širjenja mešanih zakonov, večjezikovne prakse in uveljavljanje jezika manjšin v širšem družbenem okolju.

Ali ta sicer pozitiven proces družbene integracije vodi tudi v »deteritorializacijo« družbeno-kulturne stvarnosti in v razvoj neke »melting pot« situacije? Kako naj v takih pogojih definiramo družbeno-kulturno identiteto? Naj jo vežemo na objektivne ali zgolj subjektivne identifikacijske kriterije, naj se ta naslanja izključno na elemente tradicije ali povsem odpre izzivom modernosti? Je v takih pogojih še mogoče razlikovati med t. i. »avtohtonimi« in »neavtohtonimi« skupnostmi? Kdo in na kakšen način naj poskrbi za multikulturalno vzgojo: zgolj »manjšinske« ali tudi »večinske« šole? Kdo in na kakšen način naj vodi multikulturalno in družbeno integracijsko politiko: zgolj »manjšinske« ali tudi »večinske« institucije? Vse to so vprašanja, ki jih ne moremo ignorirati, ko govorimo o sodobnem statusu manjšin, vsi ti so procesi, ki zahtevajo pozorno spremljanje in usmerjanje. Nedvomno pa zahtevajo tudi drugačen, »večnivojski« pristop k upravljanju družbene integracije in multikulturalnih politik. V takih pogojih morajo evropske oblasti poskrbeti za temeljne principe in norme, državne oblasti za ustrezne institucionalne okvire in za skupno razvojno vizijo, deželne/lokalne oblasti morajo znati tako temeljne evropske principe kot meddržavne razvojne vizije konkretno udejaniti in jezikovne oziroma lokalne skupnosti (definicija manjšin postaja v tem kontekstu že neprimerna) integrirati v družbeno politiko, lokalne/regionalne jezikovne skupnosti pa morajo preseči svojo samozadostnost in postati tudi same zavestni in priznani akter družbene integracije ter medkulturne komunikacije.

Upamo in želimo, da bo konferenca prvi korak k takemu razumevanju stvarnosti in prihodnjih razvojnih politik v multikulturalnem kontaktnem območju, ki ga predstavlja Furlanija Julijska krajina.

ADRIANA JANEŽIČ

ZAKON ŠT. 38/2001 IN DEŽELNI ZAKON ŠT. 26/2007

STANJE IZVAJANJA ZAŠČITE

Uvod

Po več kot desetih letih od odobritve in začetka veljave zakona št. 38 z dne 23. februarja 2001 (Zakonska določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine v deželi Furlaniji Julijski krajini) poteka danes, v skladu z 10. členom deželnega zakona št. 26/2007, prva konferenca, predvidena vsakih pet let, za presojo stopnje izvajanja zakona št. 38/2001 in deželnega zakona št. 26/2007 (Deželna določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine), s katerim A. Dežela Furlanija Julijska krajina v okviru svojih pristojnosti prispeva k izvajanju zaščite (*glej PRILOGO s celotnim besedilom zakona št. 38/2001 in deželnega zakona št. 26/2007*).

Določila o zaščiti so zelo zahtevna tema, za katero bodo potrebne poglobljene obravnave tudi po posameznih področjih, saj zadevajo tako splošne ukrepe, ki se nanašajo na posameznikove pravice in so namenjeni vsem občanom, kot tudi specifične ukrepe za javne uprave in krajevne ustanove na ozemlju, kjer živi manjšina, in sicer na področju kulture, šolstva, zaščite zgodovinskega in umetniškega premoženja ter družbenih, gospodarskih in okoljevarstvenih interesov.

V tem poročilu bomo predstavili splošen okvir, saj ni mogoče podrobno analizirati posameznih področij in sektorjev. Izvajanje zakonskih določil se namreč neprestano spreminja. Tako bomo orisali stopnjo izvajanja določil zakona št. 38/2001 in finančne posledice na deželni zakon št. 26/2007, predvsem na 21. člen tega zakona, ki predvideva Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino. Glede tega je bila izvedena prva analiza administrativnih postopkov, ki bi morali potekati v verigi, se pravi neprekinjeno med državo in Deželo ter med ustanovami in institucijami slovenske manjšine.

Poleg tega smo obravnavali posvetovalne organe, ustanovljene na podlagi zakona št. 38/2001 in deželnega zakona št. 26/2007, ki predvidevajo imenovanje predstavnikov slovenske manjšine kot posameznikov oziroma kot zastopnikov slovenskih organizacij.

Poglobljena presoja rezultatov, doseženih z zakonom na **področju šolstva**, ni bila predvidena, saj bi bila za to temo zaradi kompleksnosti in povezave s splošno zakonodajo za to področje potrebna organizacija samostojne konference in soočenja s predstavniki tega sektorja. Prav tako še nismo poglobili druge teme, ki je poglobitnega pomena za obstoj slovenske manjšine, in sicer področja tiska in **masovnih medijev** nasploh, saj je tudi to polje povezano z drugimi splošnimi sektorskimi zakoni in bi ga bilo treba zelo podrobno presoditi.

Glede uporabljene **metodologije** za raziskavo naj poudarimo naslednje:

- a) podrobno smo analizirali besedilo zakona št. 38/2001 in deželnega zakona št. 26/2007 ter odloke, ki se nanašajo nanju;
- b) izvedli smo več intervjujev s pristojnimi deželnimi funkcionarji, ki se jim zahvaljujemo za izkazano razpoložljivost; z intervjuji smo pridobili odloke, ki so bili izdani skozi čas, ter si izmenjali mnenja o tem, kar je že bilo izvedeno in kar je še v načrtu;
- c) izvedli smo intervjuje s člani posvetovalnih organov in z vodilnimi osebami slovenskih institucij;
- d) v PRILOGI je na razpolago povzetek dokumentacije.

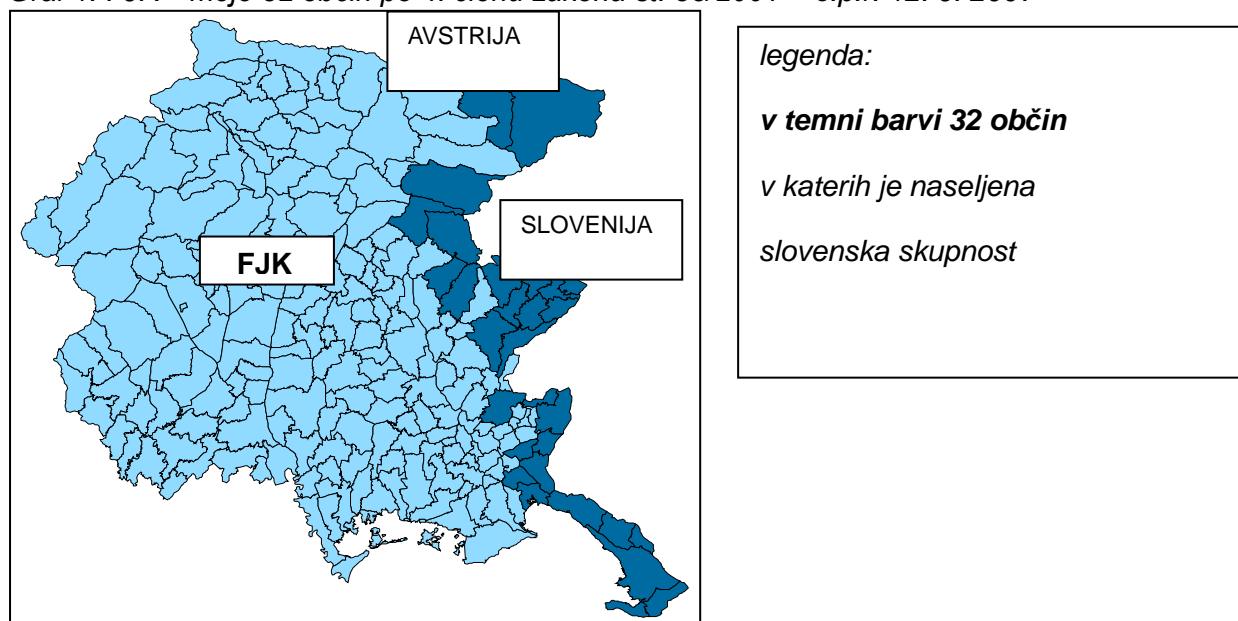
Območje naselitve

32 občin

Menim, da je najprej treba predstaviti ZEMLJEVID, iz katerega je razvidno zgodovinsko območje naselitve slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini, natančneje lega **32 OBČIN obmejnega pasu FJK** (s Slovenijo in Avstrijo), od občin Milje in Dolina na jugu vse do občin Naborjet-Ovčja vas in Trbiž na severu, kot je določeno z odlokom predsednika republike z dne 12. 9. 2007, v skladu s 4. členom zakona št. 38/2001. Gre za **6 občin v tržaški pokrajini, 8 v goriški pokrajini in 18 v videmski pokrajini.**

Določitev ozemlja, ki izhaja iz o.p.r. z dne 12. 9. 2007, kronološko sledi prvi opredelitvi, ki sta jo na podlagi zakona št. 482/1999 izvedli pokrajinski upravi Vidma in Gorice, pokrajinska uprava Trsta pa ne.

Graf 1: FJK – meje 32 občin po 4. členu zakona št. 38/2001 – o.p.r. 12. 9. 2007



(Imena v italijanščini)

**TRIESTE, Duino Aurisina, Sgonico, Monrupino, S.Dorligo della Valle, Muggia
GORIZIA, Cormons, Doberdò del Lago, Monfalcone, Ronchi, S. Floriano del Collio, Savogna, Sagrado
CIVIDALE, Attimis, Drenchia, Faedis, Grimacco, Lusevera, Malborghetto-Valbruna, Nimis, Prepotto, Pulfero, Resia, S. Leonardo, S.Pietro al Natisone, Stregna, Savogna, Taipana, Tarvisio, Torreano**

(Imena v slovenščini)

**TRST, Devin Nabrežina, Zgonik, Repentabor, Dolina, Milje
GORICA, Krmin, Doberdob, Tržič, Ronke, Števerjan, Sovodnje, Zagraj
ČEDAD, Ahten, Dreka, Fojda, Grmek, Bardo, Naborjet-Ovčja Vas, Neme, Prapotno, Podbonesec, Rezija, Sv. Lenart, Špeter, Srednje, Sovodnja, Tipana, Trbiž, Tavorjana**

Spomniti velja, da je bil glede na zakon o »globalni zaščiti« slovenske manjšine, tj. zakon št. 38/2001 z dne 23. februarja 2001, o.p.r. izdan 12. septembra 2007. To pomeni, da je med odobritvijo obeh pretekel **časovni rok, ki pomeni skoraj sedem let zamude** za izvajanje samega zakona in podrobneje, kot je navedeno v nadaljevanju, za izvajanje 8., 9. in 10. člena.

Slovenska manjšina institucije in združenja

Slovenska manjšina je na svojem naselitvenem ozemlju ustvarila kapilarno razširjeno družbeno, kulturno in gospodarsko tkivo z institucijami in organizacijami primarnega interesa in z organizacijami in društvi, godbami in zbori, ki obstajajo tudi v najmanjših občinah. Splošno sliko slovenske narodne skupnosti je mogoče pridobiti tudi na podlagi raziskav, ki so bile izvedene v teh letih, med katerimi so tudi te, ki jih predstavljamo na deželni konferenci.

Zelo pomembno orodje, ki ni koristno le za birokratske postopke, ampak predvsem za identiteto in prepoznavnost združenj in institucij, je **Deželni seznam organizacij slovenske jezikovne manjšine**, predviden s 5. členom deželnega zakona št. 26/2007, ki nudi informacije o strukturah in institucijah slovenske manjšine in predvideva njihov vpis v seznam zato, da lahko imajo dostop do državnih prispevkov v skladu s 16. členom zakona št. 38/2001.

DEŽELNI SEZNAM predvideva šest sekcij, za katere lahko združenja zahtevajo vpis:

- a) predstavniške organizacije slovenske manjšine (6. člen, d.z. št. 26/2007);
 - b) združenja in zadruga: področja kulture, izobraževanja in raziskovanja;
 - c) športna združenja, ki delujejo na področju športa in rekreacijskih dejavnosti;
 - č) organizacije, ki se ukvarjajo z družbenimi vprašanji, in stanovske organizacije:
 1. zdravstvena in socialna pomoč, izobraževalne dejavnosti,
 2. gospodarske in sindikalne stanovske organizacije (22. člen z. št. 38/2001);
 - d) sredstva javnega obveščanja in radijske in televizijske postaje;
- fe ustanove, ki imajo v lasti ali upravljajo nepremičnine, v katerih delujejo slovenske organizacije.

Trenutno je skupaj **na SEZNAM vpisanih 196 institucij in združenj**, kot izhaja iz o.p.d. 1187/2011 in 278/2012.

V zvezi z DEŽELNIM SEZNAMOM je treba izpostaviti nekatere ugotovitve: prvič dejstvo, da niso bila vsa društva, godbe in zbori, ki obstajajo na ozemlju, vpisana posamično, tudi zato, ker so nekateri dejavni v okviru zvez združenj. Poleg tega razdelitev seznama v šest sekcij ne odraža popolnoma dejanskega stanja, saj obstajajo institucije, društva in združenja, ki so vpisana v več sekcij. Prav tako iz seznama niso razvidne ustanove primarnega interesa, se pravi nosilne strukture, ki so bistvene za preživetje manjšine, saj za te obstaja poseben odlok.

Tabela 1: ADFJK – Deželni seznam (5. Člen d.z. št. 26/2007) – leto 2011 – slovenska manjšina: institucije in združenja – prostorska razporeditev.

PROSTORSKA RAZPOREDITEV	OBČINE PO O.P.R. 19.9.2007	STALNI PREBIVALCI 32 občin (*)	Vpisane institucije in združenja (2011)
pokr. TRST	6	236.556	117
pokr. GORICA	8	89.782	58
pokr. VIDEM	18	36.514	21
	32	362.852	196

(*) Vir: ADFJK – »Regione in cifre« (Dežela v številkah) – podatki na dan 31. 12. 2010

Za skupno sliko prostorske razporeditve institucij in združenj slovenske manjšine je v Tabeli 1 predstavljeno število institucij in združenj z deželnega seznama, razdeljenih po

pokrajinah (Trst, Gorica in Videm); poleg tega je navedeno tudi skupno število prebivalcev občin teh pokrajin, da se omogoči presojo **prisotnosti in prepoznavnosti institucij in organizacij na posameznih pokrajinskih ozemljih.**

Razdelitev sredstev v proračunskem letu 2011

Z vidika analize je bolj zanimiva in bolj ponazarja položaj institucij in združenj slovenske manjšine razdelitev sredstev na podlagi d.z. št. 26/2007, *Sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine*, ki predvideva:

- 18. člen, 2. odstavek, črka a, organizacije primarnega interesa: **informativne in založniške dejavnosti;**

- 18. člen, 2. odstavek, črka b, organizacije primarnega interesa: **institucionalne, kulturne, umetniške, znanstvene, izobraževalne in športne dejavnosti;**

- 18. člen, 2. odstavek, črka c, **manjše organizacije in ustanove.**

Poleg tega je z 10. odstavkom 6. člena d.z. št. 26/2007 predvideno priznanje **krovnih organizacij** slovenske jezikovne manjšine.

Z odlokoma predsednika dežele št. 1187/2011 in 278/2012 so bile opredeljene kategorije poseganja ustanov primarnega interesa in manjših ustanov za leto 2011.

Opredeljenih je bilo **šest ustanov primarnega interesa, ki se ukvarjajo z informativnimi in založniškimi dejavnostmi**, kot predvideva 18. člen, 2. odstavek, črka a d.z. št. 26/2007, katerim je bil namenjen skupni znesek 1.119.700 EUR, in **15 ustanov primarnega interesa, ki se ukvarjajo z institucionalnimi, kulturnimi, umetniškimi, znanstvenimi, izobraževalnimi in športnimi dejavnostmi**, kot predvideva 18. člen, 2. odstavek, črka b d.z. št. 26/2007, katerim je bil namenjen skupni znesek 3.263.300 EUR. **Manjšim ustanovam slovenske manjšine**, ki jih predvideva 18. člen, 2. odstavek, črka c d.z. št. 26/2007, je bil namenjen znesek 650.000 EUR, ki je bil pozneje razdeljen na podlagi odloka vodje Glavne direkcije za kulturo, šport, mednarodne odnose in odnose z EU št. 2012 z dne 29. februarja 2012, za skupnih **161 koristnikov.**

Z namenskimi postavkami deželnega proračuna so bili pred tem dodeljeni zneski 200.000 EUR **krovnima organizacijama** na podlagi 6. člena, 10. odstavka d.z. št. 26/2007, in 75.000 EUR za namene, predvidene s 5. členom, 9. odstavkom d.z. št. 1/2004 (**Slovensko stalno gledališče**).

Graf št. 2 ponazarja razdelitev razpoložljivih finančnih sredstev, in sicer **5.308.000 EUR za proračunsko leto 2011**, v skladu s 16. členom zakona št. 38/2001, ki so razdeljena:

- **(83 %) 21 USTANOVAM PRIMARNEGA INTERESA:**
- **(61 %) 15 ustanovam, ki se ukvarjajo z institucionalnimi, kulturnimi, umetniškimi in znanstvenimi dejavnostmi** (18. člen, 2. odstavek, črka l.b);
- **(22 %) 6 ustanovam, ki se ukvarjajo z informativnimi in založniškimi dejavnostmi** (18. člen, 2. odstavek, črka l.a);
- **12 % 161 MANJŠIM USTANOVAM** (18. člen, 2. odstavek, črka l.c);
- **3 % dvema krovnima organizacijama:** letni prispevek (6. člen, 10. odstavek);
- **nekaj manj kot 1 % izrednega prispevka Slovenskemu stalnemu gledališču** (5. člen, 9. odstavek d.z. št. 1/2004).

Graf 2: ADFJK – razdelitev sredstev v proračunskem letu 2011 – 16. člen z. 38/2001 – 18. člen d.z.



Legenda: Financiranja v skladu z 18. členom d.z. št. 26/2007

Sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine

- 18. člen, 2. odst., črka a, ustanove primarnega interesa: informacije, založništvo – 18. člen, 2. odstavek, črka b, ustanove primarnega interesa: institucionalne, kulturne ... – 18. člen, 2 odstavek, črka c, manjše ustanove – 6 člen, 10. odstavek: krovne organizacije – 5. člen, 9. odstavek d.z. 1/2004: SSG

Posvetovalni organi slovenske manjšine po zakonu št. 38/2001 in deželnem zakonu št. 26/2007

Zakona, ki ju obravnavamo, in sicer z. št. 38/2001 in d.z. št. 26/2007, določata ustanovitev specifičnih posvetovalnih organov za njuno izvajanje in za upravljanje državnih finančnih sredstev.

Natančneje je bila z zakonom št. 38/2001 v 3. členu določena ustanovitev Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine in v 13. členu ustanovitev Deželne šolske komisije za pouk v slovenskem jeziku.

Z d.z. št. 26/2007 je bila v 8. členu določena ustanovitev Deželne posvetovalne komisije za slovensko jezikovno manjšino.

INSTITUCIONALNI PARITETNI ODBOR za vprašanja slovenske manjšine

Ustanovljen v skladu s 3. členom zakona št. 38/2001, s sedežem v Trstu, ima osrednjo vlogo za izvajanje in upravljanje zakona.

Vzpostavljen je bil 19. 6. 2002, na podlagi o.p.r. št. 65 z naslovom *Pravilnik za ustanovitev in delovanje Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine*, v skladu s 3. členom zakona št. 38 z dne 23. februarja 2001.

Preglednica 1- Institucionalni paritetni odbor

SESTAVA

- trenutna sestava v PRILOGI -

20 članov, od teh 10 italijanskih državljanov slovenskega jezika

Štiri imenovanja: ministrski svet

(en predstavnik z znanjem slovenskega jezika)

Šest imenovanj: odbor ADFJK

(štiri predstavniki z znanjem slovenskega jezika, ki jih določijo najbolj reprezentančna združenja manjšine)

Tri imenovanja: skupščina izvoljenih predstavnikov slovenske manjšine v svete krajevnih uprav (krajevne uprave na območju, določenem s 4. členom)

Sedem imenovanj: deželni svet FJK z omejenim glasom
(dva pripadnika slovenske manjšine)

Na svoji prvi seji paritetni odbor izvoli predsednika in podpredsednika z večino glasov članov.

Preglednica 2- Institucionalni paritetni odbor

PRISTOJNOSTI: povzetek

- (4. člen) sestava seznama ozemeljskega obsega izvajanja zakona, na zahtevo 15 % državljanov, vpisanih v volilne sezname, ali na predlog 1/3 občinskih svetnikov zainteresiranih občin;
- (6. člen) izdaja mnenja o »enotnem besedilu veljavnih zakonskih določil, ki zadevajo slovensko manjšino«, ki ga mora sestaviti vlada;
- (8. člen, 5. odstavek) raba slovenskega jezika v javnih upravah: konvencije s koncesionariji javnih storitev s strani javnih uprav v dogovoru s paritetnim odborom;
- (10. člen) javni napisi in toponimi: na predlog paritetnega odbora in na podlagi mnenj zadevnih krajevnih uprav;
- (13. člen, 3. odstavek) ustanovitev Deželne šolske komisije na podlagi mnenja paritetnega odbora;
- (19. člen) vrnitev nepremičnin, način uporabe in upravljanja na podlagi mnenja paritetnega odbora;
- (21. člen, 2. odstavek) zaščita družbenih, gospodarskih in okoljevarstvenih interesov: v pristojnih posvetovalnih organih mora biti zagotovljeno ustrezno predstavništvo slovenske manjšine v skladu z mnenjem paritetnega odbora;
- (22. člen) sindikalne organizacije in dejavnosti: na podlagi mnenja paritetnega odbora so pravice zastopanja razširjene na zborne organe in priznane so pravice, ki so zakonsko predvidene za sindikalne organizacije;
- (25. člen) sprememba seznama »ozemeljskega obsega izvajanja zakona« (4. člen): na predlog paritetnega odbora.

DEŽELNA ŠOLSKA KOMISIJA za pouk v slovenskem jeziku

Ustanovljena na podlagi 13. člena, 3. odstavka z. št. 38/2001, s sedežem v Trstu, ima osrednjo vlogo pri izvajanju, upravljanju in nadzorovanju izvajanja členov 11,12,13 in 14, ki se nanašajo na področje šolstva, kot je zakonsko predvideno.

Vzpostavljena je bila 4. junija 2008 po izdaji odloka predsednika ministrskega sveta št. 288/2006. Nadomešča komisijo, ki je bila že predvidena z 9. členom zakona št. 932/1973 in je v skladu s 24. členom zakona št. 38/2001 (prehodno določilo) izvajala zadevne pristojnosti vse do ustanovitve Deželne šolske komisije.

Preglednica 3- Deželna šolska komisija

SESTAVA

- trenutna sestava v *PRILOGI* -

15 članov

- PREDSEDNIK: deželni funkcionar urada iz 13. člena, 1. odstavka z. št. 38/2001, ki ga imenuje minister za šolstvo;
- dva ravnatelja: osnovne šole, srednje šole in višje šole;
- štiri profesorji: osnovna, srednja in višja šola, osnovna dvojezična šola;
- en predstavnik šolskega osebja šol s slovenskim učnim jezikom;
- trije predstavniki staršev, eden za vsako pokrajino;
- trije predstavniki dijakov višjih šol s slovenskim učnim jezikom, eden za vsako pokrajino;
- en zakonsko določen član: predstavnik šole s slovenskim učnim jezikom, izvoljen v Državni svet za šolstvo.

Preglednica 4- Deželna šolska komisija

PRISTOJNOSTI (povzetek):

- (11. člen, 2. odstavek) javne šole s slovenskim učnim jezikom: za reorganizacijo šol veljajo obstoječi zakoni, ki se jih izvaja ob upoštevanju mnenja komisije;
- (11. člen, 5. odstavek) za upravljanje sklada iz 8. člena zakona št. 932/1973 je pristojna komisija;
- (12. člen, 4. odstavek) določila za videmsko pokrajino: kurikularne dejavnosti učnega osebja, splošni in specifični cilji obveznih šolskih ustanov določa Ministrstvo za šolstvo na podlagi mnenja komisije;
- (12. člen, 6. odstavek) predvidena je ustanovitev državnih dvojezičnih šol ali njihovih sekcij v videmski pokrajini na podlagi mnenja komisije;
- (14. člen) Deželni inštitut za raziskovanje na področju vzgoje: ustanovi se na podlagi mnenja komisije.

DEŽELNA POSVETOVALNA KOMISIJA za slovensko jezikovno manjšino

Ustanovljena v skladu z 8. členom d.z. št. 26/2007, s sedežem v Trstu, je predvidena s 16. členom z. št. 38/2001 («...Dežela se posvetuje z institucijami in združenji slovenske manjšine...»). Njene naloge urejajo zakoni, upošteva se jo pa kot »splošni posvetovalni organ za vse zadeve in problematike, ki se nanašajo na slovensko manjšino v deželi«.

Vzpostavljena je bila 9. aprila 2009 po izdaji odloka predsednika dežele št. 270 z dne 16. 10. 2008. Nadomešča komisijo, ki je bila pred tem predvidena na podlagi 8. člena d.z. št. 46/1991 (*Ukrepi za podporo kulturnim in umetniškim pobudam v korist slovenske manjšine v deželi Furlaniji – Julijski krajini*, s katerim se je izvajalo zakon št. 19/1991, imenovan tudi »zakon za obmejna območja« (ki je v 14. členu, 1. odstavku navajal: »V pričakovanju odobritve celovitega zakona za zaščito slovenske manjšine...«), ki je veljal v skladu z 9. odstavkom 8. člena d.z. št. 26/2007 vse do prvega imenovanja Posvetovalne komisije po 8. členu d.z. št. 26/2007.

Preglednica 5- Deželna posvetovalna komisija

SESTAVA

- trenutna sestava v PRILOGI -

11 članov:

- PREDSEDNIK: deželni odbornik, pristojen za to področje, ali njegov pooblaščenec,
- šest imenovanj: določita jih krovni organizaciji slovenske manjšine (2 pokr. TS, 2 pokr. GO, 2 pokr. UD)
- trije člani: izvoli jih skupščina izvoljenih predstavnikov slovenske manjšine v svete krajevnih uprav (1 pokr. TS, 1 pokr. GO, 1 pokr. UD),
- en član, ki ga pooblasti Deželna šolska komisija v skladu s 13. členom z. št. 38/2001.

Preglednica 6- Deželna posvetovalna komisija

PRISTOJNOSTI,

predvidene z 8. členom, 2. odstavkom d.z. št. 26/2007:

- a) podaja mnenja, predvidena z d.z. št. 26/2007;
- b) podaja mnenja v zvezi s predlogom za razdelitev finančnih sredstev, ki jih država dodeli Deželi v skladu z zakonodajnim odlokom št. 223/2002 za projekte, ki se nanašajo na rabo slovenskega jezika;
- c) nudi mnenja, ki jih zahtevata deželni svet in odbor, kot tudi druge deželne ustanove in agencije;
- d) samostojno oblikuje opombe in predloge v zvezi s cilji iz 1. člena (splošna načela).

Vsi trije posvetovalni organi so trenutno vzpostavljeni, čeprav Deželna šolska komisija (v skladu s 13. členom z. št. 38/2001) in Deželna posvetovalna komisija (v skladu z 8. členom d.z. št. 26/2007) nista delovali neprekinjeno v primerjavi s predhodnima odgovarjajočima posvetovalnima organoma, medtem ko je bil Institucionalni paritetni odbor na novo ustanovljen prav na podlagi zakona št. 38/2001.

Zakon za globalno zaščito današnje stanje

Če podrobneje obravnavamo besedilo zakona št. 38/2001, naj povemo, da smo izvedli prvo analizo stanja njegovega izvajanja, **vendar nismo analizirali členov, ki se nanašajo na načela, na kazensko zaščito, na volilne zadeve in na izvajanje najbolj ugodnih določil** (členi 1, 2, 5, 23, 26, 28), **na vladne dejavnosti** (člen 17), **na priznanja** (člen 18), **na prehodna določila, na določila za spreminjanje postopkov in tolmačenj** (členi 24, 25, 29) **in na finančna določila** (člen 27).

V nadaljevanju je predstavljen POVZETEK današnjega stanja, ki je poglobljen v drugih delih poročila; poleg tega se upošteva tudi povezana določila deželnega zakona za njegovo izvajanje (d.z. št. 26/2007); (glej PRILOGO za celovito besedilo členov z. št. 38/2001, ki je povzet).

Preglednica: 3. ČLEN

PREDMET: INSTITUCIONALNI PARITETNI ODBOR

Subjekti in ukrepi: ustanovljen mora biti v roku 6 mesecev od začetka veljave zakona

Pristojnosti: o.p.r. na podlagi mnenja ministrskega sveta

STANJE: IZVAJAN

Opombe:

- ustanovljen z o.p.r. št. 65/2002: *Pravilnik za ustanovitev in delovanje Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, v skladu s 3. členom zakona št. 38 z dne 23. februarja 2001;*
- vzpostavljen dne 19. 6. 2002.

Preglednica: 4. ČLEN

PREDMET: OZEMELJSKI OBSEG IZVAJANJA ZAKONA

Subjekti in ukrepi: na predlog 15 % državljanov občine ali 1/3 občinskih svetnikov

Pristojnosti: o.p.r. na predlog odbora po 3. členu, v roku 6 mesecev od njegove ustanovitve

STANJE: IZVAJAN

Opombe:

- z o.p.r. z dne 12. 9. 2007 je bilo določeno območje 32 občin (6 v pokrajini Trst – vse občine, 8 v pokrajini Gorica, 18 v pokrajini Videm).

Preglednica: 6. ČLEN

PREDMET: ENOTNO BESEDILO VELJAVNIH ZAKONSKIH DOLOČIL

Subjekti in ukrepi: VLADA, na podlagi mnenja odbora po 3. členu

Pristojnosti: izdati ga mora VLADA z zakonodajnim odlokom v roku 120 dni od začetka veljave zakona

STANJE: NEIZVAJAN

- ni informacij o postopkih v teku

Preglednica: 7. ČLEN

PREDMET: SLOVENSKA IMENA, PRIIMKI IN POIMENOVANJA

Subjekti in ukrepi: državljeni, podjetja, druge pravne osebe slovenske manjšine

Pristojnosti: krajevne uprave

Referenca: d.z. št. 26/2007: 12. člen

STANJE: V FAZI IZVAJANJA

Opombe:

- gre za »individualne pravice«, že priznane z drugim zakonom;
- 4. odstavek: izvajanje je treba izvesti proceduralno na podlagi postopkov, predvidenih z 11. členom zakona št. 482/1999.

Preglednica: 8. ČLEN

PREDMET: RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V JAVNI UPRAVI

Subjekti in ukrepi: javne uprave – prilagoditev uradov in osebja (predvideni uradi v Trstu, Gorici in Čedadu)

Pristojnosti: z odlokom ministra za državno blagajno, proračun in gospodarsko načrtovanje se določi načine in roke za dodelitev sredstev

Referenca: d.z. št. 26/2007: 11. in 19. člen

STANJE: V FAZI IZVAJANJA

Opombe:

- poudariti gre, da je bil 8. člen **dolgo neizvajan** pred določitvijo ozemeljskega obsega izvajanja zakona (o.p.r. 12. 9. 2007);
- trenutno se zakon izvaja po delih, tako glede ozemeljskega obsega izvajanja kot glede

tipologije ukrepov (okenca, prevodi, obrazci ...);

- (glej drugo poročilo konference: specifična raziskava, ki jo je naročil Institucionalni paritetni odbor SLORI-ju/Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu in je bila končana marca 2011).

Preglednica: 9. ČLEN

PREDMET: RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V IZVOLJENIH TELESIH

Subjekti in ukrepi: zborni organi in izvoljene skupščine

Pristojnosti: načine izvajanja določajo statuti ali pravilniki izvoljenih organov

STANJE: V FAZI IZVAJANJA

Opombe:

- tudi 9. člen je bil **dolgo neizvajan** pred določitvijo ozemeljskega obsega izvajanja zakona (o.p.r. 12. 9. 2007);

- izvajanje trenutno poteka po delih glede na ozemeljski obseg izvajanja zakona.

Preglednica: 10. ČLEN

PREDMET: JAVNI NAPISI IN TOPONIMI

Subjekti in ukrepi: javne uprave in njihovi koncesionarji

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK na predlog odbora po 3. členu na podlagi zainteresiranih krajevnih uprav

STANJE: V FAZI IZVAJANJA

Opombe:

- tudi 10. člen je bil **dolgo neizvajan** pred določitvijo ozemeljskega obsega izvajanja zakona (o.p.r. 12. 9. 2007);

- izdani so bili štiri odloki predsednika dežele za določitev občin, zaselkov občin in krajev, v katerih naj se izvaja 10. člen, natančneje: 0346/Pres z dne 18. 12. 2008 (glej tudi 0300/Pres z dne 27. 10. 2009 – dopolnilo in sprememba odloka 0346/Pres z dne 18. 12. 2008 – Naborjet Ovčja vas), 0362/Pres z dne 31. 12. 2008, 071/Pres z dne 21. 03. 2012 in 073/Pres z dne 23. 03. 2012.

Preglednica: 11. ČLEN

PREDMET: JAVNE ŠOLE S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM

Subjekti in ukrepi: javne šole s slovenskim učnim jezikom

Pristojnosti: operativni načini po o.p.r. št. 233/1998 na podlagi mnenja komisije po 13. členu

Referenčna ŠOLSKA ZAKONODAJA: z. št. 1012/1961, z. št. 932/1973

Referenca: d.z. št. 26/2007: 16. člen, ki se sklicuje na 4. člen zakona št. 482/1999

STANJE: IZVAJAN

Opombe:

- 1. odstavek – izvajan z zakoni s področja šolstva tudi pred odobritvijo zakona št. 38/2001;

- 5. odstavek – v letih sredstva skrčena za skoraj 1/3 namenjenega zneska.

Preglednica: 12. ČLEN

PREDMET: SREDNJE IN VIŠJE ŠOLE V TRSTU, GORICI IN VIDMU

Subjekti in ukrepi: vrtci, obvezne šolske ustanove, višje šole

Referenčna ŠOLSKA ZAKONODAJA: z. št. 59/1997

STANJE: DELNO IZVAJAN

Opombe:

- 5. odstavek – priznanje dvojezične šole v Špetru (UD) – izvajano;
- 6. odstavek – ustanovitev državnih dvojezičnih šol ali njihovih sekcij v videmski pokrajini: še neizvedeno.

Preglednica: 13. ČLEN

PREDMET: ŠOLSKI UPRAVNI ORGANI

Subjekti in ukrepi: Deželni šolski urad: ustanovitev posebnega urada za šole s slovenskim učnim jezikom

Referenca: ŠOLSKA ZAKONODAJA

STANJE: DELNO IZVAJAN

Opombe:

- 1. odstavek – izvedena ustanovitev **Posebnega urada** pri Deželnem šolskem uradu FJK, vendar **še ne razpisan natečaj za administrativno osebje**, zato je trenutno dodeljeno osebje zaposleno na podlagi prejšnje šolske zakonodaje – z. št. 923/1973;
- 3. odstavek – **Deželna šolska komisija**, ustanovljena z odlokom predsednika ministrskega sveta št. 288 z dne 25. 9. 2006, vzpostavljena pa maja 2008;
- 4. odstavek – predvidena dodeljena sredstva so bila na razpolago od leta 2001, vendar so **bila uporabljena samo delno, in sicer v deležu približno 5 % proračuna**, in sicer zato, ker ni bilo zaposleno zakonsko predvideno osebje, saj ni bil razpisan natečaj, tako da je bila uporaba sredstev mogoča samo za tekoče stroške urada.

Preglednica: 14. ČLEN

PREDMET: DEŽELNI INŠTITUT ZA RAZISKOVANJE NA PODROČJU VZGOJE

Subjekti in ukrepi: ANSAS (Deželna agencija za razvoj šolske avtonomije): ustanovitev namenske sekcije

Pristojnosti: ANSAS, na podlagi mnenja odbora iz 3. člena

Referenca: ŠOLSKA ZAKONODAJA: 21. člen, 10. odstavek z. št. 59/1997, 76. člen zakonodajnega odloka št. 300/1999

STANJE: NEIZVAJAN

Opombe:

- šolska zakonodaja je namesto Deželnih zavodov za pedagoško raziskovanje IRRSAE predvidevalo agencijo ANSAS z Deželnimi inštituti za raziskovanje na področju vzgoje;
- po začetku veljave zakona št. 38/2001 je bila agencija ANSAS ukinjena (z. št. 111/2011);
- z ukinitvijo agencije ANSAS je ukinjen tudi Deželni inštitut za raziskovanje na področju vzgoje, ki naj bi bil vzpostavljen kot namenska sekcija s pristojnostjo za šole s slovenskim učnim jezikom.

Preglednica: 15. ČLEN

PREDMET: GLASBENA VZGOJA

Subjekti in ukrepi: konservatorij G. Tartini v Trstu: ustanovitev avtonomne sekcije s slovenskim učnim jezikom

Pristojnosti: odlok ministra za univerzo, znanstveno in tehnološko raziskovanje v roku treh mesecev od začetka veljave z. št. 38/2001

Referenca: PODROČNA ZAKONODAJA: z.o. št. 297/1994

STANJE: NEIZVAJAN

Opombe:

- sprememba zakonodaje za to področje danes onemogoča ustanovitev avtonomne sekcije konservatorija G. Tartini.

Preglednica: 16. ČLEN

PREDMET: INSTITUCIJE IN DEJAVNOSTI SLOVENSKE MANJŠINE

Subjekti in ukrepi: kulturna, umetniška, športna, rekreacijska, znanstvena izobraževalna združenja ter informativne in založniške dejavnosti

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK, ki se posvetuje z institucijami in združenji slovenske manjšine

Referenca: d.z. št. 26/2007: 18. člen

STANJE: IZVAJAN

Opombe:

- gre za enega redkih zakonskih členov, ki se ga izvaja vse od prvega leta začetka veljave zakona zaradi kontinuitete s postopki, ki jih je izvajala Deželna posvetovalna komisija, ustanovljena z 8. členom d.z. št. 46/1991 (glej); ustanovitev komisije v skladu z 8. členom d.z. št. 26/2007 je bila določena z odlokom predsednika dežele št. 270 z dne 16. 10. 2008.

Preglednica: 19. ČLEN

PREDMET: VRAČANJE NEPREMIČNIN

Subjekti in ukrepi: Narodni dom (TS), Narodni dom pri Sv. Ivanu (TS) in Trgovski dom (GO)

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK

Referenca: d.z.št. 26/2007: 21. člen, 2. odstavek, črka d)

STANJE: DELNO V TEKU

Opombe:

- zaradi poslopij, ki delno niso na razpolago, je oktobra 2012 stanje naslednje:

- TRST – poslopje Narodni dom, nekdanji Hotel Balkan – sedež Univerze v Trstu: trenutna razpoložljivost treh prostorov;
- TRST – poslopje Narodni dom pri sv. Ivanu – lastnina prenesena na Deželo – v teku;
- GORICA – poslopje Trgovski dom – v lasti ministrstva za finance – trenutno ni razpoložljivo.

Preglednica: 20. ČLEN

PREDMET: ZAŠČITA ZGODOVINSKE IN UMETNIŠKE DEDIŠČINE

Subjekti in ukrepi: zgodovinski in umetniški spomeniki

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK/Pokrajine/krajevne uprave, na podlagi mnenja slovenskih združenj

Referenca: d.z. št. 26/2007: 15. člen

STANJE: V TEKU

Preglednica: 21. ČLEN

PREDMET: ZAŠČITA DRUŽBENIH, GOSPODARSKIH IN OKOLJEVARSTVENIH INTERESOV

Subjekti in ukrepi: predstavništvo slovenske manjšine v deželnih zbornih organih, na podlagi mnenja Deželne posvetovalne komisije

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK

Referenca: d.z. št. 26/2007: 14. člen

STANJE: V TEKU

Opombe:

- odstavek št. 3 in 4: letni prispevek gorskim skupnostim Železna dolina – Kanalska dolina, Terska dolina in Nadiške doline – izvajano.

Preglednica: 22. ČLEN

PREDMET: SINDIKALNE ORGANIZACIJE IN DEJAVNOSTI

Subjekti in ukrepi: sindikalne organizacije slovenske manjšine, ki jim je priznana reprezentativnost na državni ravni

Pristojnosti: Avtonomna dežela FJK, na podlagi mnenja odbora iz 3. člena

Referenca: d.z. št. 26/2007: 7. člen

STANJE: V TEKU

Opombe:

- z odlokom predsednika dežele št. 760/2009 je bil priznan Sindikat slovenske šole.

DRŽAVNA financiranja

Proračunska leta 2001–2012

Z zakonom št. 38/2001 so bila dodeljena državna financiranja za proračunsko leto 2001 in predvideni finančni prispevki iz 16. člena od leta 2002 naprej.

Preglednica dodeljenih sredstev po z. št. 38/2001

Sredstva v LIRAH

- 3. člen – Paritetni odbor: 98.500.000 lir letno
- 8. člen – raba slovenskega jezika v javni upravi: 5.805.000.000 lir letno
- 10. člen – javni napisi in toponimi: 128.000.000 lir letno za leta od 2001 do 2005
- 11. člen – javne šole s slovenskim učnim jezikom: 155.500.000 lir letno
- 12. člen – dvojezična šola v Špetru (Videm): 1.436.000.000 lir letno
- 13. člen – Inštitut za zadeve v zvezi z izobraževanjem v slovenskem jeziku: 895.000.000 lir letno
- 15. člen – Avtonomna sekcija v slovenskem jeziku na konservatoriju Tartini (TS): 1.049.000.000 lir letno
- 16. člen – Inštitucije in dejavnosti slovenske manjšine: 5.000.000.000 lir za leto 2001, 10.000.000.000 lir za leto 2002
- 21. člen – Občine gorskih skupnosti Železne doline – Kanalske doline, Terske doline in Nadiških dolin: 1.000.000.000 lir letno

Skupna vrednost za leto 2001 je torej znašala 15.567.000.000 lir, od leta 2002 pa je bilo predvidenih 20.567.000.000 lir.

Kot smo že opozorili v primeru določitve referenčnega ozemeljskega obsega, do katerega je prišlo šele septembra 2007, ali v primeru zakonskih členov, ki se jih še ne izvaja (na primer 15. člen – glasbena vzgoja), gre poudariti, da zaradi proceduralnega zamujanja pri izvajanju zakona št. 38/2001 v desetletju, ki je preteklo od njegovega sprejetja, **država ni nakazala zneska, ki ustreza približno nekaj desetim milijonov evrov.** To je mogoče izračunati, če se analizira neizvajane člene ali člene, ki se jih je začelo izvajati dolga leta po odobritvi zakona.

To pomeni, da so bile **podelitve skrčene** v času in da ne obstajajo količinsko stabilizirani zneski (ne letno, ne triletno); ostaja tudi **negotovost glede rokov dodelitve in izplačila**, predvsem od proračunskega leta 2009, kar onemogoča programiranje ukrepov.

Poleg tega gre izpostaviti, da je razdelitev za **proračunsko leto 2012** država izvedla šele v zadnjih dneh pred našo konferenco in predvidela sredstva, ki so **dodatno znatno omejena**.

Sledi krajša obravnava postopkov za nekatere člene zakona št. 38/2001.

16. ČLEN (dejavnosti inštitucij in združenj slovenske manjšine)

Kot smo že povedali, je 16. člen edini, ki je bil financiran vsa leta od leta 2001 do leta 2011. Kot za ostale člene pa gre za **nestalno podporo** (čeprav je bilo od leta 2002 z zakonom predvidenih 10 milijard lir letno), predvsem pa so **izplačila** v roku posameznih proračunskih let **znatno zamujala**.

Kar trdimo, potrjuje analiza enega od organov, ki je **priznan kot organizacija primarnega interesa**; upoštevali smo ga za primerjavo postopkov: poleg odstotnega deleža financiranja smo preverili datume nakazil prispevkov v zadnjem triletju.

Tabela 2: ADFJK – Ustanove »primarnega interesa« slovenske manjšine – roki izplačevanja prispevkov – obdobje 2009–2011 – nakazila na banko – 1 vzorčna organizacija

pr. ustanove primarnega interesa	skupaj dodeljeno	predujem	saldo
proračun 2009	100% 3.7.2009	-----	-----
proračun 2010	100% 13.7.2010	-----	-----
proračun 2011	-----	59,1% 23.8.2011	40,9% 30.4.2012

Opaziti je, da je bilo zamujanje v rokih izplačil, do katerega je prišlo v proračunskem letu 2011, znatno, saj je bil saldo namenjenega prispevka izplačan šele spomladi naslednjega leta.

Če je to stanje ustanov primarnega interesa, se je še huje godilo **manjšim ustanovam**, ki so **v proračunskem letu 2011 prejele eno samo nakazilo** ob koncu prvega polletja 2012 (sredstva so bila podeljena z odlokom o razdelitvi št. 532 z dne 29. 2. 2012, in sicer po predložitvi obračuna stroškov 2011), se pravi **po koncu proračunskega leta, v katerem so bile izvedene dejavnosti**, kar je povzročilo še več težav pri postopkih in obračunavanju. Privedlo je do negotovosti za posamezne ustanove in do nevarnega položaja za sam obstoj združenj.

Tabela 3: ADFJK – Manjše ustanove slovenske manjšine – roki izplačevanja prispevkov – leto 2011 – nakazila na banko – 1 vzorčna ustanova –

manjše ustanove		
proračun 2011	100% dodeljeno	1.6.2012

8. ČLEN (raba slovenskega jezika v javni upravi)

Z zakonom št. 38/2001 je bila predvidena podelitev 5.805.000.000 lir letno, kot smo že izpostavili, pa je ostal 8. člen neizveden vse do »določitve ozemeljskega obsega

izvajanja«, ki je navedena v 4. členu in je bila izvedena z o.p.r. z dne 12. 9. 2007 in poznejšim odlokom predsednika dežele št. 160 z dne 19. 6. 2009, *Pravilnik za vlogo prošenj*.

Podelitev sredstev iz 8. člena se torej izvaja šele od leta 2009, torej samo v zadnjih **treh proračunskih letih**, podelitve pa količinsko niso stabilizirane in so bile znižane v poznejših proračunskih letih, še bolj pa v tekočem proračunskem letu 2012.

Upoštevati je treba, da se zakonski cilj 8. člena ne more razlikovati od tistega, ki ga določajo odgovarjajoči členi zakona št. 482/1999 (*Zakonska določila v zvezi z zaščito zgodovinskih jezikovnih manjšin*), saj o.p.r. št. 345 z dne 2. 5. 2001 v 6. členu predvideva v občinah, v katerih živijo zaščitene jezikovne skupnosti, ustanovitev »vsaj enega okenca za občane, ki uporabljajo zaščiteni jezik«.

Zaskrbljujoči so predvsem **zapleteni postopki**, ki se jih izvaja na podlagi »letnega projekta« in ki predvidevajo naslednje faze:

a) predložitev projektov **krajevnih in javnih uprav Avtonomni deželi FJK**: preiskovalni postopek v specifičnih **uradih** in sklep **deželnega odbora**, sklicanje **Deželne posvetovalne komisije** za mnenje, sklep **deželnega odbora**, ki se ga pošlje **Paritetnemu odboru** za preveritev in nato **pristojnemu ministrstvu** (tako projekti prispejo v Rim);

b) pristojno **ministrstvo** po preverjanju pošlje projekte Deželi s svojim mnenjem (projekti se vrnejo v Trst) – **ADFJK** – deželni odbor in uradi: sklepi in odloki za dodelitev in nadzorovanje sredstev.

Poudariti gre, da **zakonodajni odlok št. 233/2002, ki ureja izvajanje zakona št. 482/1999, ne pa zakona št. 38/2001**, dodeljuje ADFJK funkcije iz 9. in 15. člena (uradi javnih uprav). Zakaj ni (bil) enak postopek predviden za 8. člen zakona št. 38/2001, ki zasleduje iste cilje, in sicer »rabo manjšinskega jezika« v javni upravi za slovenski jezik po zakonu št. 38/2001 in za vse avtohtone manjšinske jezike, vključno s slovenskim, po zakonu št. 482/1991? Ali je mogoče, da ADFJK ni predvidena kot kompetentna za upravljanje dodelitve sredstev krajevnim upravam? Gre za Deželo s svojimi strukturami, ki je skupaj s krajevnimi upravami upravljala posledice potresa in popolnoma prenovila Furlanijo.

Ti zapleteni postopki povzročajo težave pri načrtovanju ukrepov: koliko krajevnih uprav je sposobnih pred odobritvijo sredstev prevzeti breme vnaprejšnje namenitve finančnih sredstev in zaposlitve človeških virov, ne da bi imele zagotovljeno višino sredstev in rok, kdaj jih bodo prejele? Koliko jih je sposobnih čakati na negotovo odobritev projektov z morebitnim močno skrčenim finančnim vložkom glede na predvideni projekt, ki ga zato ne bo mogoče izvesti? Poleg tega je treba povedati, da se za načrtovanje in »letno« financiranje »začasno« zaposli osebje, ki ni stalno, kar pomeni, da okenca delujejo neredno in so v posameznih letih izmenično odprta ali zaprta.

Tako pride do **kratkega stika**: vloženi prošenj je manj, dejavnost se omeji in skrči se obseg financiranja, predvsem pa se ne doseže ciljev in namenov zakona.

Država in Avtonomna dežela FJK

Veriga in decentralizacija

Pri analizi izvajanja zakona št. 38/2001 se je treba vprašati predvsem, ali se je oblikovala **veriga med državo in Avtonomno deželo FJK** in ali je prišlo do **decentralizacije funkcij med državo in Deželo**.

Za to je treba **preveriti uspešnost** (nadzor upravljanja: postopki) izvajanja zakona in ugotoviti, ali prihaja do ovir ali pomanjkljivega delovanja postopkov.

Kot je zapisano v pred kratkim pripravljenih besedilih o javnih upravah, gre najprej preveriti, **ali danes v državah članicah EU obstajajo inovativni postopki** glede na sistematično krizo, ki jo doživljamo (glej pred nedavnim izvedene študije o javnih politikah

in o institucionalnih preoblikovanjih v Evropi – IL MULINO 2012 – *Uscire dalla crisi (Premostiti krizo)*; v Veliki Britaniji so na primer poleg varčevalnih ukrepov uvedli **postopek decentralizacije**; v Nemčiji je strogost varčevalnih ukrepov spodbudila davčno utrditev prek **selektivnih krčenj sredstev, ne pa linearnih, in omogočila racionalizacijo sistema** javnih podjetij). V Italiji, tako kot v pravkar obravnavanem primeru 8. člena zakona št. 38/2001, se nadaljujejo **zapleteni postopki** in zaradi tega ne prihaja do inovacije in do izboljšanja birokratske kakovosti, s posledičnim podaljševanjem rokov postopkov in razdelitev oz. izplačil sredstev.

Poleg tega je treba **preveriti učinkovitost** (strateški nadzor: rezultati), katere pozitivni primer je današnja konferenca.

Na tem področju se z zakonom št. 38/2001 soočamo s pomanjkanjem možnosti načrtovanja dejavnosti s strani koristnikov prispevkov zaradi pomanjkanja gotovosti časovnih rokov in višine dodeljenih sredstev.

Izpostaviti gre tudi, da se morajo slovenske institucije in združenja obračati na **BANKE** zato, da lahko načrte izvedejo, preden prejmejo prispevke: zaradi tega morajo plačevati pasivne obresti, kar povzroča, da se javni prispevki pretakajo v banke. Na tak način **JAVNI** prispevki delno izgubijo svojo »učinkovitost«, ne zasledujejo ciljev in namenov zakonov, zaradi česar se javna sredstva razpršujejo prav v tem obdobju, ko so finančni viri tako »skromni«.

Jasno je tudi, da je učinkovitost zakonskih določil treba »strateško« nadzorovati, in sicer ne le občasno ali, kot v primeru te konference, zgolj vsakih pet let.

Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina in deželni zakon št. 26/2007

Kot je izšlo tudi iz raziskave, ki je bila izvedena po naročilu Institucionalnega paritetnega odbora, so strukture in osebje, ki jih je dodelila ADFJK, nezadostne za upravljanje zakona št. 38/2001 in deželnega zakona št. 26/2007.

Struktura

Temeljna struktura, ki je danes pristojna tako za izvajanje zakona št. 482/1999, ki se nanaša na »avtohtone« jezikovne skupnosti (furlansko, slovensko in nemško govorečo) kot tudi za izvajanje zakona št. 38/2001 za slovensko narodno skupnost, je **SLUŽBA**, ki od leta 1996 spada pod Direkcijo za kulturo in je bila v različnih letih drugače poimenovana.

V roku 15 let smo bili priča reduciranju in »manjši vidnosti« omenjene službe, kot je razvidno iz preglednice v nadaljevanju.

Preglednica: Služba

- 1996/2003 – **Služba za deželne in manjšinske jezike**
- 2003 – **Avtonomna služba za jezikovne in kulturne identitete (SAIL)**, ki je po stopnji avtonomije primerljiva z administrativno avtonomijo Direkcije;
- od leta 2004: **Služba za jezikovne in kulturne identitete in za deželne rojake po svetu (SILCE)**, z združitvijo »jezikovnih manjšin« z »deželnimi rojaki po svetu«;
- trenutno deluje **Služba za deželne rojake v tujini in manjšinske jezike**, kar pomeni, da so avtohtone skupnosti počasi prešle v ozadje v primerjavi z deželnimi rojaki v tujini.

Če to velja za temeljno **STRUKTURO**, gre izpostaviti **pomanjkanje »okenca« za manjšinske jezike**, ki je eden temeljnih instrumentov za stik z občani in za vidnost zaščite zgodovinskih jezikovnih manjšin, ki so predvideni z zakonom št. 38/2001 in s pred tem odobrenim zakonom št. 482/1999.

Osebjje, uslužbenci

Zgodovinsko pomanjkanje osebja v pristojnih uradih ADFJK, ki je bilo ugotovljeno z raziskavo Institucionalnega paritetnega odbora, se je v zadnjih letih še poslabšalo, saj vse do danes v organigramu ni predvideno specifično osebje, prav tako še ni bilo razpisa za stalno zaposlitev osebja. To pomeni, da osebje deluje »občasno« ali do »izčrpanja lestvic«.

STATUT Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine s 1. odstavkom 4. člena predvideva primarno suverenost v zvezi z deželnim osebjem, deželni zakon št. 26/2007 pa v 2. odstavku 11. člena navaja, da »... deželna uprava zagotavlja prisotnost osebja z znanjem slovenskega jezika v uradih deželnega sveta, v svojih uradih in v uradih, odvisnih od deželne uprave ...«.

Glede na okvirni podatek o 2400 stalnih uslužbencih ADFJK gre povedati, da sta v tem trenutku med njimi le dva stalno zaposlena, dodeljena Službi za manjšinske jezike, ki znata slovenščino, eden od njiju pa je zadolžen tudi za izvajanje določil zakona št. 482/1999: to pomeni, da se mora ukvarjati z vsemi avtohtonimi jezikovnimi skupnostmi Furlanije Julijske krajine.

Sredstva po zakonu št. 19/1991 in zakonu št. 38/2001

Če upoštevamo dobro delovanje javnih uprav, je mogoče predvideti ponovni pregled bilančnih poglavij in postopkov: **koliko razpoložljivih sredstev še ni bilo namenjenih specifičnemu poglavju, ni bilo izplačanih, niso izplačljiva ali pa so ostala vpisana kot rezidualne postavke; katera je stopnja rezidualnih sredstev z izrecno namembnostjo za slovensko manjšino?** In še: iz katerih razlogov ta sredstva niso bila uporabljena oziroma so ostala vpisana kot rezidualne postavke?

Predvsem v trenutkih, ki so težavni s finančnega vidika, kot je sedanj, bi bilo ta vprašanja možno postaviti prioritarno na dnevni red, tudi zato, da bi pridobili natančne podatke o stanju izvajanja zakonov, ki jih tu obravnavamo.

Avtohtone jezikovne skupnosti Furlanije Julijske krajine

V primerjavi z drugimi italijanskimi deželami je specifična posebnost Furlanije Julijske krajine številčna navzočnost avtohtonih jezikovnih skupnosti, že uzakonjena v statutu o avtonomiji Dežele, zaradi katere je ta neke vrste mozaik jezikov in kultur. Z zakonom št. 482/1991, tako v členih zakona kot v njihovem poznejšem izvajanju, so bile tri avtohtone jezikovne skupnosti (furlanska, slovenska in nemško govoreča) specifično priznane, izrecno izpostavljene in so pridobile konkretno institucionalno sodelovanje s strani krajevnih uprav kot tudi možnost oblikovanja večjezičnih projektov. Zakon št. 26/2007 prav tako večkrat poudarja pomen sodelovanja med jezikovnimi skupnostmi Furlanije Julijske krajine.

Preglednica: referenčna zakonodaja

Zakon št. 482/1991 – Zakonska določila v zvezi z zaščito zgodovinskih jezikovnih manjšin

2. člen – 1. odstavek »... Republika ščiti jezik in kulturo albanskih, katalonskih, **germanskih**, grških, **slovenskih** in hrvaških prebivalcev ter tistih prebivalcev, ki govorijo francoski, franko-provansalski, **furlanski**, ladinski, okcitanski in sardinski jezik.«

d.z. 26/2007 – Deželna določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine

4. člen – (sodelovanje med deželnimi jezikovnimi identitetami)

1. odstavek – Dežela promovira pobude, ki spodbujajo sodelovanje, medsebojno razumevanje in spoznavanje med slovensko jezikovno manjšino in skupnostjo italijanskega jezika, med slovensko, furlansko in nemško govorečo jezikovno manjšino, ki živijo na deželnem ozemlju, ter med njihovimi inštitucijami, kot tudi med združenji, ki promovirajo znanje in širjenje manjšinskih jezikov.

2. odstavek – Dežela podpira uresničevanje skupnih projektov, ki imajo za cilj vrednotenje kulturne in jezikovne raznolikosti ter krepitev načela medkulturnosti.

21. člen – (Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino)

2. odstavek – črka b) – pobude za razvoj vzajemnega poznavanja različnih kulturnih in jezikovnih danosti dežele Furlanije Julijske krajine, ki jih izvajajo ustanove in organizacije, dejavne za zaščito manjšin in za promocijo obstoječih jezikovnih in kulturnih razlik.

Glede stanja zakonodaje gre takoj izpostaviti, da ni bil sestavljen OKVIRNI deželni zakon za izvajanje zakona št. 482/1999, temveč veljajo specifični deželni zakoni za vsako posamezno jezikovno skupnost, ki z izjemo tistega za slovensko manjšino črpajo sredstva tako na državni kot na deželni ravni.

Glede večjezičnosti in sočasne vidnosti vseh deželnih jezikovnih skupnosti je prava predhodnica raziskava, ki jo je naročila Statistična služba ADFJK leta 2006 in se je zaključila leta 2008, in sicer *Raziskava o jezikovnih skupnostih v Furlaniji Julijski krajini*, ki preverja zadovoljstvo in stopnjo poznavanja jezikovnih politik države in Dežele med prebivalstvom; raziskava bo predstavljena v drugem konferenčnem prispevku.

Izvajanje obstoječih zakonov v okviru sodelovanja med jezikovnimi skupnostmi je mogoče preveriti predvsem pri načrtovanju s strani krajevnih uprav, ki so vložile večjezične projekte. Navedemo lahko na primer Občino Trbiž, kjer živijo vse avtohtone skupnosti Furlanije Julijske krajine, in sicer italijanska, furlanska, slovenska in nemško govoreča, in kjer je bil zakon št. 482/1991 izvajan, odkar je začel veljati, z namestitvijo večjezičnih (italijanskih, furlanskih, slovenskih in nemških) napisov v občinski palači, v posameznih uradih in tam, kjer so bila odprta jezikovna okenca.

Z vidika ciljev veljavnih zakonov gre izpostaviti predvsem »spontano« sodelovanje med posameznimi avtohtonimi skupnostmi.

Slovenska in furlanska jezikovna skupnost sta vzpostavili učinkovito sodelovanje, ki se je razilo predvsem v zadnjih letih, na primer s skupnim delom med Slovenskim raziskovalnim inštitutom iz Trsta in Furlanskim filološkim društvom (SFF – Societât Filologiche Furlane) iz Vidma, ki sta skupaj izvedla raziskave in simpozije. Za Goriško velja omeniti, da so se slovenska in furlanska združenja pogosto srečala, tudi na institucionalni ravni, na podlagi ukrepov Pokrajine in Občine. Nazadnje so bile na Videmskem predstavljene tudi nekatere večjezične publikacije.

Slovenska in nemško govoreča jezikovna skupnost, in sicer predvsem na skupnem naselitvenem območju Kanalske doline, sta organizirali simpozije, konference in predstavitve publikacij. S slovensko jezikovno skupnostjo je na primer sodelovalo kulturno združenje Kanalske doline Kanaltaler Kulturverei.

Slovenska manjšina v okviru čezmejnega sodelovanja

V okviru čezmejnega sodelovanja postaja vloga slovenske manjšine iz leta v leto pomembnejša, ne le glede odnosov med jezikovnimi skupnostmi Furlanije Julijske krajine in Slovenije, ampak tudi glede sodelovanja ustanov primarnega interesa slovenske manjšine pri načrtovanju v okviru programov Interreg Slovenija–Italija in skladov EU, ki si sledijo iz leta v leto.

Preglednica: referenčna zakonodaja

Zakon št. 38/2001 – Zakonska določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine v deželi Furlaniji Julijski krajini

17. člen – (Odnosi z Republiko Slovenijo)

1. odstavek – Vlada poskrbi za vse potrebne pobude, da omogoči in spodbuja razvoj odnosov med obmejnim prebivalstvom ter med slovensko manjšino in kulturnimi ustanovami Republike Slovenije ter zagotovi razvoj medregijskega in čezmejnega sodelovanja, tudi v okviru pobud in programov Evropske unije.

d.z. št. 26/2007 – Deželna določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine

21. člen – (Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino)

2. odstavek, črka c) – pobude v korist čezmejnega sodelovanja na področju kulture, izobraževanja, športa in rekreacije, ki jih izvajajo teritorialne krajevne uprave na naselitvenem območju slovenske manjšine v sodelovanju s krajevnimi oblastmi Republike Slovenije.

Če si je italijanska država, tako kot izhaja iz 1. odstavka 17. člena zakona št. 38/2001, vedno prisvajala čezmejne odnose z Republiko Slovenijo, gre poudariti tudi, da 21. člen, 2. odstavek, črka c) d.z. št. 26/2007 izpostavlja, da je Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina vedno zahtevala avtonomno vlogo v čezmejnih odnosih. Ti odnosi so se razvili predvsem po letu 1979, in sicer z Delovno skupnostjo Alpe Jadran; skozi čas je tako prišlo do sodelovanja ne le z regijami sosednjih republik na severu in na vzhodu, ampak tudi z regijami in republikami, ki ne mejijo z Italijo, a pripadajo omenjeni delovni skupnosti.

Za sodelovanje med institucijami in ustanovami slovenske manjšine v Furlaniji Julijski krajini in odgovarjajočimi institucijami in ustanovami italijanske manjšine v Istri je mogoče reči, da je že zgodovinsko, vendar se je ustalilo prav v zadnjih 12 letih s skupnim načrtovanjem, na ravni vodenja, v okviru programov Interreg Slovenija–Italija, natančneje s skupnim programiranjem časovnih rokov in načinov izvajanja projektov. Omeniti gre tudi tehnično pomoč, ki jo od vsega začetka nudi podjetje Euroservis iz Trsta, ki je izraz slovenske manjšine in ki glede na zahtevnost evropskih projektnih razpisov nudi tehnično pomoč in dvojezično razpisno dokumentacijo, kar je nujen korak pri sestavi projektov.

Sodelovanja so specifično privedla do izvedbe naslednjih projektov:

- 1. programsko obdobje (leta 2000/2006): vloženi in izvedeni sta bili dve tranši, za vsako je bilo predvidenih 12 projektov;

- 2. programsko obdobje (leta 2007/2013, torej v teku): uveljavljena so bila specifična točkovanja, s katerimi se nagraduje sodelovanja z inštituti posameznih manjšin; omeniti gre nekatere posebno pomembne projekte: strateški – Jezik/Lingua; standardni – Eduka Vzgajati k različnosti – Educare alla diversità.

Na koncu naj kot pomembno dejstvo izpostavimo, da so v projektu Eduka Vzgajati k različnosti – Educare alla diversità, ki se nanaša na področje šolstva, zastopane tri jezikovne skupnosti: slovenska, italijanska in furlanska (partner je Furlansko filološko društvo/SFF- Societât Filologiche Furlane); zato so ukrepi na šolah tostran in onstran meje potekali v vseh treh jezikih – italijanskem, slovenskem in furlanskem.

Zaključki

Po desetletju od začetka veljave zakona št. 38/2001 je mogoče govoriti o pozitivnih rezultatih in svetlih plateh, a tudi o šibkih točkah oz. številnih senčnih plateh njegovega izvajanja: en del deluje tudi v praksi, vendar je, kot smo videli in kot izhaja iz raziskave, izvedene po naročilu Institucionalnega paritetnega odbora, veliko neizkoriščenih rezerv s

strani krajevnih in javnih uprav. Zakon je bil namreč uveden po delih, zato se v praksi še ne izvaja vseh predvidenih (pozitivnih) dejavnosti.

Vsekakor gre za kompleksno temo, ki bi jo bilo treba podrobneje obravnavati, tako glede izvajanja veljavnih državnih in deželnih zakonov kot tudi glede zapletenih administrativnih postopkov, za katere ne obstaja dejanska decentralizacija med državo in Deželo. Kar zadeva danost slovenske manjšine, bi bilo treba, kljub že izvedenim in predstavljenim raziskavam, tudi v prihodnje analizirati temo z vidika nadziranja posledic, ki jih imajo državni prispevki na dotično ozemlje in na prebivalstvo.

Pri presoji predvidenih postopkov si zastavimo še nekaj vprašanj: kako je mogoče, da Dežela s posebnim statutom, katerega manjšine so sestavni del, nima polne suverenosti glede razdelitve LETNIH sredstev krajevnim upravam Furlanije Julijske krajine v višini 2.998.032,30 EUR (podatek 2011) za rabo slovenskega jezika v javni upravi, v skladu z 8. členom zakona št. 38/2001, in zakaj je ta razdelitev še v pristojnosti ministrstva ali ministrstev, kot se dogaja tudi za sredstva iz 9. in 15. člena zakona št. 482/1999, saj je med drugim Avtonomni deželi FJK, za razliko od ostalih dežel, zagotovljena popolna administrativna suverenost v skladu z zakonodajnim odlokom št. 233/2002?

Če se želi doseči popolno izvajanje zakonskih ciljev, je treba nujno doseči stabilizacijo letne razdelitve sredstev, da se zagotovi samo preživetje slovenskih institucij in združenj ter rabo slovenskega jezika v krajevnih in javnih upravah in, še splošneje, da se zagotovi, da izvajanje ne poteka občasno oziroma da ni vezano na dobro voljo posameznih ustanov.

Izpostaviti gre potrebo po stabilizaciji financiranja in po spremembi postopkov tako pri sestavi projektov, tudi s ponovnim preverjanjem »meril« za podeljevanje sredstev, kot tudi pri administrativnih postopkih in pri uporabi namenjenih, a neizplačanih sredstev, z zasledovanjem dejanske decentralizacije med državo in Deželo.

Za razliko od ostalih deželnih avtohtonih skupnosti, ki poleg financiranja na podlagi zakona št. 482/1999 prejemajo sredstva tudi iz deželnih zakonov, lahko pride z zakonom za »globalno zaščito« slovenske manjšine do »negativne« diskriminacije v primerjavi z drugimi avtohtonimi skupnostmi, kar bi lahko postavilo pod vprašaj njeno preživetje.

Mogoče je reči, da bi bilo treba pot, ki smo jo začeli z današnjo konferenco, nadaljevati s soočenjem, ki naj ne bi potekalo samo vsakih pet let, in sicer v zvezi z uspešnostjo in učinkovitostjo zakona in s specifičnim nadzorovanjem posameznih področij in s tem zakonov, saj bi to pomenilo nadaljevanje po splošnejši poti spoznavanja naših jezikovnih skupnosti.

Na koncu naj navedem **2. člen, 1. odstavek, črko c) zakona št. 38/2001**, ki tako kot EVROPSKA LISTINA iz novembra 1992 poudarja **»potrebo po odločni akciji za uveljavitev deželnih ali manjšinskih jezikov, ki naj se zaščitijo«**.

ZAIRA VIDALI

RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V JAVNI UPRAVI FURLANIJE JULIJSKE KRAJINE: PREDSTAVITEV PODATKOV IZ NEDAVNIH RAZISKAV

Leta 2007 je Avtonomna dežela FJK odobrila zakon za Slovence št. 26. Ta povzema smernice državne zakonodaje na področju varstva manjšin, ki so zajete v okvirnem zakonu za zgodovinske jezikovne manjšine v Italiji 482/1999 in v zaščitnem zakonu za slovensko jezikovno skupnost v Italiji 38/2001.

V predstavitvi se bom osredinila na analizo izvajanja 11. člena tega zakona, ki ureja rabo slovenskega jezika v razmerjih med deželno upravo in državljani, ki pripadajo slovenski narodni manjšini. Najprej bom predstavila trenutno stanje izvajanja omenjenega člena na ravni Avtonomne dežele FJK in nato izpostavila nekatera ključna vprašanja, povezana z vlogo Avtonomne dežele FJK v splošnem okvirju rabe slovenskega jezika v javnih upravah na deželnem območju.

Analiza črpa vsebine iz dveh relevantnih raziskav, ki sta bili pravkar izvedeni na področju izvajanja varstva slovenske narodne skupnosti v deželi FJK. Za namene preverjanja rabe slovenskega jezika v službah in uradih Avtonomne dežele FJK v odnosu do državljanov, ki so pripadniki slovenske narodne skupnosti, bom predstavila podatke, ki smo jih zbrali lani v sklopu raziskave, ki jo je SLORI-ju naročil Institucionalni paritetni odbor za probleme slovenske manjšine.¹ To preverjanje je zadevalo upravne organe na ravni dežele, pokrajin in občin, krajevne sodne organe in decentralizirane državne uprave, ki morajo na osnovi 8. člena zakona št. 38/2001 zagotavljati rabo slovenskega jezika v odnosu z uporabniki na ustni in pisni ravni.

Druga raziskava, iz katere sem črpala podatke za predstavitev, je bila izvedena v zadnjih dveh letih v okviru SLORI-ja. Obravnava upravljanje večkulturnosti in večjezičnosti z vidika narodnih in jezikovnih manjšin v javni upravi na primeru dežele FJK in njenih treh priznanih narodnih in jezikovnih skupnosti: furlanske, nemško govorečih in slovenske.² V sklopu te raziskave je bilo izvedenih 23 globinskih intervjujev z zaposlenimi v službah Avtonomne dežele FJK, pokrajin in občin na zaščitnih območjih. Vsebine intervjujev so obravnavale dosežene rezultate in odprte probleme izvajanja novejših državne in deželne zakonodaje o varstvu omenjenih manjšinskih skupnosti.

V okviru raziskave po naročilu Institucionalnega paritetnega odbora, ki je preverjala izvajanje pravice do ustne in pisne rabe slovenskega jezika v javnih ustanovah v odnosih z občani, smo najprej opredelili ustanove, ki so prisotne na zakonsko določenem območju 32 občin v tržaški, goriški in videmski pokrajini. S predstavniki in odgovornimi teh ustanov smo nato opravili intervjuje z uporabo delno strukturiranega vprašalnika, ki so preverjali različne vidike ustne in pisne rabe slovenskega jezika v obravnavanih javnih upravah.

Preverjanje smo izvedli v izbranih službah in uradih Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine, treh pokrajinah, 32 občinah, 13 sodnih organih, 41 državnih upravah, dveh gorskih skupnostih, štirih podjetjih za zdravstvene storitve in osmih podjetjih/družbah za upravljanje javnih storitev.

1 Sussi, E., Vidali, Z., Janežič, A., Bogatec, N. (2011): Raziskava o preverjanju izvajanja zaščite slovenske manjšine po 8. členu zakona št. 38/2001 (po nalogu Institucionalnega paritetnega odbora za probleme slovenske manjšine) / Indagine conoscitiva sull'attuazione della tutela a favore della minoranza slovena ai sensi dell'art. 8 della L. 38/2001 (commissionata dal Comitato istituzionale paritetico per i problemi della minoranza slovena). Trst, SLORI. Elaborat je na razpolago pri tajništvu predsedstva Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine.

2 Z. Vidali (2012): Upravljanje etno-jezikovne različnosti. Primer dežele Furlanije Julijske krajine. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, SLORI. Neobjavljeno gradivo.

Predstavila bom rezultate, ki zadevajo službe in urade Avtonomne dežele FJK. Izbrali smo jih v sodelovanju s Stalno strukturo za ukrepe za slovensko manjšino Službe za rojake v tujini in manjšinske jezike na osnovi kriterija, da so v neposrednem stiku z občani in da so opremljeni za sporočanje tudi v slovenskem jeziku. V preverjanje je bil vključen tudi deželni svet.

Na osnovi 11. člena deželnega zakona za Slovence in 8. člena državnega zaščitnega zakona imajo pripadniki slovenske narodne skupnosti pravico do ustnega in pisnega sporočanja z deželno upravo v slovenskem jeziku. Ta jim je dolžna odgovoriti v roku, določenem v veljavni zakonodaji, prav tako v slovenskem ali italijanskem jeziku, pri čemer mora biti izvirniku priložen prevod v slovenski jezik.

Deželni svet ne razpolaga z uradom za stike z občani, zato prek svojih upravnih uradov ne nudi uporabnikom ustnega odgovora v slovenščini (Tabela 1). Tu lahko izpostavimo javno rabo slovenščine, ki ne poteka v stiku z občani. Pravilnik deželnega sveta namreč od leta 2005 določa, da lahko svetniki na zasedanju sveta uporabljajo tudi slovenščino in ostala dva avtohtona jezika, tj. furlanščino in nemščino. Prevajalec za slovenski jezik je prisoten na vseh zasedanjih sveta in izvaja svoje delo v okviru konvencije z zunanjim podjetjem za prevajalske storitve. Oprema za simultano prevajanje je na razpolago deželnim svetnikom, za druge osebe, kot npr. za zunanje, ki so prisotni med zasedanji, pa ne.

Vse deželne službe in uradi, zajeti v raziskavo, nudijo uporabnikom ustni odgovor tudi v slovenskem jeziku (Tabela 1). Tiskovni urad je nudil ustni odgovor tudi v slovenskem jeziku že pred uvedbo zakona št. 38/2001 in prav tako po uvedbi zakona prek urada za stike z javnostmi (USJ) v Trstu, kjer je prisotnost osebe z znanjem slovenskega jezika nestalna. USJ v Gorici in USJ v Vidmu uporabnikom ne nudita ustnega odgovora v slovenskem jeziku. V primeru urada za stike z javnostmi v Trstu je najprej šlo za prilagoditev zakonu št. 482/1999 prek odprtja okenca na podlagi specifičnega projekta, lani pa je bil na uradu prisoten eden od pogodbenikov za popis kmetijstva. Trenutno na uradu ni na voljo oseba, ki obvlada slovenski jezik.

V Stalni strukturi za ukrepe za slovensko manjšino v okviru Službe za deželne rojake v tujini in manjšinske jezike delujeta dve osebi, ki obvladata slovenski jezik. Služba za šolsko usmerjanje nudi ustni odgovor tudi v slovenskem jeziku že od leta 1981, torej pred uvedbo novejših zakonodaj. Nadzorništvo za gozdove je uvedlo ustni odgovor v slovenskem jeziku pred odobritvijo novejših zakonodaj, vendar samo za dejavnosti gozdnih straž, ne pa za dejavnosti upravnih uradov. Ustni odgovor v slovenskem jeziku torej nudijo naravoslovni didaktični center v Bazovici, postaji gozdnih straž v Dolini in Devinu, za Gorico pa postaji gozdnih straž v Pevmi-Štmavru-Oslavju in v Tržiču. Statistična služba je lani namensko zaposlila osebje s pogodbo za določen čas za popis kmetijstva, ki je potekal tudi v slovenskem jeziku (Tabela 1).

Deželni svet na ravni dopisov nudi uporabnikom odgovor tudi v slovenskem jeziku (Tabela 1). To velja tako za kabinet predsednika sveta kot za upravne urade. Ta praksa je bila uvedena za izvajanje zakona št. 482/1999. Pisne odgovore v slovenščini nudi deželni svet prek zunanjega podjetja za prevajalske storitve.

Deželne službe in uradi, zajeti v raziskavo, nudijo uporabnikom pisni odgovor tudi v slovenskem jeziku ali prek prevajalca oziroma svojega osebja (Tabela 1).

Tabela 1: Ustni odgovor in odgovor na dopise v slovenskem jeziku v izbranih službah in uradih Avtonomne dežele FJK (stanje oktober 2010–februar 2011)

AVTONOMNA DEŽELA FJK	USTNI ODGOVOR V SLOV. JEZIKU			ODGOVOR V SLOV. JEZIKU V DOPISIH		
	38	482	P	38	482	P
DEŽELNI SVET					■	
TISKOVNI URAD			■			■
URAD ZA STIKE Z JAVNOSTMI		■			■	
SLUŽBA ZA ROJAKE V TUJINI IN MANJŠINSKE JEZIKE			■	■		
ŠOLSKO USMERJANJE			■			■
NADZORNIŠTVO ZA GOZDOVE			■			■
STATISTIČNA SLUŽBA (POPIS KMETIJSTVA)	■	■		■	■	

482	NA OSNOVI ZAKONA 482/1999
38	NA OSNOVI ZAKONA 38/2001
P	PRED ZAKONOMA 482/1999 IN 38/2001

V drugem odstavku 11. člena deželnega zakona 26/2007 je predvideno, da deželna uprava z namenom, da državljanom, ki so pripadniki slovenske manjšine, omogoči dejansko uresničevanje pravice do ustne in pisne rabe slovenščine v uradih deželnega sveta, v svojih uradih ter uradih podrejenih ustanov zagotovi prisotnost osebja z znanjem slovenskega jezika, v središčih mest Trst, Gorica ter Čedad pa ustanovi – tudi v sodelovanju z drugimi organi javne uprave – posebne urade, namenjene institucionalni komunikaciji in vodenju odnosov z javnostjo tudi v slovenskem jeziku.

V tiskovnem uradu je bil v obdobju med marcem 2007 in januarjem 2011 prisoten novinar slovenskega jezika s pogodbo za določen čas. Ta pogodba je bila prekinjena in oktobra 2012 je novinar z znanjem slovenskega jezika bil znova dejaven s pogodbo za določen čas. Na uradu za stike z javnostmi v Trstu je bila – kot omenjeno – najprej zaposlena oseba z znanjem slovenskega jezika, in sicer s projektnimi sredstvi iz zakona 482/1999 in nato na osnovi popisa kmetijstva. Trenutno na uradu ni zaposlen nihče, ki obvlada slovenski jezik. V Stalni strukturi za ukrepe za slovensko manjšino sta zaposleni dve dvojezični osebi, ki sta bili zaposleni po ustanovitvi službe leta 1996. V Službi za šolsko usmerjanje je bila od leta 1981 predvidena ena oseba z znanjem slovenskega jezika s pogodbo za nedoločen čas. Delala je kot svetovalec za usmerjanje za državne šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu in Gorici. Zdaj je upokojena in njene naloge trenutno izvaja oseba, zaposlena s pogodbo za določen čas. Pri nadzorništvu za gozdove v Trstu in Gorici so poudarili, da pisni in ustni odgovori v slovenskem jeziku ne sodijo v načrtovano delovanje in da je prisotnost dvojezičnega osebja med gozdnimi stražami zgolj naključna. Obenem niso prejeli nobenih smernic za prilagoditev zakonoma št. 38/2001 in 26/2007. V okviru nadzorništva tako deluje pet oseb slovenskega jezika, ki niso bile zaposlene z izrecno zahtevo po znanju slovenskega jezika, vendar poslujejo kot dvojezično osebje. Edina načrtovana dejavnost v slovenskem jeziku poteka v naravoslovnem didaktičnem centru v Bazovici. Statistična služba je imela lani sedem oseb z znanjem slovenskega jezika zaposlenih za določen čas, in sicer za popis kmetijstva (Tabela 2).

Tabela 2: Dvojezično osebje v izbranih službah in uradih Avtonomne dežele FJK (stanje oktober 2010–februar 2011)

AVTONOMNA DEŽELA FJK	DVOJEZIČNO OSEBJE V URADIH	
	ZA NEDOLOČEN ČAS	ZA DOLOČEN ČAS
DEŽELNI SVET		
TISKOVNI URAD		
URAD ZA STIKE Z JAVNOSTMI		1
SLUŽBA ZA ROJAKE V TUJINI IN MANJŠINSKE JEZIKE	2	
ŠOLSKO USMERJANJE		1
NADZORNIŠTVO ZA GOZDOVE	5	
STATISTIČNA SLUŽBA (POPIS KMETIJSTVA)		7

Četrty odstavek 11. člena deželnega zakona 26/2007 predvideva, da uradi deželnega sveta, deželne uprave in njej podrejenih ustanov sporočajo informacije, namenjene javnosti, in informacije, pomembne zlasti za manjšino, tudi v slovenskem jeziku ter zagotavljajo, da so institucionalne in promocijske informacije, objavljene v okvirju deželnega ozemlja in v periodičnem tisku, objavljene tudi v slovenskem jeziku. Peti odstavek 11. člena predvideva, da uradi oblikujejo obrazce in vloge za odobritev ugodnosti, ki jih predvideva ta zakon, dvojezično, to je v slovenskem in italijanskem jeziku.

Tabela 3: Akti, obrazci in javna obvestila v slovenskem jeziku v izbranih službah in uradih Avtonomne dežele FJK (stanje oktober 2010–februar 2011)

AVTONOMNA DEŽELA FJK	AKTI IN OBRAZCI V SLOV. JEZIKU			JAVNA OBVESTILA IN KOMUNIKACIJE V SLOV. JEZIKU		
	38	482	P	38	482	P
DEŽELNI SVET						
TISKOVNI URAD						■
URAD ZA STIKE Z JAVNOSTMI		■			■	
SLUŽBA ZA ROJAKE V TUJINI IN MANJŠINSKE JEZIKE			■	■		
ŠOLSKO USMERJANJE			■			■
NADZORNIŠTVO ZA GOZDOVE						■
STATISTIČNA SLUŽBA (POPIS KMETIJSTVA)	■	■		■	■	

482	NA OSNOVI ZAKONA 482/1999
38	NA OSNOVI ZAKONA 38/2001
P	PRED ZAKONOMA 482/1999 IN 38/2001

Deželni svet in nadzorništvo za gozdove nimata obrazcev za uporabnike in ostali akti niso prevedeni v slovenski jezik. Od ostalih služb so v celoti ali delno prevedeni obrazci urada za stike z javnostmi, stalne strukture pri Službi za rojake, Službe za šolsko usmerjanje in statističnega urada zgolj v povezavi z lanskim popisom kmetijstva. Del javnih obvestil vseh izbranih služb je tudi v slovenskem jeziku (Tabela 3).

Po predstavljenih rezultatih lahko izpostavimo nekatera ključna vprašanja, povezana z izvajanjem 11. člena deželnega zakona 26/2007 in s tem povezanega 8. člena zaščitnega zakona 38/2001 oziroma pravice do ustne in pisne rabe slovenskega jezika v odnosih z

javno upravo. Gre za ključna vprašanja, ki se pojavljajo na splošni ravni vseh javnih ustanov, ki nudijo storitve v slovenskem jeziku svojim uporabnikom, in tudi deželnih uradov in služb.

Podatki kažejo, da je Avtonomna dežela FJK poskrbela za delno nudenje svojih storitev v slovenskem jeziku za državljane, ki so pripadniki slovenske narodne skupnosti. Prav gotovo je najbolj relevantno delovanje namenske službe za manjšinske jezike. Postavlja se problem deželnega urada za stike z javnostmi, kjer je prisotnost osebe z znanjem slovenskega jezika vezana na projektna sredstva in zaradi tega spremenljiva in neenakomerna. Poleg tega v večini služb nimajo dvojezičnega osebja ali prevajalca, kar najpogosteje rešujejo z najemom prevajalskih storitev. Zato je vprašanje osebja z znanjem slovenskega jezika, ki je nameščeno za določen čas, ključno, ker je od tega odvisna državljanjska pravica do rabe slovenskega jezika. Ne gre torej za sistemske rešitve, ampak za jezikovne storitve, ki so časovno omejene in pogojene s projektnimi sredstvi.

Dodatni vidik, povezan z osebjem, je prisotnost določenega števila oseb z znanjem slovenskega jezika, ki niso zadolžene za njegovo rabo v stikih z uporabniki. To se pojavlja na ravni Avtonomne dežele FJK, na primer pri nadzorništvu za gozdove. Avtonomna dežela FJK nima zbranih podatkov o številu in prisotnosti oseb s temi značilnostmi. Gre za nezanemarljiv jezikovni potencial, ki pa se ga ne uporablja v namene spodbujanja rabe slovenščine v odnosih z javnostmi. Pri tem se pojavlja tudi težava koriščenja predvidenih sredstev iz zakonov 38/2001 in 482/1999, ki ne dovoljujejo financiranja jezikovnih storitev že zaposlenega dvojezičnega osebja.

Izvajanje zakonskih določil je tesno povezano z rabo storitev v slovenskem jeziku s strani uporabnikov. Obstoječa državna in deželna zakonodaja v skladu z evropsko in mednarodno zakonodajo temelji na konceptu manjšinskih pravic kot individualnih pravic, zaradi česar morajo biti pripadniki manjšine aktivni v njihovi vsakdanji rabi. Nepovpraševanje po storitvah v slovenskem jeziku lahko postane vzrok, da npr. obrazcev javna ustanova ne bo več prevajala ali da ne bo več nameščala osebja z znanjem slovenskega jezika v svoje urade za stike z javnostmi. Zato morajo biti pripadniki manjšine informirani o tem, da morajo v javni upravi vprašati za slovenski obrazec ali dokument, ker jim krajevna uprava tega ne ponudi samodejno.

Drugi vidik pa zadeva odgovornost deželnih služb, uradov in javnih ustanov na splošno, da storitve v slovenskem jeziku primerno predstavijo uporabnikom in jim jih približajo: da so obrazci v slovenskem jeziku zlahka dostopni bodisi v uradih in službah bodisi na spletnih straneh; da so uporabniki seznanjeni z možnostjo, da lahko z zaposlenimi komunicirajo v slovenščini.

Pri opredelitvi ključnih odprtih vprašanj o javni rabi slovenščine v odnosih med javnimi upravami in slovensko govorečimi občani sem uporabila tudi vsebine, ki so izšle iz intervjujev z zaposlenimi v javnih upravah. Slednji se ukvarjajo z nudenjem storitev v slovenskem jeziku. Tu izstopajo predvsem vsebine, ki zadevajo vlogo Avtonomne dežele FJK.

Intervjuvanci so namreč ocenili, da bi Avtonomna dežela FJK lahko imela vlogo koordinacije izvajanja zakonodaje in preverjanja na področju varstva manjšin. Ta vloga je trenutno šibka in se zrcali tudi v tem, da krajevne javne uprave delajo vsaka na svoj način. Poleg tega bi lahko Avtonomna dežela FJK spodbujala soočanje med različnimi javnimi upravami, ki bi omogočilo primerjavo izkušenj in prenos dobrih praks.

Avtonomna dežela FJK v svojem 11. členu, ki zadeva rabo slovenskega jezika v odnosu s pripadniki slovenske manjšine, ni predvidela nobene oblike jezikovnega načrtovanja niti za svoje službe in urade niti za druge javne ustanove, kot na primer predvideva deželni zakon 29/2007 za furlanski jezik. V tem zakonu je predvidena sestava jezikovnega načrta za javne ustanove, ki zahteva, da posamezna javna ustanova

upošteva smernice splošnega načrta, obenem pa izdela svoj načrt jezikovne politike. V tem sistemu so predvidena tudi preverjanja.

Dogaja se, da deželna in tudi druge javne uprave ponujajo storitve v slovenskem jeziku, nimajo pa povratne informacije o tem, ali so občani zadovoljni s ponudbo storitev. Gre torej za pomanjkanje primerne sistema evalvacije storitev oziroma merjenja odziva občanov, ki bi jo lahko dežela spodbujala in koordinirala.

Intervjuvani zaposleni v javnih ustanovah so izpostavili pomembno vlogo finančnega posredovanja, ki jo ima Avtonomna dežela FJK. Dežela ima vlogo posrednika državnih letnih prispevkov za rabo slovenskega jezika v javni upravi, ki so predvideni v 8. členu državnega zaščitnega zakona 38/2001, in v ta namen določa postopke (19. člen). Za pridobivanje teh prispevkov so predvideni birokratsko zelo zahtevni postopki, ki vsaj s časovnega vidika niso učinkoviti. Od prijaviteljev bi lahko zahtevala nekoliko manj papirjev. Obenem bi poostрила nadzor nad izvedenimi dejavnostmi, kar bi zagotavljalo pravilno izvedbo postopka.

Uvedla bi lahko večletna financiranja namesto letnih ali tudi redna letna financiranja namesto projektnih, kar bi omogočalo redno delovanje. Naj znova poudarim, da sistem financiranja pri letnih projektih ne zagotavlja rednega nudenja storitev v slovenskem jeziku za občane in zahteva stalno menjavo kadrovske zasedbe. Prijaviteljem bi Dežela z nekaj reformami olajšala delo, ko bi prispevek izplačevala na začetku leta namesto ob koncu.

Ko je Avtonomna dežela FJK leta 2007 odobrila svoj zakon za Slovence št. 26, je v smernice deželne politike vključila varstvo in razvoj kulturne in jezikovne raznolikosti na svojem ozemlju oziroma varstvo svojih narodnih manjšin – slovenske, furlanske in nemške –, kot je zapisano v 1. členu. Avtonomna dežela FJK si je tako s svojo zakonodajo zadala ambiciozen cilj določanja politik manjšinskega varstva, vendar zaenkrat še ni povsem razvila potenciala, ki ga ta pravni dokument vsebuje.

ILARIA BANCHIG, ZAIRA VIDALI

IZVAJANJE UKREPOV V KORIST REZIJANŠČINE IN JEZIKOVNIH RAZLIČIC V KANALSKI, TERSKIH IN NADIŠKIH DOLINAH

Uvod

Predstavili vam bova analizo izvajanja ukrepov za promocijo rezijanščine in jezikovnih različic v Kanalski, Terskih in Nadiških dolinah, ki so predvideni v deželni zakon za zaščito slovenske manjšine 26/2007 in državnem zaščitnem zakonu za slovensko manjšino 38/2001.

Členi 20, 21 bis in 22 deželnega zakona 26/2007 predvidevajo določene oblike financiranja za dejavnosti, ki jih izvajata Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda ter Gorska skupnost za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino, Občina Rezija, Občino Špeter in državna večstopenjska šola s slovensko-italijanskim dvojezičnim poukom v Špetru. 20. člen deželnega zakona 26/2007 se navezuje na 21. člen državnega zakona 38/2001, ki v tretjem odstavku namenja finančna sredstva razvoju občin v videmski pokrajini znotraj območij omenjenih gorskih skupnosti.

Današnje predstavitev sva razdelili po členih deželnega zakona za zaščito slovenske manjšine 26/2007. Za vsak člen sva analizirali tipologijo ukrepov, ki so jih od leta 2008 izvajale soudeležene ustanove in za ta namen črpale sredstva, in sicer obe Gorski skupnosti ter Občini Špeter in Rezija. Posredno so bili pri tem soudeleženi različni javni in zasebni subjekti, med njimi občine, dvojezična šola v Špetru, društva, podjetja in zasebniki, ki sta jim Gorski skupnosti in omenjeni Občini razdelili odobrena finančna sredstva. Pri analizi sva uporabili tako gradivo iz deželnih odlokov³ kot vsebine posnetih intervjujev.

Prek kvalitativnih intervjujev sva zbrali informacije in mnenja o doslej izvedenih ukrepih. Intervjuje sva opravili z dvema predstavnikoma Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda, s predstavnikom Gorske skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino, z županom Občine Rezija, županom Občine Špeter in ravnateljico dvojezične šole v Špetru.⁴

Intervju je sestavljalo pet vprašanj, ki so zadevala: ukrepe, financirane na osnovi členov 20, 21 bis in 22 deželnega zakona 26/2007; učinke ukrepov na gospodarski, družbeni in okoljski razvoj območja; učinke ukrepov na jezikovno politiko in oceno o poučevanju standardne slovenščine, krajevnih različic in rezijanščine. Zadnje vprašanje je obravnavalo programske usmeritve, povezane z omenjenimi zaščitnimi določili, in prihodnje načrte. To bomo obravnavali v drugem delu predstavitve.

Ukrepi na osnovi člena 20 deželnega zakona 26/2007

Člen 20 deželnega zakona 26/2007 namenja Gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino ter Gorski skupnosti Ter, Nadiža in Brda prispevke za sofinanciranje ukrepov, namenjenih družbenemu, gospodarskemu in okoljskemu razvoju občin v videmski pokrajini, in sicer tam, kjer živi slovenska jezikovna manjšina. Gorske skupnosti lahko dobrijo prispevke majhnim in srednjim podjetjem, ki opravljajo proizvodno dejavnost.

³ Uporabljene odloke Avtonomne dežele FJK nam je posredovala Stalna struktura za ukrepe za slovensko manjšino Službe za rojake v tujini in manjšinske jezike Avtonomne dežele FJK.

⁴ Z., Vidali, I., Banchig (2012): Intervjuji s predstavniki Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda in Gorske skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino, z županoma Občine Rezija in Občine Špeter in z ravnateljico dvojezičnega šole v Špetru. Preverjanje o izvajanju ukrepov v korist rezijanščine in jezikovnih različic v Kanalski, Terskih in Nadiških dolinah za Prvo deželno konferenco o zaščiti slovenske jezikovne manjšine. Gorica, 13. oktobra 2012. Trst, arhiv Slovenskega raziskovalnega inštituta-SLORI.

Ukrepi namenjeni Gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino

Predstavnik Gorske skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino je med vidnejšimi ukrepi omenil obnovitev pročelij stavb na Trbižu in v Naborjetu. Del finančne podpore so dodelili majhnim in srednjim podjetjem. Prek Gorske skupnosti je Občina Rezija iz tega člena prejela prispevek za obnovitvena dela v ulici Roma in na trgu Tiglio. Kot je razvidno iz navedenih pobud, lahko med večjimi izpostavimo tudi pilotski projekt za realizacijo krajevnega multifunkcionalnega sistema v Naborjetu, Ovčji vasi, Reziji in na Trbižu ter dejavnosti kulturne in turistične ponudbe (v Naborjet-Ovčji vasi, Reziji in na Trbižu). (Seznam 1)

Seznam 1: Odobreni prispevki Gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino ter predvidene dejavnosti v letih 2009 in 2010 na osnovi 20. člena d. z. 26/2007 (Vir: Odloka Avtonomne dežele FJK št. 736/CULT z dne 27. 10. 2010 in št. 1287 z dne 24. 10. 2010)

Za leto 2009 – 516.456,90 EUR:

- kulturne in turistične pobude (Naborjet-Ovčja vas, Rezija in Trbiž);
- podpora in investicije za mala in srednje velika podjetja (Naborjet-Ovčja vas, Rezija in Trbiž);
- popravilo sedežev prostovoljnih gasilcev (Trbiž);
- ureditev sedeža Centra za pomoč (Trbiž);
- Dokumentirajmo se in učimo se v knjižnici (Trbiž);
- obnovitev pročelij stavb (Trbiž);
- popravilo občinske ceste v vasi Njiva (Rezija).

Za leto 2010 – 172.152,30 EUR:

- pilotski projekt za realizacijo krajevnega multifunkcionalnega sistema (Naborjet-Ovčja vas, Rezija in Trbiž);
- obnovitev ceste v vasi Kuk (Naborjet-Ovčja vas);
- obnovitev pročelij stavb (Trbiž);
- obnovitvena dela v ul. Roma in na trgu Tiglio (Rezija).

Ukrepi namenjeni Gorski skupnosti Ter, Nadiža in Brda

V intervjuju je predstavnik Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda izpostavil dva ukrepa: obnovitev sedeža Gorske skupnosti v Špetru, ki bo namenjen dejavnosti krajevnih kulturnih društev, in ureditev kulturnega centra za slovensko manjšino. Poleg tega je Gorska skupnost namenila prispevek delavcem v kmetijstvu, gozdarstvu in malim lastnikom zemljišč. Iz analize deželnih odlokov je razvidno, da je bilo financiranje namenjeno tudi obnovitvi sedeža dvojezične šole in raznim gradbenim, arhitektonskim ter infrastrukturnim posegom za razvoj teritorija, okolja in društev. (Seznam 2)

Seznam 2: Odobreni prispevki Gorski skupnosti za Ter, Nadiža in Brda ter predvidene dejavnosti v letih 2009 in 2010 na osnovi 20. člena d. z. 26/2007 (Vir: Odloka Avtonomne dežele FJK št. 736/CULT z dne 27. 10. 2010 in št. 1288 z dne 27. 10. 2010)

Za leto 2009 – 1.032.913,80 EUR:

- realizacija kulturnega centra za slovensko manjšino v Špetru;
- podpora malim in srednje velikim podjetjem;
- gradbeni, arhitektonski in infrastrukturni posegi za razvoj teritorija, okolja in društev.

Za leto 2010 – 344.304,60 EUR:

- poseg za obnovitev sedeža dvojezičnega inštituta v Špetru, lastnina Občine Špeter;
- gradbeni, arhitektonski in infrastrukturni posegi za razvoj teritorija, okolja in društev.

Ukrepi na osnovi člena 21 bis deželnega zakona 26/2007

Člen 21 bis deželnega zakona 26/2007 namenja prispevek Občini Špeter za stroške upravljanja špeterske dvojezične šole. Ravnateljica dvojezične šole je v intervjuju povedala, da Občina Špeter s tem členom pridobi dodatna sredstva, ker se dvojezična šola nahaja na njenem ozemlju. Šola namreč sprejema šolsko populacijo, ki ne prihaja samo iz občine Špeter, ampak tudi iz ostalih občin, vendar med njimi ni nikoli prišlo do dogovora, da bi si porazdelile stroške vzdrževanja šole. Sprejeta je bila rešitev, da dobiva Občina Špeter določena sredstva, s katerimi krije tekoče stroške, kot sta npr. ogrevanje in električna, kot je poudaril tudi župan Občine Špeter.

Ukrepi na osnovi člena 22 deželnega zakona 26/2007

Člen 22 deželnega zakona 26/2007 namenja prispevke za promocijo dejavnosti in pobud v korist rezijanščine in financira posege, ki jih predloži Občina Rezija. Obenem namenja prispevke za promocijo dejavnosti in pobud za promocijo jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline, ki jih skupaj predložijo občine tega teritorija prek dveh Gorskih skupnosti.

Ukrepi namenjeni Občini Rezija

Med intervijem je župan Občine Rezija poudaril, da deželni zakon 26/2007 posebej omenja rezijanščino. Po njegovem mnenju med starši otrok v krajevnih šolah ni zanimanja za učenje slovenščine, je pa veliko povpraševanja po rezijanščini in rezijanski kulturi. Občina Rezija je s financiranjem iz tega zakona spodbujala tovrstno izobraževalno ponudbo v šolah: sodelavci so enkrat tedensko v vrtcih, osnovni in srednji šoli prve stopnje poučevali otroke in mlade rezijanski ples, glasbo, kulturo in jezik. Iz teh dejavnosti sta izšli tudi dve publikaciji pesmi in pravljic. Otroci soudeleženih krajevnih šol v občini Rezija so na teritoriju izvajali določene raziskave. Pripravili so ilustrirani slovar za otroke v rezijanščini s CD-jem za vrtec, osnovne in srednje šole prve stopnje v Reziji. (Seznam 3)

Župan Občine Rezija je povedal, da so izvedli raziskave o prvi svetovni vojni oziroma o petdnevni bitki v Reziji. Poleg tega je Občina ponatisnila stare publikacije. V občinskem glasilu je objavljen tudi del v rezijanščini, enako velja za del občinske spletne strani. Med izvedenimi ukrepi je župan Občine Rezija omenil tudi občinsko jezikovno okence, ki je bilo podprto s sredstvi iz zakonov 482/1999 in 38/2001. (Seznam 3)

Seznam 3: Odobreni prispevki Občini Rezija in predvidene dejavnosti v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 na osnovi 22. člena d. z. 26/2007 (Vir: Odloki Avtonomne dežele FJK št. 4037/CULT z dne 21. 11. 2008; št. 4271/CULT z dne 27. 11. 2008; št. 4406/CULT z dne 12. 11. 2009; št. 4737/CULT z dne 7. 12. 2009; št. 738/CULT z dne 27. 10. 2010; št. 1344 z dne 26. 11. 2010; št. 3115 z dne 11. 11. 2011; št. 3480 z dne 15. 12. 2011)

Za leto 2008 – 35.000,00 EUR:

- poučevanje rezijanščine v srednji šoli v Reziji;
- poučevanje rezijanščine, rezijanske zgodovine in plesa ter naravoslovnih vidikov v vrtcu in osnovni šoli v Reziji;
- poučevanje rezijanske glasbe in plesa v srednjih šolah v Reziji (nadaljevanje projekta Pust);
- poučevanje rezijanske glasbe in plesa v vrtcu in osnovni šoli v Reziji (nadaljevanje projekta Pust);

- natečaj pesništva in stripov v rezijanščini za mlade.

Za leto 2009 – 35.000,00 EUR:

- poučevanje rezijanskega jezika, kulture in glasbe ter rezijanskega plesa v srednji šoli v Reziji;
- tečaj rezijanske glasbe v osnovni šoli v Reziji;
- poučevanje rezijanske glasbe in plesa ter naravoslovnih vidikov območja v vrtcu v Reziji;
- priprava ilustriranega slovarja za otroke v rezijanščini s CD-jem (za učence vrtca, osnovne in srednje šole prve stopnje v Reziji);
- ponatis knjig, za katere je med Rezijani največ zanimanja.

Za leto 2010 – 24.800,00 EUR:

- poučevanje rezijanskega jezika, kulture in plesa ter didaktični okoljski posegi v srednjih šolah v Reziji;
- poučevanje rezijanskega jezika, kulture in plesa ter didaktični okoljski posegi v osnovni šoli v Reziji;
- poučevanje rezijanske glasbe in plesa ter naravoslovnih vidikov območja v vrtcu v Reziji;
- ilustrirani slovar za otroke v rezijanščini; uresničitev novih strani, ki jih so pripravili učenci;
- ponatis knjig, za katere je med Rezijani največ zanimanja;
- natečaj pesništva in stripov v rezijanščini (ponovitev);
- raziskava, zbiranje informacij in pričevanj o dogodkih med prvo svetovno vojno v Reziji.

Za leto 2011 – 34.000,00 EUR:

- poučevanje rezijanščine, rezijanske kulture in glasbe ter odkrivanje ljudskih običajev v srednji šoli prve stopnje v Reziji;
- poučevanje rezijanščine, rezijanske kulture in glasbe ter rezijanskega plesa v osnovni šoli v Reziji;
- poučevanje rezijanščine, rezijanske glasbe in plesa ter izvajanje projekta o naravovarstveni vzgoji (proizvodi zemlje) v vrtcu v Reziji.

Ukrepi namenjeni Gorski skupnosti Ter, Nadiža in Brda

Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda je s sredstvi iz 22. člena deželnega zakona 26/2007 organizirala kulturne dejavnosti (npr. tečaje slovenščine za sodelavce Gorske skupnosti). Obenem je namenila finančno podporo kulturnim dejavnostim, ki so jih izvajale občine, društva v različnih občinah ter dvojezična šola v Špetru. Podobne dejavnosti so se izvajale tudi leta 2009. Med njimi so pobude za ohranjanje in spodbujanje kulturne dejavnosti, povezane s krajevnimi jezikovnimi različicami.

Župan Občine Špeter je izpostavil, da je s pomočjo sredstev Občina v zadnjih dveh letih objavila dva natečaja »Naš domači izik«. V tem okviru so kodificirali jezikovno različico Nadiških dolin s slovničnega in leksikalnega vidika. Ravnateljica dvojezične šole v Špetru je med drugim omenila projekt »Dekle je po vodo šlo«, v sklopu katerega so izdali tudi publikacijo. (Seznam 4)

Med ukrepi, ki jih je Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda financirala v letu 2010, so publikacije v krajevnih jezikovnih različicah za ohranjanje in spodbujanje rabe krajevnih narečij in kulture, ki so jih izdale občine in društva. Organizirani so bili tudi tečaji narečij.

Med pobudami za leto 2011, ki jih je financirala Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda, je župan Občine Špeter izpostavil projekt skupaj z drugimi občinami in Gorsko skupnostjo, in sicer objavo slovnice in slovarja narečja Nadiških dolin. V zvezi s tem bo v Špetru 26. in 27. oktobra letos posvet, ki nosi naslov »Demokracija, razvoj in materni jezik«. (Seznam 4)

Seznam 4: Odobreni prispevki Gorski skupnosti Ter, Nadiža in Brda ter predvidene dejavnosti v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 na osnovi 22. člena d. z. 26/2007 (Vir: Odloki Avtonomne dežele FJK št. 4037/CULT z dne 21. 11. 2008; št. 4271/CULT z dne 27. 11. 2008; št. 4406/CULT z dne 12. 11. 2009; št. 4737/CULT z dne 7. 12. 2009; št. 738/CULT z dne 27. 10. 2010; št. 1347 z dne 26. 11. 2010; št. 3115 z dne 11. 11. 2011; št. 3478 z dne 15. 12. 2011)

Za leto 2008 – 40.000,00 EUR:

- projekt Sentieri/Stazice – preučevanje manjšinskih jezikov in kultur (dvojezična šola v Špetru);
- publikacija »Tipana, pravice in čudnosti naših vasi« (Občina Tipana);
- Senjam beneške piesmi – festival narečne glasbe, KD Rečan (Garmak);
- krajevna glasbena produkcija s CD-jem Kekko, Glasbena matica (Špeter);
- zbiranje besedil za narečni natečaj Moja vas – publikacija, Študijski center Nediža (Špeter);
- Mlini Nediških dolin – raziskava o mlinih, KD Jacopo Stellini (Garmak);
- publikacija »Mlada lipa« – narečje iz Subida, KD Ivan Trinko (Čedad);
- rekonstrukcija jezikovnih kod Terskih dolin – tečaji, raziskave, koncert; Center za kulturne raziskave (Bardo).

Za leto 2009 – 40.000,00 EUR:

- projekt Sentieri/Stazice – preučevanje manjšinskih jezikov in kultur (dvojezična šola v Špetru);
- narečni natečaj »Naš domači izik« (Občina Špeter);
- slovar in slovnica italijanščina - narečje Nediških dolin, KD Il castagno (Sv. Lenart);
- Senjam beneške piesmi – festival narečne glasbe, KD Rečan (Garmak);
- knjiga o značilnih pesmih in glasbi za diatonično harmoniko, Glasbena matica (Špeter);
- priprava CD-ja narečnih pesmi, BK Evolution;
- Mlini Nediških dolin – raziskava o mlinih, KD Jacopo Stellini (Garmak);
- publikacija »Mlada lipa« – narečje iz Subida, KD Ivan Trinko (Čedad);
- koncert, jezikovni tečaj in priprava gradiva v narečju, Center za raziskave (Bardo);
- tisk publikacije »Usakdanje besiede – Parole di ogni giorno« (grafični in jezikovni pregled in zbiranje pisnega gradiva in slik na CD-ju, Zadruga Most, Čedad).

Za leto 2010 – 32.000,00 EUR:

- narečni natečaj »Naš domači izik« (Občina Špeter);
- pobude v podporo zboroma Tre valli - Tri doline in San Leonardo (Občina Sv. Lenart);
- projekt Prosseniccio – publikacija (Občina Tipana);
- priprava časopisa, podpora, dogodka Burnjak in Kries (Občina Srednje);
- priprava svetlobne oglasne deske (Občina Sovodnje);
- jezikovni tečaji za odrasle in otroke v narečju (Občina Bardo);
- prispevek za nakup knjig (Občina Fojda);
- priprava turističnega promocijskega gradiva o kulturnih, naravnih in gastronomskih

znamenitostih (Občina Garmak);

- priprava antologije v slovenskem narečju (besedila Luciana Chiabudinija);
- ureditev muzeja o kmečki kulturi srednjeveške vasi Biacis (Občina Podbonesec);
- ureditev in razširitev tehniških in informacijskih orodij, preureditev občinskih arhivov in katalogizacija (Občina Dreka).

Za leto 2011 – 46.000,00 EUR:

- Nediško-italijanski slovar (Občina Špeter);
- Slovnica nediškega narečja (Občina Špeter);
- posvet »Demokracija, razvoj in materni jezik« (Občina Špeter);
- publikacija Storia illustrata della Slavia (Občina Špeter);
- Spoznajmo našo zemljo (Občina Sv. Lenart);
- Projekt 1: Umetnostna kolonija Alpe Adrija;
- Projekt 2: Podpora etnografskemu muzeju (Občina Bardo);
- nakup knjig o jeziku in kulturi doline Režije in Terskih ter Nediških dolin za občinsko knjižnico in brošura v slovenščini (Občina Fojda);
- priprava koledarja (Občina Tipana);
- dopolnitev posega za ureditev muzeja o kmečki kulturi srednjeveške vasi Biacis (Občina Podbonesec);
- objava knjige Sulla strada delle croci - Na cesti križou (Dreka);
- pobude v podporo kulturnim društvom in društvom, ki se ukvarjajo z ohranjanjem jezikovnih različic (Garmak).

Ukrepi namenjeni Gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino

Kot je povedal predstavnik Gorske skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino, so finančno podprli kulturna društva, godbe in občine, ki so organizirale kulturne dejavnosti. Med ostalimi posegi lahko navedemo različne publikacije ter pobude za toponomastiko in oznake v krajevnih različicah. S prispevki v letih 2010 in 2011 je Gorska skupnost organizirala predvsem tečaje, dogodke, predstave in kulturne prireditve za promocijo in krepitev jezikovnih različic in ljudskih običajev, posvetov in predavanj, namenjenih poglobitvi jezikovnega znanja, natečajev v šolah ter raziskav o jeziku in kulturi prek prispevkov za pisanje diplomskih nalog na to temo. (Seznam 5)

Seznam 5: Odobreni prispevki Gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino ter predvidene dejavnosti v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 na osnovi 22. člena d. z. 26/2007 (Vir: Odloki Avtonomne dežele FJK št. 4037/CULT z dne 21. 11. 2008; št. 4271/CULT z dne 27. 11. 2008; št. 4406/CULT z dne 12. 11. 2009; 4737/CULT z dne 7. 12. 2009; št. 4737 z dne 23. 11. 2009; št. 738/CULT z dne 27. 10. 2010; št. 1343 z dne 26. 11. 2010; št. 3115 z dne 11. 11. 2011; št. 3479 z dne 15. 12. 2011)

Za leto 2008 – 25.000,00 EUR:

- preureditev in izboljšava jezikovno-kulturne ponudbe, razširitev sredstev in posodobitev obstoječe opreme arhivov, knjižnic, muzejev, kulturnih centrov in glasbenih šol;
- priprava knjig, besedil in avdiovizualnega ter multimedijskega gradiva za promocijo in širitev jezikovnih različic slovenskega jezika.

Za leto 2009 – 25.000,00 EUR:

- posegi za toponomastiko in oznake;
- raziskava o jeziku in kulturi; natečaji v šolah in raziskava o jeziku in kulturi prek

prispevkov za pisanje diplomskih nalog na to temo;

- raziskava o jeziku in kulturi; prispevki za pripravo knjig, avdiovizualnega in multimedijskega gradiva za promocijo in širitev jezikovnih različ slovenskega jezika.

Za leto 2010 – 24.800,00 EUR:

- pobude za širitev in poznavanje rezijanščine in krajevnih jezikovnih različ tudi prek organizacije tečajev krajevnih različ in ljudskih običajev, posvetov in predavanj, namenjenih poglobitvi jezikovnega znanja, natečajev v šolah ter raziskav o jeziku in kulturi prek prispevkov za pisanje diplomskih nalog na to temo; organizirani bodo tečaji slovenščine in jezikovnih različ.

Za leto 2011 – 34.000,00 EUR:

- pobude za širitev in poznavanje rezijanščine in krajevnih jezikovnih različ tudi prek organizacije tečajev krajevnih različ in ljudskih običajev, posvetov in predavanj, namenjenih poglobitvi jezikovnega znanja, natečajev v šolah ter raziskav o jeziku in kulturi prek prispevkov za pisanje diplomskih nalog na to temo; organizirani bodo tečaji slovenščine in jezikovnih različ; možno je financiranje stroškov za pripravo knjig ter avdiovizualnega in multimedijskega gradiva;

- organizacija dogodkov, predstav in kulturnih prireditev za promocijo in krepitev jezikovnih različ in ljudskih običajev, še posebej s pobudami za izmenjavo med mladimi.

Učinki na ravni gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja ter jezikovne politike

Drugo vprašanje intervjuja je obravnavalo učinke na ravni gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja. Za župana Občine Rezija je občina preveč velika, da bi prispevki iz deželnega zakona koristili razvoju območja. Podobno za župana Občine Špeter omenjeni posegi niso imeli pomembnih učinkov na ravni gospodarskega in okoljskega razvoja, ker ni bilo dovolj finančnih sredstev. Učinki so bili predvsem na kulturni ravni.

Upravitelj Gorske skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino meni, da so sredstva znatno podprla kulturna društva in godbe, ki lahko nadaljujejo svoje aktivnosti. Prispevki so pomagali tudi občinam, ki so lahko uresničile nekaj projektov, ki bi bili sicer neizvedljivi. Prav tako meni, da je bilo financiranje namenjeno tudi posameznikom, ki so lahko obnovili pročelja stavb v Trbižu in Naborjetu.

Po mnenju predstavnika Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda so bili učinki pozitivni, ker so bili ukrepi namenjeni javnim delom. Pripomogli so k razvoju območja gorske skupnosti. Sredstev ni bilo dovolj, zato so jih namenili izbranim ukrepom.

Po mnenju ravnateljice dvojezične šole v Špetru pomeni prisotnost šole v občini Špeter velik razvoj, ker šola pritegne ljudi ne samo iz sosednjih občin, ampak tudi iz Čedad in iz nižinskega območja. To je za občino velika priložnost, ker se ljudje prav zato v Špetru zadržijo dlje časa, obiščejo tudi tamkajšnje trgovine in podobno. V nekaterih primerih so se zaradi prisotnosti šole nekatere družine celo preselile v občino Špeter.

Glede učinkov na ravni jezikovne politike oziroma poučevanja slovenščine in krajevnih različ je dvojezična šola v Špetru delala na obeh nivojih. Po mnenju ravnateljice dvojezične šole v Špetru je naloga šole v tem, da spodbuja večplastno jezikovno kompetenco. To pomeni, da v šoli učijo standardno slovenščino, vendar je tudi narečje predmet obravnave in raziskave. Na srednji šoli so lani na primer pripravili slovarček nemških izposojenk v narečju.

Župan Občine Špeter je poudaril, da si je prizadeval predvsem za zaščito narečne različice, kar dokazujejo natečaji, ki jih je organizirala Občina. Z zaščito narečja bo lahko ta teritorij ohranil svojo posebnost.

Po mnenju župana Občine Rezija sploh ni zanimanja za učenje standardne slovenščine. Starši dijakov so izrazili zanimanje za učenje angleščine in nemščine. Otroci so izrazili zanimanje za rezijanščino. Občina je v šolah organizirala tečaje rezijanščine in rezijanske kulture oziroma plesa, glasbe itd.

Gorska skupnost za Železno, Guminsko in Kanalsko dolino je finančno podprla večstopenjski inštitut v Trbižu in šolo v Naborjetu, in sicer je financirala delo učitelja slovenščine in krajevnih različic. Jezikovnim različicam je bilo namenjenih nekaj dejavnosti. Pripravili so slovar krajevnega narečja, v Reziji pa so s temi sredstvi pripravili DVD o krajevnih pravljičah.

Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda je organizirala tečaje slovenščine za sodelavce Gorske skupnosti in občin Nadiških dolin, da bi tako spodbujala čezmejno sodelovanje. Na ravni jezikovnih različic je Gorska skupnost podprla občine Terskih in Nadiških dolin, ki so ustvarile promocijsko gradivo in sorodne pobude za okrepitev vseh krajevnih jezikovnih različic.

V vseh treh primerih – tj. za obe občini in Gorsko skupnost Ter, Nadiža in Brda – niso bili izvedeni vsi posegi, ki bodo pa izpeljani v kratkem času. Gorska skupnost Ter, Nadiža in Brda je namenila prispevek za obnovitev sedeža dvojezične šole v Ažli. Zdaj so še v fazi načrtovanja, obnova bo verjetno začela spomladi.

Občina Špeter bo oktobra objavila slovar in slovnico narečne različice Nediških dolin. Organizirali bodo že omejeni posvet »Demokracija, razvoj in materni jezik«. Tudi Občina Rezija bo objavila slovar rezijanščine ter raziskavo o toponimih in ponatisnila stare publikacije.

Gorska skupnost za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino je uresničila vse posege. Po mnenju predstavnika Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda so zamude pri izvajanju projektov predvsem posledica postopkov pri zakupih. Župan Občine Rezija meni, da obstajajo problemi pri neizvedenih ukrepih predvsem na organizacijski ravni, in sicer zaradi nezadostnega števila sodelavcev, ki izvajajo vse dejavnosti.

Programske usmeritve

Ob koncu intervjuja smo sodelujoče vprašali še o programskih usmeritvah in perspektivah. Večina sogovorcev meni, da ni dovolj sredstev, da bi lahko razmišljali o prihodnosti. Predstavniki Gorske skupnosti Ter, Nadiža in Brda je dejal, da ne gre pričakovati težav na ravni splošne zaščite slovenske manjšine, zato naj bo prednostna naloga zaščita krajevnih jezikovnih različic v videmski pokrajini.

Predstavniki Gorske skupnosti za Železno, Guminsko in Kanalsko dolino je predlagal ustanovitev trojezične šole (s poukom slovenščine, nemščine in italijanščine). Za ta projekt sicer ni dovolj denarja, tako da bo dober rezultat že to, da bodo lahko nadaljevali poučevanje slovenščine na vseh stopnjah šol. Ravnateljica dvojezične šole v Špetru je povedala, da mora šola rešiti problem obnovitve sedeža v Ažli. Župan Občine Rezija je predlagal poseben zakon za Rezijo (npr. deželni zakon 26 bis), ker je to posebno območje, ki ga preučujejo povsod v Evropi in zahteva zaradi tega posebno zaščito. Predstavniki Občine Špeter predlaga, naj občine Nadiških dolin več vlagajo v skupni razvoj.

Členi deželnega zakona 26/2007, namenjeni družbeno-gospodarskemu in jezikovno-kulturnemu razvoju območij, kjer je naseljena slovenska manjšina, so se v praksi izkazali za spodbudne predvsem na kulturni ravni.

Tudi glede tega imajo predstavniki intervjuvanih ustanov različno predstavo. Po mnenju županov Občin Rezija in Špeter so predvidena finančna sredstva nezadostna. Dodamo naj še, da je za leto 2011 država zmanjšala prispevek, predviden po 20. členu deželnega zakona, za skoraj 15 % predvidenega zneska. Tudi za leto 2012 slika ni rožnata.

Bolj pozitivno naravnana so mnenja predstavnikov Gorskih skupnosti. Res je, da so v

večini primerov finančna sredstva nezadostna, a vendar so prek Gorske skupnosti kulturna društva in nekatere občine uresničile ukrepe, ki bi bili sicer neizvedljivi. Med pozitivnimi učinki lahko izpostavimo dejstvo, da se je okrepila izobraževalna ponudba na ravni poučevanja slovenščine in jezikovnih različic. Pozitiven učinek je tudi v tem, da so bile pobude za okrepitev jezikovnih različic in ljudskih običajev izvedene na večjem delu območja, kjer živi slovenska manjšina v videmski pokrajini.

Na ravni neizvedenih posegov so problemi vezani predvsem na organizacijske težave sodelujočih javnih uprav. Odprto ostaja še vprašanje obnove sedeža dvojezične šole v Špetru, ki se bo verjetno začela spomladi.

EMIDIO SUSIČ

PERCEPCIJA IN STOPNJA ZADOVOLJSTVA PREBIVALCEV URLANIJE JULIJSKE KRAJINE Z ZAŠČITO SLOVENSKE MANJŠINE: PREDSTAVITEV IZSLEDKOV NEDAVNO IZVEDENE RAZISKAVE

Uvod

Raziskava o jezikovnih skupnostih Furlanije Julijske krajine, ki jo je naročila Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina, predstavlja temeljni korak k razumevanju dejanske slike stanja. Rezultati raziskave ne osvetljujejo le mnenj in stališč državljanov, ki bivajo v občinah, kjer živijo »jezikovne skupnosti«, pač pa odstirajo predvsem stopnjo njihovega poznavanja in zadovoljstva z državno, deželno in občinsko politiko ter njihova pričakovanja za prihodnost. Raziskavo je naročila in usklajevala služba za statistiko Dežele FJK.

Ključnega pomena za raziskavo je tudi sodelovanje in skupinsko delo, ki je v času raziskave potekalo med SLORI-jem, Slovenskim raziskovalnim inštitutom iz Trsta in Societât Filologjiche Furlane – Furlanskim filološkim društvom iz Vidma; za raziskavo je bil značilen enoten metodološki pristop, ki je vključeval tudi pripravo štirijezičnega vprašalnika in anketiranje ob pomoči izpraševalcev, ki obvladajo furlanski, slovenski in nemški jezik.

Glavni izsledki raziskave so objavljeni v publikaciji z naslovom »INDAGINE SULLE COMUNITA' LINGUISTICHE DEL FRIULI VENEZIA GIULIA – tutela e normativa«, ki je izšla leta 2010 s podporo službe za jezikovne in kulturne identitete ter za deželne rojake v tujini, tedaj dejavne v okviru Glavne direkcije za šolstvo, izobraževanje in kulturo A. Dežele Furlanije Julijske krajine.

Vzorčna raziskava je bila izvedena na podlagi telefonskih intervjujev z uporabo strukturiranega vprašalnika. Ciljna populacija so bili vsi polnoletni stalni prebivalci občin, v katerih so zgodovinsko naseljene furlanska, slovenska in nemško govoreča skupnost.

Velik pomen raziskave je tudi, da je bilo v načrt vzorčenja za izvedbo intervjujev vključenih skupaj 3000 enot, in sicer:

- 2150 stalnih prebivalcev občin, v katerih živi furlanska jezikovna skupnost, razdeljenih na osem območij: Videm, Pordenon, Gorica, Tržič, osrednja, zahodna in vzhodna Furlanija in Karnija;

- 750 stalnih prebivalcev občin, v katerih živi slovenska jezikovna skupnost, razdeljenih na pet območij: Trst, Gorica, tržaško, goriško in videmsko območje;

- 100 stalnih prebivalcev občin, v katerih živi nemško govoreča skupnost, razdeljenih na tri območja: Kanalska dolina, Sauris in Timau.

Analiza podatkov

V prvem delu bomo predstavili nekaj preglednic s podatki o treh obravnavanih jezikovnih skupnostih. To nam bo omogočilo koristno primerjavo, kar je tudi eden izmed ciljev raziskave.

Če upoštevamo jezik, ki so se ga intervjuvanci najprej naučili oz. ga začeli govoriti, tj. materni jezik, opazimo, da je tri četrtine (74,5 %) anketiranih v enakih deležih izjavilo, da je to italijanščina (37 %) oz. eden izmed treh jezikov manjšinskih skupnosti, ki živijo v Furlaniji Julijski krajini (37,5 %) (Tab. 1).

Med anketiranci naselitvenega območja slovenske jezikovne skupnosti je opaziti, da je nekaj manj kot tretjina vprašanih (31 %) izjavila, da je jezik, ki so se ga najprej naučili ali ga začeli govoriti, slovenščina ali ena njenih različic. Dokaj nizek delež teh intervjuvancev (4 %) je odgovoril, da so se najprej naučili dva jezika, in sicer slovenščino in italijanščino.

Za 45,5 % vprašanih je materni jezik italijanščina, za skoraj petino intervjuvancev (19,5 %) pa neki drugi jezik oziroma kombinacija več jezikovnih različic.

Tab. 1 - Kateri je jezik, ki ste se ga najprej naučil(-a) oz. ste ga najprej začel(-a) govoriti?

	F		S		N		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Furlanski/Slovenski/Nemški (sauran/timav)	866	40,3	233	31	27	27	1126	37,5
Furlanski/Slovenski/Nemški in italijanski	233	10,8	30	4	6	6	269	9
Italijanski	728	33,9	341	45,5	41	41	1110	37
Drugi	323	15	146	19,5	26	26	495	16,5
Skupaj	2150	100	750	100	100	100	3000	100

Iz primerjave z odgovori, ki smo jih prejeli od anketiranih na naselitvenem območju furlanske skupnosti, so razvidne določene razlike. Furlanščino oz. različico furlanščine se je kot prvi jezik naučilo ali začelo govoriti 40,3 % intervjuvancev. Če temu prištejemo še 10,8 % vprašanih, ki so se sočasno naučili oz. začeli govoriti furlanščino in italijanščino, ugotovimo, da je furlanščina materni jezik vsakega drugega intervjuvanega na tem območju. Pri intervjuvanih z območja naselitve slovenske jezikovne skupnosti ta delež dosega 35 %, kar je nekaj več kot tretjina intervjuvanih.

Glede maternega jezika intervjuvanih na območju naselitve nemško govoreče jezikovne skupnosti je najvišji delež vprašanih (41 %) odgovoril, da so se najprej naučili italijanščino, medtem ko je odstotek tistih, katerih materni jezik je ena izmed jezikovnih različic, ki niso navedene, skoraj enak kot odstotek vprašanih, ki so se najprej naučili nemščino oz. eno njenih različic.

Iz prejšnje preglednice je razvidno, da je materni jezik 37,5 % vseh intervjuvanih eden izmed treh jezikov manjšinskih skupnosti Furlanije Julijske krajine, vključenih v našo raziskavo. Izmed vseh sodelujočih je kar 9 % manj intervjuvanih izjavilo, da omenjene jezike uporabljajo tudi v družinskem krogu (Tab. 2). Seštevek tistih, ki te jezike uporabljajo doma, in tistih, ki doma sočasno govorijo tudi italijanščino, je prav tako nižji od ustrežajočega iz prejšnje preglednice.

Če primerjamo podatke, ki se nanašajo na tri obravnavana območja, lahko tudi tu izpostavimo nekatere razlike. Manj kot polovica intervjuvanih z naselitvenega območja slovenske jezikovne skupnosti je odgovorila, da v družinskem krogu uporabljajo slovenščino (18,8 %) ali italijanščino (22,8 %) oz. oba jezika (4,9 %), medtem ko je več kot polovica vzorca (53,5 %) izjavila, da uporabljajo druge jezike.

Pri intervjuvanih z naselitvenega območja furlanske skupnosti je razmerje med tistimi, ki v družinskem krogu uporabljajo različico furlanščine (32,6 %), in tistimi, ki se doma sporazumevajo v italijanščini (33,5 %), skoraj enako. Ti dve skupini torej zajemata skoraj dve tretjini intervjuvanega vzorca, medtem ko je preostala tretjina precej enakomerno razdeljena med tiste, ki sočasno uporabljajo furlanščino in italijanščino (18 %) oz. druge jezikovne različice (15,9 %). Če seštejemo vse vprašane, ki so povedali, da v družinskem krogu uporabljajo samo furlanščino oz. furlanščino in italijanščino, lahko zaključimo, da vsak drugi intervjuvanec doma govori eno izmed različic furlanščine.

Tab. 2 - Kateri jezik ali narečje večinoma uporabljate trenutno v družinskem krogu?

	F		S		N		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Furlanski/Slovenski/Nemški	702	32,6	141	18,8	15	15	858	28,6
Furlanski/Slovenski/Nemški in italijanski	387	18	37	4,9	6	6	430	14,3
Italijanski	720	33,5	171	22,8	48	48	939	31,3
Drugi	341	15,9	401	53,5	31	31	773	25,8
Skupaj	2150	100	750	100	100	100	3000	100

Položaj na naselitvenem območju nemško govoreče skupnosti je drugačen. Tu je največ intervjuvanih odgovorilo, da v družinskem krogu uporabljajo pretežno italijanščino ali eno od njenih različic (48 %). Rabo določene različice nemškega jezika v družinskem krogu smo ugotovili pri 15 % anketiranih, dodatnih 6 % pa uporablja eno od različic v kombinaciji z italijanščino.

Vsak četrti intervjuvanec celotnega vzorca se čuti pripadnik ene od treh jezikovnih skupnosti, obravnavanih v raziskavi, medtem ko je skoraj vsak tretji vprašani povedal, da pripada večinski (italijanski) jezikovni skupnosti oz. da čuti dvojno pripadnost. Zanimivo je tudi izredno nizko število oseb, ki na to vprašanje niso znale oz. želele odgovoriti (Tab. 3).

Tab. 3 - Kateri jezikovni skupnosti (ali katerim jezikovnim skupnostim) po vašem občutku pripadate?

	F		S		N		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Furlanski/Slovenski/Nemški	561	26,1	183	24,4	14	14	758	25,2
Furlanski/Slovenski/Nemški in italijanski	859	39,9	79	10,5	19	19	957	31,9
Italijanski	593	27,6	330	44	52	52	975	32,5
Drugo	124	5,8	153	20,4	14	14	291	9,7
Ne vem	9	0,4	2	0,3	-	-	11	0,4
Ni odgovora	4	0,2	3	0,4	1	1	8	0,3
Skupaj	2150	100	750	100	100	100	3000	100

Relativna večina intervjuvanih z naselitvenega območja slovenske jezikovne skupnosti čuti pripadnost italijanski skupnosti (44 %), skoraj četrtina vzorca čuti pripadnost slovenski jezikovni skupnosti (24,4 %) in le 10,5 % čuti hkratno pripadnost obema skupnostma.

Izpostaviti gre tudi delež intervjuvanih (20,4 %), ki čutijo pripadnost jezikovni skupnosti oz. kombinaciji jezikovnih skupnosti, ki se razlikujejo od navedenih.

Zanimiva je razporeditev frekvenc na naselitvenem območju furlanske jezikovne skupnosti, vključenem v raziskavo. Vzorec je v zelo podobnih odstotkih odgovoril, da čuti pripadnost furlanski (26,1 %) ali italijanski skupnosti (27,6%), medtem ko čuti skoraj 40 % intervjuvancev dvojno pripadnost, tj. pripadnost obema navedenima jezikovnima skupnostma.

Na naselitvenem območju nemško govoreče skupnosti je večina intervjuvanih odgovorila, da čutijo pripadnost italijanski jezikovni skupnosti (52 %). Pripadnost nemški jezikovni skupnosti čuti 14 % intervjuvanih, dvojno pripadnost pa 19 %.

Na tem mestu je smiselno izpostaviti predvsem dve ugotovitvi, ki izhajata iz dosedanje analize in ki ju je treba upoštevati pri nadaljnji obravnavi podatkov:

- v vzorec so bili vključeni stalni prebivalci obravnavnih občin ne glede na njihove jezikovne oz. etnične značilnosti;

- če upoštevamo spremenljivki »materni jezik« in »samoopredelitev pripadnosti«, pridemo do ugotovitve, da približno tretjina vzorca, intervjuvanega na naselitvenem območju slovenskih govorcev, pripada slovenski manjšinski skupnosti.

Kakšno predstavo imajo intervjuvanci o organiziranosti skupnosti, vključenih v raziskavo, na področju kulture? Podatki kažejo, da relativna večina intervjuvanih (43,1 %) meni, da so skupnosti precej dobro organizirane. Dobra tretjina vzorca je dokaj enakomerno razdeljena med tiste, ki menijo, da so skupnosti »zelo dobro« organizirane (18,2 %), in tiste, ki mislijo, da so »slabo organizirane« (16,2 %) (Tab. 4).

Tab. 4 - Ali je po vašem mnenju furlanska/slovenska/nemška narodna skupnost dobro organizirana na kulturnem področju?

	F		S		N		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Da, zelo dobro	243	11,3	277	36,9	26	26	546	18,2
Da, precej dobro	971	45,2	283	37,7	37	37	1291	43,1
Je slabo organizirana	406	18,9	63	8,4	18	18	487	16,2
Sploh ni organizirana	142	6,6	11	1,5	4	4	157	5,2
Ne vem	362	16,8	114	15,2	15	15	491	16,4
Ni odgovora	26	1,2	2	0,3	-	-	28	0,9
Skupaj	2150	100	750	100	100	100	3000	100

Razporeditev podatkov glede na tri jezikovna območja kaže, da so intervjuvanci z naselitvenega ozemlja furlanskih govorcev dokaj kritični glede organiziranosti furlanske skupnosti. Odgovor »je slabo organizirana« je na območju naselitve furlansko govorečih dosegel 18,9 %, medtem ko na naselitvenem območju slovenskih govorcev znaša 8,4 %. Da je skupnost zelo dobro organizirana, meni 11,3 % intervjuvancev iz skupnosti furlansko govorečih, medtem ko je pri slovenskih govorcih ta delež 36,9 %. Mnenje intervjuvanih na naselitvenem območju nemško govorečih prebivalcev pa se nahaja med omenjenima skupinama anketirancev. Izpostaviti gre dokaj visok skupni delež oseb (16,4 %), ki nimajo

nikakršnega mnenja o tej temi, kar gre morda pripisati dejstvu, da ostalo prebivalstvo ni vedno seznanjeno z organiziranostjo manjšinskih jezikovnih skupnosti.

Rezultati o predstavi intervjuvanih v zvezi z uporabo manjšinskih jezikov v uradih občin, kjer imajo stalno bivališče, so naslednji: skoraj tretjina (32,4 %) jih meni, da se te jezike »malo« uporablja, nekaj manj kot četrtina (24,2 %) je mnenja, da se jih »sploh ne uporablja«, nekaj več kot petina (21,9 %) pa jih meni, da se jih uporablja »precej« (Tab. 5). Od te slike stanja se najbolj razlikuje podatek, ki smo ga pridobili za naseljitveno območje slovenske manjšine, kjer je delež vzorca, ki meni, da se slovenščino uporablja »zelo pogosto«, razmeroma visok (25,3 %) v primerjavi z ostalimi območji.

Tab. 5 - V kolikšni meri se furlanski/slovenski/nemški jezik uporablja znotraj občinskih uradov v kraju, kjer bivate?

	F		S		N		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Zelo	223	10,4	190	25,3	2	2	415	13,8
Precej	529	24,6	113	15,1	14	14	656	21,9
Malo	737	34,3	194	25,9	42	42	973	32,4
Sploh nič	506	23,5	190	25,3	30	30	726	24,2
Ne vem	146	6,8	61	8,1	12	12	219	7,3
Ni odgovora	9	0,4	2	0,3	-	-	11	0,4
Skupaj	2150	100	750	100	100	100	3000	100

Analiza nekaterih podatkov na petih podobmočjih, na katera smo razdelili anketirance z ozemlja naselitve slovenske jezikovne skupnosti, ponuja nekaj zanimivih rezultatov.

Na celotnem območju naselitve slovensko govorečega prebivalstva je vsak drugi anketiranec (50,8 %) izjavil, da je seznanjen z obstojem pravnih predpisov za zaščito deželnih jezikovnih skupnosti (Tab. 6). Ta podatek se nam zdi pomenljivo višji od tistega, ki smo ga zabeležili za celoten vzorec intervjuvanih (38,7 %).

Tab. 6 - Ali ste seznanjen(-a) z obstojem pravnih predpisov (norm) za zaščito jezikovnih skupnosti (manjšin) v deželi?

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Da	54	54	52,7	41	50	50,8	38,7
Ne	46	46	47,3	59	50	49,2	61,3
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Podatki podvzorcev tega območja so homogeni, z eno samo izjemo: gre za anketirance z ozemlja občine Trst, ki v primerjavi z anketiranci drugih podvzorcev manj

pogosto (41 %) izjavljajo, da so seznanjeni z obstojem omenjenih predpisov. Iz tega izhaja hipoteza, ki velja tudi za nekatere druge podatke iz te raziskave, in sicer da je to posledica relativno manjše vidnosti obstoja slovenske jezikovne skupnosti v omenjeni občini, kar je posledica nižje stopnje uveljavitve zaščitnih določil.

Seznanjenost z občinskimi ukrepi ali pobudami za javno rabo slovenščine je pri podvzorcih območja naselitve slovenske jezikovne skupnosti precej razčlenjena (Tab. 7). Če kot izhodišče upoštevamo, da delež oseb iz vzorca tega območja, ki so odgovorile, da so z ukrepi in s pobudami seznanjene (28,9 %), ne odstopa zelo od deleža, ki smo ga zabeležili pri celotnem vzorcu (31 %), je mogoče ugotoviti dvoje: seznanjenost je bolj razširjena pri podvzorcu videmske pokrajine (44,5 %) in nekoliko manj očitno pri podvzorcu goriške občine (35 %), obenem pa seznanjenost pri intervjuvanih iz tržaške občine dosega samo 7 % in pri anketiranih v tržaški pokrajini delež (22,9 %), ki je nižji od skupnega.

Tab. 7 - Ali ste seznanjen(-a) s kakim ukrepom ali pobudo, namenjeno spodbujanju javne rabe slovenskega jezika? Ali se spominjate kake take pobude, ki se nanaša na vašo občino?

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Da	44,5	35	28,2	7	22,9	28,9	31
Ne	55,5	65	71,8	93	77,1	71,1	69
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Če podatke o seznanjenosti z ukrepi za spodbujanje javne rabe slovenskega jezika v pokrajinah, kjer so naseljeni slovenski govorniki, analiziramo na podlagi razčlenitve na podvzorcih, ugotovimo naslednje (Tab. 8): pri podvzorcu tržaške pokrajine je seznanjenost z navedenimi ukrepi potrdila približno polovica intervjuvanih v primerjavi z odstotkom, ki smo ga zabeležili za celotno območje naselitve slovenske jezikovne skupnosti (7,5 %), medtem ko pa sta podvzorca goriške občine in pokrajine podala pritrilni odgovor v višjih deležih, in sicer 22 % za občino in 21,8 % za pokrajino.

Tab. 8 - Ali ste seznanjen(-a) s kakim ukrepom ali pobudo, namenjeno spodbujanju javne rabe slovenskega jezika? Ali se spominjate kake take pobude, ki se nanaša na vašo pokrajino?

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Da	17	22	21,8	12	7,5	14,7	15,8
Ne	83	78	78,2	88	92,5	85,3	84,2
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Podatki o dojetanju sprememb glede javne rabe slovenščine v občini stalnega prebivališča v zadnjem obdobju (v zadnjih petih letih) med podvzorci območja naselitve slovenske jezikovne skupnosti kažejo na položaj, ki smo ga zabeležili že pri nekaterih drugih spremenljivkah (Tab. 9). Po eni strani intervjuvani iz goriške občine v večjem številu odgovarjajo, da se je javna raba slovenščine povečala (56 %), manj pa jih meni, da ni

prišlo do nobene spremembe (30 %). Po drugi strani se pri podvzorcih občine in pokrajine Trst dogaja ravno nasprotno: na tem ozemlju je delež anketirancev, ki ne opažajo nobene spremembe, višji (61 % za občino in 60,4 % za pokrajino), posledično pa je nižji tudi odstotek tistih, ki so občutili ali opazili povečanje javne rabe slovenskega jezika (22 % za občino in 25,4 % za pokrajino).

Tab. 9 - Ali je po vašem mnenju v zadnjih 5 letih javna raba slovenskega jezika v vaši občini ...

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Narasla	31	56	35,4	22	25,4	32	22,4
Ostala nespremenjena	51,5	30	52,7	61	60,4	52,9	54,4
Upadla	8	3	6,4	12	6,7	7,2	12,6
Ne vem	8	10	5,5	5	7,1	7,2	10
Ni odgovora	1,5	1	-	-	0,4	0,7	0,6
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Pri podatkih, ki smo jih pridobili od podvorcev na območju naselitve slovenskih govorcev v zvezi z dojemanjem sprememb pri rabi slovenščine v cestni signalizaciji v zadnjih petih letih, gre izpostaviti odgovore anketirancev iz videmske pokrajine (Tab. 10).

Tab. 10 - Ali je po vašem mnenju v zadnjih 5 letih javna raba slovenskega jezika pri cestni signalizaciji ...

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Narasla	49,5	41	38,2	20	26,2	35,4	41
Ostala nespremenjena	47,5	53	50,9	68	65,4	57,2	51,9
Upadla	-	3	6,4	8	2,9	3,3	1,9
Ne vem	1,5	3	4,5	4	4,2	3,3	4,7
Ni odgovora	1,5	-	-	-	1,3	0,8	0,5
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Na tem območju smo namreč zabeležili najpomembnejše razlike v primerjavi s splošnimi podatki celotnega območja, saj je tu veliko več vprašanih zaznalo povečanje rabe slovenščine v cestni signalizaciji (49,5 %). Manj je bilo takih, ki sprememb niso zaznali (47,5 %). Dokaj pomembni so tudi podatki, ki smo jih pridobili za občino in pokrajino Trst: v občini je povečanje zaznalo le 20 % vprašanih, 68 % pa jih ni občutilo

nobene spremembe; v pokrajini je povečanje zaznalo 26,2 % vprašanih, nobene spremembe pa 65,4 % anketirancev.

Iz podatkov zadnje preglednice lahko razberemo dojemanje razvoja splošnega položaja slovenščine v zadnjih petih letih na podlagi mnenja podvzorcev območja naselitve slovenske jezikovne skupnosti (Tab. 11). Intervjuvanci občine in pokrajine Gorica odgovarjajo, da je prišlo do izboljšanja, in sicer v razmeroma višjih odstotkih glede na splošni delež celotnega območja (55 % za občino in 50 % za pokrajino). Pri intervjuvanih občine Trst in delno pokrajine Trst pa smo zabeležili ravno nasprotno, saj izboljšanje položaja potrjuje le 28 % anketirancev v prvem primeru in 35,4 % v drugem.

Tab. 11 - Po vašem mnenju, se je v zadnjih 5 letih položaj slovenščine ...

	UD	GO občina	GO pokrajina	TS občina	TS pokrajina	Skupaj SLO	Skupaj
Izboljšal	44,5	55	50	28	35,4	41,6	33,6
Ostal nespremenjen	39	33	33,6	50	43,8	40,4	41,1
Poslabšal	8,5	2	7,3	7	12,1	8,4	17
Ne vem	6,5	10	8,2	15	8,3	8,9	7,4
Ni odgovora	1,5	-	0,9	-	0,4	0,7	0,9
Skupaj	100 (200)	100 (100)	100 (110)	100 (100)	100 (240)	100 (750)	100 (3000)

Sklep

Čeprav je bilo treba pri interpretaciji podatkov izsledke podati precej skrženo, menimo, da je raziskava ponudila nekaj iztočnic, za katere bi bilo v prihodnje dobro, da bi jim krajevne uprave in ustanove na območju naselitve jezikovnih skupnosti namenile večjo pozornost (tj. s konkretnimi ukrepi). Iz rezultatov celotne raziskave izhajajo naslednji predlogi:

- raziskavo bi bilo treba izvajati periodično za zagotovitev stalnega spremljanja pojava;
- periodično izvajanje raziskave bi omogočilo spremljanje pojava z zbiranjem stalnih pokazateljev in spremenljivk skozi čas in hkrati nudilo možnost ugotavljanja novih vidikov izvajanja zaščitnih določil;
- vidnost obstoja jezikovnih skupnosti na območju njihove naselitve je pomemben vidik, ki ga gre preverjati z natančnimi in poglobljenimi raziskavami;
- večja pozornost uprav in ustanov, zadolženih za izvajanje in uveljavljanje določil, bi prispevala k širitvi seznanjenosti (in tudi k širjenju pozitivnih stališč) celotnega prebivalstva z zaščito jezikovnih skupnosti, ki skupaj živijo v istem prostoru.

**PRISPEVKI
PREDSTAVNIKOV
INSTITUCIJ**

TAMARA BLAŽINA
IGOR KOCIJANČIČ
IGOR GABROVEC
FRANCO BARITUSSIO
RUDI PAVŠIČ
DRAGO ŠTOKA
IOLE NAMOR

TAMARA BLAŽINA

SENATORKA

Buongiorno a tutti, dober dan vsem,

Najprej bi seveda pozdravila konferenco, ki smo jo predvideli, ko smo pisali zakon št. 26/2007. S konferenco se dejansko udejanja tudi del omenjenega zakona.

Mislím, da so bila uvodna poročila zelo zanimiva in polna izzivov; treba jih bo nadgraditi tudi z nadaljevanjem razprave o posameznih vidikih, ki so bili izpostavljeni. Ne bom se zaustavila pri posameznih argumentih, ki zadevajo udejanjanje tako državnega kot deželnega zakona. Raje bom posvetila pozornost osrednji temi, ki jo je izpostavil tudi predsednik Bufon, in sicer vlogi, ki naj jo ima slovenska narodnostna skupnost v tem prostoru, in vse, kar iz tega izhaja. Če analiziram tako zakon 38/2001 kot zakon 26/2007, mením, da obsegata vrsto členov, ki govorijo ne samo o vprašanih, kot so organiziranost, financiranje itd., ampak prav o vlogi, ki naj jo ima manjšina.

Izpostavila bi tri vidike: prvi zadeva manjšino kot dejavnik integracije, dejavnik, ki naj prispeva k skupni rasti tega prostora in predvsem k utrjevanju ne le večkulturnosti, ampak tudi interkulturnosti. Večkulturnost pomeni seštev ek različnih kultur. Gre za pojem, ki ga je treba danes preseči in govoriti o medsebojnem spoznavanju in sodelovanju med različnimi manjšinskimi skupnostmi ter večinskim narodom. Dežela bi morala po mojem mnenju bolj promovirati ta vidik, tudi s konkretnimi dejanji, v katera bi se morala vključiti tudi naša skupnost.

Občutek imam, da se o manjšini vedno govori kot o izolirani skupnosti, ki nima stika z ostalimi; pri tem je seveda pomemben dejavnik jezik, pa tudi šolstvo. V deželnem zakonu je zapisan tudi člen, ki obravnava jezik. Zdi se mi, da bi bilo treba v večji meri promovirati poznavanje različnih jezikov tega območja, saj je dežela pluralen prostor in verjetno je poznavanje jezika soseda eden izmed temeljev dobrega sporazumevanja. To bi moralo veljati na obeh straneh meje in na območju Slovenije delno že velja. V tem kontekstu ima šola pomembno vlogo in glede na pristojnosti, ki jih ima Dežela na tem področju, bi lahko poskusili uresničiti zaenkrat nesprejeti predlog, da se v italijanskih šolah poučuje slovenski jezik na prostovoljni ravni.

Drugi vidik zadeva manjšino kot pomemben element ohranjanja posebnosti naše dežele. Predsednik Franz je v času, ko je pod vprašajem obstoj dežel s posebnim statutom zaradi poznanih afer in krčenja sredstev, v intervjujih večkrat poudaril, da je slovenska manjšina – kot tudi ostale manjšine – pomemben dejavnik za ohranitev deželne avtonomije. Če izhajamo iz tega in iz dejstva, da ima Dežela primarne pristojnosti za zaščito manjšin, potem bi morali od nje zahtevati bolj aktivno vlogo. Mislím, da ni dovolj, da je le posrednik pri predajanju sredstev od države k manjšini, ampak bi morala izpolnjevati to, kar je zapisano v zakonu 26, in sicer finančno podpreti manjšino tudi iz lastnih sredstev. V zakonu je predvidena posebna postavka in prav bi bilo, da bi ji dali tudi konkretno vsebino. To poudarjam tudi zato, ker ne vse naše ustanove in organizacije črpajo sredstev iz rednih razpisov, ki jih predvideva Dežela za različna področja, saj velja pravilo, da si je moč zagotoviti sredstva ali na osnovi zaščitnega zakona ali prek drugih razpisov. S tem Dežela prihrani in zato bi morala poskrbeti za določene investicije. Ne glede na dejstvo, da bo treba spremeniti tudi vsedržavne norme, ki naj postavijo jasnejša določila glede financiranja, mením, da bi morala imeti Dežela pri tem bolj aktivno vlogo.

Tretji vidik zadeva vlogo manjšine v sklopu čezmejnega sodelovanja; tako kot za ostale vidike velja, da je vse, kar se dogaja na tem področju, zrcalo teritorija, njegovih organizacij in posameznikov. Tudi tu sem mnenja, da bi morali biti v večji meri soudeleženi pri čezmejni politiki Dežele, saj so manjšine pomemben dejavnik čezmejnega sodelovanja. Postati morajo konstruktiven in pozitiven element predvsem v tem prostoru, pa tudi na nivoju meddržavnih odnosov med Italijo in Slovenijo. Slednji so se v zadnjem

obdobju zelo izboljšali in so na zelo visoki ravni. Nekaj pomanjkljivosti beležimo le na relaciji Dežela FJK–Slovenija in mislim, da bi morali te ovire preseči.

Manjšine oziroma v prvi vrsti slovenska narodna skupnost, o kateri govorimo, ne sme biti obravnavana kot izolirana skupnost, ki je organizirana in potrebuje finančno podporo, ampak kot soustvarjalec in temeljni element za vsesplošno rast deželne skupnosti. Hvala.

IGOR KOCIJANČIČ

DEŽELNI SVETNIK

Verjetno bi pretiravali, če bi trdili, da je do letošnje pomladi vladalo kakršnokoli pričakovanje prve deželne konference o varstvu slovenske jezikovne manjšine, ki jo predvideva čl. 10 deželnega zakona št. 26 iz leta 2007. Pričakovanja in skrbi za njeno vsebinsko oblikovanje so torej bile in so predvsem posledica dejstva in odločitve predsednika sveta, da se letos v predvidenih rokih prvič izvajajo predpostavke t. i. deželnega zaščitnega zakona.

Na dlani je, da je prva deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine organizirana v času, ko slednja preživlja zelo težavno obdobje, ki ni vezano samo na večletno vprašanje pravočasnega in ustreznega financiranja, za katerega je tudi tokrat, tako ali drugače, prišlo do neustrezne in začasne rešitve. Ta verjetno omogoča glavnini organizacij, da kljub precej znižanemu znesku, ki ga je posredovala italijanska vlada, končno zajamejo sapo in lahko nadaljujejo svoje delovanje v letošnjem letu, pušča pa vrsto neznank glede prihodnosti, začeni z letom 2013, ki je pred vrati.

Menim, da bi bilo zgrešeno, če bi se na današnji konferenci, kljub dramatičnim okoliščinam, omejili le na vprašanje pomanjkljivega in tudi terminsko neustreznega financiranja, kar bi lahko bila vsebina specifičnega stališča (npr.: vlada naj odslej izplačuje prvi obrok sredstev iz zakona št.38/2001 najkasneje do 30. junija, drugega pa do konca leta), ki bi ga lahko konferenca sprejela in ga posredovala italijanski in deželni vladi ter delovnemu omizju za probleme slovenske manjšine, ki je začel delovati pri italijanski vladi 24. septembra letos.

Prvi odstavek 10. člena deželnega zakona 26/2007 določa – in uvršča med cilje konference – preverjanje stopnje izvajanja predvidenih določil deželnega zakona ter zbiranje predlogov za njihovo prilagoditev stvarnim potrebam in nove smernice učinkovitejšega izvajanja, ob tem pa tudi preverjanje stanja na področju ukrepov v korist rezijanščine in jezikovnih različic Nadiških, Terske in Kanalske doline.

Na osnovi navedenega menim, da verjetno ni primernejšega mesta za javno in čim bolj »prečno« razpravo o ustreznosti slovenske organiziranosti v deželi FJK in ustreznosti ter pomanjkljivosti obeh zakonov, vsedržavnega in deželnega, ki vsebujeta določila za varstvo slovenske manjšine v Italiji.

Svoje razmišljanje bi torej rad zastavil najprej samokritično in nato tudi kritično.

Samokritično bi kot deželni svetnik izpostavil predvsem dejstvo, da niti v prejšnji niti v tej zakonodajni dobi v okviru deželnega sveta in deželnega odbora ni bilo mogoče ustvariti pogojev, da bi dokončno opredelili ustrezen znesek sklada, ki ga predvideva 18. člen deželnega zakona 26/2007, kar bi obenem pomenilo tudi, da bi Dežela FJK v ustaljeni obliki prispevala proračunska sredstva za dejavnosti slovenske manjšine v smislu dopolnitve sredstev, ki naj bi jih zagotavljal vsedržavni zaščitni zakon. Uporabljam pogojnik, ker zgodba zadnjih dveh let jasno kaže, da tudi pri vsedržavnih sredstvih ni mogoče računati na kontinuiteto in ustaljene zneske, kar bi lahko bil v tem trenutku na deželni ravni razlog več za opredelitev fiksne postavke, ki bi lahko znašala 400.000 evrov, to je ravno višina zneska, ki je v letu 2011 »zmanjkal« zaradi učinka retroaktivnih Tremontijevih kleščenj.

Druga temna lisa v zadnjih dveh mandatih v deželnem svetu pa je vsekakor vezana na še nerešeno vprašanje časnikarskih moči z znanjem manjšinskih jezikov v tiskovnem uradu deželnega sveta. Kljub večkratnim posegom in prizadevanjem ostaja ta služba okrnjena in dejstvo, da še ni bilo mogoče objaviti niti novega razpisa za dve časnikarski mesti, dovolj zgovorno priča o pomanjkanju politične volje na tem področju.

Kritično pa bi izpostavil dejstvo, da je tudi sedanja Montijeva vlada potrdila in še dodatno izostrila kleščenje splošne dotacije iz postavk zaščitnega zakona, ki predvidevajo

kulturno dejavnost primarnih in manjših ustanov, rabo slovenščine v javnih upravah in prispevke za slovensko manjšino v videmski pokrajini. Slednje znašajo v letošnjem letu skupno 6.902.062 evrov, kar pomeni 1.920.000 evrov manj kot v letu 2010, ko je celotna dotacija znašala 8.822.489 evrov. Če bi na to gledali statistično in linearno, bi rekli, da nas je vlada oklestila za 25%. V resnici se lahko tolažimo, če je to sploh mogoče, z dejstvom, da so kulturno dejavnost oklestili samo za 15% (4.477.829 namesto 5.308.000 evrov), dotaciji za javne uprave in videmsko pokrajino pa za celih 30%. Pri tem je težko oporekati deželni upravi, da si v Rimu ni dovolj prizadevala za sprostitev sredstev iz finančnega zakona. Že dejstvo, da Ministrstvo za ekonomijo in finance ne zmore dokončno opredeliti točnega zneska, ki naj bi nam pripadal v skladu z zakonom 38/2001, pove dovolj o tem, kje gre iskati odgovornost za zamude in retroaktivna krčenja, kar pa seveda ne pomeni, da Deželi FJK ni treba kazati večjega zanimanja za manjšinske vsebine.

Nikoli nisem bil zagovornik cenenih teorij, kot je »kriza je lahko priložnost«. Kriza oz. katerikoli kategorični imperativ, ki izhaja iz zunanjih zaostrenih okoliščin, ne more biti v ničemer priložnost, ker gre vedno za vsiljeno izbiranje med različnimi pojavnimi oblikami slabšega stanja. Res je, da je naša organiziranost v zamudi z lastno preobrazbo in reorganizacijo vsaj dvajset let, dobrohotno pa bi lahko trdili, da vsaj iz časov programske konference.

Navedene problematike se seveda prepletajo na različnih nivojih z drugimi kompleksnejšimi vprašanji, ki se dotikajo smisla in vloge naše organiziranosti v globljem pomenu. Manjšina dejansko statično kljubuje katerikoli spremembi vse od časov padca berlinskega zidu do danes in se sprašuje o ustreznosti in legitimnosti vodstvenih struktur in predstavništva, ki noče ali ne more premisliti in spremeniti obstoječega stanja.

Nedavni odlok Ministrstva za ekonomijo in finance nam »vrača« priložnost, da vsaj za nekaj mesecev odmislimo prisiljene odpuste in dopolnilne blagajne ter spet, z nekoliko pospešenim tempom, razmislimo o preureditvi svoje organiziranosti ob čim širši soudeležnosti vseh neposredno zainteresiranih dejavnikov. Bržkone bi to bil primernejši pristop od neposrečenih medijskih izjav, ki povzročajo le dodatno zmedo, vnašajo nemir in puščajo vsa vprašanja brez odgovora.

Če nas tudi zadnje dogajanje ne bo predramilo iz večletne otopelosti in nas prisililo, da se končno lotimo soočenja s predlogi reorganizacije, ki jih je kar nekaj, bomo sami največji krivci za lastno umiranje na obroke.

IGOR GABROVEC

DEŽELNI SVETNIK

Illyjeva kitajska žaba v slovenski omaki

Današnja konferenca se odvija ne le času hude krize in vsesplošne negotovosti, temveč tudi v znamenju jasne kontradikcije, ki jo je izvedba konference le še okrepila. O finančni krizi, ki slovenske organizacije in ustanove pesti kar dvakratno – kot člane družbe in kot manjšino –, je bilo tu čisto dovolj povedanega.

Vsi vemo, da ne živimo na srečnem in osamljenem otoku. Živimo tu, morda res na robu Italije, a vendar sredi Evrope, in pulz časa enako bije tudi v nas. Prav tako vemo, da je naša skupnost, slovenska narodna skupnost v tej deželi, v vseh povojnih desetletjih in še zlasti v zadnjem nadpovprečno veliko žrtvovala na oltarju pragmatičnega realizma, krčenja lastnih stroškov in posledično omejevanja svojih operativnih zmogljivosti.

Spomin včasih zbledi, zato se bom potrudil biti čim bolj jasen: deset milijard lir finančne dotacije za slovenske organizacije in ustanove, zapisanih v zaščitnem zakonu, še zdaleč ne moremo niti primerjati, kaj šele enačiti z vrednostjo današnjih petih milijonov evrov, ki – kot smo ugotovili – lahko postanejo štirje, nato tri in kdo ve še koliko manj.

Se nam je kdo kdaj zahvalil ali vsaj opravičil? Je kdo kdaj priznal stisko in žrtve naših ustanov? Kaj še! V zameno beremo, da je denarja za številčno majhno skupnost navsezadnje preveč, da smo še vedno privilegirani, da smo neke vrste paraziti v državnih trezorjih.

Drugi primer je šola: koliko šolskih sedežev, večkrat tudi takih, ki so bili imensko navedeni v Londonskem sporazumu in torej maksimalno zaščiteni, so zaprli v imenu racionalizacije v mestu in na podeželju. In videti je, kot da ni nikoli dovolj. Koliko korakov smo z našimi šolami že naredili v smeri spoznavanja in promocije slovenskega jezika in kulture tudi s tem, da so bile in so učilnice šol s slovenskim učnim jezikom na stežaj odprte tudi otrokom, ki šibko obvladajo naš jezik. To je ustvarilo težave na ravni posredovanja učne snovi, saj je razumljivo, da jezikovno raznolik razred vpliva na izvedbo učnega programa. Država bi morala na to odgovarjati z okrepitevijo učnega kadra, s podpornim poukom za tiste, ki jezikovno zaostajajo, a storila ni nič. Šole so se sčasoma zapirale, učilnice povezovale, nezasedena ravnateljska mesta je prekrival prah, redčile so se vrste pomožnega osebja, laboratoriji in prostori za dopolnilne dejavnosti ostajajo večkrat pod nivojem dostojnosti. Trudili smo se, a v zameno nismo dobili ničesar.

Tretji primer je sistem in organizacija javnih uprav. Začelo se je dolgo nazaj z reorganizacijo gorskih skupnosti, ki se je naposled sprevrgla v ukinitev le ene, očitno najbolj moteče: Kraške gorske skupnosti. V aktih deželnega sveta se je enkrat zapisalo, da smo se Slovenci v tovrstni ustanovi »militarizirali«. Vojaški termin je pretiran, a sporočilo, ki ga je bil takrat izrekel odkrit nasprotnik naših pravic in interesov na teritoriju, je bilo jasno: Slovencem je treba odvzeti možnost, da bi preveč aktivno ali učinkovito soodločali o upravljanju lastnega naselitvenega prostora.

Številčno gledano smo manjšina, o tem ni nobenega dvoma. Smo pa tu in tam koncentrirani. To pomeni, da so možnosti naše soudeležbe, akcijske učinkovitosti in naposled odločanja večje na teritorialno nižjih nivojih uprav. To so majhne občine, znotraj velikih občin pa so to rajonski sveti. Na Tržaškem smo jih le za silo ohranili, na Goriškem so izginili in o tem se bo, zaradi pritožbe na pobudo narodne stranke, v kratkem izreklo upravno sodišče. Tudi pokrajin ne branimo zaradi trme ali navezanosti na ta ali oni stolček: črno na belem je dokazano, da smo se Slovenci v teh upravah uveljavili in s tem dali glas našim pogledom in potrebam. Kaj so oziroma smo izvoljeni, če ne preprosto ušesa in glas narodne skupnosti, ki nas je nekam postavila zato, da pozorno, etično načelno in brezkompromisno posredujemo informacijo o potrebah in pričakovanjih tega delčka državljanov, ki mu pravimo Slovenci.

Pogrešamo splošno vizijo o tem, kakšno naj bi bilo preoblikovanje krajevnih javnih uprav. Samo celovit in pregleden načrt nam lahko omogoči, da uresničimo svoje potrebe in zahteve in jih tudi uskladimo s sprotnimi potrebami in vizijami večinske družbe. Klestenje enkrat tu in enkrat tam lahko kmalu privede do ogrožitve majhnih občin. Ali ne to spominja na strategijo artičoke, ko se lotimo luščenja lista za listom? Ali mesnega kebaba, ki ga postopno pečejo in lupijo, medtem ko se nemo in resignirano vrti okoli svoje osi? Illy je svojčas ponujal prisposodbo kitajske žabe, ki jo živo spravijo v lonc mrzle vode, pod njim pa zakurijo ogenj. Voda se postopno segreva in žabo uspava, da se naposled mimogrede znajde na drugem svetu.

Od tu moje trmasto vztrajanje pri sklicevanju skupščin vseh slovenskih izvoljenih predstavnikov v javnih upravah, od rajonov do parlamenta, da se skupaj, brez predsodkov, ne glede na posamične strankarsko-politične opredelitve pogovarjamo o vprašanih, ki nas ogrožajo kot skupnost. Verjemite, da mi zato ni bilo in mi še danes ni vseeno, da so se vedno našli taki, ki jim je bilo v čast, da so lahko ta srečanja preprosto bojkotirali. Majhnost brez meja.

Lahko bi navajal in našteval še celo vrsto konkretnih premerov, ki dokazujejo, da so naši, nas Slovencev dvomi upravičeni in naše zahteve utemeljene. Ker se pri tem ne sklicujemo na božjo previdnost, temveč na povojne mednarodne dogovore, na evropske dokumente, na italijansko ustavo in deželni statut, na državne in deželne zaščitne zakone. Na statute občin in pokrajin, na pravilnike.

Naj zaključim z Deželo in njeno vlogo, ker tu naletimo na omenjeno kontradikcijo, ki jo nazorno povzame vsebina protestnega letaka, ki so ga danes delili upravičeno zaskrbljeni in prizadeti uslužbenci in strokovni sodelavci slovenskih organizacij in ustanov. Njim gre tudi moja popolna solidarnost in podpora. V minulih dneh smo s predstavitvenih tiskovnih konferenc pozdravili besede tako predsednika deželnega sveta, kolega Maurizia Franza, kot tudi tiste, izrečene s strani pristojnega odbornika Tondove vlade Elia De Anne. Oba sta izpostavila pomen in vlogo slovenske narodne skupnosti v Italiji. Poudarila sta, da smo Slovenci steber, na katerem sloni utemeljitev in morda že obramba avtonomije naše Dežele, ki je danes morda kot še nikdar prej od ustanovitve odvisna od prisotnosti priznane in dejavne slovenske narodne skupnosti in, ob njej, Furlanov in Nemcev. Nakar smo počaščeno slišali, da so finančni rezi na naš račun pretirani in krivični, tudi zato ker ne upoštevajo dragocene vloge slovenske manjšine v sklopu širše deželne skupnosti pa tudi pri promoviranju in tkanju čezmejnih vezi in sodelovanja, torej mednarodnih dejavnosti, in pri črpanju evropskih sredstev. Lepe besede, ki žal grobo in silovito trčijo v realnost kritičnega trenutka.

Italijani bi rekli – delle due l'una: ali smo strateško pomembni, recimo ključni, in velja v to družbeno komponento investirati ali pa smo brezpredmetni, smo ostanek oddaljene preteklosti in torej spadamo v ropotarnico. Prepričujejo nas, da velja prva različica.

Smo in hočemo biti. Branimo svoje pravice, ker lahko le na poti razvoja še naprej prispevamo svoj del k rasti/blaginji naše skupnosti, prav tako širše družbe in brezmejnega prostora, ki je danes skupen, v dobrem in slabem.

Skupnost, ki ne živi, ampak le životari, kjer je skoraj vsakodnevno naprezanje vsega, kar leze in gre, civilno in politično, usmerjeno v samoobrambo obstoječega, krpanje izgub, črtanje programov in vsakovrstno omejevanje. Taka skupnost je jasno obsojena na samokastracijo. Je družba, ki se ne oplaja, ki ne cveti več. Tako postanemo skupnost, ki se ne razvija, skupnost, v kateri vladata malodušje in neprestana vojna med reveži za golo preživetje. Postajamo vse bolj nezanimivi za naše mlade in prezira vredni s strani večinskega naroda.

Zato danes znova in glasno zahtevamo, da vsa deželna skupnost z nami, za nas in tudi zase dvigne svoj glas vse do Rima, zato da se načelo strateške pomembnosti naše prisotnosti enači s konceptom investicije in ne le golega stroška. Prav tako mora Dežela

poskrbeti za investicijo v prihodnost iz svojega proračuna. Tako kot skrben kmet neguje svoje sadike, od vkopa drobnega semena pa vse do obrezovanja razbohotenega sadovnjaka, da lahko na koncu nabere in uživa njegove sadove.

Na vse to že leta opozarjava s kolegom Kocijančičem, in sicer da zahteve in potrebe naše skupnosti ni mogoče obravnavati kot izključno proračunsko postavko.

Na zatožni klopi je Tondova uprava, ker bi lahko deželna vlada glasneje in ostreje nastopala, ko se Rimu že skoraj vsakodnevno upira brezobzirnim rezom za stotine milijonov.

A vendar pazimo, da nas novodobni strabizem ne odtegne od glavne resnice, ki je v tem, da nas je za skoraj dva milijona evrov prikrajšala rimska vlada, ne pa deželna. In da zato pričakujemo, da se vsi deželni parlamentarci, zraven pa še tisti iz krožka slovensko-italijanskega prijateljstva, postavijo jasno in glasno s prioriteto, da z naslednjim proračunskim zakonom nadoknadimo krivičen odvzem.

Razmisliti bo treba, vsaj do naslednje konference, o našem zastopstvu, saj sva s kolegom odprla pot zamisli o novem deželnem zakonu, ki naj opredeli demokratično izvoljeno predstavništvo Slovencev v FJK, ki naj bo svobodno strankarskih ali drugačnih pogojevanj, ki naj ima pristojnosti in legitimacijo, da govori v imenu Slovencev v Italiji.

Današnja konferenca nam je že uvodoma, po zaslugi Slovenskega raziskovalnega inštituta, ponudila v razmislek kopico podatkov, statistik, obračunov in ugotovitev, ki so vredne temeljite poglobitve. V nadaljevanju bomo slišali še številna mnenja.

Naj bo ta konferenca tudi priložnost, da z novim, po možnosti poenotenim, zedinjenim pristopom trezno razmislimo ne le o prehojeni poti in o učinkovitosti instrumentov, ki so nam na voljo, temveč zlasti o zahtevnem vzponu, ki je pred nami. Ker bo pot kar nekaj let strma, vijugasta, spolzka in mestoma prepadna. Upajmo, da bo vsaj ekipa v odpravi kar se da složna in solidarna.

FRANCO BARITUSSIO

DEŽELNI SVETNIK

Vljudno pozdravljam vse navzoče in se hkrati opravičujem za zamudo, saj sem bil zadržan v Kanalski dolini.

Najprej želim izraziti svojo zaskrbljenost zaradi tega, kar se dogaja že nekaj let, predvsem pa v zadnjih mesecih v svetu, Evropi in posledično tudi v Italiji, ki je z gospodarsko-finančnega zornega kota ena šibkih točk Evropske unije in je lahka tarča špekulativnih potez. Posledice tega je občutiti tudi v naši deželi, pri čemer niso izjema niti teme, ki so nam pri srcu, in sicer tiste, ki se nanašajo na manjšine.

V zgodovini drugega povojnega obdobja je prišlo do dveh odločilnih dogodkov, ki sta spodbudila rast zanimanja in pozornosti za manjšine: prvi nedvomno sodi v leto 1989, ko je padel Berlinski zid, ki je delil Evropo, saj se je po tem začelo novo obdobje, v katerem ideologija in etničnost nista bili več tesno povezani kot pred tem; poudariti pa gre predvsem drugi dogodek, do katerega je prišlo nekoliko pozneje, in sicer proces evropske širitve in integracije. Seveda so ta dogajanja privedla tudi do ustreznega uvajanja novih zakonov.

Danes, v okviru velike finančne in gospodarske krize, ki zadeva vse države, je žal načeto ravnovesje, ki je pred časom spodbujalo podporo politikam rasti in krepitve manjšin v razširjenem in integriranem evropskem prostoru. Tako se dogaja, da države, ki morajo varčevati, začenjajo pri zadevah, ki jih je najlažje žrtvovati. Med temi je seveda tudi podpora jezikovnim manjšinam. Ne le v zadnjih dveh tednih, ampak v zadnjih nekaj letih opazamo znatna in konkretna krčenja sredstev iz določil, ki zadevajo manjšine, tudi tiste iz naše dežele. Temu gre dodati še težave z birokratskimi zamujanji pri prenosu sredstev, ki so močno zaznamovale ta sektor. Današnji jutranji protesti so simptom teh težav, čeprav mislim, da je Dežela Furlanija Julijska krajina s svojimi uradi naredila vse, kar je bilo mogoče, da bi državo spodbudila, naj čim prej premosti te zaplete, ki nedvomno vodijo k več kot le splošnemu neugodju, saj povzročajo velike težave številnim družinam.

V svojem prispevku vam nameravam predstaviti dve zadevi: prvo nekoliko lahkotnejšo, drugo pa morda malo bolj zahtevno. Kljub vsemu mislim, da veste, da sem po načelu človek, pripravljen na dialog.

Prvo vprašanje zadeva območja, kjer skupaj živi več manjšin, in enakopravnost njihovih pravic. Sam sem doma iz Trbiža v Kanalski dolini, ki je brez dvoma najbolj atipičen predel naše dežele, saj je območje štirih jezikov in štirih skupnosti: poleg italijanščine se tam govori še nemščino, furlanščino in slovenščino. Gre torej za območje popolne štirijezičnosti, ki je na neki način simbol tega, kar je naša dežela v celoti.

Poudariti velja, da smo takoj, ko so nam zakoni to dopustili, fizično in vizualno uveljavili vse, kar je bilo mogoče. Na občinsko palačo in v urade smo namestili štirijezične napise (v italijanščini, nemščini, furlanščini in slovenščini) in kot prvi smo odprli jezikovna okenca v nemščini, furlanščini in slovenščini. Ko je začel veljati zakon št. 38/2001 za zaščito slovenske manjšine, smo to takoj upoštevali, a smo določili temeljni predpogoj: upoštevanje načela enakopravnosti pri vsakem koraku in ukrepu, ki bi ga izvedli, za vsak zaščiteni jezik, predvsem kar zadeva razmerje med občani in javnimi upravami. Na ta način smo se izognili pogojevanju kulture in dejavnosti, ki jih vsaka manjšina upravlja samostojno na podlagi lastnih referenčnih zakonov.

V trenutku konkretnega izvajanja zakona pa smo ugotovili, da ne uživajo vse manjšine enake stopnje zakonske zaščite: veliko jih je med vami, ki veste, da je le pred nekaj tedni prišlo do primera dveh nemško govorečih občanov Trbiža, ki sta na matičnem uradu zahtevala italijansko-nemško dvojezično osebno izkaznico. Tedaj jima dvojezične izkaznice niso izstavili, saj tega zakonska določila trenutno ne dopuščajo, zato je bilo o tem problemu na predsednika deželnega odbora naslovljeno specifično vprašanje. V

odgovoru je odbornik De Anna predlagal pot, ki jo obstoječa zakonodaja dopušča, in sicer da bi se statutarno uvedlo obliko in formulo, s katerima naj se tudi pripadnikom nemško govoreče in furlanske manjšine omogoči pridobitev te pravice. Želel bi poudariti, da obstajajo podobne težave tudi glede sredstev za jezikovna okenca: včasih je prišlo do kritičnih trenutkov za okenca za nemški in furlanski jezik, ki so ostala zaprta za določeno obdobje, saj je zmanjkalo sredstev zanje. Na srečo smo pozneje to težavo uspeli rešiti s posegom deželne direkcije za kulturo in službe za manjšinske jezike. Tako nam je uspelo ohraniti odprta vsa okenca po pravilnem načelu enakopravnosti med vsemi tremi manjšinami.

Danes torej apeliram na slovensko manjšino, naj se posveti iskanju pogojev za medsebojno podporo med manjšinami, saj je to tema oziroma vidik, zaradi katerega ima naša dežela Posebni statut. Menim tudi, da je dolžnost nas vseh, predvsem tistih, ki imajo v tem obdobju večjo moč, iskati načine, ki bi šibkejšim omogočili tovrstne pravice. Pri tem mislim na dvojezične osebne izkaznice in na možnost, da ostanejo odprta vsa jezikovna okenca.

Druga zadeva, o kateri bom spregovoril, bo morda komu manj všeč, a je kljub temu o tem treba spregovoriti. Nanaša se namreč na eno od načel, ki ga pri izvajanju zaščitnih določil skupnosti nekaterih območij ne sprejemajo ravno navdušeno. Zato je treba najti skupno pot, rešitev, da bo na vsakem območju spoštovana tudi njegova raznolikost: nanašam se predvsem na vprašanje doline Režije. Tudi glede na to izkušnjo bi želel poudariti, da smo med sestavljanjem deželnega zakona št. 20/2009, ki se nanaša na nemško govoreče manjšine, v naslovu namenoma uporabili množino, »nemško govoreče manjšine«, in sicer zato, ker smo vedeli, da obstajajo v okviru germanskih jezikov v naši deželi razlike. Zato smo namenoma, tako v naslovu kot v besedilu deželnega zakona, neprestano opominjali, da gre za zakon za nemško govoreče manjšine v Furlaniji Julijski krajini, in smo tudi sistematično navajali timavsko govornico in različico, ki je v rabi Saurisu (Zahre). Ti dve različici se iz zgodovinskih razlogov in zaradi izoliranosti nista razvili tako kot na drugih območjih, kjer se danes, kot v Kanalski dolini, govori *Hochdeutsch* – knjižno nemščino. Timavska govornica in različica Saurisa sta dva posebna jezika, ki sta se specifično razvila in zvenita precej drugače, skoraj starodavno v primerjavi s sodobno nemščino. Poudariti moram, da smo s to rešitvijo dosegli to, da so danes najbolj zadovoljni in glavni podporniki zakona prav prebivalci teh jezikovnih otokov. To pravim, čeprav vem, da se dotikam teme, na katero morda nekateri oziroma mnogi med vami gledate na popolnoma drugačen način. Glede na izkušnje, ki smo jih pridobili v zvezi z nemškimi jeziki in nemško govorečimi manjšinami v deželi, pa bi rad prosil, da se skupaj potrudimo za ohranitev različnosti in premostitev konfliktov. Po mojem mnenju je to mogoče, odločitev pa je vaša: izrecno priznanje rezijske različnosti, tudi glede pisave, z zakonom ali z bolj avtentičnim in jasnim priznanjem te posebnosti in različnosti v okviru obstoječega zakona, bi pomenilo velik korak naprej in konec spora, ki ni nikomur koristen.

Menim, da ni treba preveč poglobljati vprašanja o izvoru rezijanščine, saj je to delo bolje prepustiti filologom in jezikoslovcem. Seveda je mogoče razpravljati in pravilno je preučevati, vendar je pomembno poudariti, da je rezijanščina danes zelo poseben jezik, ki se je razvil na zelo poseben način v zgodovini in v okviru skupnosti, ki je doživela drugačne dogodke v primerjavi z našimi skupnostmi v Kanalski dolini pod avstro-ogrskim cesarstvom: številne vaše skupnosti, tako v Kanalski dolini kot drugod v deželi, predvsem na območjih Gorice in Trsta, so živele znotraj habsburške kulture, v drugih predelih pa so bile okoliščine drugačne in to je vidik, ki ga moramo biti sposobni razumeti.

Mogoče je zelo napredovati, zato se obračam na vas z globoko človeško iskrenostjo. Govoril sem z ljudmi, ki se zavzemajo za najbolj skrajna stališča, s tistimi, ki so glede na okoliščine, do katerih je prišlo, najbolj uporni: ko sem jim zastavil konkretno vprašanje, nisem nikdar prejel odgovora, ki bi kazal na sovraštvo ali nepriznavanje slovenskega

sveta, slovenske narodne skupnosti v naši deželi, temveč le veliko željo po uveljavitvi svoje posebnosti in specifičnosti. Instrumenti so v vaših rokah in prepričan sem, da je glede na to temo mogoče prekiniti nepotrebne konflikte. Čas bi bil, da se spet vzpostavi zaupanje med občani in institucijami, pa tudi med občani, ki si na ozemlju danes nasprotujejo, vendar lahko in morajo najti pravo ravnovesje. Vem, da se danes v šolah poučuje izvorno rezijanščino, zato obstajajo pogoji, da se veliko naredi.

Zaključujem in žal mi je, če sem se dotaknil za nekatere občutljivih tem, vendar če je treba govoriti, potem je treba povedati to, kar se misli. Mogoče je doseči pomembno posredovanje, ki upošteva občutljivost vseh skupnosti in tudi željo po avtonomiji, ki jo nekateri prebivalci izražajo in si zanjo prizadevajo. Ko sem z osnovne šole prešel na srednjo, sem opazoval preizkušnje sovrstnikov iz perifernih območij moje občine, ki so bili doma navajeni govoriti samo nemško: imeli so težave z italijanščino in drugi so se jim posmehovali. Ker sem občutljiv človek, mi to ni bilo všeč, in prepričan sem, da ste mnogi med vami, ki ste danes tukaj, trpeli ali videli trpeti, ko so vam spreminjali priimke ali ko je bilo koga v javnih prostorih ali drugje sram spregovoriti v jeziku, ki se ga je naučil doma. Prepričan sem, da dobro veste, kako se ti dogodki dotikajo intimne sfere posameznika.

Danes živimo v Evropi, ki gleda naprej, kljub težavam, ki jih poznamo. Upamo, da bomo to krizo premostili in da bomo sposobni svoji deželi dati tisto vidnost, ki je vredna tudi na podlagi bogastva in lepote, ki ju v tako mnogovrstni in raznoliki obliki drugod na svetu ni.

Bodimo sposobni to posebnost izkoristiti kot pravo prednost.

Zahvaljujem se vam in vam želim dobro delo.

RUDI PAVŠIČ
PREDSEDNIK SKGZ

Spoštovano predsedstvo, dragi prisotni,

naj mi bo dovoljeno, da izrazim svoje nelagodje zaradi občutka, ki ga imam v zadnjem času, ko naša skupnost doživlja eno hujših finančnih kriz v zadnjem desetletju in si nihče ne resno postavlja vprašanja nevarne folklorizacije slovenske manjšine. To se dogaja v času, ko skupaj ugotavljamo, kako je pomembno, da smo prešli v obdobje pozitivnih odnosov med državama po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, po padcu meje in zgodovinskem srečanju predsednikov treh sosednjih držav leta 2010 v Trstu. Dejstvo pa je, da smo v desetih letih, odkar imamo zaščitni zakon, kot manjšina simbolično vrnili Rimu približno 30 milijonov evrov, ker država in druge institucije niso uresničile vseh členov zaščite, ki bi jih po zakonu morale udejanjiti v prvih šestih mesecih.

Obenem ne gre pozabiti, da smo Slovenci, kot je bilo povedano na tiskovnih konferencah pred današnjim dogodkom, nekakšni »garanti« avtonomije Dežele Furlanije Julijske krajine, kar za to deželo pomeni tudi določene dodatne finančne ugodnosti. In za to garancijo, ki ji jo dajemo, je deželna uprava namenila v zadnjih treh letih fondu deželnega zaščitnega zakona borih 100.000 evrov. Ko spremljamo te številke, si postavimo resno vprašanje, zakaj je tako, v čem je naš problem, v čem je problem naše prisotnosti v tem prostoru.

Želim izpostaviti nekaj misli o odnosu naše skupnosti do Dežele in obratno. Izhajam iz deželnega zaščitnega zakona, ki je nastal pred petimi leti. Postavim si vprašanja, kaj je bilo udejanjeno iz tega zakona in kako je Dežela kot institucija razumela zakon, ki ga je oblikovala sama. Občutek imam, da postajamo večkrat vse bolj nevidna manjšina. Ne želim biti kritičen ali izkoristiti te tribune za enosmerno razmišljanje; naslanjam se na člena, ki nas vidno opredelujeta v tem razmišljanju. Deželni zaščitni zakon namreč predvideva v okviru mednarodnega sodelovanja tudi določeno višjo kakovost zaščite naše skupnosti. Če po petih letih potegnemo črto, bomo videli, da se to ni zgodilo, kvečjemu se dogaja ravno nasprotno. Deželni zakon govori o pospešeni dejavnosti in komunikaciji med slovensko in italijansko manjšino. Ta komunikacija je doslej obstajala v okviru delovnih omizij, med katerimi je delovalo tudi manjšinsko omizje. Kar je meni znano, že nekaj let nobeno od teh omizij ne deluje. V zakonu piše tudi, da Dežela spodbuja rabo manjšinskih jezikov, v tem primeru našega, slovenskega. Sprašujem se, kaj je bilo storjenega na tem področju?

To so vprašanja, ki sodijo na današnjo konferenco. Resno moramo analizirati omenjene odnose, da bi razumeli, kaj lahko skupaj storimo, da jih izboljšamo. Mislim, da Dežela ne sme ostati pri tem, da igra le vlogo nekakšnega povezovalca med Rimom in manjšino pri porazdelitvi finančnih sredstev. Mora biti nekaj več. Dežela kot institucija se ne more odločiti, da vso skrb za manjšino prepusti slovenskima svetnikoma Kocijančiču in Gabrovcu. Slovenska narodna skupnost je odraz celotne Dežele in vseh deželnih svetnikov. Kot predsednik ene izmed osrednjih organizacij nisem imel veliko priložnosti za stike z deželnimi svetniki, kaj šele z vodstvom deželne vlade ali s samim predsednikom. Nobenega uradnega stika nismo zabeležili. Ali je to normalno v stvarnosti, kjer vsi ugotavljamo, kako pomembna je naša skupnost za razvoj in za dinamiko tega prostora?

V deželnem zakonu je zapisano, da ima deželna posvetovalna komisija vrsto pristojnosti in dokaj pomembno vlogo. Prijatelj Napoli je navedel število zasedanj in sestankov, ki smo jih imeli, doslej pa je ta komisija obravnavala izključno problematike, ki zadevajo porazdelitev sredstev iz državnega zaščitnega zakona. Kaj pa vse druge pristojnosti? Rekli boste: »Kot člani lahko tudi sami dajete pobude«. Vse je mogoče, ampak najbolje je, ko začutimo, da lahko v tej komisiji nekaj naredimo skupaj in da začutimo, da je to tudi želja Dežele kot institucije.

Lahko bi govoril o pobudah, ki smo jih dali, ali česa nismo storili na področju vidne dvojezičnosti, kar je v kompetenci Dežele Furlanije Julijske krajine. Se je ta prepoznavnost morda omejila na večjezični napis na vhodu v deželno palačo?

Priznati moram, da nam ta vprašanja vzbujajo določeno razmišljanje. Sam se včasih težko opredeljujem in ne vem, kaj smo kot skupnost napačnega storili, da je naša prisotnost tako obravnavana. Ves čas smo izkazovali veliko spoštovanje do institucij, tako da nam nekateri celo očitajo, da smo preveč tolerantni in da ne dvignemo glasu. Verjemite mi, da je današnja manifestacija predstavnikov naših ustanov pred deželnim avditorijem ena redkih javnih manifestacij naše skupnosti. Če so se naši ljudje, naši zaposleni, naši voditelji organizacij odločili, da stopijo na ulico, pomeni, da mera postaja polna.

Izražam zadovoljstvo nad delom SLORI-ja ob organizaciji konference. Želel bi, da bi se Dežela sistemsko povezovala z raziskovalnim inštitutom, upoštevala njegove analize, strokovnost in znanje tudi glede preverjanja naše prisotnosti in vloge slovenske in drugih skupnosti v tem prostoru.

Zaključil bom s predlogi, ki jih dajem vodstvu konference.

1. Prvi predlog je, da se moramo nekako opremiti, zato da tako iz vsebinskega kot iz finančnega vidika izpostavimo večjo soudeležbo Dežele FJK, katere vloga se ne sme omejiti samo na posrednika med Rimom in manjšino. Dežela je primarna institucija, kar zadeva prihodnost naše skupnosti.

2. Drugi predlog zadeva deželni fond, ki mora postati sistemski. Višino tega fonda je treba določiti na podlagi jasnih izhodišč. Ne moremo pa sprejeti kot izhodišče vsot, ki smo jih bili deležni v zadnjih letih, saj mora imeti fond svoje finančno dostojanstvo. 100.000 evrov v zadnjih treh letih je za našo skupnost ponižujoč znesek.

3. Tretji predlog zadeva reformo financiranja naših organizacij. Naj se začne znotraj posvetovalne komisije postopek za reformo sistema financiranja. Sistema, ki ne bo penaliziral nikogar, ampak bo imel kot glavni cilj projektiranje naše skupnosti v novo obdobje kot aktiven dejavnik novega časa in bo slonel na komparativni in meritokratski logiki.

4. Četrty predlog zadeva nadgradnjo deželne posvetovalne komisije. Postane naj organ Dežele Furlanije Julijske krajine, ki ne le svetuje, ampak tudi soodloča o vseh zadevah v zvezi z našo skupnostjo. To pomeni tudi, da mora biti organ oblikovan in imenovan na drugačen, širše participativen način, tako da lahko vsi Slovenci prispevamo k njegovemu nastanku.

DRAGO ŠTOKA

PRESEDNIK SSO

Spoštovano predsedstvo, dragi predstavniki slovenske organiziranosti, naših ustanov in organizacij, spoštovani gostje,

z veseljem pozdravljam prvo konferenco, ki jo predvideva deželni zaščitni zakon št. 26 iz leta 2007. Zakon narekuje, da mora v vsaki mandatni dobi predsedstvo deželnega sveta prirediti to konferenco, zato gre moja zahvala predsedniku sveta dr. Mauriziu Franzu.

Da se izognem ponavljanju in upoštevajoč dobro analizo problematike, ki so jo pripravili predstavniki SLORI-ja, polagam predsedstvu deželnega sveta Furlanije Julijske krajine oziroma njegovemu predsedniku na srce predlog, naj se konferenco skliče vsaj dvakrat v vsaki mandatni dobi. Upoštevati moramo, da smo trenutno na koncu mandata oziroma že v volilnem ozračju, ki ga občutimo vsak dan, in tako ozračje nam onemogoča mirno razpravo. Noben zakon pa nam ne more prepovedati organizacije dveh konferenc v mandatni dobi. Prepričan sem, da dve zasedanji ne bosta odveč, da bosta dobrodošli in pozitivni ter da bosta dobro deli predvsem Deželi Furlaniji Julijski krajini sami. Na ta način bi lahko odpravili zadržanost deželnega sveta oz. Dežele kljub prisotnosti naših predstavnikov, ki jim pripadata vsa čast in pohvala za to, kar delajo. Prepričan pa sem, da bi neposreden stik med Deželo in slovensko narodno skupnostjo oz. manjšino, kot jo imenujeta ustava in statut, koristil vsem.

Zaščitni zakon 38/2001 ima za sabo enajst let življenja, deželni pa pet. Vsi dobro vemo, da je bilo dobro, da je bil takrat zakon izglasovan, sicer bi nanj mogoče čakali še danes. Vemo pa tudi, da je zakon zelo pomanjkljiv, kar občutimo prav zdaj. Če upoštevamo njegove vsebine, vidimo, da ga birokracija, pa naj bo rimska ali deželna, na določen način uspava in to ni prav.

Prvi primer je, da ne govorimo več o glasbenem odseku pri Tartiniju v Trstu, ki je bil ena izmed naših prvih konkretnih točk in nam je bil obljubljen tako rekoč čez mesec. Še danes, po enajstih letih, ni o tem ne duha ne sluha, le občasno se tam pojavi kakšno predavanje v slovenščini. Ali je to resnost?

Drugi primer je vprašanje naših kulturnih domov. Narodni dom pri Sv. Ivanu je zaprt. Država pravi, da je posredovala Deželi denar, namenjen temu, Dežela pravi, da si prizadeva, Narodni dom pri Sv. Ivanu pa je še vedno zaklenjen. Kljub temu da sta imela pokojni Špacapan in Peter Močnik ključ v rokah. V Narodni dom v ul. Filzi, ki je simbol našega življenja vsaj na Tržaškem, vstopamo če ne kot berači pa vsaj kot tujci, saj razpolagamo le z eno majhno sobo ali dvema, s souporabo dvorane. In vendar zaščitni zakon pravi, da nam mora biti povrnjena lastnina, ki smo jo zgradili s svojimi žulji, kar velja tudi za Trgovski dom v Gorici, ki se mu godi malce bolje.

Če omenim še finančne prispevke: ko je prvič zasedalo t. i. institucionalno vladno omizje za slovensko manjšino v Italiji, smo bili zadovoljni, ker smo končno dobili sogovornika v italijanski vladi, ki ga prej nismo imeli. V preteklosti smo vzpostavljali stik z italijansko vlado prek uslug naših poslancev in parlamentarcev ali pa prek prijateljev, ki jih imamo tudi med Italijani, nismo pa imeli neposrednega sogovornika. Vladno omizje danes sestavlja devet predstavnikov, med katerimi je šest italijansko govorečih, trije pa so pripadniki slovenske manjšine v Italiji, in sicer predsednica paritetnega odbora Iole Namor, predsednik SKGZ Rudi Pavšič in predsednik SSO. Borili smo se, da bi do tega omizja prišlo, in naš trud je takoj obrodil prve sadove, saj je predstavnica zakladnega ministrstva odgovorila na naše pritožbe glede sredstev, ki jih naše ustanove niso dobile. Naj tu vsem protestnikom in uslužbencem izrečem solidarnostno podporo s strani Sveta slovenskih organizacij, saj simbolično predstavljajo vse naše športne, kulturne in civilne organizacije, ki jih je prek 300. Hvala Bogu, da imajo lahko nekatere naše organizacije zaposlene, čeprav veliko društev deluje na prostovoljski ravni. Če se vrnem k omizju: dobro je bilo, da

smo žrtvovali svoj čas in energijo za obravnavo tega vprašanja, saj je predstavnica ministrstva izjavila, da bomo v naslednjih dneh prejeli 4.800.000 evrov. Žal pa je omenila tudi težave v odnosu z Deželno Furlanijo Julijsko krajino. To nas je prizadelo in počutili smo se odgovorne, da branimo svojo Deželo. Še vedno ostaja dejstvo, da se je po seji vladnega omizja sprostila vsota, ki jo je nakazalo ministrstvo. Naj dodam še, da je predsednik omizja, dr. Ruperto, profesor ustavnega prava in dober poznavalec teh zadev, ob trditvi predstavnice ministrstva, da so ustanove v preteklosti prejemale denar šele drugega decembra, izjavil, da sedanji sistem ni pravilen. Predsednika krovnih organizacij ne smeva in ne moreva biti kot dva berača, ki že peto leto prosiva za sredstva, saj je to naš denar, predviden tudi v mednarodnih sporazumih. Ravno zaradi tega sva imela včeraj z Rudijem Pavšičem dolg razgovor z ministrico Novakovo, ker mora biti naša matična domovina Slovenija prisotna, kakor je Italija prisotna pri sorodnih zadevah v zvezi z italijansko manjšino v Istri. Sam predsednik Ruperto je prišel do zaključka, da je nujna revizija zaščitnega zakona. Mi se seveda bojimo, da bi nam revizija v parlamentu prinesla še slabše pogoje in bi bilo zato bolje ne narediti nič. Predsednik Ruperto pa je uporabil izraz »mini-revisione«, torej majhne spremembe. Jaz si to razlagam tako, da mora biti sprejet amandma, ki naj zagotavlja, da dobimo enega ali dva obroka, prvi obrok naj bo junija in drugi konec novembra, organizacije pa naj bodo seznanjene s predvideno vsoto. Ruperto je rekel, da »ne smemo barantati« glede »ad quam« in »ad quantum«. Gre za pravna izraza, ki pomenita, da nam ta vsota pripada, ker je predvidena v zaščitnem zakonu, in da morajo biti jasni roki, ki naj se jih vključi v manjše spremembe zakona. Kot predsednik SSO sprejemam razmišljanje predsednika Ruperta in mislim, da bomo morali na to pot.

Naj ta del zaključim z omembo našega tiska, od Primorskega dnevnika do Novega glasa in Novega Matajurja, spletne strani in štirinajstdnevnika Dom do revij. To je drugo vprašanje, ki se mu je treba posvetiti tako kot našim šolam ter slovenskemu oddelku znotraj RAI. Pri slednjem naj opozorim, da je danes osebje blokirano, uradno zaradi krize, morda pa tudi iz drugih razlogov. Na to vprašanje moramo biti pozorni. Ne moremo dopustiti, da bi tako pomembna ustanova, ki smo jo dobili prek zavezniške angloameriške uprave v Trstu takoj po vojni, trpela in ne jemala novih sodelavcev v svojo sredino, saj bi to pomenilo začetek agonije.

Predsednik deželnega sveta dr. Franz je na začetku pravilno spomnil na petdesetletnico sprejema deželnega statuta v rimskem parlamentu. Februarja prihodnje leto bo minilo petdeset let od zasedanja prvega deželnega sveta leta 1964. To so pomembne obletnice in prav je, da se jih Dežela spominja. Prav je tudi, da jasno pove, da je Dežela Furlanija Julijska krajina nastala kot zadnja dežela in z zamudo zaradi nerešenega obmejnega vprašanja med Jugoslavijo in Italijo ter da je v vseh parlamentarnih aktih zapisano, da je nastala zaradi slovenske narodne skupnosti v Italiji, kakor je južnotirolska Dežela nastala zaradi nemške prisotnosti in Dežela Aosta zaradi francoske prisotnosti. To so zgodovinska dejstva in takrat v parlamentarnih aktih ni bilo govora ne o nemški ne o furlanski manjšini. Danes vsi sprejmemo razveseljivo dejstvo, da tvorimo Slovenci skupaj s Furlani in s pripadniki nemške skupnosti celoto v Furlaniji Julijski krajini. Jaz vam želim, gospod predsednik, da bi bili vi še naprej na tej funkciji in da pridejo vsa ta dejstva na dan ob petdesetletnici statuta, ker se mi zdi, da ni prav, da smo se na to spomnili le ob potresu leta 1976, ko sem bil deželni svetovalec. Ob tisti priložnosti so se bali, da nam rimska vlada ne bo priskočila na pomoč, in so zagnali vik in krik, opozarjajoč, da je tukaj tudi slovenska narodna skupnost. Naša prisotnost je bila pomembna ob potresu in prav je, da se vedno zavedamo njenega pomena.

Zaključil bom z mislijo, da ob ustanovitvi Dežele nismo bili niti uradno imenovani v dokumentih. Nato se je počasi poudarjalo, da obstaja šesti člen ustave, prav tako pa mednarodne pogodbe in danes tudi evropske konvencije. Vse to nam koristi.

Mi kot skupnost prehajamo v novo dobo in tu se obračam na predsednike okoli 300 društev, zgolj Svet slovenskih organizacij jih ima 155. Vsem sem že poslal pisma in okrožnice, da se prilagodimo sedanjim časom, pri čemer ne govorim toliko o krizi, ker sem prepričan, da jo bomo v nekaj letih rešili, saj je bilo krize konec tudi v tridesetih letih v Ameriki in Evropi. Poglobiti moramo svoj način delovanja, marsikaj je zastarelo, marsikaj je treba posodobiti, saj se ne moremo zadovoljiti s tem, da ostanemo na točki, ki smo jo dosegli že precej let nazaj. Nisem proti združevanju, saj smo že stopili na to pot, kjerkoli se je dalo, in sicer z dobrim ali manj dobrim uspehom. Nisem pa za združevanje za vsako ceno, ker se mi zdi, da bi storili veliko napako, če bi zbežali s teritorija. Za primer naj omenim, da ko je italijanska manjšina v Istri odprla novo društvo, kjer so bile tri ali štiri osebe italijanskega jezika, je bilo veselje, kot praznik na vasi. In mi bi se umikali s teritorija, Bog ne daj. Mi moramo ostati na teritoriju, tudi če ima neko društvo le nekaj članov, pa naj bo ali v odmaknjeni vasi ali v središču mesta. Ohranjati moramo svojo prisotnost, ker je pomembna.

Ne moremo mimo dejstva, da se vsako nedeljo več tisoč Slovencev zbere v približno dvajsetih župnijah od Trsta do Kanalske doline. Tu se ne veliko govori o tem, ker vem, da gre za problem, ki ne spada v laično družbo. Lahko pa me zanima nabožni govor, zanima me slovenska prisotnost, slovensko petje in slovenska beseda, tam srečam veliko ljudi, ki jih ne vidim v nobeni drugi organizirani obliki znotraj manjšine. Zato moramo dati tudi temu večji poudarek, kakor smo ga dali doslej.

Naj zaključim: rečeno in pisano je, da se bo vladno omizje v Rimu sestajalo, dokler ne bo izčrpalo vseh odprtih vprašanj za slovensko narodno skupnost v Italiji. Tam bomo skušali trije slovenski člani omizja enotno in dobro delati. Drugič: trenutno lahko v deželni posvetovalni komisiji na dolgo in široko razpravljamo ob prisotnosti odbornika ali njegovega namestnika. Dovolite mi, da se ob tej priložnosti zahvalim dr. Napoliju za dobro vodstvo med nadomeščanjem odbornika. Komisiji je treba dati neko odločujočo vlogo, sicer z njo le izgubljam čas. Naj zaključim z omembo paritetnega odbora, ki ne dela dovolj dobro, četudi se je situacija izboljšala. V preteklosti smo občutili pomanjkanje njegovega delovanja ter političnega zastopstva, ki deluje na svojevrsten način.

Na koncu naj omenim pokojnega profesorja Livija Paladina, velikega italijanskega konstitucionalista, ter profesorja Sergia Bartoleja. Oba na podlagi svoje juridične sposobnosti, ki jima daje ugled po vsej Italiji, poudarjata, da je Dežela Furlanija Julijska krajina nastala zaradi prisotnosti Slovencev. In to, spoštovani in spoštovane, moramo imeti vsi skupaj s predsedstvom deželnega sveta vedno pred očmi. Hvala lepa.

IOLE NAMOR

PRESEDNICA INSTITUCIONALNEGA PARITETNEGA ODBORA

Spoštovano predsedstvo, spoštovani predstavniki institucij, spoštovani predstavniki slovenske manjšine.

Protest, ki nas je pričakal danes zjutraj, je nekaj povsem neobičajnega za slovensko manjšinsko skupnost. Očitno je rezultat nevzdržnega stanja, realne in velike stiske uslužbencev slovenskih organizacij in ustanov, kar postavlja vse nas na trdna tla. Deželne in državne institucije pa sooči tudi z njihovo odgovornostjo.

Prva deželna konferenca o slovenski manjšini je pomembna etapa v življenju slovenske manjšinske skupnosti in seveda tudi same Dežele. Uvedla so jo poročila na zelo kakovostni ravni, za kar je prav izreči priznanje Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu. Konferenca se odvija v trenutku, ko je očiten razkorak med načelnimi stališči in dejanji, med pravicami, ki jih zagotavljata vsedržavni in deželni zaščitni zakon, ter njihovem udejanjanju. Problem financiranja, ki je žal v zaščitnem zakonu 38/2001 nedorečen, gotovo predstavlja prvi in največji problem v tem času. Spričo splošne finančne in ekonomske krize ter napovedi za prihodnja leta je skrb za preživetje ustanov in dejavnosti slovenske manjšine v FJK upravičena. Neurejen sistem financiranja onemogoča vsako načrtovanje. Brez organiziranega sistema društev, a tudi ustanov in organizacij, ki slonijo na profesionalnem delu in črpajo sredstva iz 16. člena zaščitnega zakona, bi slovenska manjšina zdrknila na nivo folkorne skupnosti in gotovo ne bi mogla več odigrati pozitivne vloge v oblikovanju in razvijanju večkulturne podobe dežele FJK.

Dejstvo je, da če zaščitni zakon nima kritja oziroma zadostnega kritja, potem očitno niso zagotovljene niti ustavno priznane in uzakonjene pravice ter določila evropskih listin, ki jih je sprejela italijanska država. Prihaja tudi do nižanja nivoja zaščite, kar je v nasprotju z duhom in črko zakonskih normativov. Tu gre najprej za notranji problem italijanske države, ki odpira tudi vprašanje odnosov na relaciji Trst–Rim, med državo in Deželno FJK, sestavni del katere je slovenska manjšina in od katere pričakuje aktivno in propozitivno vlogo.

Kot vemo, zakon 38/2001 nima ene same celotne finančne dotacije, pač pa so financirani njegovi zaščitni ukrepi oz. posamezni člani. To dejstvo pogojuje tudi izvajanje zakona, ob kompleksnosti procedur, kot je bilo odlično prikazano v poročilu Adriane Janežič. Tako je tudi v primeru delovanja Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, pri čemer prihaja do pravih paradoksov. Vsako leto vračamo del denarja v rimsko blagajno, nimamo pa možnosti za nemoteno izvajanje svojih institucionalnih dejavnosti. Septembra letos na javni predstavitvi študije Slorija o rabi slovenščine v javni upravi paritetni odbor na primer ni smel kriti stroškov prevajanja (šlo je za nekaj sto evrov) in smo se le zadnji trenutek izognili »institucionalnemu« porazu, ker nam je izjemoma priskočila na pomoč deželna uprava, za kar se ji na tem mestu tudi zahvaljujem. Jasno pa je, da je treba nedoslednost med nalogami in pogoji, v katerih deluje paritetni odbor, odpraviti.

Paritetni odbor vsekakor nadaljuje svoje delo in se v tem času ukvarja z opredelitvijo kriterijev in prioritet, na podlagi katerih se bodo ocenjevali projekti javnih uprav za javno rabo jezika (člen 8 zakona 38/2001). Ta člen se, kot smo slišali, izvaja šele od leta 2009, dosedanje izkušnje pa so pokazale, da je treba izdelati kriterije – za kar je pristojen paritetni odbor –, na podlagi katerih bodo projekti ocenjeni glede skladnosti z zakonom in uvrščeni na prednostno lestvico. Vse to seveda s skrbjo za racionalno ravnanje z javnimi sredstvi in za rast kakovosti ponujenih jezikovnih uslug. Ostaja pa problem prevelike kompleksnosti izvajanja tega člena, zato so potrebne določene korekture.

Odprta so še druga vprašanja, prepričana pa sem, da bomo imeli druge priložnosti, da jih poglobimo. V tem trenutku ima prednost vprašanje financiranja zaščitnega zakona, kot

nas je opozoril že jutranji protest. Zato menim, da je potrebna obveza vseh pristojnih akterjev, da se na vseh nivojih zavzamejo za sistemsko rešitev vprašanja financiranja slovenske manjšine. To bi moral biti eden od sklepov prve konference o slovenski manjšini. V teh prizadevanjih pa ima Dežela Furlanija Julijska krajina prav gotovo zelo pomembno besedo in vlogo. In to od nje vsi pričakujemo.

RAZPRAVA



RAZPRAVA

Prve deželne konference o slovenski manjšini so se udeležili predstavniki oblasti, deželni, pokrajinski in občinski svetniki, komisarji posvetovalnih organov, predvidenih z določbami za zaščito manjšine, predstavniki slovenskih institucij in društev, poleg udeleženi iz službenih razlogov, kot so deželni govorniki in funkcionarji, za skupnih nekaj manj kot 200 oseb.

Po koncu jutranjega dela konference so se dela nadaljevala popoldne s skupščinskimi posegi. Med širšo razpravo, ki se je razvila in trajala približno tri ure, je z vnaprej določenim trajanjem poseglo enaintrideset oseb, ki jih spodaj navajamo z njihovo glavno institucionalno vlogo ter kratico primarnih ustanov (za celotno ime glej PRILOGO) po vrstnem redu posegov:

Nataša Paulin, predsednica Glasbene matice, **Stojan Spetič**, Institucionalni paritetni odbor, **Adriano Ritossa**, Institucionalni paritetni odbor, **Ksenija Dobrila**, Deželna šolska komisija, **Iztok Furlanič**, Deželna posvetovalna komisija, **Cristina Buttolo**, občinska odbornica Občine Rezija, **Marilka Korsič**, občinska svetnica Občine Gorica, **David Peterin**, občinski svetnik Občine Gorica, **Fabio Bonini**, občinski svetnik Občine Garmak, **Walter Bandelj**, občinski svetnik Občine Gorica, **Luca Trusgnach**, občinski svetnik Občine Dreka, **Daniele Di Lenardo**, občinski svetnik Občine Rezija, **Rado Race**, predsednik družbe D.Z.P.-PR.A.E., **Damijan Paulin**, predsednik Mohorjeve družbe, **Mitja Petaros**, predsednik Mladike, **Marjeta Kranner**, podpredsednica Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel, **Jure Kufersin**, predsednik ZŠŠDI, **Marij Maver**, predsednik Slovenske prosvete, **Gorazd Pučnik**, ravnatelj Dijaškega doma Srečko Kosovel, **Aleš Doktorič**, predsednik Kinoateljeja, **Riccardo Ruttar**, Deželna posvetovalna komisija, **Martin Lissiach**, SKGZ - Trst, **Dorica Kreševič**, Deželna posvetovalna komisija, **Livio Semolič**, Institucionalni paritetni odbor, **Aleš Waltritsch**, Deželna posvetovalna komisija, **Stanka Sosič**, predsednica Sklada Mitja Čuk, **Albert Devetak**, ZCPZ, **Marija Ferletič**, predsednica GSG Telemare Rat Sloga, **Giorgio Banchig**, Kulturno društvo Blanchini, **Michela Gus**, Kulturno društvo Jacopo Stellini, **Luigia Negro**, predsednica društva Rozajanski dum.

Poleg tega je bilo predstavljenih sedem posegov oseb, ki pozneje niso posegle v razpravo, in sicer: **Marjan Jevnikar**, Radijski oder, **Igor Komel**, ravnatelj Kulturnega doma v Gorici, **Mauro Leban**, Mladinski dom, **Julijan Čavdek**, Krožek Gregorčič, **Marco Braini**, Prosvetno društvo Štandrež, **Milan Jarc**, Prosvetno društvo Podgora in občinski odbornik Občine Števerjan **Marjan Drufovka**.

Predložena sta bila tudi dva dokumenta, od katerih je podpisnik prvega upravni odbor **Narodne in študijske knjižnice** v Trstu, drugega pa **Društvo Borgija Sedej** iz Gorice.

V nadaljevanju predstavljamo povzetek tem, ki so bile obravnavane, in mnenj, ki so izšla iz posegov in iz pisnih poročil.

Italijanska država in globalni zaščitni zakon št. 38/2001

Stopnja zastopanosti

Eden glavnih problemov, ki so bili izpostavljeni med razpravo, se nanaša na stopnjo zastopanosti slovenske manjšine v izvoljenih organih. Najprej je bilo poudarjeno, da 26. člen zakona za globalno zaščito o »volilni zakonodaji« še ni bil udejanjen: niso bile izdane določbe, ki jih predvideva 26. člen in ki bi morale olajšati »izvolitev kandidatov, ki pripadajo slovenski manjšini« v senat in poslansko zbornico. Poleg tega je bilo izpostavljeno, da se v avtonomnih deželah Dolina Aosta in Tridentinska - Južna Tirolska zaradi navzočnosti jezikovnih manjšin število svetnikov ne zmanjšuje, medtem ko je v Furlaniji Julijski krajini že sprožen postopek za zmanjšanje števila deželnih svetnikov, kar bo še posebej oškodovalo zastopnost manjšine.

Poleg tega bo najverjetneje zmanjšana tudi možnost ustrezne zastopanosti slovenske manjšine na ozemlju zaradi ukinitve ustanov, kot so pokrajine, gorske skupnosti in manjše občine, med katerimi jih kar deset spada v ozemeljski obseg izvajanja zaščitnega zakona.

Institucionalno vladno omizje za vprašanja slovenske manjšine

Pozitivno je bilo sprejeto, da je vlada sklicala omizje za vprašanja slovenske manjšine, vendar so nekateri izpostavili, da jih je glede na to, da je šlo za tehnično omizje, presenetilo dejstvo, da med ministrskimi in deželnimi funkcionarji ni stalne komunikacije, in to predvsem ob upoštevanju finančnega položaja, v katerem so se znašle institucije slovenske manjšine.

Institucionalni paritetni odbor

V zvezi z Institucionalnim paritetnim odborom so bila izražena odobravanja njegovega dela, saj so bili izvedeni nekateri deli globalnega zaščitnega zakona, kot so na primer določitev ozemeljskega obsega izvajanja, dvojezična šola v Špetru, delna raba slovenskega jezika v javnih upravah in delni obstoj dvojezičnih napisov, vendar je bilo ugotovljeno tudi, da dela še vedno potekajo prepočasi in z velikimi zamudami.

Popis

Med tistimi, ki so posegli v razpravo, so nekateri izpostavili pomanjkanje popisnih etničnih podatkov in izrazili potrebo po takem zbiranju podatkov, ki bi omogočilo pridobitev splošne slike o sestavi slovenskega prebivalstva v deželi in aktualnih demografskih spremembah.

Nerešeni problemi

Veliko razprav je bilo osredinjenih na številne določbe, predvidene z zakonom, ki še niso uresničene: če so bili nekateri deli izvedeni, je bilo rečeno, da jih veliko več ni bilo.

Izpostavljeno je bilo neizvajanje zakona glede slovenske sekcije na konservatoriju Tartini v Trstu, ki bi morala biti ustanovljena v roku treh mesecev po uveljavitvi globalnega zaščitnega zakona. Drugi so poudarili, da je pomanjkanje ustanovitve slovenske glasbene akademije povzročilo več problemov Glasbeni Matici in centru za glasbeno vzgojo Emil Komel, ki sicer ostajata dejavna, vendar se ne razvijata, ker morata zmanjševati število dejavnosti.

Poleg tega je bilo v zvezi z nerešenimi težavami izpostavljeno vprašanje vrnitve nepremičnin oz. kulturnih domov, kot to predvideva zakon: Narodni dom pri Sv. Ivanu je še danes neuporaben, v Narodnem domu v Ulici Filzi v Trstu ima manjšina na voljo le eno ali dve manjši sobi in pravico do souporabe velike dvorane, medtem ko Trgovski dom v Gorici še ni na razpolago.

Avtonomna dežela FJK in deželni zakon št. 26/2007

Posebni statut in vloga Dežele

V nekaterih razpravah, osredinjenih na statut avtonomije Dežele Furlanije Julijske krajine, je bilo izpostavljeno, da je bil poseben status deželi dodeljen zaradi nekaterih temeljnih dejavnikov, med katerimi je zgodovinska navzočnost slovenske manjšine na deželnem ozemlju eden redkih, ki danes še obstajajo, čeprav je medtem padla meja med Italijo in tedanjo Jugoslavijo in sta danes Italija in Slovenija članici Evropske unije. Poudarjeno je bilo, da mora Dežela tudi zaradi tega prevzeti večjo odgovornost za zaščito manjšine.

Glede Avtonomne dežele FJK in italijanske države je bilo med težavami, ki so bile omenjene med razpravo, izpostavljeno vprašanje zastopanosti slovenske manjšine, ki se v izvoljenih organih zmanjšuje na ravni dežele, pokrajin, gorskih skupnosti in rajonskih svetov.

Če se Dežela ne izreče in ne podpre slovenske manjšine s svojimi sredstvi, ampak to nalogo prepusti izključno državi, to po mnenju udeležencev razprave pomeni, da se strinja s postopnim kulturnim genocidom manjšine: obstajajo aktivni genocidi kot tudi taki, do katerega je nekoč prišlo v Benečiji. Pomanjkanje ukrepov lahko privede do tveganja, da se to ponovi tudi drugje. Nekateri so med razpravo izpostavili, da v sedanjem mandatu še ni prišlo do srečanja med predsednikom Dežele in slovensko manjšino.

Ob koncu razprave je bila omenjena tudi vloga, ki jo mora Dežela imeti glede na svojo lego; s tega vidika bi morala ustanova nameniti finančne dotacije pobudam, ki so dejavne na področju integracije med sosednjimi populacijami: kritika se je nanašala na dejstvo, da to področje ukrepanja ne more biti v izključni pristojnosti manjšine, ki je delno prevzela pristojnosti institucij.

Deželni zakon št. 26/2007

Izraženo je bilo upanje, da bo Dežela v celoti izvajala in si prizadevala za udejanjanje deželnega zakona, ki naj ga podpre z deželnim finančnim zakonom, kar bi dokazalo, da ne gre le za besede, ampak za konkretna dejanja. Izpostavljeno je bilo, da Dežela tudi v tekočem proračunskem letu manjšini ni namenila sredstev iz svojega proračuna, z izjemo nekaj zanemarljivih zneskov.

Razprava se je na člene deželnega zakona osredinila zato, da bi se izpostavilo vse, kar ni bilo izvedeno. Natančneje sta bila obravnavana 18. in 21. člen, ki se nanašata na finančne instrumente samega zakona in predvidevata prispevke države (18. člen) in Dežele (21. člen). Dodelitev prispevkov s strani Dežele je ostala le na papirju. Poleg tega 21. člen predvideva sredstva za prenovo in vzdrževanje večnamenskih struktur: gre za pomembno tipologijo prispevkov, saj ti niso predvideni z državnim zakonom, vendar kljub jasnim določbam deželnega zakona niso bili dodeljeni.

Na koncu je tekla beseda o novem deželnem zakonu za kulturo in o tem, da Slovensko stalno gledališče ni bilo vključeno med gledališke ustanove na deželni ravni: poudarjeno je bilo, da je izključitev Slovenskega stalnega gledališča iz pristojne zakonodaje nesprejemljiva.

Deželna posvetovalna komisija

V nekaterih prispevkih, osredinjenih na Deželno posvetovalno komisijo, je bilo izpostavljeno pomanjkljivo vključevanje slovenskih institucij in združenj v dejavnosti tega telesa. Poleg tega je bila poudarjena potreba po spremembi strukture komisije, da se premosti osredinjenost na dve krovni organizaciji, SKGZ in SSO, in sicer tudi za ustrežnejšo razdelitev letnih sredstev institucijam in združenjem.

Beseda je tekla tudi o vlogi Deželne posvetovalne komisije, za katero je bilo rečeno, da je preveč omejena, zato je bila izpostavljena potreba po razširitvi njene vloge, da bo bolj aktivna in bo imela več pristojnosti pri odločanju.

Predlagana je bila možnost ustanovitve novega organa, na primer neodvisne agencije, saj slovenska manjšina pogreša tudi trdno administrativno strukturo na deželni ravni: služba, ki je temu namenjena, je namreč omejena, tudi zaradi nizkega števila zaposlenih, zato ne more izvajati vseh zadolžitev, predvsem pa tega ni sposobna v kratkih rokih, ki jih zahteva današnja družba z novimi potrebami.

Avtotone jezikovne skupnosti dežele FJK: sodelovanje

Nekateri so želeli v zvezi s to temo poudariti, da se slovenska manjšina ne želi znajti v pasti konfliktov z drugimi manjšinami, pa naj gre za nemško govorečo ali furlansko: izpostavljeno je bilo, da se ni slovenska manjšina nikoli izrazila proti nikomur in tega niti ne namerava storiti; nasprotno, Slovenci so mnenja, da bi sodelovanje vseh manjšin te dežele koristilo celotni skupnosti.

Deželna konferenca za preverjanje zaščite

Udeleženci konference so večkrat izpostavili potrebo po tem, da bi se pogosteje prirejalo srečanja, kot je na primer deželna konferenca: nekateri so predlagali tri srečanja med vsakim mandatom, se pravi na vsakih 18 mesecev, in sicer po možnosti enega za vsako pokrajino, s čimer bi se še bolj poudarilo obstoj manjšine v tržaški, goriški in videmski pokrajini. Nekdo je omenil tudi, da pričujoča konferenca ni v skladu z velikimi težavami, ki jih imajo slovenske organizacije.

Financiranje, časovni roki in postopki

Pomanjkljivo financiranje in njegove posledice

Razmišljanje o tem, kdaj, kako in v kolikšnih zneskih se dodeljuje prispevke, je bila rdeča nit večine prispevkov. Pomanjkljivo financiranje je bila prevladujoča tema razprave in pojavljale so se zahteve, naj se zneske financiranja določi vsaj za triletna obdobja, da se dejavnostim združenj omogoči večjo kontinuiteto. Izpostavljena je bila potreba po finančni stabilnosti in predvsem po tem, da združenja pravočasno dobijo informacijo o razpoložljivih sredstvih, saj lahko le tako načrtujejo svoje dejavnosti in preprečijo ovire, zaradi katerih se dejavnosti ustavijo že pred zagonom.

Izpostavljeno je bilo, da nekaterih projektov ni mogoče izvesti zaradi pomanjkanja sredstev in zaradi negotovosti glede financiranja, nekateri programi pa se ne izvajajo zaradi pomanjkanja sredstev, ki bi omogočila razpoložljivost poklicnih profilov, na primer zborovskih dirigentov, ki so potrebni za potek dejavnosti.

Predlogi

Poleg tega da je bila izpostavljena trenutna negativna situacija, je bilo podanih več predlogov, namenjenih doseganju pozitivnih rezultatov pri razdeljevanju prispevkov. Predlagano je bilo na primer zmanjšanje števila ustanov primarnega interesa, ki jih je trenutno enaindvajset, da bi se lahko ustalile najpomembnejše, tudi glede na to, da se je v zadnjih treh letih število omenjenih ustanov povečalo; beseda je tekla o tem, da se prispevke razdeljuje po obrokih, saj bi bilo sicer mogoče sredstva usmeriti v doseganje boljših rezultatov in posledično boljših pogojev za celotno območje; poleg tega je bilo predlagano, da se preveri merila za razdelitev sredstev z oblikovanjem namenskih pravilnikov, sodobnejših in primernejših glede na trenutni položaj manjšine.

Nekateri so izpostavili nujnost določitve prioritet ob upoštevanju težkega finančnega položaja, da bi se zaščitilo delovna mesta in primarne institucije, pa tudi zato, da se ne bi več podeljevalo prispevkov brez vnaprej določenega reda, saj to delno zadovoljuje vse, vendar lahko privede do ukinitve slovenskih organizacij in združenj.

Na koncu je bila pozornost namenjena tistim državnim prispevkom za manjšino, ki – v primerjavi s preteklimi leti – še niso bili razdeljeni.

Jezik v javnih upravah: krajevne uprave

Navzoči občinski svetniki so podali primere neizvajanja zakona št. 38/2001, in sicer s poudarkom, da občinski statuti niso ustrezni glede na navedeni zakon; poleg tega je bilo izpostavljeno pomanjkanje dvojezičnih spletnih strani in prevodov v pisnih sporočilih, zaradi česar poteka komunikacija s slovenskimi organizacijami izključno v italijanščini, in predvsem pomanjkanje stalno zaposlenega dvojezičnega osebja. Svetniki, pripadniki slovenske manjšine, ne morejo govoriti v slovenščini v vseh občinah, kar je v nasprotju z določili veljavne zakonodaje.

Poudarjeno je bilo, da je stopnja pravic odvisna od več dejavnikov, med katerimi so raba jezika, zapisovanje imena in priimka v izvorni obliki in vidna dvojezičnost; pomembno je, da ima manjšina možnost razvoja na vseh področjih, zato bi morale krajevne uprave namenjati več pozornosti zaščitnim določilom in bi jih morale biti bolj pripravljene izvajati. Obstajajo namreč krajevne uprave, ki niso povsem naklonjene izvajanju globalnega zaščitnega zakona št. 38/2001, medtem ko mora postati dvojezičnost običajna praksa za celotno območje naselitve slovenske narodne skupnosti.

Nadalje je bilo med nekaterimi prispevki izpostavljeno, da obstaja zaradi ukinjenih rajonskih svetov in namena ukinitve pokrajn tveganje, da bi se izničilo bilanco doslej doseženega, ki je kljub vsemu pozitivna, in to bo privedlo do drastičnega zmanjšanja števila Slovencev v javnih upravah, medtem ko pred kratkim izvedena študija Univerze Bocconi dokazuje, da bi ukinitvev pokrajn v resnici privedla do povečanja stroškov.

Videmska pokrajina in jezikovne različice

Prednosti in pomanjkljivosti zaščitnega zakona

Navzoči so se spraševali predvsem, katere so bile posledice globalnega zaščitnega zakona za ozemlje videmske pokrajine, pri čemer se je izpostavilo predvsem prednost uradnega priznanja dvojezične šole v Špetru, v zvezi s katero gre omeniti težave, saj je šola trenutno razdeljena na tri lokacije in ni znano, kdaj bo lahko zasedla svoj prvotni sedež. Številni razpravljalci so opozorili tudi na težaven položaj na ozemlju, kjer nekatere politične sile še vedno težijo celo k neupoštevanju pravice do obstoja slovenske manjšine.

Natančneje je bil izpostavljen družbeno-gospodarski položaj, v katerem slovenska manjšina v videmski pokrajini živi še danes, in sicer zato, kot je bilo poudarjeno, ker zaščita jezika ostane brez pomena, če se ne zaščiti tudi gospodarskih interesov skupnosti, kot je tista iz videmskih dolin, ki je trpela zaradi izseljevanja in pomanjkanja vsakršnega učinkovitega razvojnega projekta. S tem v zvezi so bili povzeti demografski podatki prvega popisa italijanske kraljevine iz leta 1871 (22.426 prebivalcev), popisa po koncu druge svetovne vojne (24.000 prebivalcev) in popisa iz začetka leta 2012 (8.357 prebivalcev), kar pomeni, da se je število prebivalcev zmanjšalo za skoraj 20.000.

Obstoj manjšine poleg tega še bolj postavlja pod vprašaj krčenja državnih finančnih sredstev za tekoče proračunsko leto, ki bodo privedla do 30-odstotnega zmanjšanja sredstev iz 21. člena globalnega zaščitnega zakona, ki predvideva izvajanje ukrepov za spodbujanje razvoja v občinah videmske pokrajine.

Kritično je bilo tudi stališče razpravljalcev glede dosedanje uporabe državnih prispevkov: nekatere občine teh prispevkov niso uporabile namensko, četudi to ne upravičuje njihovega krčenja. V tem primeru je bilo govora tudi o Deželi, ki ni odgovorna le za preverjanje namenske porabe državnih prispevkov, ampak bi morala dopolniti manjkajoče zneske tudi s svojimi sredstvi.

Za videmsko pokrajino je bila izpostavljena potreba po dvojezičnih višjih šolah in licejih ter po univerzitetnem izobraževanju v slovenskem jeziku, s poglobljenim študijem med

poletnimi šolami in seminarji, predvsem pa po dvojezičnih jaslih, kar bi družinam ponudilo možnost izbire že od posameznikovega zgodnjega otroštva.

Kritično je bilo sprejeto tudi dejstvo, da so med konferenco nekateri govorili proti zaščitnemu zakonu, poleg tega pa je bilo izpostavljeno, da zakon zagotavlja možnost dostopa do določenih pravic tistim, ki to želijo, kdor pa jih ne želi, jih ni prisiljen uveljavljati.

Jezikovne razlike

Na temo jezikovnih razlik, torej nadiškega in rezijanskega narečja, je bilo nekaj prispevkov, ki so si bili včasih nasprotujoči, in sicer tako glede obstoječe zakonodaje kot glede ugotovitev, kar potrjuje težko atmosfero, ki se je ustvarila v zadnjih letih.

Najprej je bil izpostavljen problem v zvezi z izvajanjem zakona št. 38/2001: če globalni zaščitni zakon predvideva državne prispevke za slovensko manjšino, ali je potem sprejemljivo, da o teh sredstvih odločajo upravitelji, ki se jasno opredeljujejo proti sami manjšini? Ali je mogoče, da se lokalni upravitelj izreče proti zaščiti slovenske manjšine, prejme prispevke, namenjene manjšini, in jih potem neustrezno uporabi? Udeleženci so se spraševali tudi, kako je mogoče zaščititi rezijanščino, če nekateri lokalni predstavniki nasprotujejo tudi narečnim napisom v slovenščini na cestnih tablah in oznakah? Rečeno je bilo, da to v resnici pomeni delovati proti kulturnim in socialno-družbenim interesom prebivalstva, saj nekateri nočejo, da postane manjšina dejavnik sobivanja in integracije, temveč da je dejavnik konflikta, čemur sledi nevarnost v temna zgodovinska obdobja.

Kar zadeva rezijanščino, so bile omenjene znanstvene študije, ki trdijo, da gre za slovensko narečje; če strokovnjaki, ki izhajajo iz različnih okolij, trdijo, da so v Reziji prisotna slovenska narečja, je po mnenju pravih strokovnjakov to primerna izhodiščna ugotovitev.

Nasprotno je bil v nekaterih prispevkih poudarek na stopnji nezadovoljstva, ki sta ga dvojezičnost in izvajanje globalne zaščite vzbudila med rezijanskim prebivalstvom, saj se verjetno samo prebivalstvo ne upošteva kot del slovenske narodne manjšine. S tega vidika je bila vložena zahteva za sestavo specifičnega zakona za zaščito rezijanske lokalne kulture in jezika in tudi možnost pridobitve osebnih dokumentov v italijanščini in rezijanščini.

Glede območja prisotnosti Slovencev v videmski pokrajini je bilo izpostavljeno, da je danes pomembno (čeprav ima to območje zgodovinsko manj prednosti kot Gorica in Trst) gledati naprej, še naprej ohraniti narečja (nadiško in rezijansko), z upanjem na svetlo prihodnost za slovensko narodno skupnost in doline videmske pokrajine.

Šolska izobrazba in univerza

Statut avtonomije

Kot prva je bila izpostavljena zgodovinska vrzel, ki zadeva Avtonomno deželo FJK, in sicer pomanjkanje primarne pristojnosti za področje šolstva, ki ni predvidena v njenem avtonomnem statutu, medtem ko je to vsebovano v statutih drugih dežel s posebnim statutom, kjer so navzoče jezikovne manjšine, kot sta Dolina Aosta in Tridentinska - Južna Tirolska. Omenjeno pa je bilo tudi, da danes ustavni zakon 3/2002 med drugim uvaja tudi postopni prehod pristojnosti za področje šolstva z države na dežele.

Zaščitna in področna zakonodaja

Za področje šolstva so bile poudarjene povezave med tem, kar predvideva zakon št. 38/2001, in specifično področno zakonodajo; izpostavljena so bila nekatera nerešena vprašanja, predvsem nejasen položaj glede univerzitetnega študija za učitelje in profesorje, ki poučujejo v slovenskih šolah, in izobrazba slovenskih docentov. Nedorečenost na tem področju posredno ogroža prihodnost slovenskih šol.

Trenutno stanje

Udeleženi so izrazili ugotovitve o odnosu med italijansko večino in slovensko manjšino in poudarili, da v Trstu ni več ravnovesja med italijanskim in slovenskim elementom, ki je

obstajal od srednjega veka, in da so v središču mesta izginile osnovne šole, zato se zdaj borimo za ohranitev šol, ne pa za njihov razvoj.

Poleg tega so bile izpostavljene okoliščine, v katerih se nahaja urad za izobraževanje v slovenskem jeziku, ki je predviden s 13. členom zakona št. 38/2001: še sedaj je odprt razpisni postopek za zaposlitev osebja, zato urad deluje z osebjem, ki je bilo prej dodeljeno pokrajinskim šolskim uradom; poudarjeno je bilo tudi, da bi urad potreboval specifično osebje, pristojno za didaktična vprašanja, ki se jim trenutno nihče ne more posvetiti. Nadalje bi bilo treba izvesti primerjavo med številom razpisanih mest in številom mest, ki jih predvideva zakon št. 38/2001: število razpisanih mest je namreč prenizko, verjetno tudi nižje od števila, predvidenega s področnim zakonom št. 932/72, to pa lahko privede do nižje stopnje zaščite.

Poleg tega je bilo omenjeno tudi, da bo od zdaj naprej univerzitetna smer za učitelje na voljo samo v Vidmu in da bo zaradi tega v prihodnje zmanjkalo ustrezno izobraženega učnega osebja.

Na koncu je bil naveden še dogovor med Univerzo v Trstu in Univerzo v Ljubljani, ki bi lahko veljal kot primer dobre prakse.

Tisk in mediji

Pomanjkanje povezave med globalnim zaščitnim zakonom in področno zakonodajo povzroča dodatne težave, saj je preklic sektorskega zakona za založništvo decembra 2011 privedel do tega, da brez novega veljavnega zakona, ki bi nadomestil prejšnjega, ni javnega financiranja za založništvo, zaradi česar je trenutno pod vprašajem obstoj založniške družbe D.Z.P. – PR.A.E., ki izdaja edini slovenski dnevnik v Italiji, Primorski dnevnik, ki brez državnih prispevkov ne more preživeti. Poudarjeno je bilo, da vse to kaže na pomanjkljivo občutljivost tako deželne uprave kot italijanske vlade, saj je slednja prispevke za prejšnje leto že znižala za 15 %.

Izpostavljena sta bila pomen medijev za slovensko manjšino in potreba po tem, da se osredinimo na medije, ki so za manjšino temeljnega pomena. Poleg tega je bilo omenjeno, da je obstoj slovenske manjšine glavni razlog, ki Deželi še dovoljuje, da ima avtonomni statut; zato je protislovno, da se mora danes manjšina, ki je odločilna za avtonomijo dežele, boriti za financiranje, ki je temeljnega pomena za njeno preživetje.

Vloga slovenskih institucij in združenj

Med vso razpravo je bilo preživetje slovenske manjšine upoštevano kot tesno povezano z vlogo slovenskih lokalnih združenj in društev: če ne bi bilo dejavnosti društev, se po mnenju razpravljavcev v nekaterih vaseh ne bi dogajalo nič, ne bi se govorilo o slovenski narodni manjšini, ki bi bila tako obsojena na družbeni pogin. Poleg tega je bil izpostavljen pomen slovenskih športnih združenj, ki staršem omogočajo to, česar javne institucije in šole ne nudijo.

Sočasno je bila poudarjena potreba po vzpostavitvi novega sistema, ki bi temeljil na ohranjanju in razvoju slovenskega jezika z aktualnimi in učinkovitimi pristopi, medtem ko se zaradi stalnega krčenja javnih prispevkov ohranja le temeljne funkcije posameznih struktur, kar povzroča okrnjeno vzpostavljanje razvojnih perspektiv.

Nadalje je bilo podanih nekaj ugotovitev o sedanji organizacijski strukturi slovenske manjšine: nekateri so izrazili mnenje, da sta bili dve zgodovinski krovni organizaciji, SKGZ in SSO, bolj ustrezni v preteklosti, ko je prihajalo do spopadov za pridobitev položajev, medtem ko tisti, ki so posegli v razpravo, menijo, da je za današnje okoliščine potrebna večja dinamičnost in promocija ter natančnejše načrtovanje, to pa naj se realizira z novimi organi; poleg tega je bila izpostavljena potreba po ustanovitvi agencije, ki bi učinkoviteje

odgovarjala na trenutne potrebe. Podan je bil predlog, da bi bilo treba imeti demokratično izvoljene vodilne kadre s parlamentom slovenske manjšine.

Konferenco so navzoči doživeli kot priložnost za soočenje in združitev, saj v okviru manjšine obstajajo različna mnenja in stališča glede trenutnih razmer, kljub temu pa je treba spodbujati skupno iniciativo: pomanjkanje priložnosti, kot je konferenca, ki omogočajo srečevanje med dvema krovniima organizacijama manjšine, je bilo v zadnjih letih omejujoče, medtem ko je nujno, da se med raznimi komponentami manjšine vzpostavi dialog, da se predstavniki manjšine usedejo za isto mizo ne le v primeru specifičnih finančnih problemov, ampak tudi za to, da si organizacije manjšine ustvarijo nove temelje; to sicer vsi ponavljajo že dolgo, vendar je zdaj že skrajni čas, da se to uresniči.

Tudi protest zaposlenih je bil izpostavljen kot novost, saj je bilo ugotovljeno, da običajno slovenska manjšina ne protestira; institucije pa ne morejo obstajati brez zaposlenih. Rečeno je bilo, da ni mogoče misliti na to, da se v prihodnosti ohrani institucije na prostovoljski in ne profesionalni ravni, zato je bilo poudarjeno, da so danes nekateri zaposleni že v dopolnilni blagajni.

Govora je bilo tudi o novosti, ki jo je prinesla konferenca: v razpravo so namreč posegli prav tako tisti, ki so proti slovenski manjšini, kar sicer spada v »demokratično igro«, vendar na ta način slovenska manjšina pokaže svojo šibkost, saj ni dovolj pripravljena na tovrstna soočenja.

Na koncu je bilo podanih še nekaj samokritičnih opomb: razpravljavci so ugotavljali, da slovenska manjšina še danes kaže preveč šibkosti, deluje neurejeno, in sicer ne le s političnega, ampak tudi s teritorialnega vidika, medtem ko bi bilo treba nastopati bolj enotno.

ZAKLJUČNI POROČILI

DEVAN JAGODIC
ELIO DE ANNA



Spoštovani pristojni deželni odbornik za manjšinska vprašanja, cenjeni udeleženci Prve deželne konference o varstvu slovenske manjšine!

Dovolite mi, da poskusim v sklepnem delu današnje nadvse bogate in razgibane razprave povzeti nekatere ugotovitve, predvsem pa izpostaviti nekaj pomembnejših odprtih vprašanj za sedanji in prihodnji razvoj slovenske narodne skupnosti v deželi Furlaniji Julijski krajini. Skladno z osnovnim namenom konference, ki je opredeljen po 10. členu Deželnega zakona o varstvu slovenske manjšine št. 26 z dne 16. novembra 2007, tj. »preveriti uresničevanje zakonskih ukrepov in zbirati predloge v zvezi z njihovim prilagajanjem«, se v svojem zaključnem referatu ne bom omejil zgolj na prikaz slike stanja, temveč bom skušal posredovati nekaj možnih izhodišč za nadaljnji razvoj te skupnosti. Kot osnovo svoje analize bom upošteval besedilo deželnega zaščitnega zakona, svojo pozornost pa bom usmeril le na tiste člene zakona, ki se mi zdijo najbolj relevantni.

Deželni zakon 26/2007: osnovna načela

Kritično obravnavo bom pričel s splošnimi načeli deželnega zaščitnega zakona, ki so povzeti v njegovem uvodnem delu. 1. člen zakona namreč programsko »priznava obstoj in prispeva k varstvu ter razvoju slovenske jezikovne manjšine kot sestavnega dela njenega zgodovinskega, kulturnega in človeškega bogastva«. Med današnjo razpravo je bilo večkrat omenjeno, da v sodobnih geopolitičnih razmerah, ko se nekdanje fizične in psihološke meje vse bolj rahljajo spričo nenehnega sproščanja evropskih integracijskih procesov, Furlanija Julijska krajina ohranja status avtonomne dežele predvsem ali morda izključno zato, ker so na tem ozemlju prisotne različne avtohtone narodne in jezikovne skupnosti. Zaradi tega posebnega statusa je naša dežela še vedno deležna vrste finančnih ugodnosti in olajšav. Ne glede na retorične obveze za ohranjanje zgodovinskega in kulturnega bogastva svojih avtohtonih manjšin bi morala deželna uprava zato po mojem mnenju veliko bolj upoštevati njihovo ekonomsko vrednost, saj bi v primeru njihovega izginitja s časom verjetno izgubila tudi svoj posebni status, z vsemi povezanimi ugodnostmi vred. Deželna uprava bi si morala zato prizadevati za primerno vrednotenje svojega večkulturnega in večjezikovnega značaja, česar ne povežem zgolj z vprašanjem financiranja manjšinskih organizacij, ki se ga bom dotaknil kasneje, ampak tudi s perspektivo trženja lastne narodno-jezikovne različnosti. Veliko je namreč razvojnih možnosti, ki jih prinaša na primer turistična promocija zgodovinskih, kulturnih in jezikovnih znamenitosti našega obmejnega in večkulturnega ozemlja, pa tudi ustrezno trženje obrtniških in eno-gastronomskih proizvodov tu živečih manjšinskih skupnosti lahko prinaša vrsto potencialnih pozitivnih učinkov. Pomislimo na pogosto navajanje ladinskega jezika in kulture pri oblikovanju turistične ponudbe v Dolomitih, pa tudi v dolini Aoste so lokalne uprave v okviru evropskega transnacionalnega programa *Alpine Space* pred leti vzpostavile tržno znamko, ki jo uporabljajo za promocijo teritorija, na katerem živi skupnost Walserjev. Koncept, iz katerega izhaja moje razmišljanje, je sledeč: napočil je čas, da Dežela FJK začne obravnavati svoje manjšine kot potencial, ne pa kot breme, saj je ravno narodno-jezikovna raznolikost te dežele eden izmed glavnih vzrokov za njeno privlačnost navzven. Skrb za ovrednotenje slovenske manjšine naj se torej obravnava kot skrb za ovrednotenje celotnega deželnega ozemlja.

V 3. členu zaščitnega zakona se dežela obvezuje, da »spodbuja in podpira politike in pobude, namenjene krepitvi in razvoju kulturne in jezikovne raznolikosti« tudi na ravni mednarodnih odnosov, kjer so mišljeni zlasti odnosi z bližnjo Republiko Slovenijo. Tudi v tem pogledu bi na osnovi rezultatov današnje razprave ocenil, da so trenutna prizadevanja deželne uprave bistveno preskromna. Pred dvema letoma smo sicer zasledili poskus

vzpostavitev stalnega bilateralnega omizja med Deželno FJK in Vlado RS, ki pa se je zaradi skromne politične volje obeh strani kmalu izjalovil. V danem trenutku se razvojne možnosti na ravni čezmejnih odnosov odpirajo zlasti v okviru nedavno ustanovljenega Evropskega združenja za čezmejno sodelovanje (ki zaobjema le ožji del obmejnega pasu med občinami Gorica, Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba) in nastajajoče Jadranske evroregije. Dežela FJK in RS bi si morali še posebej prizadevati za vzpostavitev stalnega skupnega telesa, ki bi imelo pomembno vlogo pri načrtovanju in izvajanju skupnih projektov znotraj evropskih programov za čezmejno in transnacionalno sodelovanje (bivši INTERREG, IPA Adriatic itd.). Na tem mestu bi opozoril, da smo trenutno v pripravljalni fazi programskega obdobja 2014–2020, za katerega je nujno, da se vsi trije subjekti – Dežela FJK, RS in tudi sama slovenska manjšina – pravočasno in ustrezno opremijo.

Poglavje zakonskih programskih usmeritev zaključujem s 4. členom, ki predvideva »spodbujanje sodelovanja med slovensko jezikovno manjšino in italijansko narodno skupnostjo, med slovensko, furlansko in nemško govorečo jezikovno manjšino, ki so prisotne na deželni ozemlju, ter med njihovimi institucijami in med združenji, ki si prizadevajo za poznavanje ter širjenje manjšinskih jezikov. Na tem področju smo v jutranjem delu konference ugotovili nekaj primerov dobrih praks, čeprav so slednje predvsem sad spontanega sodelovanja med samimi manjšinskimi skupnostmi kot pa rezultat načrtovane integracijske politike od zgoraj navzdol. Deželna uprava bi namreč morala v večji meri širiti zavest, da je sodelovanje med manjšinami koristno ne zgolj z vidika vzajemnega spoznavanja, ampak tudi na ravni dopolnjevanja sposobnosti in znanj, kar pomeni večjo konkurenčnost v primeru skupnega nastopanja. Kot primer dobre prakse bi želel opozoriti na odlično sodelovanje, ki smo ga v zadnjih letih na Slovenskem raziskovalnem inštitutu (SLORI) vzpostavili s Furlanskim filološkim društvom (*Società Filologica Friulana*). Zanimivo je, da se je to sodelovanje pred štirimi leti rodilo ravno ob skupnem izvajanju raziskave v režiji deželne uprave, sicer pa se danes uspešno razvija tudi pri drugih projektih, saj se je med ustanovama zakoreninila zavest, da smo na nekaterih področjih skupaj bolj konkurenčni in privlačni, kot če delujemo posamično. Tako sodelovanje bi morala deželna uprava spodbujati zlasti na območjih, kjer manjšinske skupnosti živijo v neposrednem stiku, kot na primer na tromejnem in štirijezičnem območju Kanalske doline.

Glede instrumentov za udejanjanje vseh ambicioznih programskih načrtov menim, da je dežela preveč računala na že večkrat omenjeni Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino, ki ga predvideva 21. člen deželnega zaščitnega zakona. Kot smo slišali med razpravo, sta bila od trenutka sprejetja zakona leta 2007 do danes iz omenjenega sklada financirana komaj dva razpisa, prvi v višini skoraj milijon evrov, lanski oz. zadnji pa s kar 10-krat nižjo vsoto, medtem ko v letošnjem deželnem proračunu ugotavljamo, da je finančna postavka ostala prazna. Uresničiti večino ciljev, ki jih navaja zakon, prek dveh razpisov v petih letih zveni kot povsem utopičen cilj. Poleg tega prizadevanja deželne uprave do slovenskega vprašanja ne bi smela biti le priložnostne narave, temveč bi se morala razvijati na osnovi stalnega in doslednega soočanja z manjšinskimi predstavniki. Pravzaprav bi slovenska narodna skupnost morala biti v večji meri soudeležena pri načrtovanju in izvajanju deželne politike nasploh, ne pa zgolj kar zadeva ožjih manjšinskih vprašanj.

Zastopstvo slovenske jezikovne manjšine in javna raba slovenskega jezika

To tezo navsezadnje zagovarja že sam 14. člen deželnega zaščitnega zakona, ki obvezuje deželno upravo, da nudi pogoje za ustrezno zastopstvo predstavnikov slovenske jezikovne manjšine v deželnih posvetovalnih organih, pristojnih za področja v zvezi z upravno ureditvijo, z urbanističnimi instrumenti, z gospodarskim in družbenim načrtovanjem. Člen se sicer izvaja, pa vendarle z nekoliko upočasnjenim ritmom, kar gre

pripisati predvsem nepripravljenosti slovenske manjšine za evidentiranje izvedencev in strokovnjakov, ki bi uspešno zastopali njene interese v tovrstnih telesih. Te komisije gre v prihodnje temeljito analizirati in zanje določiti primerne in sposobne zastopnike. V zadnjih mesecih smo na SLORI-ju začeli pripravljati obsežen seznam strokovnjakov in izvedencev z različnih področij, ki izhajajo iz manjšinske skupnosti ali se z njo profesionalno ukvarjajo. Namen projekta t.i. *Banke znanja* je popisati intelektualni potencial naše skupnosti ter ga čim bolj smotrno uporabljati v skupno korist. Ta seznam naj v prihodnje postane vir, iz katerega lahko skupnost črpa predloge za svoje zastopnike v deželnih komisijah.

Dobro delovanje vseh deželnih komisij in primerna zastopanost slovenske narodne skupnosti v teh telesih sta še posebej pomembna v luči napovedanega zmanjšanja števila deželnih svetovalcev v prihodnjih letih. V tej ne ravno obetavni perspektivi gre zato nujno izboljšati tudi delovanje Posvetovalne deželne komisije za slovensko jezikovno manjšino, ki jo predvideva 8. člen zaščitnega zakona. Poleg izvajanja pristojnosti posvetovalnega organa za vsa manjšinska vprašanja bi komisija namreč morala posredovati stališča o vseh vprašanjih, ki jih predložita deželni svet in odbor. Kot smo večkrat slišali med današnjo razpravo, pa se v resnici njena sedanja vloga omejuje na posvetovanje pri sklepih o podeljevanju državnih finančnih prispevkov manjšinskim ustanovam in organizacijam. Deželna uprava naj torej poskrbi za razširitev pristojnosti posvetovalne komisije, sami manjšinski zastopniki v tem organu pa naj se vedejo odgovorno in izoblikujejo čim bolj usklajene predloge v korist celotne skupnosti, ne pa izključno nekaterih njenih komponent.

Za razvoj slovenske narodne skupnosti in njenega jezika je še posebej pomembno delovanje Paritetnega institucionalnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, ki je bil ustanovljen na osnovi 3. člena državnega zakona 38/2001, deželni zakon pa mu je z 9. členom zagotovil organizacijsko in administrativno podporo. Po daljšem začetnem obdobju neizvajanja zaščitnih določil namreč ne moremo mimo dejstva, da je paritetni odbor v zadnjih letih opravil pomembne korake naprej: tu mislim na določitev ozemlja, na katerem se zakon izvaja, na ustanovitev javnega dvojezičnega šolskega centra v Špetru, predvsem pa na krepitev javne rabe slovenskega jezika in vidne dvojezičnosti na celotnem deželnem ozemlju. Ugotovitve raziskave o izvajanju 8. člena državnega zaščitnega zakona, o katerih smo slišali v jutranjem delu konference, namreč kažejo na to, da dober del javnih uprav na deželnem ozemlju nudi možnost ustnega in pisnega odgovora v slovenščini, v glavnem razpolaga z vsaj enim sodelavcem z znanjem slovenskega jezika in nudi dvojezične pisne obrazce. Po dolgih letih neizvajanja jezikovnih pravic se manjšinskemu jeziku torej končno odpirajo nova obzorja za javno rabo, vse bolj aktualno in problematično pa postaja vprašanje, ali so državljani, ki se identificirajo s slovensko narodno skupnostjo, pripravljeni dosledno koristiti te pravice v vsakdanji praksi. V naslednjem obdobju mora zato manjšinska skupnost vložiti poseben trud v spodbujanje svojih pripadnikov k rabi maternega jezika na vseh javnih mestih, kjer zakon to predvideva in omogoča.

Rezultati iste raziskave so pokazali, da je tudi Dežela FJK v zadnjih letih poskrbela za vsaj delno nudenje svojih storitev v slovenskem jeziku, kot izrecno predvideva 11. člen deželnega zaščitnega zakona. Sicer pa gre poudariti, da Dežela ne uvaja sistemskih rešitev, ampak le jezikovne storitve, ki so časovno omejene. Med glavnimi pomanjkljivostmi omenimo problem deželnega urada za stike z javnostmi, kjer je prisotnost osebe z znanjem slovenskega jezika odvisna od projektnih sredstev, v večini deželnih služb pa še vedno ni prisotnega dvojezičnega osebja oz. prevajalcev z znanjem slovenskega jezika. Tudi izvajanje vidne dvojezičnosti na sedežih deželnih uradov in operativnih enot je nekoliko šibko, neznatna pa je tudi skrb deželne uprave za izvajanje 13. člena deželnega zakona, tj. spodbujanja rabe slovenskega jezika v zasebnem sektorju. Poudariti želim potrebo, da izvajanje zaščitnih določil v zvezi z javno rabo slovenskega

jezika in vidno dvojezičnostjo postane predmet sistematičnega in periodičnega preverjanja, ki bi omogočalo dolgoročno spremljanje ravni zaščite.

Tudi ukrepi za spodbujanje poznavanja slovenskega jezika v okviru šolskih ustanov, ki jih predvideva 16. člen deželnega zaščitnega zakona, so trenutno zamrznjeni. Nekateri projekti so bili v petih letih sicer financirani, pa vendarle prevladuje občutek, da bi dežela lahko na področju šolstva veliko več prispevala k širjenju poznavanja slovenskega jezika med večinsko populacijo. Ob upoštevanju znatnega izboljšanja odnosov med večinsko in manjšinsko skupnostjo, ki se danes razvijajo v znamenju vse bolj umirjenega in sproščenega sobivanja, predvsem pa ob vse večjem zanimanju pripadnikov večinske skupnosti za učenje slovenskega jezika in kulture, ki ga potrjuje pojav porasta vpisa italijanskih učencev v šole s slovenskim učnim jezikom, je današnja klima morebiti primerna tudi za dosledno uvajanje poučevanja slovenščine v večinskih šolah. V zadnjih letih so nekatere šole z italijanskim učnim jezikom v tržaški, goriški in videmski pokrajini že ponujale tečaje slovenščine, ki jih je povečini financiral izrecen sklad iz zakona 482/1999. Zaradi postopnega krčenja tega sklada se večinske šole danes podajo na to pot z vse večjo težavo.

Deželna uprava bi si morala zato v večji meri prizadevati za finančno spodbujanje učenja slovenščine, kar bi nedvomno prispevalo k boljšemu medkulturnemu spoznavanju, slovenski avtohtoni skupnosti pa bi omogočalo pridobivanje novih potencialnih govorcev slovenskega jezika.

Finančni instrumenti

Ob koncu svojega prispevka se bom dotaknil še perečega poglavja o finančnih instrumentih deželnega zaščitnega zakona, ki je bilo na današnjem zasedanju pravzaprav osrednji predmet razprave. Vprašanje financiranja manjšinskih ustanov in dejavnosti za razvoj manjšinskega jezika je namreč temeljnega pomena za trenutni položaj manjšinske skupnosti, predvsem pa za njene prihodnje perspektive. Ne bom se znova poglobljal v analizo vseh zapletov, ki so privedli do tega nezavidljivega stanja, prav tako ne bom pretirano ponavljal števil, ki smo jih danes že večkrat slišali. Bi pa še zadnjič poudaril, od kod izhajajo pogloblitveni problemi in katere so v danem trenutku najbolj potrebne in oprijemljive rešitve.

Če še zadnjič izhajam iz besedila deželnega zaščitnega zakona, ugotavljam, da poleg že omenjenega Deželnega sklada za slovensko manjšino (21. člen) zakon predvideva pet ločenih finančnih postavk, in sicer Sklad za podporo dejavnostim ustanov slovenske jezikovne manjšine (18. člen), Državne prispevke za rabo slovenskega jezika v javni upravi (19. člen) in tri člene financiranja, namenjenega videmski pokrajini, tj. 20. člen - Ukrepi v korist slovenske jezikovne manjšine Videmske pokrajine, 21. člen bis - Posebni prispevek za občino Špeter in 22. člen - Ukrepi v korist rezijanščine in jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline.

Zadnji trije členi deželnega zakona so bili predmet obravnave v jutranjem referatu, kjer smo na osnovi empiričnega preverjanja ugotovili precej deljena stališča upravičencev do učinkovitosti prispevkov. Po mnenju županov Rezije in Špetra so predvidena finančna sredstva na primer povsem nezadostna, če upoštevamo, da je za leto 2011 država v primerjavi s prejšnjimi leti zmanjšala vsoto prispevka za skoraj 15 %. Po mnenju predstavnikov gorskih skupnosti pa so ti prispevki vendarle omogočili realizacijo pobud, ki bi bile sicer neizvedljive. Po njihovem mnenju izpade najbolj pomembna krepitev izobraževalne ponudbe na ravni poučevanja slovenskega knjižnega jezika in krajevnih jezikovnih različic, pa tudi ohranjanja in promocije kulturne dediščine ter ljudskih običajev. Glede neizvedenih pobud se težave kažejo predvsem na organizacijski ravni soudeleženih javnih uprav, ki ne razpolagajo z zadostnim številom uslužbencev, povsem odprto pa

ostaja tudi vprašanje obnove sedeža dvojezične šole v Špetru, ki bo verjetno stekla šele spomladi leta 2013.

Za trenutno organiziranost slovenske narodne skupnosti je seveda najbolj pomemben 18. člen deželnega zakona, ki ob upoštevanju 16. člena zakona 38 v okviru deželnega proračuna oblikuje Sklad za podporo dejavnostim ustanov slovenske manjšine. Kot smo že večkrat slišali, bodo na osnovi nedavnega vladnega odloka, ki bistveno omejuje obseg tega sklada, organizirane strukture Slovencev v Italiji v letu 2012 prikrajšane za približno 1,6 milijona evrov, celotna finančna dotacija iz državnega zaščitnega zakona pa bo nižja za skoraj 22 %. Tako stanje bi seveda pomenilo začetek procesa, ki bi imel za slovensko organizirano skupnost težke zgodovinske posledice. Cela vrsta njenih ustanov se namreč že danes sooča z velikimi težavami pri izplačevanju plač svojim uslužbencem in rednem izvajanju dejavnosti, ne ravno obetavne napovedi za naslednja leta pa lahko predstavljajo povod za postopno umiranje na obroke.

Bolj kot to, da se tako v Rimu kot na Deželi in v Ljubljani sprožijo določeni mehanizmi, da se težko finančno stanje premosti tudi letos in da se slovenski skupnosti zagotovi višino sredstev, ki jih je prejemale doslej, se mi zdi veliko bolj pomembno vprašanje iskanja mehanizma za že večkrat izpostavljeno »sistemsko« ureditev tega problema. Že leta se namreč približno v enakem obdobju porajajo ene in iste težave, ki večinoma izhajajo iz:

- nedorečenosti vsote finančnega prispevka, ki jo bodo ustanove lahko koristile v dani poslovni dobi;
- nedorečenosti termina izplačila finančnega prispevka, ki se v zadnjih letih nenehno zavlačuje oz. podaljšuje.

Brez jamstva o višini razpoložljivega prispevka in o njegovem predvidenem času izplačila imajo slovenske ustanove in organizacije velike težave pri načrtovanju in izvajanju katerekoli dejavnosti, projekta ali pobude. Tiste, ki se teh dejavnosti vseeno lotijo, so se prisiljene zadolžiti in na tak način kopičiti dodatne stroške za kritje pasivnih bančnih obresti. Druge so prisiljene sprejeti izredne varčevalne ukrepe, začeni z dopolnilno blagajno ali celo z odpuščanjem svojega osebja, kar ne vodijo v nikakršen razvoj. Tudi tiste ustanove, ki so uspešne pri iskanju alternativnih finančnih dotokov prek komercialnih dejavnosti ali prijavljanja projektov na razne razpise, so v današnjih okoliščinah podvržene izrednim zamudam pri izplačilu ali povračilu stroškov, kar še dodatno obremenjuje njihovo likvidno stanje.

Rešitev finančnih težav za leto 2012 je temeljnega pomena za nepretrgano delovanje slovenskih ustanov in organizacij, katerih dejavnosti in storitve niso namenjene izključno manjšinskim pripadnikom, temveč širši skupnosti. Ne glede na to menim, da gre prizadevanja vseh odgovornih dejavnikov (države, dežele, manjšine) nujno usmeriti predvsem v iskanje dolgoročne oz. »sistemske« rešitve problema, ki bi omogočila, da se v prihodnjih letih težave ne ponavljajo v isti ali podobni obliki. Ker nisem pravnik, ne bom podajal predlogov za primerne korake v tej smeri, zdrava pamet pa mi pravi, naj se že na naslednjem zasedanju vladnega omizja v Rimu odločno zahteva spremembo člena zaščitnega zakona o financiranju slovenskih ustanov oz. organizacij, ki naj v novi obliki jasno in enoumno določa tako vsoto letnih javnih prispevkov kot termin njihovega izplačila. Tudi v primeru, da sprememba zaščitnega zakona zahteva dolgo proceduro, menim, da je to pot, v katero se je treba nujno in neizogibno podati. Če ne bo prišlo do »sistemske« rešitve nakazanih težav, menim, da je slovenska organiziranost obsojena na postopen propad, s propadom organiziranih struktur pa se postavlja pod vprašaj tudi preživetje narodne skupnosti nasploh.

Zaključek

Ozirajoč se na koncept, ki sem ga izpostavil v uvodnem delu svojega referata, tj. na ekonomski potencial, ki ga prisotnost slovenske manjšine ponuja deželi Furlaniji Julijski

krajini, in na ekonomske razloge za ohranjanje narodne ter jezikovne raznolikosti tega ozemlja, pozivam deželno upravo, naj se odločno zavzame za sistemsko rešitev vprašanja financiranja in naj to na naslednjem zasedanju vladnega omizja jasno predstavi ministrskim predstavnikom.

Obenem pa apeliram tudi na manjšinsko organiziranost, da izkoristi trenutne razmere za temeljit razmislek o vseh potrebnih ukrepih in notranjih reformah v smeri posodobitve svoje toge in okostenele strukture. Prihodnost slovenske narodne skupnosti v Furlaniji Julijski krajini je namreč tesno povezana z vprašanjem prioritete, ki si jih mora v prvi vrsti postaviti manjšina sama. Vse bolj se namreč čuti potreba po kompromisni viziji, ki bi omogočala zavestno usmerjanje naše skupnosti na poti k njeni revitalizaciji in modernizaciji.

Hvala za pozornost!

ELIO DE ANNA
DEŽELNI ODBORNIK

Dober večer vsem, buonasera a tutti,

pozdravljam vas v imenu deželne uprave in predsednika Tonda in se opravičujem, ker nisem mogel priti prej. Kot boste razumeli iz mojega prispevka, upoštevam odprtje Evrope proti severu in jugu, torej Sredozemskemu morju, kot veliko priložnost za našo deželo, katere posebnost in avtonomija, kot je že bilo poudarjeno, temeljita prav na obstoju jezikovnih manjšin. Vendar se je danes pojavilo protislovje, ki je v dejstvu, da je s »slovansko« Evropo na meji veliko težje upravičevati avtonomijo in Posebni statut, ki je zasnovan zgolj na večjezičnosti.

Z evropskega stališča bi verjetno bilo treba dodati tisto, kar imenujem »napredno posebnost«: morali bi se zelo potruditi, da vsi, predvsem italijanska vlada in parlament, razumejo, da bo po dejanski ukinitvi pokrajin (sam sem bil skoraj deset let predsednik ene od pokrajin in pokrajine bodo na koncu res ukinjene) prišlo do poskusa ukinitve tudi za dežele. V Italiji danes obstaja pet upravnih stopenj: občine, velemesta, pokrajine, dežele in centralna država. To predvideva peti naslov ustave po reformi in ti organi in ustanove so enakopravno urejeni. To pomeni, da so po svojih statutih – kot je zapisano v ustavi – sposobni sami določati svoja področja pristojnosti, čeprav pogosto pozabljamo, da petim upravnim organom dodeljuje nekatere vloge prav ustava. Pozabljamo tudi, da je bila v trenutku nastanka dežel predvidena ukinitve pokrajin, ki pa so jih takoj spet vzpostavili, z utemeljitvijo, da »bo v primeru, če danes ustanovimo dežele, preden bodo resnično dejavne, nastala upravna vrzel«, zato so bile spet vzpostavljene. Če pa pomislimo na trenutek, ko je nastala Evropa, v okviru katere sta drugi dve institucionalni stopnji država in dežela, obstaja tveganje, da Evropa postane centralna država, države postanejo dežele in dežele doleti ista usoda, kakršna čaka pokrajine.

Danes, ko doživljamo krizo, ki je sočasno gospodarska in družbeno-gospodarska, prihaja do novega in konkretnega poskusa Evrope, da bi centralizirala funkcije za obvladovanje pojava javnega dolga oziroma pakta stabilnosti. Sami veste, da so danes proračuni »virtualni« in to boste še bolje razumeli, ko bom spregovoril o sredstvih, ki jih država namenja slovenski manjšini. Pogosto se dogaja, da Italija obljubi deset, nato v proračun vnese osem in na koncu prenese šest. Potem je tu pakt stabilnosti: čeprav obstajajo sredstva, jih ni mogoče vnesti v proračun in niti izplačati. Nihče ti jih ne odvzame, ampak ti jih morebiti zamrzne in tako jih v resnici nimaš.

Danes poteka deželna konferenca, kjer je odbornik za kulturo navzoč kot gost in bo skušal podati nekaj ugotovitev v zvezi z vladnimi dejavnostmi. Ta konferenca je predvidena z zakonom deželnega sveta; zato ni naključje, da sedita pri mizi dva deželna svetnika in da je bil do pred kratkim tukaj tudi predsednik deželnega sveta. Prva ugotovitev, ki bi jo želel podati o konferenci, je ta, da je bilo poslanih 450 vabil, v dvorani pa je 160 ljudi, torej gre za nekaj pozitivnega. Konferenca ima nalogo, da preveri stopnjo izvajanja določil zakona št. 26 iz leta 2007. Upravičeno je meniti, da je petletni rok za to srečanje nekoliko omejujoč, vendar gre spomniti, da smo februarja 2011 prvič sklicali generalno skupščino, na kateri je bilo navzočih 250 udeležencev. Tedaj je prišlo do zelo poglobljene razprave: razpravljalo se je o pomenu in vlogi slovenske organiziranosti in o stalnih prizadevanjih za zaščito in vrednotenje slovenskega jezika na vseh stopnjah, kajti jezik je konkreten in viden znak obstoja manjšine. Nato je tekla beseda o potrebi po razpoložljivosti ustreznih finančnih sredstev za to področje, ki pa morajo biti skladna s proračunom, in tudi o preverjanju problematik, povezanih z jezikovnimi različicami Nadiških dolin, Terske doline in Rezije. Ta konferenca nudi tudi možnost, da udeleženi spregovorijo in podajo predloge za prilagoditev normativnih ukrepov in za določitev novih smernic. Pozneje je skupščina nadaljevala svoje delo z drugimi subjekti, na primer z Deželno posvetovalno komisijo

slovenske manjšine, ki se je sestala štirikrat v letu 2009, trikrat v letu 2010, dvakrat v letu 2011 in štirikrat v letu 2012, za skupnih trinajst sej. Poleg tega je bilo na pobudo ministrice Cancellierijeve vzpostavljeno stalno institucionalno omizje o vprašanih slovenske manjšine, ki se je prvič sestalo 24. septembra. Strategija odborništva je bila ta, da se po lastni izbiri ni udeležilo tistega omizja. Razlog je preprost: nekaj dni prej je ministrica Cancellierijeva prišla v našo deželo, kjer se je srečala s predsednikom Tondom in z deželnim odborom ob navzočnosti vladnega predstavnika prefekta Giacchettija. Na tistem omizju je bilo izpostavljenih šest zadev: prva, ki jo je omenil podpredsednik Ciriani skupaj z odbornico Segantijevo, je obravnavala problematiko ilegalnih migracij in varnosti. Pozneje je Ciriani spregovoril o civilni zaščiti, odbornik Molinaro pa je omenil temo izobraževanja in dvojezičnosti. Nato je bil na vrsti Violino, ki je svoj prispevek osredinil na gorata območja in teme, povezane s kmetijskimi politikami, medtem ko sem jaz govoril o jezikovnih manjšinah. V tistem kontekstu sem ostal negativno presenečen, saj je ministrica odgovorila na vse zastavljene teme in v to vključila tudi prefekta Giacchettija, na problem, ki sem ga izpostavil jaz, pa sploh ni odgovorila. Zato sem spet prevzel besedo in prefekta spomnil, da pogosto prihaja do konflikta med dejavnostmi deželne vlade, ki se križajo z dejavnostmi na državni ravni, in to tako v razmerju do predsednika vlade kot do slovenske vlade.

Jasno je torej, da če v odnosih z vlado ne ravnamo na podlagi skupne usmeritve, nas bo ta vedno teptala. Stvari nočem postaviti na politično raven, ampak minister lahko neko jutro pride sem, da prisluhne institucijam, potem pa izjavi, da Dežela ali deželna vlada ali Tondov odbor ne delajo dovolj. Res je, da je vedno mogoče narediti več in bolje, vendar se bo vsak sam odločal na volitvah. Sam si nisem nikoli dovolil kritizirati vlade ali drugih institucij, saj želim razumeti, preden karkoli rečem.

Da bo to, kar sem doslej povedal, imelo smisel, želim spomniti, da obstajata še drugi dve komisiji: paritetni odbor, katerega predsedniško mesto je v skladu s 3. členom zakona št. 38 prevzela Iole Namor po prvem predsedniku Brezigarju, in druga komisija med Italijo in Slovenijo, ki naj bi jo jaz, skupaj s slovenskim državnim sekretarjem, vodil kot predsednik. Želim vam povedati, da sem v teh letih naletel na številne težave zaradi sprememb v slovenski vladi. Ne bom navajal problemov pri projektih Interreg med Italijo in Slovenijo, do katerih prihaja zaradi pomanjkanja predstavnika, ki bi ustrezal našemu deželnemu odborništvu in ki bi lahko bil naš sogovornik. Ker je Slovenija država, mi pa smo dežela, prihaja pogosto na delovna omizja s slovenske strani odgovorni za določeno službo. Ko pa se je treba odločiti glede političnih aspektov, si ta vodja vzame pavzo, saj se mora posvetovati s politično ravni. To sodelovanje lahko skušamo izboljšati, vendar je pri tem potreben trud vseh, deželnega sveta in deželnih svetnikov, in to tudi če so trenutno v opoziciji, saj bi lahko bili jutri v vladi. Potrebno pa je predvsem sodelovanje parlamentarcev, saj obstaja problem pri soočanju z državno vlado za pridobitev sredstev, namenjenih temu področju, na kar lahko parlamentarci pomembno vplivajo. To velja predvsem danes, ko se vlada opredeljuje kot tehnična, čeprav jo v resnici podpirajo tri najpomembnejše stranke.

V Deželi smo skušali omogočiti transparentne in homogene administrativne postopke, da ne bi prišlo do kritik glede načina razdelitve sredstev, se pravi, da smo ravnali transparentno, čeprav obstaja tudi komisija s posvetovalno zadolžitvijo. Sam sem bil v resnici vpleten v polemiko glede Občine Milje zaradi razstave o maršalu Titu, ki je sicer nisem nikdar videl, ampak sem poslal pozdrav s svojo predstavitevijo. Vse, ki so me ob tisti priložnosti obsojali, da sem namenil sredstva Občini Milje, sem samo spomnil, da kulturne projekte predstavi vladi komisija, ki pred tem oceni niz dejavnikov prek različnih organov. Jaz nisem storil drugega kot to, da sem upošteval rezultate dela komisije in jih prenesel na deželni odbor, saj je bila to po mojem mnenju potrebna poteza. Skušali smo torej pospešiti te postopke, sočasno pa smo spodbujali vlado, ki nam je povedala, da je namenila 8

milijonov 882 tisoč evrov za jezikovne manjšine. V resnici pa se po tem, ko je bilo v Rim poslano pismo s podpisom predsednika Dežele in eno z mojim podpisom z datumom 30. aprila, v katerih sva izražala zaskrbljenost glede krčenja sredstev (900 tisoč evrov), stanje ni spremenilo. Mi smo do danes prejeli 4 milijone 834 tisoč evrov glede na predvidenih 8 milijonov 882 tisoč. Vi veste, da je ta denar pomenil pet milijonov za eno stran in tri milijone za drugo, vendar teh treh milijonov v resnici ni bilo mogoče uporabiti, ker niso bili vneseni v računovodsko postavko, ki bi jo bilo mogoče črpati. Tudi to je že zgodovina: pogajanje za sestavo določbe – ne vem, če s strani ministrskega sveta ali celo parlamenta –, ki je dejansko te tri milijone za jezikovno manjšino vključila v globalni nerazčlenjeni sklad in torej v poglavje, ki je skupaj znašalo 8.882.000 evrov, je trajalo skoraj eno leto. V resnici so nam s prevzemom enostranskih stališč, glede katerih nismo nikoli mogli povedati svojega mnenja, prej rekli, da je bilo skupaj namenjenih 6 milijonov 902 tisoč evrov – torej 1 milijon 900 tisoč evrov manj –, do danes pa smo prejeli le 4 milijone 800 tisoč evrov. Kljub temu smo skupaj z opozicijami, ki so dobro sodelovale, v finančnem zakonu oblikovali določbo, ki omogoča predhodno izplačilo 3 milijonov evrov, torej denarja, ki ga v resnici v blagajni nimamo. Tiste, ki pravijo, da Dežela ne daje na razpolago sredstev, bi rad spomnil, brez vsakršne polemike, da smo leta 2011 podelili 450 tisoč evrov. To so bila sredstva, ki smo jih mi predhodno prenesli združenjem in ki se jih na koncu vpiše v deželni proračun.

Sam rad gledam predvsem na prihodnost, na konstruktiven način. Slišal sem tudi zaključke ravnatelja Slorija, ki se mu zahvaljujem za opravljeno delo in za zapisnik konference, ki bo objavljen. Menim, da moramo močno spodbujati vlado, in pri tem mislim na vse, tudi na vsakega od vas, ne glede na naklonjenosti in na politične pripadnosti: treba se je obnašati kot ekipa. Danes je odbornik De Anna, jutri bi lahko bil Kocijančič ali Gabrovec; na vlado moramo izvajati pritiske, predvsem sedaj, ko je tehnična, četudi vemo, da smo v kriznem obdobju in da bo težko pridobiti vsa sredstva. Zato je torej potrebna akcija vseh: deželnega sveta, predsednika Renza Tonda in odborništva kot tudi državnih in evropskih parlamentarcev.

Če že govorimo o Evropi, je drugi cilj, ki ga vidim, akcija v okviru sredstev EU, saj so danes edina »sveža« sredstva, ki lahko pridejo v našo deželo, prav tista iz unije. Da izpostavim pomen in odločilno dejavnost slovenske jezikovne manjšine, bi rad kot primer navedel projekte v okviru programa Interreg Slovenija–Italija, in sicer za vse tri stopnje (strateške, standardne in čezmejne projekte), za katere je nekaj sredstev, približno 18 milijonov evrov, namenjenih izključno dejavnostim med Furlanijo Julijsko krajino in Slovenijo. Rad bi spomnil, da je med strateškimi projekti, ki dosegajo približno 3 milijone evrov, projekt *Jezik/Lingua*, v okviru katerega so bile nekatere jezikovne manjšine oz. njihova združenja ali institucije odločilnega pomena za zmago na razpisu. Med čezmejnimi projekti je *Pot miru*, ki povezuje Kobarid z Grmado v okviru komemoracij prve svetovne vojne. To pot bi želeli podaljšati, da pride tudi do drugih krajev. To sem navedel zato, da razumete, da po mojem mnenju edina sveža sredstva prihajajo s strani Evrope: verjetno bo v naslednjem evropskem programskem obdobju 2014–2020 tudi program Interreg Slovenija-Italija, pri katerem pa bo za Italijo najverjetneje sodelovala samo Furlanija Julijska krajina, medtem ko sta danes v projekte vključeni tudi deželi Emilija - Romagna in Veneto. V tem okviru bomo spet kandidirali kot organ upravljanja. Zato bo treba delati predvsem na načrtovanju, ki se mora začeti že danes s kakovostnimi pobudami – in ne takimi, ki so vredne 5, 10 ali 15 tisoč evrov –, saj je časa malo. Dokaz o težavah za manjše pobude je bila zamisel o četrtem razpisu, ki se je nanašal na Small Funds; če bi danes skušali zbrati vsa sredstva, ki ostajajo za strateško, standardno in čezmejno področje, ne bi imeli dovolj časa za pripravo razpisa, ki bi ga bilo treba poslati na začetku leta 2013, ga dokončati poleti istega leta in potem ocenjevati projektne predloge za

obdobje 2013–2014. Zaradi tega torej ni bilo mogoče prenesti in podpisati pogodbe, da bi porabili ta sredstva in jih potem računovodsko utemeljili.

Menim, da ima danes slovenska jezikovna manjšina v Italiji pomembno priložnost: obračam se predvsem na dve krovni organizaciji, ki morata biti sposobni v svoje dejavnosti vključiti tudi združenja iz zakonskega seznama, torej tista, ki niso ustanove primarnega interesa, da skušajo ustvariti projekt na teh treh ravneh. Ko direkcija izda direktivo, s katero nameni sredstva za Interreg Slovenija–Italija, sočasno poda tudi smernice; potem bo upravljalni organ za projekte Slovenija–Italija (upam, da bo to v tem primeru Furlanija Julijska krajina) določil teme, vendar morajo biti splošni argumenti že znani. Zaradi tega se je treba nujno združiti, saj bodo ocenjeni projektni predlogi, ki veljajo najmanj poldrugi milijon oz. 2 milijona evrov, nobeno združenje pa ni sposobno pripraviti načrta in upravljati projekta s takimi zneski.

Zdaj bi se rad poglobil v temo, ki ste jo že obravnavali, in sicer šolstvo, čeprav to ni v pristojnosti mojega odborništva. Danes je prihodnost čezmejnih projektov dvojezična šola, v kateri morata imeti dijak ali dijakinja, ki živita na meji med Italijo in Slovenijo, možnost uporabe italijanščine in slovenščine kot kurikularnih jezikov. Enako velja za čezmejne projekte, ki zadevajo nemško govoreče prebivalstvo, ki bo lahko govorilo italijansko in nemško, medtem ko se bo v ostalih predelih dežele govorilo furlansko in italijansko. Danes bi lahko mislili, da nimamo dovolj človeških virov ali da ne bomo imeli sredstev za izvajanje te politike; če pa res hočemo upoštevati slovensko manjšino kot referenčno točko, kot bogastvo in dodano vrednost za širšo skupnost 1.200.000 prebivalcev, moramo misliti, da se prihodnost mladih nujno začne na tej poti.

Nadalje bi rad spregovoril o jezikovnih različicah Nadiških dolin, Terske doline in Režije, pri čemer želim izpostaviti možnost vzpostavitve omizja, ki bi omogočilo iskanje skupnih točk, če te obstajajo. Kot sem že povedal v veliki dvorani, mislim, da ni mogoče ubrati poti, ki bi v zakon št. 482 vključila še druge manjšine. Če hočemo poiskati območje, ki je podobno našemu z vidika večjezičnosti, moramo pomisliti na Vojvodino, ki pa še ni v Evropi: tam je šest manjšinskih jezikov, ki se jih tekoče govori. Zato je treba, kot sem že rekel, iskati skupne točke, da se preseže nasprotovanja. Poleg tega ne obstaja nobena druga pot, ki bi omogočala kurikularno uporabo jezikov, ki niso priznani z zakonom št. 482. Naj podam primer: živim v Krminu, kjer se govori furlanščini podoben jezik, a si ne morem predstavljati, da bi od šolske direkcije zahteval, da se uvede kot kurikularni predmet jezik, ki sta ga govorila moj ded in moj oče in ki ga govorim tudi sam. Največ, kar si lahko dovolim, je vložiti prošnjo, naj se ga vnese v izobraževalno ponudbo kot obogatitev jezikovne kulture.

Preden zaključim, se želim ustaviti še pri dveh zadevah. Prva je ta, da bi želeli, da tudi Slovenija podpre našo pobudo, s katero nameravamo pripeljati v našo deželo Evropsko agencijo za manjšinske jezike. O tem sem se pogovoril z veleposlanico v Bruslju. Ta ukrep gre začeti med naslednjim programskim obdobjem za evropska sredstva 2014–2020, sedež pa naj bo določen na strateški lokaciji v deželi, kot je na primer Villa Manin. Evropska agencija za manjšinske jezike bi privedla do tega, da bi Evropa namenjala še več pozornosti naši deželi.

Druga zadeva se nanaša na založništvo in na Primorski dnevnik. Pri podpori najbrž najpomembnejšemu slovenskemu časopisu Dežela ne more sodelovati. Bolje bi bilo poskusiti pot, povezano z državnimi sredstvi za založništvo, to pa je treba narediti pri kakšnem drugem omizju.

Na koncu naj omenim še Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje (EZTS) med Šempetrom, Vrtojbo in Gorico na občinski ravni. Menim, da je najpomembnejše dejstvo to, da je združenje priznal tudi predsednik vlade Monti, ki je že podpisal izvršilni odlok, tega pa mora sedaj odobriti še Evropa. Na to temo smo že prejeli pozitivno mnenje Koroške, mi smo EZTS priznali z nizom sklepov in prejšnji teden smo izvedeli, da je tudi dežela Veneto

izdala pozitivno mnenje. EZTS mej ne upošteva več kot pregrad, zaradi katerih bi bilo treba ločeno razmišljati o deželi, kot je Veneto, s štirimi milijoni prebivalcev, o Furlaniji Julijski krajini z enim ali dvema milijonoma prebivalcev in o Koroški z dvema in pol milijonoma prebivalcev. Tem območjem bi bilo treba med drugim prišteti tudi Slovenijo, ko bo ugotovila, na kakšen način lahko v svojem okviru določi danosti, ki bi bile podobne našim deželam, in Hrvaško z dvema obmorskima deželama hrvaške Istre, vendar šele po njenem vstopu v skupni evropski dom.

Prihodnost torej vodi skozi ta operativni instrument, saj je pridobil pravno priznanje. Zato bo lahko pet predsednikov dežel, ki bodo sodelovale v okviru EZTS (Furlanija Julijska krajina, Veneto, Koroška, Hrvaška in Slovenija), temu operativnemu instrumentu dodelilo naloge in sredstva iz deželnega proračuna ali iz evropskih skladov, specifično namenjenih EZTS. Ta organ bo imel izmenično enega predsednika in izmenično enega direktorja, ki bosta delovala v imenu sodelujočih dežel.

Zadnja opomba se nanaša na enotno besedilo o kulturi oziroma natančneje na prenovo obstoječe zakonodaje, ki se sklicuje na dva stara zakona: prvi je zakon št. 68 iz leta 1981, drugi pa zakon o muzejih iz leta 1976. Novi zakon za kulturo vsebuje nekaj zelo pomembnega, in sicer (zakonsko) priznanje Slovenskega stalnega gledališča kot ustanove, ki je po eni strani prejela ministrsko priznanje, po drugi pa kot ustanove, ki se jo upošteva kot telo primarnega interesa, enako kot velja za gledališče Verdi v Trstu (za opero in simfonično glasbo), gledališče Verdi v Pordenonu, gledališče Giovanni da Udine v Vidmu, gledališče Verdi v Gorici in za Stalno gledališče Rossetti v Trstu. Menim, da novi zakon za kulturo odpira novo obdobje tudi za združenja slovenske jezikovne manjšine. Čeprav danes obstajajo v okviru sektorskih zakonov projekti za področje športa in kulture, je najpogostejša težnja uradov ta, da iščejo odgovore v okviru sredstev, namenjenih slovenski jezikovni manjšini, namesto v deželnih in sektorskih zakonih. Novi zakon pa daje kulturi evropsko razsežnost, tako da se je ne upošteva več kot stroškovno postavko, ampak kot priložnost za naložbe; zaradi tega bo prav v razpisih, ki bodo predvideni na podlagi novega zakona za kulturo z evropsko razsežnostjo, vse bolj opuščena misel, da je to neke vrste »ograja« za določena združenja, neke vrste zaščita, saj je to pogosto pomenilo omejitev za dostop drugih danosti do sredstev.

S tem duhom gledam na vse bolj rožnato prihodnost na podlagi integracije. To ne pomeni izgubiti svojo identiteto ali svojo specifiko, ampak vstopiti v sistem evroregij. Da bi to razumeli, je dovolj, da pomislimo, da je Trst v primerjavi z Rimom bližji sedmim evropskim prestolnicam, in sicer Ljubljani, Bratislavi, Pragi, Budimpešti, Sarajevu, Beogradu in Zagrebu. To nam tudi razjasni, da lahko s pomočjo slovenskih in nemško govorečih manjšin govorimo univerzalni jezik, ne da bi zaradi tega opustili svojo specifiko, in tako ustvarimo v tem kontekstu možnost razvoja za naša podjetja, v vse bolj globaliziranem smislu, vendar na lokalni ravni. Če ni sredstev, povezanih z gospodarstvom, ni kulture, ni športa in verjetno ni niti izobrazbe, saj je res, da se gospodarstva ne upravlja samo s podjetji, ampak tudi s sredstvi, ki postanejo razpoložljiva. Sredstva, ki jih centralna vlada namenja deželi zaradi naše posebnosti, izhajajo iz davkov in DDV-ja, ki se plačujejo v Furlaniji Julijski krajini in ki so potem delno povrnjeni po sistemu desetini.

Hvala za pozornost.

PRILOGA

ZAKON 482/1999

ZAKON 38/2001

DEŽELNI ZAKON 26/2007

INSTITUCIONALNI PARITETNI ODBOR

DEŽELNA ŠOLSKA KOMISIJA

DEŽELNA POSVETOVALNA KOMISIJA

USTANOVE SLOVENSKE MANJŠINE

Zakon 15. December 1999, št. 482
Zakonska določila v zvezi z zaščito zgodovinskih jezikovnih manjšin

(Objavljen v Uradnem listu št. 297 20. decembra 1999)

1. člen

1. Uradni jezik Republike Italije je italijanski.
2. Republika, ki vrednoti jezikovno in kulturno izročilo italijanskega jezika, promovira tudi valorizacijo jezikov in kultur, ki jih ščiti ta zakon.

2. člen

1. Uresničujoč 6. člen ustave in v skladu s splošnimi načeli, ki so jih določili evropski in mednarodni organizmi, republika ščiti jezik in kulturo albanskih, katalonskih, germanskih, grških, slovenskih in hrvaških prebivalcev ter tistih prebivalcev, ki govorijo francoski, franko-provansalski, furlanski, ladinski, okcitsanski in sardinski jezik.

3. člen

1. Pokrajinski svet, potem ko je slišal za mnenje občin, na predlog najmanj 15 odstotkov državljanov, vpisanih v volilne sezname in bivajočih v zadevni občini, ali na predlog tretjine občinskih svetovalcev omenjenih občin, določi seznam občin oziroma delov občin, na katerem se uveljavljajo določila o zaščiti zgodovinskih jezikovnih manjšin, ki jih navaja ta zakon.
2. V primeru, da ni izpolnjen nobeden od pogojev iz 1. odstavka in da na ozemlju neke občine živi ena od jezikovnih manjšin, določenih v seznamu 2. člena, se postopek začne, če se zanj izreče prebivalstvo s posebnim referendumom, ki ga sprožijo upravičenci in ki poteka v skladu z veljavnimi občinskimi statuti in pravilniki.
3. V primeru, da so jezikovne manjšine, navedene v 2. členu, prisotne na ozemlju različnih pokrajin ali dežel, lahko ustanovijo telesa za koordinacijo in predloge, ki jih krajevne ustanove lahko priznajo.

4. člen

1. V vrtcih občin, o katerih je govor v 3. členu, je pri jezikovni vzgoji poleg italijanskega jezika predvideno učenje lokalnega jezika in njegova raba pri vzgojnih dejavnostih vrtca. V osnovnih šolah in v nižjih srednjih šolah je predvidena tudi raba manjšinskega jezika kot sredstva poučevanja.
2. Osnovne in nižje srednje šole v skladu z določili 1. odstavka 3. člena tega zakona pri izvajanju organizacijske in didaktične avtonomije, kot jo določata 8. in 9. odstavek 21. člena zakona z dne 15. marca 1997, števil. 59, v mejah šolskega urnika, določenega na vsedržavni ravni in ob spoštovanju določil o službenih obvezah učnega osebja, ki izhajajo iz vsedržavnih kolektivnih delovnih pogodb, z namenom, da zagotovijo učenje jezika manjšine, določijo, tudi na osnovi zahtev staršev, podrobnosti v zvezi s potekom pouka jezika in kulturnih tradicij krajevnih skupnosti, določijo roke in metodologijo ter kriterije za

ocenjevanje učencev in postopek za zaposlitev kvalificiranega učnega osebja.

3. Iste šolske ustanove, navedene v 2. odstavku, lahko na osnovi 10. odstavka 21. člena zakona z dne 15. marca 1997, števil. 59, posamezno ali v medsebojnem sodelovanju, razširijo ponudbo izobraževanja tudi na odrasle. V okviru izvajanja avtonomije na področju raziskovanja, eksperimentiranja in razvoja, na osnovi 10. odstavka 21. člena, lahko šolske inštitucije, tudi v medsebojni povezavi, izvedejo pobude na področju preučevanja jezikov in kulturnih tradicij pripadnikov priznane jezikovne manjšine na osnovi 2. in 3. člena tega zakona ter skrbijo za izobraževanje in izpopolnjevanje šolnikov, zadolženih za te predmete. V ta namen lahko šolske ustanove sklepajo konvencije na osnovi 12. odstavka 21. člena omenjenega zakona števil. 59 iz leta 1997.

4. Šolske inštitucije same uresničujejo pobude, ki jih predvidevata 2. in 3. odstavek tega člena, ter se pri tem poslužujejo razpoložljivega osebja, finančnih dotacij dodeljenih na osnovi 5. odstavka 21. člena zakona z dne 15. marca 1997, števil. 59, ter dodatnih sredstev, ki jih pridobijo s konvencijami, pri čemer se uresničevanje tega zakona vključuje v seznam prioritete, ki jih določa omenjeni 5. odstavek. Pri dodeljevanju sredstev na osnovi 5. odstavka 21. člena zakona z dne 15. marca 1997, števil. 59 se upoštevajo dodatne prioritete, ki jih določa ta odstavek.

5. Ob predpisu starši sporočijo zainteresirani šolski ustanovi, ali se nameravajo poslužiti pouka jezika manjšine za svoje otroke.

5. člen

1. Minister za šolstvo z odlokom določi splošne kriterije za uresničevanje določil 4. člena in lahko spodbuja ter uresničuje državne in krajevne projekte na področju preučevanja jezikov in kulturnih tradicij pripadnikov priznane jezikovne manjšine na osnovi 2. in 3. člena tega zakona. Za uredničenje teh projektov je predviden izdatek 2 milijardi lir letno, začnši z letom 1999.

2. Osnutke odlokov, ki jih določa 1. odstavek, pošljejo parlamentu za mnenje pristojnih parlamentarnih komisij, ki se lahko izrečejo v 60 dneh.

6. člen

1. Univerze v zainteresiranih deželah, na osnovi 6. in 8. člena zakona z dne 19. Novembra 1990, števil. 341, v okviru svoje avtonomije in rednih proračunskih sredstev, si prevzamejo vse pobude za spodbujanje znanstvenih raziskav ter kulturnih in izobraževalnih dejavnosti v podporo namembnostim tega zakona, tudi z ustanavljanjem tečajev jezika in jezikovne kulture, ki jih določa 2. člen.

7. člen

1. V občinah, o katerih je govor v 3. členu, lahko člani občinskih svetov in drugih kolektivnih upravnih organov pri delovanju le-teh uporabljajo zaščiteni jezik.

2. Določilo iz 1. odstavka se razširi na svetovalce gorskih skupnosti, pokrajin in dežel, na katerih ozemlju so občine, v katerih je priznan manjšinski jezik, za katerega je predvidena zaščita, če prebivalstvo slednjih dosega najmanj 15 odstotkov celotnega prebivalstva.

3. Kadarkoli eden ali več članov kolektivnih organov, o katerih je govor v 1. in 2. odstavku, izjavi, da ne pozna manjšinskega jezika, za katerega je predvidena zaščita, mora biti zagotovljen takojšen prevod vsebine posega v italijanščino.

4. če so listine, namenjene javnosti, sestavljene v dveh jezikih, imajo pravno veljavnost samo akti in sklepi, ki so napisani v italijanskem jeziku.

8. člen

1. V občinah, o katerih je govor v 3. členu, lahko občinski svet zagotovi tudi objavo uradnih državnih, deželnih in krajevnih aktov kot tudi objavo aktov javnih organov iz drugih področij v zaščitenem jeziku, pri čemer gredo stroški za to objavo v breme občinskega proračuna, če za ta namen niso predvideni drugi viri. Ob vsem tem pa imajo izključno zakonito vrednost akti, ki so napisani v italijanskem jeziku.

9. člen

1. Ob potrditvi veljavnosti določil 7. člena, je v uradih javnih uprav v občinah, o katerih je govor v 3. členu, dovoljena ustna raba zaščitenega jezika. Vojska in sile državne policije so izključene od uveljavljanja tega določila.

2. Da bi se lahko dejansko uveljavile pravice, o katerih je govor v 1. odstavku, javne uprave, tudi s konvencijami z drugimi ustanovami, zagotovijo prisotnost osebja, ki lahko odgovarja na prošnje občanov v zaščitenem jeziku. V ta namen je pri predsedstvu vlade - uradu za deželne zadeve ustanovljen Državni sklad za zaščito jezikovnih manjšin s finančno dotacijo 9 milijard lir, začeni z letom 1999. Ta sredstva, ki nikakor ne morejo preseči določene vsote, se letno delijo z odlokom predsednika ministrskega sveta, potem ko so se o tem izrekle zainteresirane uprave.

3. V postopkih pred mirovnim sodnikom je dovoljena raba zaščitenega jezika. V veljavi ostanejo določila 109. člena kazenskega postopnika.

10. člen

1. V občinah, o katerih je govor v 3. členu, lahko ob uradnih toponimih, občinski sveti v skladu z določili deželnega zakona odobrijo tudi uporabo toponimov, ki so v skladu s tradicijo in krajevnimi običaji.

11. člen

1. Prebivalci, ki pripadajo skupnostim, o katerih je govor v 2. in 3. členu, in živijo v občinah, o katerih govori 3. člen, in katerim je bil spremenjen priimek ali ime pred začetkom veljave tega zakona, ali jim je bilo v preteklosti onemogočena dodelitev lastnega imena v jeziko manjšine, imajo pravico, da se jim na podlagi ustrezne dokumentacije povrne njihova prvotna oblika. Vrnitev prvotnega priimka velja tudi za potomce zainteresiranih oseb, ki niso polnoletni, za polnoletne pa, če so za to dali svoj pristanek.

2. V primerih, o katerih je govor v 1. odstavku, je treba v prošnji navesti ime ali priimek, ki se ga želi dobiti. Prošnjo, kateri je treba priložiti rojstni list, je treba predstaviti županu občine, v kateri ima prosilec stalno bivališče, župan pa jo mora po uradni dolžnosti posredovati prefektu. če so izpolnjeni pogoji iz 1. odstavka, prefekt izda dekret o vrnitvi

prvotnega imena ali priimka. Za člane iste družine je dovolj en sam dekret. V primeru zavrnitve prošnje je možno v roku tridesetih dni od prejema obvestila vložiti pritožbo na Ministrstvo za pravosodje, ki se nato odloči na podlagi predhodnega mnenja Državnega sveta. Postopek je brezplačen in mora biti zaključen v devetdesetih dneh od dneva vložitve zahteve.

3. Matični uradi zainteresiranih občin poskrbijo za zabeležbo sprememb, do katerih je prišlo zaradi izvajanja določil iz tega člena. Vse ostale sezname, spiske in imena mora po uradni dolžnosti popraviti občina ali druge pristojne uprave.

12. člen

1. V konvenciji med ministrstvom za komunikacije in podjetjem, ki ima v zakupu javno radiotelevizijsko službo ter na zadevni pogodbi o tej službi so zagotovljeni pogoji za zaščito jezikovnih manjšin na območjih, kjer so le-te prisotne.

2. Zainteresirane dežele lahko prav tako sklepajo posebne konvencije s podjetjem, ki ima v zakupu javno radiotelevizijsko službo za novinarske in druge sporede v zaščitenih jezikih v okviru deželnih radijskih in televizijskih sporedov omenjene družbe; v isti namen lahko dežele sklepajo posebne konvencije s krajevnimi postajami.

3. Za zaščito jezikovnih manjšin v okviru sistema medijev je pristojen urad za garancijo v komunikacijah, določen z zakonom z dne 31. julija 1997, številka 249, pri čemer ostanejo v veljavi funkcije usmerjanja, ki jih ima parlamentarna komisija za usmerjanje in nadzor nad radiotelevizijskimi službami.

13. člen

1. V zadevah, ki sodijo v njihovo pristojnost, prilagodijo dežele z navadnim statutom svojo zakonodajo načelom, ki jih določa ta zakon. Izjemo predstavljajo že veljavna deželna zakonodajna določila, ki za jezikovne manjpine predvidevajo ugodnejše pogoje in niso v nasprotju z načeli tega zakona.

14. člen

1. Na podlagi objektivnih kriterijev lahko dežele in pokrajine, v katerih so prisotne jezikovne skupnosti, o katerih je govor v 2. členu, določijo prispevke za založništvo, za časopise in privatne radiotelevizijske postaje, ki uporabljajo enega od jezikov, ki so zaščiteni, pa tudi za priznana in v teritoriju zakoreninjena društva, ki imajo za cilj zaščito jezikovnih manjšin.

15. člen

1. Poleg določil 1. odstavka 5, člena in 2. odstavka 9. člena, grede stroški krajevnih uprav za izvrševanje obveznosti, ki izhajajo iz pričujočega zakona, v breme države do višine 8.700.000.000 lir letno, začeniši z letom 1999.

2. Vpis predvidenih stroškov za potrebe, o katerih je govor v 1. odstavku, je v proračune javnih ustanov možen šele po predhodni razdelitvi sredstev, o katerih je govor v istem odstavku, med zainteresirane krajevne ustanove in na podlagi ustreznega dekreta predsednika ministrskega sveta.

3. Do izplačila sredstev, ki so bila porazdeljena v smislu 2. odstavka, pride na osnovi točnega obračuna z navedbo razlogov za poseg in z utemeljitvijo višine stroškov, ki ga predstavi pristojna krajevna ustanova.

16. člen

1. Dežele in pokrajine poskrbijo za ustanovitev ustreznih inštitutov za zaščito jezikovnih in kulturnih tradicij prebivalcev, ki jih predvideva ta zakon, oziroma spodbujajo ustanovitev samostojnih oddelkov pri že obstoječih krajevnih kulturnih inštitucijah. Stroški za to gredo v breme deželnih in pokrajinskih bilanc.

17. člen

1. Predpisi za udejanjenje tega zakona so sprejeti v roku šestih mesecev od dneva, ko je bil le-ta sprejet in po predhodnem mnenju zainteresiranih dežel.

18. člen

1. V deželah s posebnim statutom je izvajanje ugodnejših določil, ki jih predvideva ta zakon, prepuščeno predpisom za udejanjanje zadevnih statotov. V veljavi ostajajo vsa zaščitna določila v deželah s posebnim statutom ter v avtonomnih pokrajinah Trident in Bocen.

2. V deželah s posebnim statutom, ki še niso odobrile zaščitne zakonodaje, se do vstopa v veljavo določil 1. odstavka uveljavljajo določila tega zakona.

19. člen

1. Republika Italija spodbuja, na način in v obliki, ki ju bodo določale posebne konvencije in s težnjo po recipročnosti s tujimi državami, razvoj jezikov in kultur, določenih v 2. členu, razširjenih v tujini, v primeru, ko so državljani omenjenih skupnosti ohranili in razvili izvorno družbeno-kulturno in jezikovno identiteto.

2. Ministrstvo za zunanje zadeve spodbuja sklenitev primernih sporazumov z drugimi državami, da bi zagotovilo ugodne pogoje za italijanske skupnosti, ki so prisotne na njihovem teritoriju in za širitev italijanskega jezika in kulture. Republika tudi omogoča čezmejno in medregijsko sodelovanje tudi v okviru programov Evropske unije.

3. Vlada predstavi parlamentu letno poročilo v zvezi z izvajanjem obveznosti tega člena.

20. člen

1. Sredstva za kritje obveznosti tega zakona, ki so ocenjene v 20.500.000.000 lir letno začeni z letom 1999, se za triletno obdobje 1998-2000 zagotovijo iz predračunske postavke zakladnega ministrstva "Posebni sklad", ki je predvidena v finančnem zakonu za leto 1998, pri čemer se delno - v višini 18.500.000.000 uporabi ustrezen sklad Predsedstva ministrskega sveta in v višini 2.000.000.000 lir sklad Ministrstva za šolstvo.

2. Ministrstvo za zaklad, finance in gospodarsko načrtovanje je pooblaščen, da s svojimi odloki poskrbi za potrebne spremembe v bilanci.

Zakon 23. Februar 2001, št. 38

“Določila za zaščito slovenske jezikovne skupnosti dežele Furlanije Julijske Krajine”

(objavljen v Uradnem listu št. 56 8. Marca 2001)

1. Člen

(Priznanje slovenske manjšine)

1. Republika priznava in ščiti pravice italijanskih državljanov, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, ki je prisotna v tržaški, goriški in videmski pokrajini, v skladu z 2., 3. in 6. členom ustave, v skladu s 3. členom ustavnega zakona šte. 1, z dne 31. januarja 1963, ki vsebuje odobritev Posebnega statuta dežele Furlanije-Juljske krajine, in v skladu s splošnimi načeli ureditve ter načeli splošne Deklaracije o človekovih pravicah, z mednarodnimi konvencijami in s pogodbami, ki jih je podpisala italijanska vlada.

2. V korist italijanskih državljanov, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, se izvajajo določila zakona šte. 482, z dne 15. decembra 1999, razen v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon.

2. Člen

(Sprejemanje načel Evropske listine o deželnih ali manjšinskih jezikih)

Ukrepi za zaščito slovenske manjšine, predvideni s tem zakonom, se zgledujejo po Okvirni konvenciji o varstvu narodnih manjšin, ki so jo sprejeli v Strasbourgu 1. februarja 1995 in o je italijanski parlament ratificiral z zakonom št. 302 28. avgusta 1997 in po sledečih načelih, utemeljenih v Evropski listini o deželnih ali manjšinskih jezikih, sprejeti v Strasbourgu 11. novembra 1992:

- a) priznanje deželnih ali manjšinskih jezikov je izraz kulturnega bogastva;
- b) spoštovanje ozemeljskega obsega vsakega jezika;
- c) potreba po odločni akciji za uveljavitev deželnih ali manjšinskih jezikov, ki naj se zaščitijo;
- d) spodbujanje čezmejnega in meddeželnega sodelovanja, tudi v okviru programov Evropske unije.

3. Člen

(Institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine)

1. Šest mesecev po začetku veljave tega zakona se z odlokom predsednika republike in po predhodnem sklepu ministrskega sveta ustanovi institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine (v nadaljevanju besedila Odbor). Sestavlja ga 20 članov, med temi je 10 italijanskih državljanov slovenskega jezika.

2. Odbor sestavljajo:

- a) štiri člani, ki jih imenuje ministrski svet; od njih je eden pripadnik slovenske manjšine.

- b) šest članov, ki jih imenuje deželni odbor Furlanije-Juljske krajine; od njih so štirje pripadniki slovenske manjšine, ki jih določijo najbolj reprezentativne organizacije manjšine.
- c) tri člani, ki jih imenuje skupščina izvoljenih predstavnikov slovenskega jezika v krajevnih upravah na ozemlju, o katerem govori 1. člen. Skupščino skliče predsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine najkasneje 3 mesece od začetka veljave tega zakona.
- d) sedem članov, med katerimi sta tudi 2 pripadnika slovenske jezikovne manjšine, imenuje deželni svet Furlanije-Juljske krajine, s tem da lahko vsak svetovalec imenuje samo enega člana.

3. Z ustanovnim odlokom, o katerem govori 1. odstavek, se določi pravilnik delovanja Odbora. Njegov sedež je v Trstu.

4. Za sodelovanje pri delu Odbora se članom povrnejo samo potni stroški.

5. Za namene tega člena je predvidenih največ 98,5 milijona lir letno, začenši z letom 2001.

4. Člen

(Ozemeljski obseg izvajanja zakona)

1. Ukrepi za zaščito slovenske manjšine, predvideni s tem zakonom, se, pod pogoji in s postopki, ki jih določa ta zakon, izvajajo na ozemlju, kjer je manjšina zgodovinsko prisotna. V to območje so vključene občine ali njihovi zaselki, navedeni v posebnem seznamu, ki ga v roku 18 mesecev po ustanovitvi sestavi Odbor na zahtevo najmanj 15 odstotkov državljanov, vpisanih v volilne sezname oziroma tretjine občinskih svetovalcev zainteresiranih občin. Seznam z odlokom odobri predsednik republike.

2. Če Odbor v predvidenem roku ne bi mogel sestaviti seznama, o katerem govori 1. odstavek, bo seznam v naslednjih šestih mesecih sestavilo predsedstvo vlade na osnovi mnenja zainteresiranih uprav in upoštevajoč delo, ki ga je opravil Odbor. Pri tem veljajo določila 25. člena tega zakona.

5. Člen

(Zaščita nemško govorečega prebivalstva v Kanalski dolini)

1. V okviru določil zakona št. 482, z dne 15. decembra 1999, in načel tega zakona ter upoštevajoč štirijezičnost tega območja so posebne oblike zaščite zajamčene za nemško govoreče prebivalstvo iz Kanalske doline. Za to ni predvideno nobeno novo ali višje finančno breme za državni proračun.

6. Člen

(Enotno besedilo)

1. Vlada je pooblaščen, da na osnovi predhodnega mnenja Odbora v roku 120 dni od začetka veljave tega zakona izda zakonski odlok, ki bo vseboval enotno besedilo veljavnih zakonskih določil, ki zadevajo slovensko manjšino v deželi Furlaniji - Juljski krajini. V odloku ta določila združi in poveže med seboj ter jih uskladi z določili tega zakona.

7. Člen

(Slovenska imena, priimki in poimenovanja)

1. Pripadniki slovenske manjšine imajo pravico svojim otrokom dajati slovenska imena. Obenem imajo pravico, da sta njihovo ime in priimek v vseh javnih aktih pravilno natisnjena ali napisana s slovenskimi pravopisnimi znaki.
2. Pravico do poimenovanja, do znakov in napisov v slovenskem jeziku imajo tako slovenska podjetja kot druge pravne osebe in slovenske inštitucije, ustanove, združenja in fundacije.
3. Državljeni, pripadniki slovenske manjšine, imajo pravico, da svoje ime, za katerega jim je bila pred začetkom veljave zakona ptev. 935, z dne 31. oktobra 1966, vsiljena italijanska inačica, spremenijo v ustrezno obliko v slovenskem jeziku ali v obliko, prav tako v slovenskem jeziku, ki jo običajno uporabljajo pri svojih družbenih stikih.
4. Državljan, ki so mu priimek spremenili ali drugače potvorili, in se ne more zateči k pravnim sredstvom, ki jih predvideva zakon števil. 114, z dne 28. marca 1991, ima pravico do spremembe svojega sedanjega priimka v slovensko obliko v slovenskem pravopisu na osnovi določil 11. člena zakona števil. 482, z dne 15. decembra 1999.
5. Kraljevi zakonski odlok števil. 16, z dne 10. januarja 1926, spremenjen v zakon števil. 898, z dne 24. maja 1926, je preklican.
6. Postopek za spremembo imena in priimka na osnovi tega člena je prost vsakršnih davščin, taks ali pristojbin, tudi v aktih in postopkih, ki sledijo spremembi. Uveljavljanje pravice iz 2. odstavka nima za posledico nobene dodatne davčne obveznosti.

8. Člen

(Raba slovenskega jezika v javni upravi)

1. Na območju, ki ga omenja 1. člen, je ob uradnem značaju italijanskega jezika, slovenski manjšini priznana pravica do rabe slovenščine v odnosih s krajevnimi upravnimi in sodnimi oblastmi, kakor tudi s podjetji, ki na osnovi koncesij opravljajo storitve javne koristi in imajo svoj sedež na območju, ki ga določa 1. člen in so pristojna za območja občin, ki jih določa 4. člen tega zakona. Pravico do odgovora v slovenskem jeziku imajo tudi:
 - a) v ustnih sporočilih, praviloma neposredno ali s tolmačem;
 - b) pri dopisovanju pa vsaj s prevodom, ki je priložen italijanskemu besedilu.
2. Določila prvega odstavka ne veljajo za oborožene in varnostne sile pri opravljanju institucionalnih dolžnosti, z izjemo upravnih postopkov - za oborožene sile samo za urade vojaških okrajev -, ki jih sprožijo slovensko govoreči državljani ter ob potrjeni veljavnosti 109. člena kazenskega postopka. Vsekakor se prvi odstavek člena ne izvaja pri upravnih postopkih, ki jih sproži osebje oboroženih sil in policije v notranjih odnosih z upravo, kateri pripadajo.
3. Akti in katerikoli ukrepi namenjeni javni uporabi in natisnjeni na pripravljenih obrazcih, vključno z dokumenti osebnega značaja, kot so osebne izkaznice in anagrafska potrdila,

se v občinah, o katerih govori 4. člen, izdajajo na zahtevo zainteresiranih državljanov bodisi v italijanščini in slovenščini ali tudi samo v italijanščini. Raba slovenskega jezika je predvidena tudi v zvezi z javnimi sporočili in uradnimi objavami.

4. Da bi pravice, predvidene v prvem, drugem in tretjem odstavku, dejansko uveljavili, zainteresirane uprave, vključno z državo, sprejmejo na območjih, ki so vključena v seznam, o katerem je govor v 4. členu, potrebne ukrepe in prilagodijo svoje urade, notranjo organizacijo in osebje. Pri tem morajo pri načrtovanju zaposlitev spoštovati veljavne postopke, ki jih določa 39. člen zakona št. 449, z dne 27. decembra 1997, in kasnejše spremembe ter razpoložljiva finančna sredstva, ki jih določa ta člen. V središčih Trsta in Gorice ter v Čedadu pa posamezne uprave ustanovijo, tudi v konzorcialni obliki, urad, namenjen državljanom, ki se želijo posluževati pravic iz 1., 2. in 3. odstavka, tudi če ne živijo na ozemlju, ki ga določa 4. člen.

5. Način izvajanja določil 1. odstavka za podjetja, ki imajo v koncesiji javne storitve, bo v dogovoru z Odborom in v okviru razpoložljivih sredstev tega člena urejen s specifičnimi konvencijami z zainteresiranimi javnimi upravami.

6. Občine in pokrajine v okviru svoje statutarne avtonomije poskrbijo za morebitne spremembe in dopolnila svojih statotov v skladu z določili tega zakona.

7. Do sprejetja ukrepov, ki jih določata 4. in 6. odstavek, ostanejo v veljavi že sprejeti ukrepi za zapčito pravic, ki jih določa ta člen.

8. Za postopno doseganje ciljev tega člena je predvidenih največ 5.805 milijonov lir letno, začenši z letom 2001.

9. Dežela Furlanija - Julijska krajina, krajevne ustanove, o katerih je govor v 4. členu, in druga javnopravna telesa lahko na podlagi mnenja Odbora z dodatnimi sredstvi prispevajo k uresničitvi posegov za izvajanje določil tega člena.

10. Zakladni minister vsako leto najkasneje do 31. januarja na osnovi mnenja Odbora izda odlok, s katerim se določijo roki in način za razdelitev sredstev, ki jih predvideva 8. odstavek, zainteresiranim porabnikom.

9. Člen

(Raba slovenskega jezika v izvoljenih telesih)

1. V zbornih organih in v izvoljenih skupščinah na območju, o katerem govori 4. člen, se uveljavlja pravica do rabe slovenskega jezika tako v ustni kot v pisni obliki ter pri predložitvi predlogov, resolucij, pisnih vpravanj in interpelacij kakor tudi pri morebitnem sestavljanju zapisnikov. Postopek za izvajanje tega določila urejajo statuti in izvršilni pravilniki izvoljenih organov.

2. Pristojna uprava poskrbi za takojšen prevod govornih posegov in pisnih prispevkov v italijanski jezik.

3. Člani organov in izvoljenih skupščin lahko na zahtevo zainteresiranih opravljajo javne funkcije, za katere so eventualno pooblaščen, tudi v slovenskem jeziku.

4. V stikih med javnimi uradi na območju iz 4. člena je dovoljena skupna raba slovenskega in italijanskega jezika.

10. Člen

(Javni napisi in toponimi)

1. Z odlokom predsednika deželnega odbora in na osnovi predloga Odbora ter po mnenju pristojnih ustanov se na osnovi seznama, ki ga predvideva 4. člen, določijo občine in deli občin ter kraji in ustanove, v katerih je ob italijanskem predvidena raba slovenskega jezika na napisih javnih uradov, na uradnih papirjih in na splošno na vseh javnih napisih kot tudi na praporih. Ta določila se uveljavljajo tudi pri toponomastičnih napisih in pri cestnih oznakah.

2. Za izvajanje tega člena je predvidenih največ 128 milijonov lir letno za obdobje od 2001 do 2005.

11. Člen

(Javne šole s slovenskim učnim jezikom)

1. Če ta zakon drugače ne določa, še naprej veljajo določila, o katerih je govor v zakonih št. 1012, z dne 19. julija 1961, in št. 932, z dne 22. decembra 1973. V prvem in drugem odstavku 2. člena zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, je treba za besedami "slovenskega maternega jezika" dodati "ali s popolnim znanjem slovenskega jezika."

2. Ob upoštevanju 3. odstavka 1. člena zakona št. 1012, z dne 19. julija 1961, veljajo za reorganizacijo šol s slovenskim učnim jezikom določila 2., 3., 4., 5. in 6. člena odloka predsednika republike št. 233, z dne 18. junija 1998; pri tem je treba spoštovati pristojnosti, ki jih določajo členi 137, 138 in 139 zakonskega odloka št. 112, z dne 31. marca 1998, in mnenje Deželne šolske komisije za pouk v slovenskem jeziku, ki jo določa 3. odstavek 13. člena tega zakona.

3. K 4. členu zakona št. 1012, z dne 19. julija 1961, se na koncu doda besedilo: "na osnovi stališča Deželne šolske komisije za pouk v slovenskem jeziku".

4. V šolah s slovenskim učnim jezikom je v stikih s šolskimi upravnimi organi dovoljena uporaba slovenskega jezika v dokumentih in dopisih, na uradnem papirju in javnih napisih.

5. S 1. januarjem 2001 se razpoložljiva sredstva, ki so določena v 8. členu zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, povišajo na 250 milijonov lir letno. Vsota se lahko uporablja tudi za pripravo in tiskanje šolskih knjig in drugega učnega gradiva, kakor tudi za avtorje učnih knjig in gradiva, ki niso italijanski državljani in pripadajo slovenskemu kulturnemu prostoru. Upravljanje s sredstvi, določitev kriterijev za njihovo uporabo, tudi na osnovi večletnih finančnih programov, ter predlog za njihovo občasno revalorizacijo so v pristojnosti komisije, o kateri govori 3. odstavek 13. člena. Za namene, o katerih je govor v tem odstavku, je od leta 2001 dalje na razpolago največ 155.500.000 lir letno.

12. Člen

(Določila za videmsko pokrajino)

1. V predšolskih ustanovah v občinah videmske pokrajine, ki so navedene v seznamu, o katerem je govor v 4. členu, bo vzgojno-izobraževalni program vseboval tudi snov, ki je povezana s krajevno tradicijo, jezikom in kulturo in ki se bo poučevala tudi v slovenskem jeziku. Za to niso predvideni novi ali večji izdatki, ki bi bremenili državni proračun.

2. V obveznih šolskih ustanovah v občinah, navedenih v 1. odstavku, je pouk slovenskega jezika, krajevne zgodovine ter krajevnih kulturnih in jezikovnih tradicij vključen v obvezni kurikularni urnik, ki ga določajo same ustanove v okviru organizacijske in didaktične avtonomije po določilih 8. in 9. odstavka 21. člena zakona šte. 59, z dne 15. marca 1997. Te ustanove določijo način izvajanja teh kurikularnih dejavnosti, njihovo trajanje in metodologijo kot tudi kriterije za ocenjevanje učencev in oblike zaposlitve kvalificiranega učnega osebja. Ob predpisu starši sporočijo zainteresirani šolski ustanovi, ali nameravajo za svoje otroke izkoristiti možnost pouka jezika manjšine.

3. V srednjih šlah tržaške, goriške in videmske pokrajine, ki jih obiskujejo dijaki, ki prihajajo iz občin, ki jih določa 1. odstavek, lahko uvedejo izbirne tečaje slovenskega jezika, tudi če gre za manjše število učencev, kot ga predvideva šolski sistem.

4. Za kurikularne dejavnosti, o katerih govori 2. odstavek, minister za šolstvo na osnovi mnenja komisije, o kateri govori 3. odstavek 13. člena, z odlokom določi splošne in specifične cilje pri njihovem učenju, standarde kvalitete storitev ter pogoje za imenovanje učiteljev.

5. Dvojezični privatni otroški vrtec in dvojezična parificirana osnovna šola s slovenskim in italijanskim učnim jezikom, ki ju upravlja Inptitut za slovensko izobraževanje iz Špetra Slovenov v videmski pokrajini, sta priznana kot državni šoli. Za omenjeni šoli se uveljavljajo določila in pravila, ki veljajo za ustrezne državne šole. Za namene, o katerih govori ta odstavek, je od leta 2001 dalje na razpolago največ 1.436 milijonov lir letno.

6. V občinah videmske pokrajine, ki so vključene v seznam iz 4. člena, je na osnovi predhodnega mnenja Odbora in v skladu z operativnimi postopki, o katerih je govor v 2. odstavku 11. člena, predvidena ustanovitev dvojezičnih državnih šol ali njihovih sekcij s poukom v italijanskem in slovenskem jeziku. Za to niso predvideni novi ali višji stroški, ki bi bremenili državni proračun. Ukrepi za delovanje teh šol se pripravijo na osnovi mnenja komisije iz 3. odstavka 13. člena.

7. Avtonomne šolske ustanove uresničujejo pobude, ki so določene v 2. odstavku, z osebjem, ki ga imajo na razpolago, s finančnimi sredstvi, ki so jim dodeljena na osnovi 5. odstavka 21. člena zakona šte. 59, z dne 15. marca 1997, ter z dodatnimi sredstvi, ki bi jih dobile s konvencijami, s tem, da med šrioritete, ki jih določa omenjeni 5. odstavek, vključijo tiste, ki jih določa ta zakon.

13. Člen

(Šolski upravni organi)

1. Za vprašanja, ki zadevajo izobraževanje v slovenskem jeziku, se pri Deželnem šolskem uradu za Furlanijo-Julijsko krajino ustanovi poseben urad, ki ga vodi deželni funkcionar, ki ga imenuje minister za šolstvo, izbran pa je med vodstvenim osebjem, ki je nastavljeno v osrednji in periferni šolski upravi ter vodstvenim osebjem šol s slovenskim učnim jezikom. Ta urad je pristojen za razporeditev osebja na šolah in zavodih s slovenskim učnim jezikom.

2. Osebje iz 1. odstavka mora povsem obvladati slovenski jezik.

3. Da bi zagotovili avtonomijo izobraževanja v slovenskem jeziku, se ustanovi Deželna šolska komisija za pouk v slovenskem jeziku; predseduje ji deželni funkcionar iz 1. odstavka tega člena. V roku 18 mesecev od začetka veljave tega zakona predsednik ministrskega sveta na predlog ministra za šolstvo in na podlagi mnenja Odbora z odlokom določi sestavo komisije, način imenovanja njenih članov in njeno delovanje. Za to niso predvideni dodatni ali višji stroški, ki bi bremenili državni proračun. Komisija iz tega odstavka nadomesti komisijo, predvideno z 9. členom zakona števil. 932, z dne 22. decembra 1973, z izjemo tistega, kar predvideva 24. člen tega zakona.

4. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 895 milijonov lir letno, začevši z letom 2001.

14. Člen

(Deželni inštitut za raziskovanje na področju vzgoje)

1. Na osnovi 288. člena enotnega besedila veljavne zakonodaje na področju izobraževanja, ki zadeva šole vseh vrst in stopenj, in ki je osnovan na zakonskem odloku števil. 297, z dne 16. aprila 1994, se ustanovi posebni oddelek Deželnega inštituta za raziskovanje na področju vzgoje v Furlaniji - Julijski krajini s pristojnostjo za šole s slovenskim učnim jezikom. Sestava oddelka in njegovo delovanje sta določena v skladu s pravilnikom o preureditvi deželnih inštitutov za raziskovanje na področju vzgoje, ki ga predvideva 10. odstavek 21. člena zakona števil. 59, z dne 15. marca 1997, 76. člen zakonskega odloka števil. 300, z dne 30. julija 1999, in na osnovi mnenja komisije, o kateri je govor v 3. odstavku 13. člena. Za ustanovitev tega oddelka niso predvideni novi ali višji stroški v breme državnega proračuna.

15. Člen

(Glasbena vzgoja)

1. Z odlokom ministra za univerzo in znanstveno ter tehnološko raziskovanje, sporazumno z zakladnim ministrom, se v roku treh mesecev od začetka veljave tega zakona ustanovi avtonomna sekcija glasbenega konservatorija "Giuseppe Tartini" iz Trsta s slovenskim učnim jezikom. Z istim odlokom se določi število učnega, upravnega, tehničnega in pomožnega osebja ter njihove zadolžitve; za obdobje treh let niso dovoljene premestitve in napredovanja na teh mestih. Sedanje število stalno zaposlenega osebja konservatorija "

Giuseppe Tartini" se za tri leta ne spremeni, z izjemo ustanavljanja novih tečajev in šol ter dokončne uvedbe tečaja italijanskega jezika za tujce.

2. Z odlokom ministra za univerzo in znanstveno ter tehnološko raziskovanje se določijo način delovanja in predmeti avtonomne sekcije, o kateri je govor v 1. odstavku, kot tudi način najemanja učnega, upravnega, tehničnega in pomožnega osebja. Pri najemanju osebja se delo v slovenskih glasbenih centrih "Glasbena Matica" in "Emil Komel" upošteva kot delo na konservatorijih ali parificiranih glasbenih centrih. Pri najemanju učnega in neučnega osebja za nedoločen ali za določen čas se upoštevajo določila 425. člena enotnega besedila, ki je bilo odobreno z zakonskim odlokom št. 297, z dne 16. aprila 1994.

3. Profesorji avtonomne sekcije, ki jo določa prvi odstavek, so polnopravni člani profesorskega zbora konservatorija, ki ga sestavljata dve sekciji, z italijanskim in s slovenskim učnim jezikom. Za mnenja in sklepe, ki zadevajo specifična vprašanja oziroma problematike (kot so eksperimentalne pobude), ki zadevajo posamezno sekcijo, bo ravnatelj konservatorija sklical samo sestanek zainteresirane sekcije. V tem primeru zadevajo sklepi samo to sekcijo. Dejavnost vsake sekcije mora biti v skladu z letnim načrtom izobraževalnih dejavnosti konservatorija in v skladu s splošnim didaktično-umetniškim načrtovanjem, ki sodi v pristojnost celotnega profesorskega zbora.

4. Profesorji avtonomne sekcije izvolijo iz svoje srede koordinatorsko sekcijo, ki je za celotno obdobje zadolžitve oproščen poučevanja. Sklepe, ki zadevajo avtonomno sekcijo, ravnatelj konservatorija sprejme na osnovi predhodnega mnenja koordinatorske sekcije.

5. Koordinator, o katerem je govor v četrtem odstavku, je med svojim mandatom član upravnega sveta konservatorija "Giuseppe Tartini"; člana upravnega sveta sta tudi dva strokovnjaka, od katerih je eden pripadnik slovenske manjšine, in ki ju imenuje deželni odbor Furlanije - Julijske krajine.

6. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 1.049 milijonov lir letno, začevši z letom 2001.

16. Člen

(Inštitucije in dejavnosti slovenske manjšine)

1. Dežela Furlanija-Julijska krajina skrbi za podporo kulturnih, umetniških, športnih, rekreacijskih, znanstvenih, izobraževalnih, informativnih in založniških aktivnosti in pobud, ki jih izvajajo inštitucije in združenja manjšine. V ta namen se Dežela posvetuje z inštitucijami in združenji slovenske manjšine. Za namene, o katerih govori ta odstavek, ima prednost delovanje tiska v slovenskem jeziku. Za namene, o katerih govori ta odstavek, država vsako leto nameni posebne prispevke, ki se stekajo v posebni sklad v bilanci dežele Furlanije-Julijske krajine.

2. Za sklad, o katerem govori 1. odstavek, je za leto 2001 namenjenih 5.000 milijonov lir in za leto 2002 10.000 milijonov lir. Za naslednja leta se višina sklada določi letno s finančnim zakonom na osnovi 3. odstavka, točka d) zakona št. 468, z dne 5. avgusta 1978, in kasnejših sprememb.

17. Člen

(Odnosi z Republiko Slovenijo)

1. Vlada poskrbi za vse potrebne pobude, da omogoči in spodbuja razvoj odnosov med obmejnimi prebivalstvom ter med slovensko manjšino in kulturnimi ustanovami Republike Slovenije ter zagotovi razvoj medregijskega in čezmejnega sodelovanja, tudi v okviru pobud in programov Evropske unije.

18. Člen

(Slovensko stalno gledališče)

1. Slovensko stalno gledališče se prizna kot ustanova za gledališko produkcijo z javno upravo s posebnimi značilnostmi, tudi kar zadeva dotacije v breme države; v veljavi ostanejo splošna določila državne zakonodaje.

19. Člen

(Vračanje nepremičnin)

1. Kulturni dom "Narodni dom" v Trstu pri Sv. Ivanu, ki ga sestavljajo zgradba in pritikline, se prenese na Deželo FJK, da bi jo lahko kulturne in znanstvene inštitucije slovenskega jezika brezplačno uporabljale za svoje dejavnosti. V poslopju v Ul. Filzi v Trstu, nekdanjem "Narodnem domu", in v poslopju na Korzu Verdi v Gorici, nekdanjem "Trgovskem domu", se namestijo kulturne in znanstvene inštitucije slovenskega jezika (začenši z Narodno in študijsko knjižnico) in italijanskega jezika, v skladu z obstoječimi dejavnostmi v omenjenih stavbah, potem ko bo Dežela sklenila konvencijo s Tržaško univerzo za poslopje v Ul. Filzi v Trstu in s finančnim ministrstvom za poslopje na Korzu Verdi v Gorici.

2. V kolikor ne pride do dogovora v roku 5 let, bo vprašanje urejeno v naslednjih šestih mesecih z odlokom predsednika ministrskega sveta.

3. Način uporabe in upravljanja določi deželna uprava na podlagi mnenja Odbora.

20. Člen

(Zaščita zgodovinske in umetniške dediščine)

1. Za namene, ki jih določa 9. člen ustave, sprejmejo Dežela Furlanija-Juljska krajina, pokrajine in občine, ki jih vsebuje seznam, o katerem govori 4. člen, zaščitne ukrepe tudi ob spoštovanju posebnih značilnosti krajev, kjer živi slovenska manjšina, bodisi, da se nanašajo na zgodovinske in umetniške spomenike, bodisi, da zadevajo običaje in druge izrazne oblike kulture slovenskega prebivalstva, v kar so vključeni projekti medkulturnega značaja.

2. Za uresničitev namenov, navedenih v 1. odstavku, se zainteresirane ustanove na ustrezen način posvetujejo z organizacijami in drugimi reprezentativnimi združenji slovenske manjšine.

21. Člen

(Zaščita družbenih, gospodarskih in okoljevarstvenih interesov)

1. Na območju, ki ga določa 4. člen, morajo upravna ureditev, raba teritorija, gospodarsko, družbeno in urbanistično načrtovanje ter njihovo izvajanje tudi v primeru razlaščanj težiti k zaščiti zgodovinsko-kulturnih značilnosti.

2. Za namene, o katerih govori 1. odstavek, in sporazumno z Odborom mora biti v pristojnih posvetovalnih organih zagotovljeno ustrezno predstavništvo slovenske manjšine.

3. Za izvedbo posegov, ki naj prispevajo k razvoju ozemelj občin videmske pokrajine, vključenih v gorske skupnosti Kanalske doline, Terske doline in Nadiških dolin, v katerih je zgodovinsko prisotna slovenska manjšina, dodeli država deželi Furlaniji-Julijski krajini, začeniši z letom 2001, poseben prispevek v višini 1.000 milijonov lir letno.

4. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 1.000 milijonov lir letno, začeniši z letom 2001.

22. Člen

(Sindikalne organizacije in dejavnosti)

1. Kar zadeva izvajanje sindikalnih dejavnosti nasploh in pravice do predstavništva v zbornih organih javne uprave in ustanovah, ki delujejo na interesnih področjih, se pravice, ki jih zakon priznava združenjem in orgnizacijam, ki so članice najbolj reprezentativnih sindikalnih konfederacij na vsedržavni ravni, skladno z mnenjem Odbora razširijo na sindikalne organizacije in stanovska združenja, ki opravljajo svoje dejavnosti pretežno v slovenskem jeziku in ki imajo, zaradi svoje velikosti in razširjenosti na območju, o katerem govori 4. člen, znotraj manjšine predstavniški značaj.

23. Člen

(Dopolnilo zakona št. 482, z dne 15. decembra 1999, v zvezi s kazensko zaščito jezikovnih manjšin)

1. Za 18. členom zakona št. 482, z dne 15. decembra 1999, je vključen naslednji člen:

18. Člen-bis - 1. Določila 3. člena zakona št. 654, z dne 13. oktobra 1975, in kasnejše spremembe ter določila zakonskega odloka šte. 122, z dne 26. aprila 1993, ki je bil z dopolnili spremenjen v zakon v zakon št. 205, z dne 25. junija 1993, se uporabljajo tudi za preprečevanje in represijo pojavov nestrpnosti in nasilja nad pripadniki jezikovnih manjšin.

24. Člen

(Prehodna določba)

1. Do ustanovitve komisije navedene v 3. odstavku 13. člena ima njene funkcije pristojna komisija navedena v 9. členu zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, ki jo ustrezno dopolnjujejo šolski skrbnik v Vidmu ali njegov pooblaščenec in dva državljana slovenskega jezika, ki ju imenuje pokrajinski svet v Vidmu, s tem da vsak svetovalec lahko predlaga enega samega kandidata.

25. Člen

(Spremembe ozemlja, kjer se ta zakon izvaja)

1. Seznam, ki ga določa 4. člen, je mogoče spremeniti z odlokom predsednika republike na predlog Odbora, ne da bi to predstavljalo večje ali dodatne stroške za državo.
2. V primerih, ko gre za ohranitev in promocijo kulturne, zgodovinske in jezikovne identitete, se lahko na pobudo Odbora zaščitni ukrepi v korist pripadnikov slovenske manjšine, ki jih predvideva ta zakon, če so kompatibilni, izvajajo tudi izven območja, ki ga določa 4. člen. Za to niso predvidena nova ali dodatna finančna bremena za državo.
3. Državljanom, o katerih je govor v 2. odstavku, je vsekakor zagotovljeno koriščenje pravic, ki jih določajo 1., 2. in 3. odstavek 8. člena, samo kar zadeva odnose z nadobčinskimi ustanovami, ki že delujejo v skladu z določili 4. odstavka 8. člena.
4. Seznam, ki ga določa 10. člen, je mogoče na predlog Odbora in v skladu z mnenjem zainteresiranih ustanov spremeniti z odlokom predsednika deželnega odbora.

26. Člen

(Volilna zakonodaja)

1. Volilni zakoni za volitve senata in poslanske zbornice vsebujejo določila, ki olajšajo izvolitev kandidatov, ki pripadajo slovenski manjšini.

27. Člen

(Finančno kritje)

1. Za finančno kritje obveznosti, ki izhajajo iz odobritve stroškov, o katerih je govor v 3., 8., 10., 11., 12., 13., 15., 16. in 21. členu tega zakona in ki za leto 2001 znašajo 15.567.000.000 lir in 20.567.000.000 lir od leta 2002 dalje, se sredstva za ta leta zagotovijo na podlagi projekcij in vpisanih postavk v triletnem predračunu 2000 - 2002 v tekoči postavki "Posebni sklad" v okviru predračuna zakladnega ministrstva za leto 2000 z delno uporabo sredstev iz ustreznega sklada pri istem ministrstvu.
2. Zakladni minister je pooblaščen, da s svojimi odloki poskrbi za potrebne spremembe v proračunu.

28. Člen

(Končne določbe)

1. Ob spoštovanju vsega, kar določa ta zakon, ostajajo v veljavi zaščitni ukrepi, ki so bili kakorkoli že sprejeti v okviru izvajanja Posebnega statuta v prilogi k Londonskemu memorandumu o soglasju, z dne 5. oktobra 1954, ki ga povzema 8. člen pogodbe med Republiko Italijo in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, s prilogami. Pogodba je bila skupaj s sporazumom med istima strankama, s prilogami, s sklepnim aktom in z

izmenjavo not podpisanimi v Osimu (Ancona) 10. novembra 1975 ratificirana z zakonom št. 73, z dne 14. marca 1977.

2. Nobenega določila tega zakona ni možno tolmačiti na način, ki bi slovenski manjšini zagotavljal nižjo raven zapčite od tiste, ki jo že uživa na podlagi prejšnjih določil.

3. Morebitna ugodnejša določila od teh, ki jih predvideva ta zakon, izhajajoča iz državne zakonodaje za zaščito jezikovnih manjšin, se na podlagi mnenja Odbora in brez novih ali višjih stroškov za državo izvajajo tudi v korist slovenske in nemške manjšine v deželi Furlaniji-Julijski krajini.

4. Z izvajanjem tega zakona ne bo mogoče bremeniti javnih financ z nobenimi novimi ali višjimi finančnimi bremenimi razen tistih, ki jih vnašajo meri izrecno določajo ta in drugi zakoni, ki zadevajo zaščito slovenske manjšine.

29. Člen

(Tolmačenje)

1. Za namene tega zakona se za zaselke smatrajo naseljene enote, ki imajo status zemljepisno samostojnega kraja.

Deželna določila za zaščito slovenske jezikovne manjšine

I. poglavje

Splošne določbe

1. člen

(Splošna načela)

1. Dežela ob spoštovanju temeljnih človekovih pravic in v skladu z Ustavo, načeli ter konvencijami mednarodnega prava, državne zakonodaje ter prava Skupnosti priznava obstoj in prispeva k varstvu ter razvoju slovenske jezikovne manjšine kot sestavnega dela njenega zgodovinskega, kulturnega in človeškega bogastva.

2. Dežela s tem zakonom in v okviru svojih pristojnosti prispeva k uresničevanju načel, določenih:

a) v 6. členu Ustave;

b) v 3. členu Statuta;

c) v Splošni deklaraciji človekovih pravic, ki jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948;

d) v Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ratificirani z zakonom št. 848 z dne 4. avgusta 1955 (Ratifikacija in izvajanje Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950, in Protokola k tej konvenciji, podpisanega v Parizu 20. marca 1952);

e) v Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope, ratificirani z zakonom št. 302 z dne 28. avgusta 1997 (Ratifikacija in izvajanje Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin, sestavljene v Strasbourgu 1. februarja 1995);

f) v Instrumentu Srednjeevropske pobude za zaščito pravic manjšin, podpisanem v Budimpešti 15. novembra 1994;

g) v listinah Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) s področja varstva jezikov, ki jih je podpisala Italija;

h) v Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih, sprejeti v Strasbourgu 5. Novembra 1992.

3. Določbe tega zakona dopolnjujejo in so sprejete za izvajanje državne zakonodaje s tega področja, zlasti zakona št. 482 z dne 15. decembra 1999 (Predpisi o varstvu zgodovinskih jezikovnih manjšin), zakona št. 38 z dne 23. februarja 2001 (Predpisi o varstvu slovenske jezikovne manjšine dežele Furlanije Julijske krajine) in zakonodajnega odloka št. 223 z dne 12. septembra 2002 (Izvedbeni predpisi Posebnega statuta dežele Furlanije Julijske krajine glede prenosa funkcij na področju varstva jezika in kulture zgodovinskih jezikovnih manjšin na območju dežele), ter opredeljujejo – skupaj z drugimi deželnimi predpisi, namenjenimi furlanski in nemško govoreči jezikovni manjšini – temeljne smernice politike ukrepov dežele v korist kulturne in jezikovne raznolikosti na njenem ozemlju.

2. člen

(Ozemlje uporabe)

1. Določbe tega zakona se uporabljajo na celotnem ozemlju dežele, razen v primerih, ko se izrecno nanašajo na ozemlje, kjer živi slovenska jezikovna manjšina.
2. Ozemlje, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, obsega območja, opredeljena v skladu z zakonom 38/2001.
3. Na ozemlju iz drugega odstavka tega člena se ukrepi, predvideni s tem zakonom, nanašajo tudi na rezijanščino in na jezikovne različice Nadiške, Terske in Kanalske doline)

3. člen

(Mednarodni odnosi)

1. Glede institucionalnih odnosov mednarodnega značaja dežela v okviru svojih pristojnosti spodbuja in podpira politike in pobude, namenjene krepitvi in razvoju kulturne in jezikovne raznolikosti, pri čemer namenja posebno pozornost tistim politikam in pobudam, ki so povezane s prisotnostjo jezikovnih manjšin na njenem ozemlju.
2. V okviru institucionalnih odnosov z Republiko Slovenijo dežela spodbuja ukrepe, namenjene omogočanju izboljšanja ravni varstva slovenske jezikovne manjšine v Furlaniji Juljski krajini in italijanske narodne skupnosti v Sloveniji ter zagotavljanju boljšega poznavanja in rabe manjšinskih jezikov na območjih, kjer jezikovne manjšine živijo.
3. Sporazumno z organi Republike Slovenije, z referenčnimi organizacijami slovenske jezikovne manjšine iz 6. člena in z reprezentativnimi organi italijanske narodne skupnosti v Sloveniji so lahko vzpostavljene oblike sodelovanja in ustanovljena skupna telesa s ciljem doseči boljše vključevanje dveh manjšin v kulturno, družbeno in gospodarsko okolje čezmejnega območja.

4. člen

(Sodelovanje med deželnimi jezikovnimi skupnostmi)

1. Dežela podpira pobude, namenjene sodelovanju, razumevanju in vzajemnemu poznavanju med slovensko jezikovno manjšino in italijansko narodno skupnostjo, med slovensko, furlansko in nemško govorečo jezikovno manjšino, ki so prisotne na deželnem ozemlju, ter med njihovimi institucijami in med združenji, ki si prizadevajo za poznavanje ter širjenje manjšinskih jezikov.
2. Dežela podpira izvajanje skupnih projektov, namenjenih razvoju kulturne in jezikovne raznolikosti ter krepitvi pojma medkulturnosti.

II. poglavje

Institucionalna ureditev

5. člen

(Deželna evidenca organizacij slovenske jezikovne manjšine)

1. Pri Glavni direkciji za šolstvo, kulturo, šport in mir se ustanovi deželna evidenca organizacij slovenske jezikovne manjšine (v nadaljevanju: deželna evidenca).

2. Deželna evidenca vsebuje šest razdelkov, namenjenih vpisu podatkov naslednjih šestih skupin ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine:

a) referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine iz 6. člena;

b) kulturna društva, vključno z nepridobitnimi združenji in organizacijami, zadrugami, ki delujejo na področju kulture, šolstva in znanstvenega raziskovanja, ter njihovimi reprezentativnimi organizacijami na pokrajinski ali deželni ravni;

c) športna društva, vključno z nepridobitnimi združenji in organizacijami, ki delujejo na področju športa in rekreacije;

d) socialno-varstvene in stanovske organizacije, in sicer:

1) nepridobitna združenja, inštituti in organizacije, vključno z zadrugami, ki opravljajo svojo dejavnost na področju zdravstvenega in socialnega varstva, prostovoljnega dela, varstva in pomoči mladostnim osebam, vključno z vzgojnimi ali obšolskimi dejavnostmi, ter organizacije, ki delujejo na področju upravljanja in razvoja prostora;

2) gospodarska združenja in sindikalne organizacije iz 22. člena zakona 38/2001;

e) mediji, vključno z založbami, organiziranimi tudi v obliki zadrug ali gospodarskih družb, katerih dejavnost obsega izdajanje periodičnih publikacij, knjižno, avdiovizualno in multimedijsko produkcijo, tudi na magnetnih ali digitalnih nosilcih zapisa, ter radijske in televizijske postaje;

f) ustanove, ki so lastnice in/ali upravljajo nepremičnine, namenjene kulturnim, vzgojnim, raziskovalnim, socialno-varstvenim, strokovnim in stanovskim ali založniškim dejavnostim, ki jih izvajajo ustanove ali organizacije iz tega odstavka.

3. Vpis v deželno evidenco je pogoj za sklepanje pogodb z deželo in za pridobitev pravic do prispevkov, predvidenih v tem zakonu.

4. O vpisu v deželno evidenco in o izbrisu iz nje odloči deželni odbornik, pristojen za posamezno področje.

5. Postopki in merila za vpis in izbris iz deželne evidence ter za njeno vodenje so določeni z deželnim pravilnikom, ki se izda šest mesecev od datuma uveljavitve tega zakona na podlagi pozitivnega mnenja posvetovalne komisije iz 8. člena in pristojne svetniške komisije, ki mora podati svoje pripombe v tridesetih dneh od prejema ustrezne zahteve, sicer se šteje, da s predlogom soglaša.

6. K vlogi za vpis v deželno evidenco je treba priložiti letno poročilo za zadnje zaključeno poslovno leto.

7. Priznanje lastnosti reprezentativnosti v okviru slovenske manjšine sindikalnim in stanovskim organizacijam v skladu z 22. členom zakona 38/2001 je pravna podlaga za vpis v deželno evidenco, in sicer v razdelek iz točke (d) drugega odstavka tega člena.

6. člen

(Referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine)

1. Referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine so organizacije, ki so najbolj reprezentativne za to manjšino.
2. Kot referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine so lahko priznana združenja druge stopnje, ki so bila ustanovljena pred vsaj petimi leti in ki vsaj pet let opravljajo dejavnost usklajevanja združenj slovenske jezikovne manjšine, ter izpolnjujejo naslednje pogoje:
 - a) razpolagajo z vsaj eno operativno enoto v vsaki izmed treh pokrajin – to je v Tržaški, Goriški in Videmski pokrajini;
 - b) njihovi člani so pretežno ali izključno združenja:
 - 1) ki so vpisana v razdelke deželne evidence iz točk (b), (c), (d), (e) in (f) drugega odstavka 5. člena tega zakona, pri čemer mora biti vseh vpisanih združenj najmanj dvajset, v vsakem od navedenih razdelkov pa mora biti vpisano vsaj eno združenje;
 - 2) izmed katerih mora imeti vsaj eno sedež v Tržaški pokrajini, vsaj eno v Goriški in vsaj eno v Videmski pokrajini.
3. Za namene preverjanja, ali organizacija izpolnjuje pogoje iz točke (b) drugega odstavka tega člena, se lahko združenje, ki je včlanjeno v več referenčnih organizacij, upošteva le enkrat.
4. Referenčna organizacija slovenske jezikovne manjšine je kot taka priznana z odlokom predsednika dežele, izdanim na predlog deželnega odbornika, pristojnega za posamezno področje.
5. Združenja, ki želijo pridobiti priznanje iz četrtega odstavka in ki izpolnjujejo pogoje iz drugega odstavka tega člena, predložijo vlogo pristojni glavni direkciji, in sicer v stoosemdesetih dneh od datuma uveljavitve tega zakona. K vlogi je treba priložiti listine, iz katerih izhaja, da združenje izpolnjuje zahtevane pogoje, in letno poročilo zadnjega zaključenega poslovnega leta.
6. Odlok o priznanju je pravna podlaga za vpis v deželno evidenco, in sicer v razdelek iz točke (a) drugega odstavka 5. člena tega zakona.
7. O preklicu priznanja se odloči na način in po postopku iz četrtega odstavka, če združenje preneha izpolnjevati enega ali več pogojev iz drugega odstavka tega člena.
8. Združenja, ki so priznana kot referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine, pridobijo lastnost predstavniških teles manjšine; kadar določbe zakonov, pravilnikov in drugih aktov navajajo najbolj reprezentativne organizacije slovenske manjšine, se šteje, da se nanašajo na referenčne organizacije.
9. Deželna uprava lahko referenčnim organizacijam slovenske jezikovne manjšine odobri letne prispevke za izvajanje njihove institucionalne dejavnosti.

10. Znesek letnega prispevka v korist referenčnim organizacijam slovenske jezikovne manjšine se določi v deželnem finančnem zakonu in izplača iz sredstev iz 16. Člena zakona 38/2001.

7. člen

(Sindikalne organizacije in dejavnosti)

1. S sklepom Deželnega odbora se opredelijo reprezentativne organizacije slovenske jezikovne manjšine v skladu z določbami 22. člena zakona 38/2001.

8. člen

(Posvetovalna deželna komisija za slovensko jezikovno manjšino)

1. Pri Glavni direkciji za šolstvo, kulturo, šport in mir se ustanovi posvetovalna deželna komisija za slovensko jezikovno manjšino (v nadaljevanju: posvetovalna komisija).

2. Posvetovalna komisija je posvetovalni organ za vsa vprašanja in vsebine v zvezi s slovensko jezikovno manjšino, ki živi na ozemlju dežele. Posvetovalna komisija:

- a) podaja mnenja, ko to predvideva ta zakon;
- b) poda mnenje – glede projektov, ki se nanašajo na rabo slovenskega jezika – o predlogu razdelitve finančnih sredstev, ki jih država dodeli deželi, v skladu z zakonodajnim odlokom 223/2002;
- c) poda mnenje v zvezi z vprašanji, ki jih predložijo deželni svet in odbor ali deželne ustanove in agencije;
- d) na lastno pobudo pripravi pripombe in predloge v zvezi s cilji iz 1. člena tega zakona.

3. Posvetovalna komisija se ustanovi z odlokom predsednika dežele, ki se izda na podlagi sklepa deželnega odbora, sprejetega na predlog pristojnega deželnega odbornika, njen mandat pa preneha z iztekom zakonodajnega mandata.

4. Posvetovalno komisijo sestavljajo:

- a) deželni odbornik, pristojen za področje, ali njegov pooblaščenec, ki opravlja funkcijo predsednika;
- b) šest članov, po dva za vsako izmed treh pokrajin – Tržaško, Goriško in Videmsko –, ki jih imenujejo referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine iz 6. člena tega zakona;
- c) trije člani, po en za vsako izmed treh pokrajin – Tržaško, Goriško in Videmsko –, ki jih izvoli skupščina predstavnikov slovenske manjšine, izvoljenih v lokalne organe, iz točke (c) drugega odstavka 3. člena zakona 38/2001, ki jo v ta namen skliče predsednik deželnega sveta;
- d) en član deželne šolske komisije za izobraževanje v slovenskem jeziku iz 13. Člena zakona 38/2001, ki ga imenuje navedena komisija.

5. Sodelovanje člana iz točke (d) četrtega odstavka v posvetovalni komisiji se zagotovi po predhodnem dogovoru s pristojnimi državnimi organi.

6. Za vsakega izmed članov iz točk (b) in (c) je imenovan namestnik, ki rednega člana nadomešča, če je ta odsoten ali zadržan.

7. Seje posvetovalne komisije so sklepčne, če je navzoča večina njenih članov. Odločitve posvetovalne komisije so sprejete, če zanje glasuje večina navzočih. Če je izid glasovanja neodločen, je odločilen predsednikov glas.

8. Posvetovalna komisija lahko posluje v slovenskem jeziku. Deželna uprava zagotovi storitve tolmačenja in prevajanja, kadar je to potrebno.

9. Posvetovalna komisija prevzame naloge in pristojnosti posvetovalne komisije za kulturne in umetnostne pobude slovenske jezikovne manjšine iz 8. člena deželnega zakona št. 46 z dne 5. septembra 1991 (Ukrepi za podporo kulturnim in umetnostnim pobudam v korist slovenske manjšine v deželi Furlaniji Julijski krajini) z nadaljnjimi spremembami. Mandat komisije, imenovane v skladu z 8. členom deželnega zakona 46/1991, preneha, ko je prvič imenovana posvetovalna komisija.

9. člen

(Sekretariat paritetnega institucionalnega odbora za vprašanja slovenske manjšine)

1. Deželna uprava zagotovi organizacijsko in administrativno podporo paritetnemu institucionalnemu odboru za vprašanja slovenske manjšine iz 3. člena zakona 38/2001 in iz odloka predsednika republike št. 65 z dne 27. februarja 2002 (Pravilnik o ustanovitvi in delovanju paritetnega institucionalnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, sprejet na podlagi 3. člena zakona št. 38 z dne 23. februarja 2001).

10. člen

(Deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine)

1. Predsednik deželnega sveta za potrebe preverjanja napredka pri uresničevanju ukrepov, predvidenih a tem zakonom, zbiranja predlogov v zvezi z njihovim prilagajanjem glede na nove potrebe in opredelitve novih smernic skliče – vsaj enkrat vsakih pet let in v vsakem primer v šestih mesecih pred iztekom zakonodajnega mandata – deželno konferenco o varstvu slovenske jezikovne manjšine, na kateri sodelujejo in si izmenjajo mnenja ter izkušnje subjekti in organi, ki jih zadevajo vprašanja s tega področja.

2. K sodelovanju na konferenci so povabljeni deželni svetniki, člani deželnega odbora, člani posvetovalne komisije iz 8. člena tega zakona, člani paritetnega institucionalnega odbora in skupščine predstavnikov slovenske manjšine, izvoljenih v lokalne organe, iz 3. člena zakona 38/2001 ter predstavniki organizacij, vpisanih v deželno evidenco iz 5. Člena tega zakona. K sodelovanju pri delu konference so poleg tega povabljeni generalni direktor in vodje deželne uprave in deželnih ustanov, pristojnih za področja, na katera se nanašajo ukrepi, predvideni s tem zakonom.

3. V okviru konference se preveri tudi napredek pri uresničevanju ukrepov v korist rezijanščine in jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline.

4. Način poteka in dnevni red konference določi urad predsedstva deželnega sveta po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona.

III. poglavje

Raba slovenskega jezika

11. člen

(Razmerja med deželo in državljani, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini)

1. Državljeni, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, lahko v zvezi z uveljavljanjem pravice, priznane na podlagi 8. člena zakona 38/2001, naslovijo vlogo na deželno upravo v slovenskem jeziku, in sicer ustno ali pisno, ta pa jim je dolžna odgovoriti v roku, določenem v veljavni zakonodaji, prav tako v slovenskem jeziku ali v italijanskem jeziku, pri čemer mora biti izvirniku priložen prevod v slovenski jezik.
2. Deželna uprava z namenom, da bi omogočila dejansko uresničevanje pravice iz prvega odstavka tega člena, v uradih deželnega sveta in v svojih uradih ter uradih njen podrejenih ustanov zagotovi prisotnost osebja z znanjem slovenskega jezika in v središčih mest Trst, Gorica ter Čedad ustanovi – tudi v sodelovanju z drugimi organi javne uprave – posebne urade, namenjene institucionalni komunikaciji in vodenju odnosov z javnostjo tudi v slovenskem jeziku.
3. Deželna uprava spodbuja organizacijo in udeležbo svojega osebja na jezikovnih in izpopolnjevalnih tečajih z namenom pospeševanja in širjenja znanja slovenskega jezika.
4. Uradi deželnega sveta, deželne uprave in njej podrejenih ustanov sporočajo informacije, namenjene javnosti, in informacije, pomembne zlasti za manjšino, tudi v slovenskem jeziku ter zagotavljajo, da so institucionalne in promocijske informacije, objavljene v okviru deželnega ozemlja in v periodičnem tisku, objavljene tudi v slovenskem jeziku.
5. Uradi oblikujejo obrazce in vloge za odobritev ugodnosti, ki jih predvideva ta zakon, dvojezično, to je v slovenskem in italijanskem jeziku.
6. Na območju iz drugega odstavka 2. člena tega zakona, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, so napisne table in oznake, pritrjene ali izobešene v nepremičninah, v katerih imajo sedež uradi in operativne enote dežele, opremljene tudi s slovenskim prevodom.

12. člen

(Slovenska imena, priimki in poimenovanja)

1. Ob upoštevanju 7. člena zakona 38/2001 se zagotovi, da so v vseh deželnih listinah imena in priimki državljanov, pripadnikov slovenske jezikovne manjšine, pravilno zapisana, pri čemer vključuje ta zahteva tudi rabo slovenskega črkopisa.
2. V besedilih deželnih zakonov in pravilnikov ter v drugih listinah in dokumentih, ki se objavljajo v Uradnih objavah dežele, so od dne uveljavitve tega zakona slovenska poimenovanja pokrajin, občin in zaselkov navedena ob poimenovanju v italijanskem jeziku, in sicer v skladu z zapisom, predvidenim v posameznih pokrajinskih in občinskih statutih, pri čemer vključuje ta zahteva tudi rabo slovenskega črkopisa.

3. Da bi zagotovila izvajanje določb iz prvega in drugega odstavka tega člena, deželna uprava poskrbi za ustrezno prilagoditev tehnične opreme in sredstev informacijske tehnologije deželnih uradov.

13. člen

(Raba slovenskega jezika v zasebnem sektorju)

1. Na območju iz drugega odstavka 2. člena tega zakona, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, lahko združenja in podjetja na javno izobešenih napisnih tablah in oznakah, vključno z nalepkami na kmetijskih, obrtniških ali industrijskih proizvodih, navajajo – poleg besedila v italijanskem jeziku – tudi besedilo v slovenskem jeziku.

IV. poglavje

Področni ukrepi

14. člen

(Varstvo družbenih, gospodarskih in okoljskih interesov)

1. V skladu z določbami iz prvega in drugega odstavka 21. člena zakona 38/2001 se z namenom zagotavljanja pogojev za boljše poznavanje in varstvo zgodovinsko-kulturnih posebnosti območja iz drugega odstavka 2. člena, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, opredeli ustrezno zastopstvo predstavnikov slovenske jezikovne manjšine v deželnih posvetovalnih kolegijskih organih, pristojnih za področja v zvezi z upravno ureditvijo, rabo prostora, z urbanističnimi instrumenti, gospodarskim in družbenim načrtovanjem ter z njihovimi izvedbenimi ukrepi.

2. Deželna uprava in deželne ustanove za namene iz prvega odstavka z odločbo, sprejeto v skladu s 26. členom deželnega zakona št. 7 z dne 20. marca 2000 (Enotno besedilo predpisov o upravnem postopku in pravici do dostopa do uradnih dokumentov), po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona opredelijo kolegijske organe, katerih sestavo je treba dopolniti z ustreznim številom predstavnikov manjšine.

3. Sestava organov deželne uprave, opredeljenih v skladu z drugim odstavkom tega člena, ki niso predvideni z določbami zakona ali pravilnika, se dopolni na podlagi odloka, ki ga v skladu s predhodnim sklepom deželnega odbora izda predsednik dežele.

4. Sestava organov deželne uprave, opredeljenih v skladu z drugim odstavkom tega člena in predvidenih z veljavno zakonodajo, se dopolni na podlagi v ta namen sprejetega pravilnika.

5. V primeru organov, ustanovljenih z deželnim zakonom, se pravilnik iz četrtega odstavka tega člena sprejme na podlagi pozitivnega mnenja pristojne svetniške komisije, ki mora podati svoje pripombe v tridesetih dneh od prejema ustrezne zahteve, sicer se šteje, da se s predlogom strinja. Z dnem uveljavitve tega pravilnika se v skladu z njegovimi določbami spremenijo zakonske določbe, ki se nanašajo na sestavo organov, za katere je bilo določeno, da jih je treba dopolniti.

15. člen

(Razvoj kulturne, zgodovinske in umetnostne dediščine slovenske jezikovne manjšine)

1. Deželna uprava v okviru svojih pristojnosti spodbuja izvajanje ukrepov, namenjenih varstvu in razvoju kulturne, zgodovinske in umetnostne dediščine slovenske jezikovne manjšine, pri čemer prek deželnega centra za katalogizacijo in restavriranje kulturnih dobrin Furlanije Julijske krajine in ob strokovni pomoči ter svetovanju kulturnih ter znanstvenih institucij manjšine poskrbi zlasti za sestavo in posodobitev popisa te dediščine.

16. člen

(Ukrepi za spodbujanje poznavanja slovenskega jezika)

1. Deželna uprava v okviru ukrepov, namenjenih povečanju izobraževalne ponudbe in njene raznolikosti v okviru šolskih ustanov ter razvoju in širjenju kulturne dejavnosti v deželi, spodbuja učenje in poznavanje slovenskega jezika in kulture ter podpira – tudi ob upoštevanju določb iz 4. člena zakona 482/1999 – izvajanje pobud, namenjenih poučevanju slovenskega jezika v šolah ne glede na njihovo vrsto ali stopnjo.

2. Dežela podpira pobude za sodelovanje med univerzami Furlanije Julijske krajine in Republike Slovenije, tudi na podlagi ustreznih sporazumov in dogovorov, namenjenih izboljšanju zlasti dodiplomskega in podiplomskega študija slovenskega jezika in torej pridobivanju visokošolske in specialistične izobrazbe s področja slovenskega jezika s strani državljanov manjšine ter medsebojnemu priznavanju univerzitetnih diplom in državnih strokovnih izpitov.

3. Dežela lahko podpira tudi pobude za sodelovanje s ciljem priznavanja strokovnih izpitov med drugimi subjekti, ne le med univerzami.

17. člen

(Ukrepi za radijske in televizijske programe v slovenskem jeziku)

1. S ciljem zagotavljanja, da bi območje pokrivanja radijskih in televizijskih oddaj v slovenskem jeziku zajelo celotno ozemlje iz drugega odstavka 2. člena, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, lahko deželna uprava sofinancira izvedbo in dokončanje del, namenjenih vzpostavitvi ali nadgradnji radiodifuzijskih sistemov družb s koncesijo za javno radijsko in/ali televizijsko oddajanje na njenem ozemlju, in sicer z odobritvijo nepovratnih sredstev lokalnim subjektom, ki delujejo na tem ozemlju, v skladu s postopki, določenimi v deželnem zakonu št. 71 z dne 10. oktobra 1981 (Deželni ukrepi za nadgradnjo in doseganje kar največjega območja pokrivanja javnega radiotelevizijskega programa Furlanije Julijske krajine).

2. Da bi spodbudila razvoj informiranja in radiotelevizijske komunikacije v slovenskem jeziku v skladu z drugim odstavkom 12. člena zakona 482/1999, lahko deželna uprava na podlagi pozitivnega mnenja deželnega odbora za komunikacije (Co.Re.Com.) z družbo s koncesijo za javno radijsko in/ali televizijsko oddajanje na njenem ozemlju in z zasebnimi lokalnimi radiotelevizijskimi postajami sklene pogodbe za pripravo in oddajanje programov ter opravljanje drugih komunikacijskih storitev v slovenskem jeziku.

V. poglavje

Finančni instrumenti

18. člen

(Sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne manjšine)

1. Ob upoštevanju 16. člena zakona 38/2001 se v okviru deželnega proračuna oblikuje sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske jezikovne, v katerem se zbirajo letni prispevki, ki se dodelijo deželi iz državnega proračuna za namene iz prvega odstavka 16. Člena zakona 38/2001.

2. Iz sklada iz prvega odstavka tega člena se financirajo dejavnosti in ukrepi, katerih pobudniki in izvajalci so ustanove in organizacije slovenske manjšine, vpisane v deželno evidenco iz 5. člena tega zakona, pri čemer se dodelijo:

a) letne subvencije za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske manjšine primarnega pomena, ki na ustaljen in neprekinjen način uresničujejo pobude na področju informiranja ter založništva v slovenskem jeziku, pomembne in v interesu predvsem slovenske manjšine;

b) letne subvencije za podporo institucionalnim, kulturnim, umetnostnim, znanstvenoraziskovalnim, vzgojnim in športnim dejavnostim ustanov in organizacij slovenske manjšine primarnega pomena;

c) subvencije in prispevki za podporo kulturnim, umetnostnim, športnim, rekreacijskim, znanstveno-raziskovalnim, vzgojnim, informacijskim in založniškim dejavnostim manj pomembnih ustanov in organizacij slovenske manjšine;

d) izredni prispevki, ki jih dežela namenja pobudam posebnega pomena za razvoj zgodovinske in kulturne dediščine slovenske manjšine na podlagi ustreznih pogodb, sklenjenih z ustanovami in organizacijami manjšine.

3. Sredstva sklada iz prvega odstavka se vsako leto razdelijo med upravičence oziroma za namene, navedene v drugem odstavku tega člena, na podlagi sklepa deželnega odbora, ki se po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona sprejme najkasneje do 15. oktobra tekočega leta za prihodnje leto.

4. Deželni odbor s sklepom iz tretjega odstavka tega člena in po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona opredli tudi ustanove in organizacije slovenske manjšine primarnega pomena, ki bodo upravičene do prispevkov iz točk (a) in (b) drugega odstavka tega člena, ter višino prispevka, ki bo dodeljen vsaki izmed teh. Primarni pomen ustanove ali organizacije slovenske manjšine se prizna z uvrstitvijo ustanove ali organizacije na poseben seznam, ki ga odobri deželni svet in ki se priloži k finančnemu zakonu, pri čemer se seznam redno – enkrat letno – revidira.

5. Deželni odbor z določbami pravilnika in po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. Člena sprejme merila za priznanje ustanov in organizacij primarnega pomena iz točk (a) in (b) drugega odstavka tega člena ter merila za izvajanje ukrepov iz točk (c) in (d) tega odstavka.

6. Vloge za dodelitev sredstev iz točk (c) in (d) drugega odstavka tega člena je treba predložiti do 31. januarja za tekoče leto.

7. Za namene priznanja oziroma uvrstitve novih subjektov na seznam ustanov in organizacij slovenske manjšine primarnega pomena se upoštevajo vloge, ki jih zainteresirani subjekti predložijo do 30. junija vsakega leta.

8. Za izvajanje ukrepov iz drugega odstavka tega člena je zadolžena Glavna direkcija za šolstvo, kulturo, šport in mir.

9. Za potrebe prvega izvajanja ukrepov se uporablja »seznam ustanov primarnega pomena«, na katerega so uvrščene ustanove in organizacije slovenske manjšine primarnega pomena iz točk (a) in (b) drugega odstavka tega člena, ki je priložen k temu zakonu. Pri programiranju dodeljevanja finančnih prispevkov, do katerih je upravičena vsaka posamezna ustanova in organizacija, ki je bila priznana kot subjekt slovenske manjšine primarnega pomena, iz sredstev, ki so v finančnem zakonu predvidena za leto 2008, se upošteva merilo sorazmernosti, in sicer glede na prispevke, ki so jih navedene ustanove in organizacije prejele v preteklih letih.

19. člen

(Letni državni prispevki za rabo slovenskega jezika v javni upravi)

1. Za namene dodelitve letnih državnih prispevkov iz 8. člena zakona 38/2001 deželi deželni odbor – po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona – do 15. septembra vsakega leta odobri seznam projektov v zvezi z rabo slovenskega jezika v javni upravi, sestavljen v skladu z merili, ki jih določi institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine iz 3. člena zakona 38/2001, na podlagi katerega določi in pristojnim državnim organom sporoči skupni znesek potrebnih sredstev.

2. Z deželnim pravilnikom, izdanim po pridobitvi mnenja pristojne svetniške komisije, ki mora podati svoje pripombe v tridesetih dneh od prejema ustrezne zahteve, so v skladu s postopkovnimi določbami državnih odločb za izvedbo 8. člena zakona 38/2001 določeni načini za predložitev in presojo projektov iz prvega odstavka tega člena ter za odobritev finančnih sredstev, potrebnih za njihovo izvedbo.

20. člen

(Ukrepi v korist slovenske jezikovne manjšine Videmske pokrajine)

1. Letni državni prispevki, ki se dodelijo za namene iz tretjega odstavka 21. člena zakona 38/2001, se namenjajo Hribovsko-gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino in Hribovsko-gorski skupnosti za Tersko in Nadiško dolino ter Brda za sofinanciranje posegov, namenjenih družbenemu, gospodarskemu in okoljskemu razvoju občin v Videmski pokrajini, ki spadajo v okvir navedenih hribovsko-gorskih skupnosti in so del ozemlja, kjer živi slovenska jezikovna manjšina iz drugega odstavka 2. člena tega zakona.

2. Navedene hribovsko-gorske skupnosti lahko za namene, opredeljene v prvem odstavku tega člena, odobrijo prispevke majhnim in srednjim podjetjem, ki opravljajo proizvodno dejavnost, ob upoštevanju področnih predpisov evropskih uredb in državne ter deželne zakonodaje.

3. Finančna sredstva iz prvega odstavka tega člena se ob upoštevanju lastnosti in ciljev predlaganih posegov razdelijo glede na potrebe slovenske jezikovne manjšine, ki živi na zadevnih območjih, in po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona.

21. člen

(Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino)

1. V deželnem proračunu se oblikuje deželni sklad za slovensko jezikovno manjšino.

2. Iz sklada iz prvega odstavka tega člena se s prispevki, ki se dodelijo po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona, financirajo naslednje pobude in dejavnosti:

a) gradnja, prenova in izredno vzdrževanje zgradb, namenjenih kulturnim, rekreacijskim, športnim in družbenim dejavnostim slovenske jezikovne manjšine, vključno z nepremičninami iz 19. člena zakona 38/2001;

b) dopolnilne dejavnosti in ukrepi za spodbujanje učenja slovenskega jezika v javnih šolskih ustanovah, vključno s pobudami za izmenjavo mladih in učnega osebja, ki se izvajajo v

sodelovanju s šolskimi ustanovami Republike Slovenije;

c) pobude za podporo dvojezičnega poučevanja v slovenskem in italijanskem učnem jeziku v Videmski pokrajini, tudi z namenom dopolnitve obveznih šolskih programov za učence šol, navedenih v petem odstavku 12. člena zakona 38/2001;

d) inovativni projekti, povezani tudi s širšimi pobudami na mednarodni ravni, ki se posvečajo zlasti vprašanjem sveta mladih;

e) projektne pobude za medkulturno sodelovanje in za namene iz 4. člena tega zakona;

f) druge pobude kulturnega in družbenega značaja, ki se izvajajo na deželnem ozemlju in katerih premet ali vsebine ne spadajo v nobeno izmed skupin ukrepov in dejavnosti, upravičenih do prispevkov iz 18., 19. in 20. člena tega zakona.

3. Prispevki iz drugega odstavka tega člena so lahko dodeljeni naslednjim subjektom:

a) za ukrepe iz točke (a) drugega odstavka lastnikom, upravljavcem in najemnikom nepremičnin, namenjenih dejavnostim, določenim v navedeni točki, ki jih izvaja ena ali več ustanov ali organizacij, vpisanih v deželno evidenco iz 5. člena tega zakona;

b) za dejavnosti in ukrepe iz točke (b) drugega odstavka javnim šolskim ustanovam s sedežem na območju iz drugega odstavka 2. člena tega zakona, kjer živi slovenska jezikovna manjšina, Državni agenciji za razvoj samostojnega šolstva v Furlaniji Julijski krajini (ANSAS) in združenjem, ki delujejo na področju izobraževanja, vpisanim v deželno evidenco iz 5. Člena tega zakona;

c) za dejavnosti in pobude iz točk (d), (e) in (f) drugega odstavka ustanovam in organizacijam, vpisanim v deželno evidenco iz 5. člena tega zakona, ter združenjem, dejavnim na področju varstva manjšin, promocije jezikovne in kulturne raznolikosti, solidarnosti in medkulturnega sodelovanja, s sedežem na deželnem ozemlju.

4. Prispevki iz drugega odstavka tega člena se odobrijo na podlagi meril in smernic, opredeljenih po posvetu s posvetovalno komisijo iz 8. člena tega zakona.

22. člen

(Prispevki za ukrepe v korist rezijanščine in jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline)

1. Za promocijo dejavnosti in pobud v korist rezijanščine se lahko financirajo programi ukrepov, ki jih predloži Občina Rezija.
2. Za promocijo dejavnosti in pobud v korist jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline se lahko financirajo programi ukrepov, ki jih skupaj predložijo občine navedenih območij.
3. S sklepom deželnega odbora se določijo merila in načini za odobritev prispevkov, namenjenih financiranju programov ukrepov iz prvega in drugega odstavka tega člena.

VI. poglavje

Prehodne, končne in finančne določbe

23. člen

(Prehodne določbe)

1. Do sprejetja pravilnika za vodenje deželne evidence iz 5. člena tega zakona so do finančnih sredstev po določbah tega zakona upravičene ustanove in organizacije, ki so jim bili v preteklih treh letih vsaj enkrat odobreni finančni prispevki iz deželnega proračuna, predvideni v 5. Členu deželnega zakona št. 23 z dne 12. septembra 2001 (Oblikovanje proračuna za leto 2001 in večletnega proračuna za obdobje 2001-2003 v skladu z 18. členom deželnega zakona št. 7 z dne 16. aprila 1999), in ki izpolnjujejo vse druge zakonske zahteve. V vlogi, ki se predloži pristojni glavni direkciji, morajo ti subjekti navesti deželno evidenco, v katero so vpisani.
2. Za potrebe prvega izvajanja in do sprejetja pravilnika iz 6. člena tega zakona so kot referenčne organizacije slovenske jezikovne manjšine priznane naslednje organizacije:
 - a) Slovenska kulturno-gospodarska zveza – Unione culturale economica slovena;
 - b) Svet slovenskih organizacij – Confederazione delle organizzazioni slovene.
3. Do uveljavitve določb pravilnika iz petega odstavka 18. člena tega zakona ostanejo v veljavi – če niso v nasprotju z določbami tega zakona – pravilniki, izdani v skladu s petim odstavkom 5. člena deželnega zakona 23/2001.

24. člen

(Razveljavitve)

1. Razveljavijo se naslednje določbe:
 - a) 8. člen deželnega zakona 46/1991;
 - b) drugi odstavek 208. člena deželnega zakona št. 5 z dne 28. aprila 1994 (ki spreminja 8. člen deželnega zakona 46/1991);
 - c) četrti odstavek 25. člena deželnega zakona št. 31 z dne 19. avgusta 1996 (ki spreminja 8. člen deželnega zakona 46/1991);
 - d) 5. člen deželnega zakona 23/2001;

- e) šestinsedemdeseti odstavek 7. člena deželnega zakona št. 3 z dne 25. januarja 2002 (ki spreminja 5. člen deželnega zakona 23/2001);
- f) 48. člen deželnega zakona št. 33 z dne 20. decembra 2002 (ki spreminja 5. člen deželnega zakona 23/2001);
- g) tretji, četrti, peti in šesti odstavek 5. člena deželnega zakona št. 14 z dne 20. Avgusta 2003 (ki spreminjajo 5. člen deželnega zakona 23/2001);
- h) stodvanajsti, stotrinajsti in stoštirinajsti odstavek 5. člena deželnega zakona št. 1 z dne 2. februarja 2005 (ki spreminjajo 5. člen deželnega zakona 23/2001);
- i) prvi odstavek 1. člena deželnega zakona št. 17 z dne 25. avgusta 2006 (ki spreminja 5. člen deželnega zakona 23/2001);
- j) deželni zakon št. 16 z dne 5. novembra 2003 (Določbe o posvetovalni komisiji za kulturne in umetnostne pobude slovenske manjšine);
- k) dvaintrideseti odstavek 5. člena deželnega zakona št. 19 z dne 21. julija 2004 (Oblikovanje proračuna za leto 2004 in večletnega proračuna za obdobje 2004-2006 v skladu z 18. Členom deželnega zakona št. 7 z dne 16. aprila 1999).

2. Razveljavitve, določene v točkah (d), (e), (f), (g), (h) in (i) prvega odstavka tega člena, začnejo veljati 1. januarja 2008.

25. člen

(Finančne določbe)

1. Morebitni stroški, nastali z izvajanjem določb 8. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 52.2.300.1.549 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 9805 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma.

2. Morebitni stroški, nastali z izvajanjem določb 9. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.260.1.3018 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5568 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma.

3. Morebitni stroški, nastali z izvajanjem določbe iz četrtega odstavka 11. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 6.2.270.1.52 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 399 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma.

4. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz tretjega odstavka 12. člena tega zakona, gredo v breme spodaj navedenih osnovnih proračunskih enot za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavk tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, navedenih ob proračunski enoti: OPE 52.2.280.1.664 / postavka 156, OPE 52.2.280.1.3016 / postavka 20, OPE 52.2.280.2.666 / postavki 180 in 182.

5. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz prvega odstavka 18. člena tega zakona, gredo od leta 2008 v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5571 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima

proračunoma, katere naziv se nadomesti z naslednjim: »Sklad za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske manjšine – državna sredstva«.

6. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz točke (a) drugega odstavka 18. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5590 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, katere naziv se nadomesti z naslednjim: »Letne subvencije za podporo dejavnostim ustanov in organizacij slovenske manjšine primarnega pomena, ki na ustaljen in neprekinjen način uresničujejo pobude na področju informiranja ter založništva v slovenskem jeziku, pomembne in v interesu predvsem slovenske manjšine – državna sredstva«.

7. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz točke (b) drugega odstavka 18. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5591 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, katere naziv se spremeni tako, da se besede »ustanov, institucij in organov slovenske manjšine primarnega pomena« nadomesti z besedami »ustanov in organizacij slovenske manjšine primarnega pomena – državna sredstva«.

8. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz točke (c) drugega odstavka 18. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5592 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, katere naziv se spremeni tako, da se besede »institucij in organov« nadomesti z besedami »ustanov in organizacij«, na koncu naziva pa se dodata besedi »– državna sredstva«.

9. Stroški, nastali z izvajanjem določbe iz točke (d) drugega odstavka 18. člena tega zakona, gredo od leta 2008 v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5593 (1.1.162.2.06.06), ki se za leto 2008 oblikuje »*pro memoria*« v tehničnem dokumentu, priloženem k navedenima proračunoma v rubriki št. 300 – Služba št.193 – Jezikovne in kulturne identitete ter deželni rojaki v tujini, z nazivom »Pogodbe z ustanovami in organizacijami slovenske manjšine za izvajanje pobud, posebej pomembnih za razvoj zgodovinske in kulturne dediščine manjšine«.

10. Stroški, nastali z izvajanjem določb 20. člena, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.330.2.1920 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 1640 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, katere naziv se nadomesti z naslednjim: »Deželni sklad za razvoj hribovsko-gorskih območij, namenjen Hribovsko gorski skupnosti za Guminsko, Železno in Kanalsko dolino in Hribovsko-gorski skupnosti za Tersko in Nadiško dolino ter Brdaza sofinanciranje posegov, namenjenih družbenemu, gospodarskemu in okoljskemu razvoju občin v Videmski pokrajini, ki spadajo v okvir navedenih hribovsko-gorskih skupnosti in so del ozemlja, kjer živi slovenska jezikovna manjšina – državna sredstva«.

11. Za namene iz prvega odstavka 21. člena v zvezi z ukrepi iz točke (a) drugega odstavka 21. člena se v okviru osnovne proračunske enote 8.4.300.2.316 za izdatke v

okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007 oblikuje postavka »*pro memoria*« 5585 (2.1.242.3.06.06) v tehničnem dokumentu, priloženem k navedenima proračunoma, v rubriki št. 300 – Služba št. 193 – Jezikovne in kulturne identitete ter deželni rojaki v tujini, z nazivom »Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšine – kapitalski transferji«.

12. Stroški, nastali z izvajanjem določbe prvega odstavka 21. člena tega zakona v zvezi z ukrepi iz točk (b), (c), (d), (e) in (f) drugega odstavka navedenega člena, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5575 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma, katere naziv se nadomesti z naslednjim: »Deželni sklad za slovensko jezikovno manjšine – tekoči transferji«.

13. Stroški, nastali z izvajanjem določb člena 22 tega zakona, gredo od leta 2008 v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavke 5594 (1.1.162.2.06.06), ki se za leto 2008 oblikuje »*pro memoria*« v tehničnem dokumentu, priloženem k navedenima proračunoma v rubriki št. 300 – Služba št. 193 – Jezikovne in kulturne identitete ter deželni rojaki v tujini, z nazivom: »Prispevki za ukrepe v korist rezijanščine in jezikovnih različic Nadiške, Terske in Kanalske doline«.

14. Stroški, nastali z izvajanjem določb 23. člena tega zakona, gredo v breme osnovne proračunske enote 8.4.300.1.305 za izdatke v okviru večletnega proračuna za obdobje 2007-2009 in proračuna za leto 2007, pri čemer se sredstva zagotovijo iz postavk 5571 in 5575 tehničnega dokumenta, priloženega k navedenima proračunoma.

Člen 21bis je bil dodan po črki b) 39. odstavka 7. člena d.z. 12/2009.

Člen 21 bis

(Posebni prispevek Občini Špeter)

1. Deželna uprava je upravičena do letne dodelitve posebnega prispevka Občini Špeter za kritje višjih odhodkov, ki jih občinska uprava ima zaradi stroškov za vzdrževanje in redno upravljanje Državne večstopenjske dvojezične šole, vključno s stroški za zagon dodatnih storitev ob obiskovanju šole in za prilagoditev in opremo prostorov sedeža Državne večstopenjske dvojezične šole v Špetru. Znesek prispevka za vsako proračunsko leto se določi v trenutku sprejetja letnega finančnega zakona.

INSTITUCIONALNI PARITETNI ODBOR

Predsednica: Iole Namor

izvoljena 21.5.2012

Podpredsednik: Livio Furlan

a) štiri člani, ki jih je imenoval ministrski svet

- 1) Maurizio Pessato
- 2) Domenico Morelli
- 3) Giorgio Brandolin
- 4) Bojan Brezigar

b) šest članov, ki jih je imenoval deželni odbor

- 1) Iole Namor
- 2) Damjan Paulin
- 3) Ivo Jevnikar
- 4) Elvio Stefanutti
- 5) Odorico Serena
- 6) Livio Semolič

c) tri člani, ki so jih imenovale krajevne uprave

- 1) Davide Clodig
- 2) Mario Lavrenčič
- 3) Andrej Berdon

d) sedem članov, ki jih je imenoval deželni svet

- 1) Nives Cossutta
- 2) Stojan Spetič
- 3) Marino Vocci
- 4) Livio Furlan
- 5) Stefano Rigotti
- 6) Stefano Pizzin
- 7) Adriano Ritossa

DEŽELNA ŠOLSKA KOMISIJA

Predsednik: Tomaž Simčič

tržaška pokrajina

Katja KALC
Igor KOCIJANČIČ
Marijan KRAVOS
Sonja MARZI
Lidija RUPEL
Peter SOSSI

goriška pokrajina

Majda Bratina
Mihaela Pirih
Erik Sivec
Martin Srebrnič

videmska pokrajina

Michele Obit
Damijan Vižintin

predstavnik slovenskih šol v Državnem šolskem svetu

Enzo Pavletič

DEŽELNA POSVETOVALNA KOMISIJA

Predsednik: Elio De Anna

deželni odbornik ali njegov pooblaščenec

Člani:

Ksenija Dobrila, pooblaščenca od Deželne šolske komisije

tržaška pokrajina

imenovana od SKGZ:

- Dorica Kresevič, član
- Francesco Mermolja, namestnik

imenovana od SSO:

- Drago Štoka, član
- Igor Švab, namestnik

imenovana od skupščine slovenskih izvoljenih predstavnikov v krajevnih upravah:

- Iztok Furlanič, član
- Alenka Vazzi, namestnik

goriška pokrajina

imenovana od SKGZ:

- Rudi Pavšič, član
- Livio Semolič, namestnik

imenovana od SSO:

- Janez Povše, član
- Walter Bandelj, namestnik

imenovana od skupščine slovenskih izvoljenih predstavnikov v krajevnih upravah:

- Alessandro Waltritsch, član
- Juljijan Čavdek, namestnik

videmska pokrajina

imenovana od SKGZ:

- Marina Cernetig, član
- Iole Namor, namestnik

imenovana od SSO:

- Riccardo Ruttar, član
- Loretta Primosig, namestnik

imenovana od skupščine slovenskih izvoljenih predstavnikov v krajevnih upravah:

- Michele Coren, član
- Stefano Predan, namestnik

USTANOVE SLOVENSKE MANJŠINE - LETO 2011

Ustanove in združenja slovenske manjšine, ki so bila deležna državnega finansiranja iz člena 16 z. 38/2001 za leto 2011 so sledeča:

a) dve krovni organizaciji

(6. člen, 10. odst., d.z. 26/2007)

- SKGZ – Slovenska kulturno gospodarska zveza – Unione culturale economica slovena
- SSO – Svet slovenskih organizacij – Confederazione delle organizzazioni slovene

b) enaindvajset ustanov in organizacij primarnega pomena

(18. člen, 2. odst., črki a) in b), d.z. 26/2007)

- DZP – Družba za založniške pobude DOO - P.R.A.E.
- Goriška Mohorjeva
- Novi Matajur
- Mladika
- Most
- ZTT – Založništvo tržaškega tiska - Editoriale Stampa Triestina s.r.l.
- SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut - Istituto Sloveno di ricerche
- SSG - Slovensko stalno gledališče - Teatro stabile sloveno
- NŠK - Narodna in študijska knjižnica – Biblioteca nazionale slovena e degli studi
- Glasbena matica – Centro musicale sloveno
- SCGV - Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel – Centro sloveno di educazione musicale “Emil Komel”
- ZSKD – Zveza slovenskih kulturnih društev – Unione dei circoli culturali sloveni
- Slovenska prosveta – Centro culturale sloveno
- ZSKP – Zveza slovenske katoliške prosvete – Unione culturale cattolica slovena
- ZSŠDI – Zveza slovenskih športnih društev v Italiji – Unione delle associazioni sportive slovene in Italia
- Kulturni dom Gorica
- Kulturni center Lojze Bratuž
- SDD – Slovenski dijaški dom Srečko Kosovel – Casa dello studente sloveno “Srečko Kosovel”
- SDD - Slovenski dijaški dom Simon Gregorčič – Casa dello studente sloveno “Simon Gregorčič”
- Kinoateljje
- Inštitut za slovensko kulturo - Istituto per la cultura slovena

c) stoenainšestdeset manjših ustanov in organizacij

(18. člen, 2. odst., črka. c, d.z. 26/2007)

Odlok 532/2012 – Direkcija za kulturo, šport, mednarodne in komunitarne odnose

Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina
Deželni svet
Predsedniški urad
trg Oberdan, 6 34133 Trst
Tel. 040.377.1111
consiglio@certregione.fvg.it

Na vsaki reprodukciji in tiskovini, tudi delni, mora biti naveden vir in lastništvo podatkov.

Fotografivo: Tiskovni urad Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine – Slomedia.it

Brezplačen izvod, ki ni za prodajo, je razpoložljiv na spletni strani
www.consiglio.regione.fvg.it

Tisk: Tiskarna Deželnega sveta Furlanije Julijske krajine - 2013



